

# Repertorium Initiorum

plurimorum in Sententias Petri Lombardi Commentariorum.

Von Friedrich Stegmüller.

Trotz der emsigen Arbeit der letzten Jahrzehnte ist man noch weit entfernt, die literarischen Zeugnisse mittelalterlichen Geisteslebens erschöpfend überblicken zu können. Welcher Bibliothekar und welcher Forscher stünde nicht wieder und wieder ratlos vor anonymen oder in ihrer Zuteilung nicht überprüften Handschriften unserer Bibliotheken! Es gibt da vorläufig kein anderes Mittel, als die Stücke nach ihren Initien zu bestimmen.

Um dieser Not abzuhelpfen, hat Hauréau an der Nationalbibliothek in Paris ein vielbändiges Initienwerk handschriftlich anlegen lassen, und F. Ehrle hat dies seinerzeit für die Vaticana abschreiben lassen. Im Jahr 1900 erschien dann das höchst wertvolle, etwa 6000 Initien enthaltende, Verzeichnis von A. G. Little<sup>1)</sup>, das allerdings vorwiegend auf den Angaben der Bibliografen und der Kataloge, nicht auf eigener Einsichtnahme in die Handschriften beruht. Ein unentbehrliches Hilfsmittel schuf dann der Scriptor der Vaticana, Marcus Vatasso<sup>2)</sup>, in seinem Verzeichnis der Initien der bei Migne und anderen Sammlungen gedruckten Schriften. Für die frühitalienische Poesie gab A. Tenneroni<sup>3)</sup> die Initien aus über 210 Codices, und für die lateinischen Hymnen schuf U. Chevalier<sup>4)</sup> im Repertorium Hymnologicum ein Standardwerk. P. Glorieux<sup>5)</sup> berichtete 1933 über 425 Pariser Theologieprofessoren des 13. Jahrhunderts und gab einen Incipitkatalog ihrer Werke. Im selben Jahr erschien der langerwartete Katalog von A. Pelzer<sup>6)</sup>

---

1) A. G. Little, *Initia Operum Latinorum quae saeculis XIII, XIV, XV attribuuntur* (Manchester 1900).

2) *Initia Patrum aliorumque Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum, ex Mignei Patrologia et ex compluribus aliis libris conlegit Marcus Vatasso. (Studi e Testi XVI/XVII [Roma 1906/08]).*

3) Annibale Tenneroni, *Inizii di antiche Poesie italiane religiose e morali* (Firenze 1909).

4) U. Chevalier, *Repertorium Hymnologicum*, 6 Bände (Löwen-Brüssel 1892/1921).

5) P. Glorieux, *Répertoire des maîtres en théologie de Paris au XIII siècle*, 2 Bände (Paris 1933).

6) A. Pelzer, *Codices Vaticani Latini II, 1* (Città del Vaticano 1931/33).



über 455 vatikanische Handschriften, mit einem ausführlichen Verzeichnis von annähernd 4000 Initien. In diesem Jahre gaben L. Thorndike und P. Kibre einen über 10.000 Initien enthaltenden Katalog des naturwissenschaftlichen mittelalterlichen Schrifttums heraus.<sup>7)</sup>

So dankbar der Erforscher mittelalterlichen Geisteslebens nach diesen Hilfsmitteln greift, so muß er doch immer wieder die Erfahrung machen, daß sie bei weitem nicht ausreichen. Der Katalog von Hauréau ist nur in zwei Exemplaren handschriftlich vorhanden und hat zudem, wie auch Little, die Initien viel zu kurz aufgenommen. Der meisterhaft sorgfältige Katalog von A. Pelzer beschränkt sich naturgemäß auf einen zwar wichtigen, aber kleinen Teil des vatikanischen Materials.

Daher habe ich mich entschlossen, im vorliegenden Verzeichnis die Initien einer Reihe von Sentenzenkommentaren zusammenzustellen. Das Verzeichnis beruht vorwiegend auf eigener Einsichtnahme in die Handschriften, und enthält das, was ich im Laufe der Jahre gesehen und notiert und nach Bedarf aus der Literatur ergänzt habe. Es wurden dabei vor allen auch viele unkatalogisierte Bestände des deutschen Sprachgebiets berücksichtigt, Zusammengehöriges wurde zusammengefaßt, die Fundorte angegeben, die Incipitvarianten vermerkt, und durch sorgfältige Verweise die Zugänge erschlossen.

Dagegen wurde von einer systematischen Plünderung aller erreichbaren Kataloge bewußt abgesehen. Das Verzeichnis enthält weder alle Bibliotheken, noch alle Handschriften, weder alle Autoren noch alle Sentenzenkommentare, und dispensiert daher weder von der Benützung der Kataloge noch vom Studium der Literatur. Vollständigkeit anzustreben wäre nach dem gegenwärtigen Stand der Dinge und im Rahmen der bestehenden Möglichkeiten Torheit gewesen. Das Verzeichnis sei für Bibliothekare und Medievisten, Historiker und Theologen eines jener bescheidenen Hilfsmittel, die in anspruchsloser Vorläufigkeit der Wissenschaft oft weiter helfen als spät zum Abschluß kommende oder nie erscheinende vermeintliche Endgültigkeiten.

Wenn das Verzeichnis auf die Sentenzenkommentare sich beschränkt, dann deshalb, weil diese nach Zahl und Umfang eine der wichtigsten Quellen für die Kenntnis mittelalterlicher Theologie bleiben werden. Es ist aber geplant, den Katalog weiterzuführen und zu ergänzen, sowie für die Schriftkommentare und die Aristoteleskommentare ähnliche Verzeichnisse zu schaffen.

Diese Verzeichnisse mögen dann noch einer größeren Aufgabe dienen. Zu den wissenschaftlichen Aufgaben, die nur in groß-

<sup>7)</sup> L. Thorndike und P. Kibre, *A Catalogue of Incipits of mediaeval scientific writings in Latin* (The mediaeval academy of America, Publication no. 29) Cambridge (Mass.), 1937, 463 S



zügiger und selbstloser Zusammenarbeit begonnen und durchgeführt werden können, gehört die saubere Inventarisierung des Handschriftenbestandes der Deutschen Bibliotheken. Es ist dies ein alter und oft ausgesprochener Wunsch, der bisher an dem Mangel an Arbeitskräften, dem Mangel an Geld, und an der partikularistischen Enge einer vergangenen Geschichtsepoche immer wieder scheiterte. Was aber für Frankreich in seinem Catalogue Général seit Jahren bereits geleistet ist und was von Belgien zur Zeit großzügig durchgeführt wird, darf für Deutschland nicht dauernd eine Aufgabe ferner Zukunft bleiben. Freilich könnte diese Aufgabe nur bei einer selbstlosen Zusammenarbeit von Bibliothekaren, Historikern, Theologen und Juristen in einer einigermaßen absehbaren Zeit gemeistert werden. Das vorliegende Verzeichnis sei ein bescheidener Beitrag der Theologie zu dieser großen Aufgabe der Zukunft.

1 Abbreviaturus dogmata clarissimi doctoris Guilelmi Occam. 1181

2 Ab initio nativitatis investigabo et ponam in lucem scientiam illius. Sap. 6 — Naturalis mentis humanae intuitus pondere corruptibilis.

Thomas Aquinas, Comment. in Boethium De Trinitate.

3 Ab initio tertii libri sententiarum et circa distinctionem primam eiusdem quaeritur: Utrum Christus Dominus. 254

4 Abscondita produxit in lucem. Haec verba scripta sunt Job 28. Ad litteram de Deo dicta, secundum sensum allegoricum de Magistro possunt exponi.

— Utrum doctrina theologica sit necessaria.

— Cupientes — Hic liber primaria sui divisione dividitur in partes tres. Quia primo praemittitur prologus, secundo tractatus . . . tertio recapitulatio aliqualis.

— Veteris — Terminato prologo hic incipit tractatus qui sic dividitur. Sicut enim dictum est, iste liber est de Deo sicut de subiecto.

— Circa hanc quaestionem primo quaerendum est de uti, secundo de frui. Circa primum quaeruntur quattuor. Primo: Utrum sit actus voluntatis. Expl.: Tolle me et redime te.

II Omnia per ipsum facta sunt, et sine ipso factum est nihil. — Haec verba scripta Joh. 1 sic possunt exponi: Omnia, scil. entia alia a Deo facta sunt per ipsum i. e. per Verbum Dei.

— Creationem. — In primo libro determinavit Magister de Deo quantum ad rationem suae naturalis perfectionis. In hoc libro secundo determinat de ipso inquantum eius perfectio relucet in operibus creationis.

— Circa hanc distinctionem quaeruntur quinque. Primo quaeritur de creatione quantum ad suam quidditatem. Secundo de ea in comparisonem ad conservationem.



— Utrum creatio sit de nihilo factio. — Utrum creatio sit mutatio.

Expl.: qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit etc.

III Vestitus erat veste aspersa sanguine . . . Haec verba scripta sunt Apoc. 19. In quibus tangitur in similitudine huius tertii libri materia in generali.

— Cum venit — Superius libro primo determinavit Magister de Deo quantum ad rationem naturalis suae perfectionis. Et in secundo . . . in quantum eius perfectio relucet in operibus creationis. In hoc tertio . . . in quantum eius perfectio relucet in operibus restaurationis.

— Circa hanc distinctionem quaerendum est principaliter de duobus. Primo de incarnationis possibilitate. — Utrum fuit possibile aliquam divinam personam incarnari.

Expl.: iudaei sabbato providerent.

IV Innova signa et immuta mirabilia. Glorifica manum et brachium dextrum. Excita furorem et effunde iram. — Haec verba scripta sunt Eccl. 36. Quae sic possunt exponi, ut in eis per modum orationis praedicta fuerit novorum sacramentorum institutio, mortuorum resurrectio, electorum glorificatio et reproborum damnatio.

— Samaritanus. — In primo libro determinavit Magister de Deo quantum ad rationem suae naturalis perfectionis. Et in secundo de ipso, in quantum eius perfectio relucet in operibus creationis . . . In hoc quarto determinat de Deo secundum quod eius perfectio relucet in sacramentis quae sunt instrumenta sanctificationis.

— Utrum sacramentum consistat in rebus vel in [et] verbis.

Expl.: Nullus est finis . . . paratus essem humiliter retractare.

Richardus de Mediavilla I—IV. Ed. Venedig 1507/09; Brescia 1591.

Bremen, Staatsbibliothek a 149: IV; Danzig 1971: IV; Erfurt CA 2<sup>o</sup> 111 f. 1—124: II; Erlangen 253 f. 1—137: IV; 639: IV; clm 3549 f. 29—34: III Fragm. [Utrum humanitati Christi sit cultus latriae exhibendus. Videtur quod non. Minori minor debetur]; clm 8078: IV; clm 12306: II; Nürnberg II. 37: I.

Admont 87: II; Göttweig 127/136: III [Utrum possibile fuerit naturam humanam uniri Verbo in unitate suppositi; nach Katalog; die Partie fehlt in Hs.]; Th. Gottlieb, Mittelalterliche Bibliothekskataloge Österreichs, Bd I (1915) [im Folgenden = Gottlieb] 354,2; 475, 10; 486, 14; 500, 40; Salzburg, Univ. V. 2. E. 33: IV; Wien Nat. 1412: IV.

Aberdeen 253: IV; Cambridge, Pembroke 194: III; 195: IV; Gonville and Caius 303; Canterbury, Cathedral; Oxford, Bodl. 744; Bodl. Laud. misc. 629: IV; Merton 98: I; Balliol 198: I.

Arras 64: III; Bordeaux 156: IV; Cambrai 301: IV; Orléans 156; Paris nat. lat. 3064: II; 3065: III; 14.563: IV; Arsenal 368: IV; Mazarine 926: II; Rennes 40.34 f. 125—222: III; Schlettstadt 16: IV.

Assisi 140: I; 141: II; 142: IV; 143: I; 145: III; 146: II; 147: III; Bologna, Univ. 833 (1617) III; Capistrano 48: IV; Firenze, Naz. Conv. sopp. B. 5. 756: I—III; B. 5. 737: II; B. 5. 738: IV; B. 5. 2569: III; D. 3. 739: IV; J. 1. 23: II; Firenze, Laurenziana, Sta. Croce plut. 30 dext. 5: II; plut. 30 dext. 10: IV; Laur. Fesul. 146: IV; Milano, Ambrosiana L. 72. sup: IV; Monte Cassino 447: III; Napoli, Naz. VII. D. 21: IV; VII. D. 23: IV; VII. E. 22: IV; Osimo, Collegio 59: I; Padua, Antoniana VIII. 144: IV; Univ. 912: IV; Pavia, Univ. 319: III; Todi 78: III; Torino D. III. 29: I; D. III. 4: III; I. III. 3: II; E. III. 19: IV; Vat. lat. 863: II; 864/7: IV; Vat. Chigi B. VI. 94 f. 98: IV Prol; Vat. Urb. lat. 122: IV.

Barcelona, Arxiu de la Corona de Aragon. Ripoll 45; Catedral 57; Madrid, Nac. B. 29—25; Acad. Hist. 48: I; Toledo, Cabildo 17. 2: III.

Krakau, Univ. 1598 (CC. IV. 19): II.

5 Absconditur malum a diabolo.



Oxford, Bodl. 563: Nicolaus Byard, dist. theol.; Torino, G. VII. 24: frater Nicolaus, dist. theol.; vgl. Paris, nat. lat. 12424; nat. lat. 13474.

6 I Accipite disciplinam per sermones meos et proderit vobis.  
— In quo verbo si intelligatur.

— Cupientes — Magister huic libro praemittit prohemium in quo primo ponitur excusatio auctoris, secundo reprehensio detractoris. — Veteris. — Hic primo quaeritur de uti.

Expl.: plures amissurus erat, voluit illam.

II Circa distinctionem primam secundi libri sententiarum quaeruntur quaedam.

IV Sana me Domine et sanabor — In quo verbo nobis ostenditur differentia sacramentorum veteris.

Expl.: in aeternum propter proprium demeritum.

Walter v. Brügge O. M. I, II?, IV.

Paris, nat. lat. 3085 A f. 110—171: I; f. 168: II; Firenze Naz. Conv. supp. C. 5. 995: I; A. 5. 119: IV; Todt 42: I; Vat. Borgh. 350: IV; Vat. Chigi B. VI. 94: I, IV, II (fragm.); Valencia, Catedr. 67: IV; Upsala, öfventl. Bibl. C. 249 f. 60—61: IV (fragm.).  
Vgl. A. Pelzer, Rech. Théol. anc. méd. 2 (1930) 327—334.

7 Ad Deum [Dominum] ponam eloquium meum qui facit magna.  
Verbum propositum ex 5 [8] Job assumptum.

Petrus de Trabibus. I. vgl. 85.

Torino I. III. 29 (verbrannt): I.

8 Ad evidentiam doctrinae sequentis quaeruntur sex. 1072

8,1 Ad evidentiam huius doctrinae tria quaeruntur. Primo: An theologia sit scientia. Secundo: Quid sit subiectum theologiae. Tertio: An theologiae sit necessaria ultra alias scientias. Videtur ergo primo, quod theologia non sit scientia tali ratione: Nulla scientia est de singularibus. Quia sicut dicitur in I. Metaph.: Singularium est experientia.

Leipzig, Univ. 557 f. 5r: Anon. I Prol.; f. 9v—10r: Anon. I Prol.

9 Ad evidentiam huius sacrae doctrinae. 839

10 Ad evidentiam quarti libri sententiarum quaeritur primo: Utrum in sola fide et lege christianorum quae consistit in sacramentis sit salus.

Vat. lat. 1095 f. 1—67: Vitalis de Furno OM: IV.

11 Ad evidentiam sacramentorum in generali quaero istam quaestionem: Utrum sacramentis vel sacramentorum ministris. 971

12 Ad evidentiam sacramentorum in generali quaero: Utrum sacramentis seu. 971

13 Ad evidentiam sacramentorum novae legis primo videndum est: quis ea instituit; secundo: quid sit signum et de divisione signorum.

— Samaritanus. — Samaritanus i. e. custos, Christus scilicet, vulnerato, i. e. humano generi, appropians.

Klosterneuburg 323. Zwettl 321. Tractatus Magistri Thymonis OP super IV. sent.

14 Ad evidentiam totius distinctionis primo et praecipue est possibilitas incarnationis. 971



**15** I Ad exercitium studentium in sacra theologia proposui in unum colligere quae disputare intende-  
bam.

— Utrum dictis theologiae quilibet utens ratione sine dubio teneatur assentire. Et arguitur quod non.

— Circa materiam primae distinctionis quaero: Utrum tantum quantum est Dei fruitio placibilis, tantum sit displicibile eius oppositum.

II Quia in prioribus dictum est de Deo quantum ad intrinseca, nunc dicendum est de ipso quantum ad eius operationes. Ideo quaero istam quaestionem: — Utrum summum necesse esse sit productivum cuiuslibet entitatis simpliciter creabilis. Et arguitur quod non.

III Circa tertium librum sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum aliqua pura creatura eos qui sub lege perierant, potuerit redemisse. Arguitur quod non; quia omnis creatura est finita.

Facinus de Ast OSAE: I—III.

Eichstätt 471 f. 158—186: II [Cuia in secundo Magister determinat de creatione rerum et qualiter omnia a principio primo temporaliter producta sint]; Erfurt CA 2<sup>o</sup> 115 f. 1—191: I (beendet 1363); III; Vat. ottob. lat. 446: II—III [III: Circa tertium sententiarum etc.].

**16** Ad gloriam sanctae Trinitatis qui omnes eius summas percurrit compendiose.

Wien, Dominikaner (Gottlieb 358, 33): Henricus de Gorrichen. vgl. 19.

**16,1** Ad intelligentiam eorum quae primo facta. 885

**17** Ad iustitiam credere debemus corde et confiteri ore, quia in Patre totus est Filius et totus in Filio Pater. In Patre et Filio simul totus est Spiritus Sanctus.

Anon. sent.: clm 12668, f. 1—52; vgl. Weisweiler, Rech. Théol. anc. méd. 4 (1932) 249.

**18** Ad laudem Dei, animarum salutem curatorumque simplicium brevem et simplicem directionem.

Expl.: sed etiam dirimit contractum.

clm 7452 f. 153—197: Johannes Aurbach, Directorium pro instructione simplicium presbyterorum.

**19** (Prol.) Ad [laudem et] gloriam benedictae Trinitatis gloriosaeque semper Mariae Virginis Dei Matris ac totius curiae caelestis opus praesens est aggrediendum.

— Quia quidam praedilecti consodales, spiritu sacrae doctrinae operandae afflati suis me precibus.

I — Utrum praeter physicas disciplinas necessaria sit aliqua doctrina quae sit scientia una simul practica et speculativa ceterarum dignissima et simpliciter sapientia censenda. Pro huius materiae responsione praesupposita in hac laudabili protestatione.

I II — Utrum homini conveniat agere propter finem et in eius consecutione attingere beatitudinem.

II II — Utrum de fidei obiecto, actu et essentia, insuper de habentibus eam.

III — Utrum in Deo Verbo convenienter incarnato decenter inveniantur unio et assumptio.



III, 60 — Utrum Sacramenta novae legis sint quorundam causa et ab aliis causata convenienti numero.

Heinrich von Gorkum, I; I. II; II. II; III.

Augsburg Fol. 42; Erlangen 527 (623): I; I. II; Köln, Stadtbibl. G. B. f. 185: III Add. (geschr. 1447); München, Univ. Fol. 63: I—III. Trier 963/1176 (beendet 1433); 897/709; Innsbruck, Univ. 426 f. 1—232; 424 f. 1—362; Lambach 157 (geschr. 1446 in Univ. Wiennensi); Linz 192 (anon.); Wien, Dominikaner, Gottlieb 358, 33. — Vgl. 16.

**20** *Ad laudem Jesu Christi*, pro instructione iuvenum fratrum ordinis praedicatorum, qui ob salutem animarum propter varios et multos discursus laboriosos.

— *Sacra theologia sanctorum*, quae tractat de Deo et causis altissimis, vera sapientia dicitur.

Expl.: gradus secundum exigentiam meritorum.

Augustinus de Dacia O P, Rotulus pugillaris.

clm 28505 f. 316—327; Klosterneuburg 179 f. 266—273; vgl. Basel Univ. B. X. 9; Upsala, C. 647; vgl. A. Walz, *Angelicum* 5 (1928) u. 6 (1929). Th. Kaeppli, *Archivum Fratrum Praedicatorum* 3 (1933) S. 188—189.

**21** *A Domino factum est istud et est mirabile.*

I *Quaeritur*: Utrum theologia sit de Deo tamquam de primo subiecto. Videtur quod non, quia nihil est notius in scientia eius primo subiecto. — Circa distinctionem primam quaero primo: Utrum actus volendi et nolendi differant specie.

II Circa principium secundi libri sententiarum quaero primo: Utrum creatio sit demonstrabilis de Deo. Videtur quod sic. Quia notior est actio quam potentia, et potentia quam essentia.

— Quia nobilius est actu esse quam potentia esse ut potentia.

— Utrum creatio sit possibilis subiective et obiective.

III Circa tertium librum quaero: Utrum natura humana vel quaecumque creatura sit assumptibilis ad suppositum divinum. Quod non: Quia ex pluribus existentibus in actu non fit aliquod unum tertium.

Expl.: Ideo habuit summam gratiam et gloriam positive.

IV Circa quartum librum quaeritur: Utrum in sacramentis sit aliqua virtus supernaturalis insistentis sive eis formaliter inhaerens. Quod sic: Quia concurrunt causaliter ad animae iustitiam; ergo in eis est aliqua virtus.

Franciscus Rubei de Marchia I—IV.

Vat. lat. 1096: I—II [I: Quaeritur utrum; II: Circa secundum librum sententiarum etc.]; vat. lat. 943: II—IV: [II Utrum creatio sit possibilis subiective; IV: Circa quartum librum adhuc aliter potest procedi. Quaero ergo de sacramentis in generali: Utrum in sacramentis novae legis sit aliqua virtus supernaturalis formaliter inhaerens. — Utrum sacramenta novae legis habeant aliquam causalitatem effectivam respectu gratiae].

Vgl. Vat. Chig. B. VII. 113: I—IV; Barb. lat. 791: II—IV [f. 91: A Domino etc.] Firenze, Naz. II. II. 182: I; Bologna, Univ. 2257 (423): I; Paris, nat. lat. 3071: I; 3072: I; 15852: I—IV; Admont 178 f. 1—122: II—IV; Wien, Nat. 4826 f. 2—112: II—III; f. 193—227, 160—193: IV; f. 228—235: I; fragm. [III: Utrum assumptio naturae humanae a supposito Verbi fuerit possibilis. Quod non. Ex duobus entibus in actu non fit per se unum]; Wien, Dombibl. (Gottlieb 279, 28); Neapel VII C 23: I—III; VII C 27: I—IV.

**22** *Ad locum unde exeunt.*

839

**23** I *Ad preces studentium*, dum essem lector in monte Pessulano et ut fratres pauperes sub compendio sententias haberent libri



sententiarum, ego Johannes frater de Fonte OFM per modum conclusionum.

— Veteris. — Distinctio prima habet decem [novem] conclusiones.

II Creationem. — Distinctio prima continet octo conclusiones. Prima est: Quod unus est creator omnium rerum, coelestium, terrestrium, visibilium et invisibilium.

III Cum venit. — Distinctio prima tertii libri sui sententiarum continet quinque conclusiones. Prima est: Quod Filii Dei missio est ipsa incarnatio.

IV Samaritanus. — Distinctio prima quarti libri continet quattuordecim conclusiones. Prima est: Quod sacramentum est sacrae rei signum. Expl.: ineffabili calamitate.

Iohannes de Fonte, O M., I—IV, abbreviatio brevissima.

Augsburg, Fol. 138; Fol. 418; Bamberg, Theol. 209; Patrol. 122; Berlin, Staatsbibl. Theol. fol. 209 (Rose 802); f. 1—47: I—IV; Theol. fol. 525 f. 174—220: I—IV; lat. q. 376 (Rose 978) f. 1—26: I—IV; Leipzig, Univ. 603 f. 321—330: Anon. III; Merseburg 44 f. 1—110: I—IV; Zeitz 8 (42) f. 47—95: I—IV. Danzig, Stadtbibliothek 1970; Engelberg 228; Hannover, Stadtbibliothek 1; Karlsruhe 168; München Univ. Fol. 63; clm 4399 f. 40—101 [Veteris — distinctio etc.]; 7452 f. 1—58; 7535; 8829; 11416; 11417; 11418; 11708; 14075; 16426; 17628; 18361; 18362; 18728; Stuttgart, Hofbibl. E 25; Landesbibl. F 318; Würzburg, Univ.-Bibl. Mch. f. 182; ch. 294 b; Wolfenbüttel Helmst. 269 [dum essem lector Bononiae; Katal: Dionysius de Florentia]; 178; Herzogenburg 21 f. 138 (nur 1 Seite!); Innsbruck Univ. 943; Klagenfurt, Studienbibl. Pap. 251; Klosterneuburg 308; 327; 352; Kremsmünster 176: I—IV [IV: Samaritanus — Haec est distinctio prima quarti libri sententiarum et habet 14 conclusiones]; Lambach 157; Melk 24/125; 889/908; Michaelbeuern 13 [f. 149: Erfordia disputatae; Inc: Veteris etc.]; 45; 275; Seitenstetten 143 I—IV; Seitenstetten 191 n. 2: II; Seitenstetten 259 n. 2: III; Vorau 298 f. 131—214; Vorau 313 f. 167—228; Wien, Nat. 3596; 4428 f. 170—171; 4593 f. 75—99; 4675; Wien, Schotten 68/217; Wien, Dominikaner 43; Wilhering 84 [Veteris etc.]; Gottlieb 22, 9; 178, 3; 224, 37; Prag, Nat. 3561; Brüssel 1554; clm 3118.

I Veteris — Ista prima distinctio primi libri sententiarum continet conclusiones decem. Quarum prima est ista: Tractatus sacrae scripturae paginae (!) sive continentia veteris ac novae legis versatur praecipue circa res et signa. Et appellantur hic res.

II Creationem — Distinctio prima huius secundi libri continet octo conclusiones. Prima: unus est creator omnium rerum.

III Cum venit — Distinctio prima tertii libri sententiarum continet quinque conclusiones. Prima: Filii Dei missio est ipsa incarnatio.

IV Samaritanus. Prima distinctio huius quarti continet conclusiones quattuordecim. Prima: Sacramentum est sacrae rei signum.

clm 4401: I—IV [geschr. 1396/7; im Katalog dem Narcissus Pfister zugeschrieben].

24 Ad primum articulum quem ponit frater Durandus loquendo de articulis extractis, ubi dicit, quod theologia deductiva nec quantum ad subiectum nec quantum ad evidentiam est nobilior scientiis humanitus adinventis.

Expl.: non est talis quin homo possit ab ea deficere.

Hervaeus Natalis, De articulis pertinentibus ad quattuor libros sent. Durandi.

clm 14383 f. 93—102: art. 1—16; Reims 502 f. 117—128: art. 1—16; Vat. lat. 817 f. 93—96: art. 1—5. Vgl. J. Koch, Durandus de S. Porciano OP, 1927, 236 ff.



25 Ad sextum sic proceditur. Videtur quod homo possit fieri beatus.

Wien, Nat. 4370: Anon. [Thomas Aqu. I. II. 5 a. 6—113 a. 10].

26 Ad tertium sic proceditur. Videtur quod si homo non peccasset.

Wien, Nat. 4844 Anon. [Thomas Aquinas S. Th. III. q. 1 a. 3].

27 Aeterna Dei sapientia in qua manent. 779

28 I Aeterni Patris Verbum sua immensitate universa operans ut hominem per peccata minoratum in celsitudinem divinae gloriae revocaret.

— Fides autem praelibatio quaedam est illius cognitionis quae nos in futuro beatos faciet.

— Circa essentiae divinae unitatem primo quidem tenendum, est, Deum esse, quod rationi conspicuum est.

II His ergo consideratis quae ad essentiam divinam et ad personarum trinitatem pertinent, restat de effectibus divinitatis considerandum. Primus autem effectus Dei in rebus est ipsum esse, quod omnes alii effectus praesupponunt.

III Quia sicut in principio dictum est, christiana fides praecipue . . . Restat de his quae ad humanitatem Christi pertinent. Quia ut dicit Apostolus 1 Tim. 1: Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere.

Innsbruck, Univ. 378 f. 1—69: Thomas Aquinas, Compendium theologiae.

28,1 Afflatus bonitate Dei Moyses. 1594,1

29 Agens Magister de creatione hominis. 951

29,1 Alimoniam spiritus quam ex consideratione calicis Dei gratia collegi. — Argentum igitur de quo fabricandus.

Expl.: refocillari mereatur. Praestet hoc etc.

Halle, Univ. Y c 8, 4<sup>o</sup> f. 62—70: Radulfus. De calice.

30 Alta profunditas quis invenit eam. 1001

31 Altissimus creavit de terra medicinam. — Altissimus Deus Pater. 1001

32 Altissimus de terra creavit medicinam et vir prudens non abiciet eam. Ita scribitur Eccl. 38. — Coelestis medicus humani generis.

— Samaritanus. — Circa hoc occurrunt septem veritates considerandae. Prima veritas est, quod homo in statu innocentiae non indiguit sacramentis, quia dicit Christus Matth. 9: non est opus. — Dicit Dominus in evangelio Joh. 3: Nisi quis renatus fuerit.

Expl.: coelum novum et terram novam, quod nobis etc.

Oldenburg 40: Gosschalcus Hollen [de Meppis] OESA [† 1481] IV. [Oldenburg 41 enthält: Gotschalk v. Meppen Tract. Theol.]

33 Altissimus de terra creavit medicinam. — In hac autoritate duo possunt notari scil. Dei clementia et excellentia.

Vat. lat. 691 f. 1v: Anon. [Guerricus de s. Quintino] I. Princ. Vgl. Arch. Fratr. Praed. 5 (1935) 326—346; Pelster, Gregorianum 17 (1936) 198.

34 Altissimus creavit de terra medicinam Eccli. 38. — In his verbis singulariter expositis quattuor causae sacrae Scripturae connotantur. Primo enim cum dicitur altissimus, causa efficiens.



Expl.: hoc non est naturae tantum sed etiam rationis.

Amiens 234; Anon. I; Upsala, Univ. C. 167: „Alexander v. Hales“: I.

**34,1** Altissimus creavit de terra medicinam. Eccli. 38. — In verbis istis materia quattuor librorum sententiarum exprimitur. Cum dicitur: Altissimus, materia primi; nomine enim altissimi quoad significationem primam altitudo divini esse notatur in se.

Troyes 1229, Anon. Princ. I.

**35** I Altissimus creavit de terra medicinam. Verbum istud scribitur Eccli. 38. Quod etsi contineat verborum paucitatem, habet tamen in se non modicam scientiae profunditatem.

— Cupientes. — Totali libro praemittit Magister prologum, in quo tangit causas suscepti operis. Dividitur autem in duas partes. In prima parte ponit rationes.

— Cupientes — de penuria i. e. defectu scientiae, ac tenuitate, i. e. angustia ingenii.

— Veteris. — Hic incipit tractatus libri, qui dividitur secundum Magistrum in duas partes. Quarum prima est de rebus . . . Hic primo quaeritur quid sit uti. Cum scil. actus sit, cuius potentiae sit actus.

Expl.: haec vel illa praecise, patet ex dictis.

II Creationem. — In hoc secundo libro principaliter intenditur de homine. Unde et dividitur in duas partes.

Expl.: a quo sumpsit exordium omne malum.

III Deus autem qui dives est in misericordia propter nimiam caritatem suam qua dilexit nos, cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos Christo cuius gratia estis sanctificati. — Verbum istud scribitur ad Ephesios, in quo manifestat nobis Apostolus, in quo facta est reparatio generis humani.

— Hic quaeritur primo: Utrum divina natura potuit uniri cum humana. Et videtur quod non, quia quaecumque ad invicem uniuntur. — Utrum una persona possit uniri sine alia.

Expl.: non est iudicare sed meditari.

IV Sacramenta sunt quaedam medicamenta spiritualia, et habet eorum medicina duplicem causae efficaciam, unam quam donat, scil. liberationem a culpa; aliam ad quam praeparat, scil. liberationem a miseria. Ricardus Rufus de Cornubia, Abbreviatio Bonaventurae I—IV.

Vat. lat. 12993 f. 1—320: I—II; Borghes. 362 f. 97—104: I 1—3; Assisi cod. 176: III—IV. Vgl. F. Pelster, Gregorianum 17 (1936) 195—223. Berlin, Staatsbibl. Theol. qu. 48 (Rose 513) f. 87—179: Anon. I—II d. 13 [I: Altissimus creavit etc. — Quod si verbum istud contineat verborum paucitatem, habet in se non modicam sententiae profunditatem — Utrum theologia sit scientia. Et videtur quod non, quia scientia debet procedi ex principiis per se notis. Sed theologia procedit ex articulis fidei quae non sunt per se noti. Ergo non est scientia. Maior patet; quia sicut dicit Alanus in prologo de Maximis — Veteris — Distinctio prima; in qua quaeritur: Utrum uti sit actus voluntatis. Videtur quod non, quia uti in re est rem pertractare. Expl.: vel illa praecise, patet ex dictis; II: Creationem — In hac parte quaeritur primo: An possit esse creatio, et an possit scil. aliquid de nihilo produci. Et videtur quod non. Quia actio non exigit quid agat].

**35,1** Altissimus de terra paravit medicinam, et vir prudens non abhorrebit eam. Eccli. 38. — Secundam glossam istud verbum potest



exponi de medicina corporali et de medicina spirituali, quia creavit medicinam ad salutem hominum corporalem et spiritualem.

Assisi, Communale 671 f. 73—75: Anon. Princ. I.

**35,2** Altissimus de terra creavit mediciniam, et vir prudens non abhorrebit eam. Verba ista scripta sunt Eccli. 27 [38, 4]. — In verbis istis spiritualiter intellectis tangitur materia quarti libri sententiarum. In quo agitur de sacramentis et efficacia eorum. Unde in verbis istis insinuat quis sit actor, dator, consecrator.

Leipzig, Univ. 557 f. 9v: Anon. Prol. IV; vgl. 1162.

**36** A magnitudine enim speciei et creaturae. 91, vgl. 685

**37** Amice, ascende superius. Tunc erit tibi gloria. Luc. 14. et in evangelio dominicae proximo nunc futurae. — Ut ex sacris codicibus colligere possumus, ingens scrutinium promens trisagium de summo numine.

— Utrum a supremo gradu entis simpliciter tota latitudo entis imaginata quam terminat sit derivabilis contingenter.

I — Circa prologum primi libri sententiarum, in quo communiter doctores solent investigare de notitia theologica qualis sit, primo inquiram de notitia beatorum quae sit et qualis.

— Utrum divina essentia possit esse de immensa natura intellectui creato notitia theologica beatifica.

— Circa primam distinctionem in qua Magister tractat de frui et uti primo videndum est de fruitione beatifica creaturae.

— Utrum sola trinitate incommutabili creatura rationalis beatifice possit frui.

Vat. lat. 1082: Johannes de Ripa I. [Circa prologum]; Vat. lat. 1083: I [Amice ascende]: Vat. lat. 6738: I d. 2, 4, 10—17, 37—48, beendet 1357, 16. Dez.; Vat. lat. 6761: I; Paris, nat. lat. 15369: I; Assisi, Bibl. Comm. 156: I 1—19; Firenze, Naz. conv. sopp. B. 1. 996: I; Padua, Antoniana 190. I.

**38** An ad salutem necessaria sit aliqua doctrina sibi supernaturaliter inspirata, ad quam ipse non posset attingere lumine naturalis intellectus. 691

**39** An baptismus rite susceptus conferat baptizato gratiam. 951

**39,1** An character seu consecratio baptismalis. 1238,1

**40** An cognitio divinae veritatis acquisita in theologia possit haberi per scientias a philosophis adinventas. 1627

**41** An connexae sint virtutes. — Utrum virtutes aequaliter possideantur et utrum intendantur et quomodo.

clm 24854 f. 3—7: Anon. quodl. de virtutibus et gratia.

**41,1** An conveniebat Deum incarnari. 835

**42** An creare sit de nihilo aliquid facere. Sed non videbitur. 559

**43** An creatio sit. Videtur quod non; quia si sic, creatio est, tunc fit aliquid de nihilo, sed hoc est impossibile; ergo. Probo. — An creatio conveniat Deo — videtur quod non. Quidquid nobilitatis est in creaturis Deo attribuitur.

Robert Orford (= v. Erfurt) II.

Klosterneuburg 322 f. 2r—6r: II d. 1—4, 13, 21—42.

**44** An creatura exivit in esse. 399



- 45 An creatura possit habere aliquam actionem respectu termini creationis. 669
- 46 An Deus alicui creato vel creabili possit communicare potentiam creandi. 1238,1
- 47 An Deus possit dimittere peccata. 815
- 47,1 An diversitas rerum dependentium. 976
- 48 An ens sit possibile produci ab aeterno et infinito tempore praeterito. 971
- 49 1: An eucharistia dici debeat tantum unum sacramentum et non plura.
- 2: An sub utraque specie sacramenti Eucharistiae totus Christus contineatur.
- 3: An Verbum divinum quandoque deposuerit humanitatem assumptam.
- 7: An lex vetus sit et fuerit bona et sancta.
- 50: Utrum Christus sit caput ecclesiae.
- 57: Utrum Antichristus est vel erit caput omnium malorum.
- 60: An Christus sedeat ad dexteram Patris secundum quod Deus.
- Admont 643 f. 1—190: Henricus de Oyta, ausgewählte Quaestionen des Psalmenkommentars, beendet [13]96; Klagenfurt, Fürstbischöfl. Bibl. 30 c 7: Henricus de Oyta, quaestiones 61 theologiae; Klosterneuburg 339: Heinrich v. Oyta, Quaestiones.
- 49,1 An fuerit conveniens sacramenta institui. 1238,1
- 49,2 Angelorum et hominum naturam. 870
- 50 An humana natura potuerit uniri naturae divinae. 614
- 51 Anima nobis innata eo potius naturaliter appetit cognoscere suum finem.
- Guilelmus Occam, Centilogium theologicum, ed. Lyon 1495.
- 51,1 An ius regiae potestatis et auctoritatis. 1238,1
- 52 An mundum fuisse ab aeterno includat repugnantiam ex hoc quod ratio infiniti contradicit praeterito. 689
- 53 An natura humana vel quaecumque alia de genere substantiae possit cadere a propria suppositione. 689
- 54 An notitia sacrae Scripturae sit habitus practicus vel speculativus. 1655
- 55 An plures personae divinae possint eandem naturam creatam assumere hypostatice. 1569
- 55,1 An possibile sit, aliquam creaturam habere aliquam causalitatem effectivam respectu alicuius effectus producendi per creationem. 669,1
- 55,2 An possit esse creatio et an possit scilicet aliquid de nihilo produci. 35
- 56 An potentia creandi possit inesse vel communicari alicui creaturae seu alicui enti alteri a summo Deo 1238,1
- 56,1 An sacramenta debeant institui. 1537,1
- 57 Anselmus: Omne bonum a summo bono. 764
- 58 An sit creatio. Ostendo quod non. 1194
- 58,1 An sit unum principium productivum omnium. 885
- 58,2 An sit unum principium rerum an plura. 61
- 59 An soli Deo conveniat creatio. 1195



- 60 An studium sacrae scripturae nihil falsitatis in se continentis sit magis meritorium aliis studiis. 255
- 61 Antequam ad occulta Scripturarum procedamus, tres quaestiones ponuntur in principio, scil. An sit unum principium rerum, an plura. Secunda quaestio: Quod sit subiectum theologiae. Tertia: Qualiter aliae artes se habeant ad eam.  
Expl.: Deus his qui diligunt eum.  
Mazarine 795 f. 1—143: Roland v. Cremona O P. († 1259) I, II, IV.  
Vgl. E. Filthaut O P, Roland v. Cremona, 1936.
- 62 Antequam dicamus de creatione mundi, videndum est de exemplari. 869
- 63 Antequam procedam ad libri divisionem. 1006
- 63,1 Antequam quicquam fuerit, Deus erat.  
clm 22272 f. 107—109: Anon sent.
- 63,2 An theologia nostra per divinam faciem designata. 1579
- 64 An theologia nostra sit. 165
- 64,1 An theologia, secundum quod tradita est viatori, sit proprie dicenda scientia. 257,1
- 64,2 An theologia sit scientia. 8,1
- 65 An theologia sit scientia. Et sex modis. 835
- 66 Apertus est liber vitae. Apoc. 20. — Propter primariae transgressionis demeritum expulsum genus humanum de regione viventium.  
Vat. lat. 946 f. 74r: Anon. IV Prol. fragm.
- 66,1 I Ardua primus habet trinus Deus unus et hic est.  
II Binus post dicta tractat bona cuncta creata.  
III Cum plenitudo venit, suum huc Filium quoque misit.  
IV Delet peccata caritas tua per sacramenta.  
Magdeburg, Domgymnasium 93 f. 283—288: I—IV.
- 67 Arduum profecto opus et laboriosum crebra. 1023
- 68 Artes doctrinales vel res vel signa notabit.  
clm 14852 f. 66—72: Anon. I—IV in Versen; clm 14634 f. 41—49.
- 69 I Ascendenti servi occurrerunt. Joh. 4. Quamvis verba assumpta ad litteram sint scripta de regulo, ipsa tamen transsumptivae. — Utrum divina substantia a viatore cognoscibilis cuncta creans ex nihilo, per Christi mortem hominem lapsum sibi reconcilians, a salvandis in iudicio extremo videnda sit facialiter.  
— Cupientes. — Iste liber dividitur in tres partes principales. In prima prohemium praemittit et intentionem, declaratur ratio dicendorum; in secundo deducitur intentum; et in tertio concludit, perfectio operis consumitur.  
— Veteris. — Magister tractaturus sacram Scripturam compendiose, consideravit quod sacra Scriptura tantum agit.  
Expl.: tertia pars est plana legendo litteram.  
II Ascendenti servi etc. — Primordiali omnium rerum principio.  
— Creationem. — Iste liber secundus continuatur sic ad praecedentem. Postquam in primo libro determinavit de Deo quoad eius naturae simplicem perfectionem.  
Expl.: et patet littera legendo eam.



III Ascendenti servi. — Pro applicatione thematis.

— Cum venit. — Iste est liber tertius, qui sic continuatur ad praecedentem. Postquam Magister in duobus praecedentibus libris determinavit de . . . secundum exitum a principio.

Expl.: tertia pars distinctionis patet legendo litteram.

IV Ascendenti. — Licet novum testamentum.

— Samaritanus. — Iste est liber quartus partialis huius libri sententiarum, qui sic ad praecedentes continuatur. Postquam Magister determinavit de omnium rerum causa.

Expl.: non prosequar causa fatigationis, quare ad requiem etc.

Narcissus Pfister I—IV [Erste Sentenzenlesung, beg. 10. Nov. 1400, beendet Köln 28. Juni 1401].

Augsburg Q 31 f. 1—132: I—IV; vgl. L. Meier, Arch. Fratr. Praed. 1934, 228—257.

I Vidimus stellam eius in oriente, Matth. 2. — Thema assumptum ad litteram de Magis i. e. sapientibus scriptum, secundum tropicam sive allegoricam significationem.

— Utrum orientis stella, a summo sole illuminata aeternaliter, omnes in Adam lapsos criminaliter, sed redemptionis beneficio relevatos efficaciter, in beatitudine pro meritis suis omnes praemiet aequaliter.

— Cupientes. — Circa istum librum primo notandum, quis sit titulus; secundo, quid sit subiectum.

— Veteris. — Hic incipit primus liber sententiarum in quo Magister determinat de Deo ad modum.

Expl.: creaturae oboedire praeceptis vel non.

II Vidimus stellam. — Apostolo ad Romanos primo dicente quod invisibilia.

— Circa secundum librum sententiarum prosequendo secundum articulum quaestionis motae.

— Utrum omnes homines, qui sunt fuerunt et erunt, peccaverint in Adam criminaliter. Arguitur quod non.

III Vidimus stellam. — Cum iste liber tertius sententiarum de mysteriis novi testamenti.

— Loco quaestionis expedit tertium articulum.

— Utrum virtute passionis Christi omnes homines efficaciter sint liberati. Arguitur quod non.

Narcissus Pfister I—III [zweite oder dritte Sentenzenlesung; Buch III beendet Juli 1406].

Augsburg Q 31 f. 145—183; vgl. L. Meier, Arch. Fratr. Praed. 1934, 228—257.

70 Ascendit in unam navem quae erat Simonis Petri.

Cremona 118. Simon v. Cremona OESA I—IV.

71 I Ascendit Petrus ad superiora domus etc. Act. 10. Beatus Gregorius 4. Moralium c. 1 loquens de divina scriptura dicit sic: Sicut ignotorum hominum facies cernimus et corda nescimus.

— Utrum finis per se sacrae scripturae in via sit amare Deum.

— Circa primam distinctionem quaeritur: Utrum solo Deo immediate sit fruendum. Arguitur quod non, quia quod est propter se.

Expl.: Deo conformari propter vitam aeternam quam nobis praestare dignetur.



II Creationem. — Circa librum quaero et circa primam distinctionem primo: Utrum sit dare plura necesse esse. Et videtur quod sic. Quia illa natura quae primum et immediatius ordinem tenet.

Expl.: ut ipsi coniungatur. Quod nobis praestare dignetur etc.

Erfurt C A 2<sup>o</sup> 131 f. 1—153: Dionysius a Burgo OSAE I—II.

71,2 Ascendit Petrus in superiora domus. — Ordinator sapientiae. 2530

72 Attendens praecipue sicut debeo.

Wien Nat. 4719: I Prolusio.

73 At ubi venit — Quid est quod dicit. 1619

74 Audi Israel praecepta Domini et ea in corde tuo quasi in libro scribe et dabo tibi terram fluentem lacte et melle.

— In istis verbis propositis Spiritus sanctus tria circa divina praecepta tangit. Primo namque ostendit quod sunt hilariter audienda.

Expl.: Deum et homines ut scribitur Judith. Quod unum nobis etc.

Bremen, Staatsbibl. b 111 f. 1—52: Henricus de Vrimarya, tractatus in decem praecepta 1388.

75 Audit u auris audiui te. Job 42.

Keine Hs. bekannt. Hugo v. Metz OP: III (1255/7); Glorieux Répertoire I n. 15 a.

76 Audiui vocem de coelo tamquam vocem aquarum. — In quibus verbis sub triplici. 668

77 Audiui vocem de coelo tamquam vocem aquarum multarum. — In quibus verbis sub triplici. 887

78 Augustinus in libro de doctrina christiana breviter theologiae materiam assignans.

London, Brit. Mus. Kings 9 E 12. Anon.

79 Augustinus in libro de doctrina talem ponit. 2517

80 Augustinus talem facit divisionem. Rerum aliae sunt quibus est fruendum, aliae quibus utendum, aliae sunt quae fruuntur et utuntur. Solis enim aeternis est fruendum, tribus scil. personis. 2517

81 Averroes, post quem Boethius in Commento super librum praedicabilium. 1645

82 Baptismus autem mortis Christi est sacramentum. 1435

83 I Beati qui scrutantur testimonia eius.

— Beatus Augustinus 18 de Civ. Dei dicit quod quamvis plurimi secundum humanas traditiones studiosi.

— Utrum ex testimoniis divinarum scripturarum constet, quod in solo Deo ultimate rationalis creatura sit beatifice quietanda. Arguitur quod non, quia homo — 1. de beatitudine supernaturali; 2. de rationalis creaturae ante lapsum beatitudine naturali; 3. de beatitudine viae et animae Christi in speciali; 4. de statu ultimo omnium beatorum et finali.

II Beati qui scrutantur etc. — Sicut totalis universitas tam multiplicium.

— Utrum primi parentes statum innocentiae servantes in paradiso terrestri fuerint aliquo modo beatifice quietati.

III Beati qui etc. — Ut dicit venerabilis Hugo in de Archa.

— Utrum Christo vero Dei et hominis filio fuerit secundum animam collata gratia habitualis maxima possibilis et immensa.



IV Beati qui etc. — Quia totum genus humanum improvide.  
— Utrum, spatio mundi in futuro saeculo diviso in regiones lucis et tenebrarum, incolae illarum locabuntur in eis sitaliter ordinate.

clm 15603 f. 25—75: Anon. Princ. I—IV.

83,1 Beda: Deus est substantia spiritualis causa ineffabilis pulchritudinis.

Berlin, Staatsbibl. Theol. oct. 84 f. 120—131: Anon. Auctoritates de Deo.

83,2 Benedicta tu inter mulieres. — Quamvis omnis scientia. 1172

84 B[ernardus]: Magna fides magna meretur; et quantum in bonis Domini fiducia pedem porrexeris, tantum possidebis.

Innsbruck, Univ. 798 f. 1—60: Anon. de fide, spe, caritate, virtutibus; XIII (bendet 1264).

84,1 Binus post dicta tractat.

66,1

85 Bonorum laborum gloriosus est fructus. Sap. 3, 15. Excitat Spiritus pusillanimes et torpentes ad exercitium laboris fructuosi.

Assisi 154: Petrus de Trabibus I. vgl. 7.

86 Bonum mihi lex oris tui. Ps. [118]. — Multiplex apud multos de bono hominis fuit quaestio et dubitatio, in quo esset, secundum illud Psalmi [4]: multi dicunt quis ostendit nobis bona.

clm 13501 f. 10r/v: Anon. Princ.

87 Bonum quinque modis accipitur.

Paris nat. lat. 14526 f. 147—160: Stephan Langton quaest. disp.

88 Bonus Dominus diligentibus se.

1113

89 Breves dies hominis sunt.

— Longo et spatioso communium quaestionum transmissio.

Toledo Cabildo 18—18: Anon. Theol. XIII; vgl. PL 189, 404.

90 Breves sunt dies hominis et numerus mensium. — Ad instar et imaginem Trinitatis. Stephan Langton, Summa theologiae.

Bamberg Patr. 136 f. 1—97; Cambrai 402 f. 98—117 (fragm.); Oxford Bodl. Laud. misc. 80 f. 117.

91 I Candor est enim lucis aeternae et speculum sine macula Dei maiestas. — Secundum quod dicit b. Augustinus 10 de Trinitate c. 1: Nisi impressam.

— Cupientes. — Magister huic operi praemittit quendam prologum in quo volens inducere auditores et lectores ad amorem huius.

— Quoniam tactae sunt causae huius operis quod scientiae divinae supponitur.

— Utrum idem sit aliquid esse subiectum scientiae et esse de consideratione scientiae.

— Veteris. — Finito prohemio sequitur tractatus in quo Magister duo facit. Primo praemittit quaedam ad praelibationem.

— Cuius actus sit frui tamquam potentiae.

— Cuius sit actus tamquam habitus.

Expl.: Aperta visione videtur.

II A magnitudine enim speciei et creaturae cognoscibiliter poterit creator horum videri. In his verbis propositis quae leguntur Sap. 13 designantur quattuor.

Creationem. — Postquam assignavimus causas huius operis.



— Utrum spectet ad theologum determinare de creaturis.

Expl. magister in littera et bene.

III Exivi a Patre et veni in mundum. In hac auctoritate quae. Cum venit. — Ut patet per habita.

— Utrum fuerit possibile aliquam personam divinam et specialiter Filium incarnari.

Aegidius Romanus I—III, d. 11.

Bamberg Th 91 f. 240—266: I (fragm.); Erlangen 254: I; München clm 245 f. 304—306: II d. 3; 6941: I; Wolfenbüttel Helmst. 136: I—II; Heiligenkreuz, 149: I; Innsbruck Univ. 41: I; Lilienfeld 149: I; Wien, Nat. 1448: I; Gottlieb 131, 17, 18; Cambridge, Trinity 386: I; London, Brit. Mus. Kings 10. C. 8: I; Kings 9. B. 3: II d. 16—44; Oxford, Lincoln 109: I; Magdalene 186: I; New Coll. 111: I; Syon D 117: I; Bordeaux 139: I; Laon 325: I; Paris, nat. lat. 14567: I; 15860; 15861; Mazarine 886 (333) II d. 16—44; 887 (334): II; Toulouse 240: I; 241: II d. 16—44; Troyes 294: I; 502: I; Padova, Antoniana VIII. 145: I; Roma, Angelica 197: I; 624: I; 178: III; Vat. lat. 835: I; 836: I; 837: II; 838: III; 4331: I; Ottob. lat. 194: I; 468: I; Chigi B. VII. 133: II; Venezia, Marciana 102: II; Krakau, Jagell. 1177: I. Vgl. G. Bruni, Le opere di Egidio Romano, Firenze 1936, 113—115. Berlin, Staatsbibl. Theol. Fol. 115 (Rose 384) f. 1—145: Anon. I; beendet 1481 [Quoniam tactae sunt causae — Utrum idem sit, esse subiectum scientiae et de consideratione eius — Utrum theologia sit scientia specialis — Utrum Deus sit subiectum in sacra theologia. — Veteris — Finito prohemio sequitur. — Cuius potentiae sit frui: Utrum sit actus voluntatis. Quod sic, probatur per Augustinum].

92 Canticorum tertio: En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt ex fortissimis Israel. — Salomon qui dicitur pacificus ipse et rex noster Christus.

Vat. lat. 691 f. 1v: Anon. Princ. I.

93 Cautum est in sacris constitutionibus, et lex Dei cum legitur.

Martinus, Summa.

Paris, nat. lat. 14526 f. 61—144; 14556 f. 267—364; Toulouse 209 f. 1—235; Troyes 789; Cambridge, S. Johns, 57 f. 9—146.

94 Christus Jesus cuius personae. 807

95 Circa creationem. — In hoc secundo tractat Magister de Deo. 669

96 Circa creationem. — In hoc secundo ut dictum est in lectione tractat Magister de Deo. 669

97 Circa creationem quaeruntur octo. 835

98 Circa definitionem secundi libri quaeruntur primo: Utrum mundus. 1217

99 Circa distinctionem decimam quartam libri tertii in qua Magister tractat de scientia. 1008

100 Circa distinctionem istam quaeruntur quinque. Primo quid sit sacramentum. 848

101 Circa distinctionem primam huius secundi quaeritur: Utrum sicut. 323

102 Circa distinctionem primam. In fruitione tria repertiuntur. 1231

103 Circa distinctionem primam, in qua agitur de uti et frui, quaeritur: Utrum voluntas creata in utendo. 951

104 Circa distinctionem primam, in qua Magister agit de frui et uti, primo quaero de obiecto ipsius frui. 669

105 Circa distinctionem primam primi libri sententiarum



quaeritur: Utrum Deo sit fruendum. Et arguitur quod non. Quia Deus non post intelligi a nobis.

Basel, A VI 22 f. 13r: „Occam et Jacobus de Altavilla super I sent. multum diffuse“. Vgl. E. Hochstetter, Studien zur Metaph. u. Erk. Lehre W.'s v. Occam, Bln. Lpz. 1927. Vgl. Saint Omer 158: Jacobus de Altavilla O Cist. I—IV; Lincoln, Cathedral 83: Jacobus de Altavilla I.

**106** Circa distinctionem primam primi libri sententiarum quaeritur: Utrum ista propositio sit de veritate sententiarum: Scientia theologica includens articulos pertinentes ad salutem est vera scientia.

Eichstätt 471 f. 150v—157v: Anon. I.

**107** Circa distinctionem primam primi libri sententiarum quaeritur: Utrum pro studio. 258

**108** Circa distinctionem primam primi quaeritur: Utrum in temporis. 254

**109** Circa distinctionem primam primi quaeritur: Utrum omnis actus liber. 684

**110** Circa distinctionem primam quaeritur de frui in comparatione ad suum obiectum. 1255, 1848

**112** Circa distinctionem primam quaeritur: Utrum omnis actus liberae voluntatis. 254

**113** I Circa distinctionem primam quaeritur: Utrum per studium sacrae theologiae sit scibile, quod perfectio universi requirat ad sui possibilitatem non solum res utentes, quinimmo res utentes et fruentes (f. 13—47).

— Quaeritur: Utrum voluntas Dei sit immobiliter directiva omnium agibilium (f. 48—51; f. 51: Et sic finiuntur vesperiae Magister Janocii).

— Quaeritur: Utrum per laborem studii theologici actus catholici fructus minuatur (f. 51—54; f. 54: Expliciunt vesperiae Monachi Abbatis).

— Utrum per sacram scripturam possit efficaciter probari finalis salus Salomonis (f. 54—56).

Erfurt CA 2<sup>o</sup> 127 f. 13—56: Anon. Quaest.

**113,1** Circa distinctionem primam quaero primo: Utrum actus volendi. 21

**114** Circa distinctionem primam quaero primo: Utrum ali-quod bonum. 352

**115** Circa distinctionem primam quarti libri sententiarum quaero talem quaestionem: Utrum sacramenta legis evangelicae habeant in se virtutem causativam gratiae.

Kassel, theol. fol. 16 f. 265—311: Johannes Brammart O Carm. IV.

**116** Circa distinctionem primam quarti libri sententiarum, ubi talis quaestio movetur: Utrum evangelicae legis sacramenta sint spiritualis gratiae effectiva et ad salutem viatorum [corr. ex vivorum] necessario requisita. Arguitur contra sumptum: Nulla sunt sacramenta legis evangelicae, igitur. Assumptum probatur: Quia si essent aliqua, maxime illa: baptismus, sacramentum eucharistiae; igitur. Sed talia non sunt huiusmodi.

Expl.: Apparebimus cum ipso in gloria; quod nobis feliciter concedat idem sedens super solium excelsum in saecula benedictus.

Erlangen, 517 f. 1—186: Anon. IV.



- 117 Circa distinctionem primam quarti sententiarum moveo illam quaestionem: Utrum novae legis. 323
- 117,1 Circa distinctionem primam quarti sententiarum quaeritur: Utrum in omnibus sacramentis. 882,1
- 118 Circa distinctionem primam secundi libri sententiarum quaeruntur quaedam. 6
- 119 Circa distinctionem primam secundi quaeritur: Utrum divina gloria vel utilitas nostra sit finis principalior conditionis rerum. 683
- 120 Circa distinctionem primam secundi libri quaeritur primo: Utrum primus actus. 1848
- 121 Circa distinctionem primam secundi libri quaeritur: Utrum creare sit. 1217
- 122 Circa distinctionem primam secundi sententiarum quaeritur: Utrum in temporis. 254
- 122,1 Circa distinctionem primam secundi sententiarum quaeritur primo: Utrum mundum incepisse. 882,1
- 123 Circa distinctionem primam tertii libri quaeritur primo: Utrum sit possibile naturam humanam personaliter. 1255
- 124 Circa distinctionem primam tertii libri sententiarum quaeritur primo: Utrum incarnatio. 848
- 125 Circa distinctionem primam tertii movetur quaestio ista: Utrum pro salute. 1210
- 126 Circa distinctionem primam tertii quaeritur, utrum quaelibet natura. 716
- 128 Circa distinctionem primam tertii sententiarum et quasdam sequentes quaero quaestionem: Utrum possibile fuerit verbum divinum. 2190
- 128,1 Circa distinctionem primam tertii sententiarum quaeritur primo: Utrum natura humana. 882,1
- 129 Circa distinctionem primam, ubi Magister tractat de frui et ubi primo quaero de obiecto. 669
- 130 Circa distinctionem primam, ubi Magister tractat de frui et ubi quaero: Utrum sint actus. 2151
- 130,1 Circa distinctionem primam: Utrum solo Deo licite sit fruendum. 2252
- 131 Circa distinctionem quartam, quintam et sextam quaero: Utrum missio Sancti Spiritus ad creaturam rationalem. Expl.: unde Ezechiel [18,26]: cum averterit se iustus ab iustia sua. Salzburg St. Peter b. XII. 2: Anon. I. (XV, nach Katalog).
- 132 Circa distinctionem quarti libri quaeritur: Utrum novae. 323
- 133,1 Circa distinctionem secundi libri quaeritur primo: Utrum mundus possit fuisse. 1217
- 133 Circa distinctionem secundam sententiarum quaeritur: Utrum in temporis. 254
- 134 Circa distinctionem sextam. 174
- 135 Circa distinctionem tertiam quarti libri sententiarum quaeritur: Utrum si in aliquo. 357



- 136 Circa duas primas distinctiones huius quarti quinque sunt. 1372
- 137 Circa essentiae divinae unitatem. 28
- 138 Circa hanc distinctionem quaeruntur quinque. Primo quaeritur de creatione. 4
- 139 Circa hanc partem prohemialem dubitatur primo: Utrum post lapsum. 1496
- 140 Circa hunc prologum quaeritur primo: Utrum per studium. 323
- 141 Circa illud quod dicit Magister dist. 1 secundi libri, videlicet quod creatura. 1008
- 142 Circa incarnationem quaero primo de possibilitate: Utrum possibile fuerit naturam. 669
- 143 Circa incarnationis mysterium quaero: Utrum secunda persona. 346
- 144 Circa initium huius libelli aliqua sunt notanda seu videnda. Primo videndum est in illis quae sunt servanda.  
Wilhering 84 f. 148—236: Anon. De Confessione.
- 145 Circa initium huius tractatus quaeritur primo: Quid sit sacramentum. Pro quo sciendum, quod sacramentum est visibilis forma invisibilis gratiae, ita quod eius similitudinem gerat.  
clm 5683 f. 240—257 Nicolaus de Dinkelsbühl, Quaestio de sacramentis.
- 146 Circa initium istius libri est primo notandum.  
Salzburg, St. Peter b. IV 22 in sent. [nach Katalog].
- 146,1 Circa initium libri sententiarum quaeritur primo: Utrum veritas. 258
- 147 I Circa initium libri sententiarum quaeritur: Utrum per studium sacrae scripturae acquiratur habitus alius a fide. Quod non, arguitur sic: Primo: Omnis habitus qui per studium sacrae scripturae acquiritur, est fides; igitur quaestio falsa.  
— Utrum habitus per studium sacrae scripturae acquisitus sit speculativus vel practicus.  
— Circa primam distinctionem quaeritur: Utrum ordinatae fruitionis obiectum possit esse aliquid citra Deum.  
— Utrum divinae essentiae simplicissima unitas et in personis benedicta trinitas possit aliqua similitudine explicari per creaturas.  
Expl.: Ad rationem post oppositam dictum est in positione.
- II Circa secundum librum sententiarum quaeritur primo: Utrum mundus possit fuisse ab aeterno. Quod sic, arguitur: Quia mundum fuisse ab aeterno non implicat contradictionem, igitur quaestio vera.  
— Utrum coelum empyreum sit luminosum.  
Expl.: Ad argumenta pro et contra patet per dicta [beendet 1392].
- III Circa initium tertii libri sententiarum quaeritur primo: Utrum plures divinae personae possint eandem naturam creatam assumere. Quod non, arguitur sic: Quia vel assumerent eam in unitatem naturae vel in unitatem personae.  
— Utrum persona divina possit assumere naturam irrationalem.  
Expl.: Ad argumentum principale patet et dictis [beendet 1392].



IV Circa quartum librum sententiarum quaeritur primo: Utrum divina sacramenta semper fuerint homini necessaria. Quod sic, arguitur: Quia pro quocumque statu homo indiguit gratia, pro eodem.

— Utrum circumcisio habuerit efficaciam ad tollendam originalem culpam.

Expl.: et ex solutionibus aliarum rationum. Konrad Soltaw I—IV.

clm 7010: I—IV. Geschr. 1392; clm 7493 f. 204—323: I—IV [IV Expl.: vident gloriam sanctorum, geschrieben 1447; f. 323 dem Conrad Soltaw zugeschrieben]; Wien Nat. 4709 f. 1—130: I—IV [geschr. 1397 in Mattsee; I: Circa initium (unleserlich); q. 2: Utrum notitia qua Deus esse cognoscitur, sit humano intellectui naturaliter inserta. Arguitur quod non (fehlt clm 7010); II: Circa primam distinctionem libri secundi sententiarum . . . Utrum mundus etc.; III: Circa primam distinctionem libri tertii quaeritur: Utrum plures etc.; IV: Circa quartum etc.; f. 134—137: Utrum per studium etc.]; Seitenstetten 260: Anon. I—IV [im vordern Einbanddeckel dem Konrad Soltaw zugeschrieben. Am Schluß: Et sic est finis quaestionum libri quarti sententiarum, inceptae per Dominum Johannem et finitae per Martinum; I: Quaeritur circa primum librum sententiarum quaeritur (I): Utrum per studium etc.; II: Quaeritur circa secundum librum sententiarum: Utrum mundus fuisse etc.; III: Quaeritur circa tertium librum: Utrum plures etc.; IV: Quaeritur circa quartum sententiarum: Utrum divina etc.]; Wien Nat. 4578 f. 1—129: I—IV. [I Initium fehlt; q. 2: Utrum habitus etc.; II: Utrum mundus etc.; III: Utrum plures etc.; IV: Utrum divina etc.]; Wolfenbüttel, Helmst. 230: Anon. I—III. [I: Quaeritur primo circa primum sententiarum: Utrum per studium etc.; II: Circa primam distinctionem secundi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum mundus possit fuisse ab aeterno; III: Circa initium tertii sententiarum: Utrum plures etc.]; clm 18359 f. 1—211: Soltaw I—IV [I: Circa principium primi libri sententiarum quaeritur: Utrum per studium; III: Circa materiam tertii libri est quaestio prima illa: Utrum plures; IV: Quaeritur primo: Utrum divina sacramenta fuerint homini semper necessaria. Expl.: ad diem iudici videbunt gloriam sanctorum]. Berlin, Staatsbibl. Theol. fol. 218 (Rose 524) f. 97—219: Soltaw I—IV (Prag 1416) [I: Circa primum sententiarum quaeritur primo: Utrum per studium etc.; II: Utrum mundus potuit fuisse etc.; III: Utrum plures etc.; IV: Circa quartum librum primo quaeritur: Utrum divina etc. Expl.: Ad diem iudici vident gloriam sanctorum. Quam nobis]; Prag 163: I—IV [Quaeritur: Utrum per etc.]; Mainz 16: I—IV; München, Univ. Fol. 65: IV (1385); clm 14219: I—IV; Regensburg, Alte Kapelle 9: I—IV; Stuttgart, Landesbibl. F 118: I—IV; Wien, Dominikaner 123: I—IV.

147,1 I Circa initium primi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum sacrae scientiae theologicae convenienter assignentur quattuor generum causarum causae. Arguitur quod non. Theologia non est scientia.

— Utrum solo Deo licite sit fruendum. Arguitur quod non. Quidquid hominem facit vere beatum illo licite potest quis frui.

Expl.: ad tertiam patet in positione etc. Et sic est finis etc.

II Utrum Deus potuit producere aliquam creaturam ab aeterno. Et videtur quod non. Quia ad Deum produxisse aliquam creaturam ab aeterno sequitur quod necessario illam produxisset. — Utrum Deus producendo rem agat per se vel cum alio adiuncto.

Expl.: duorum infidelium. Et tunc patet hoc ad rationes principales. Et sic est finis etc.

III Circa initium tertii libri sententiarum quaeritur primo: Utrum incarnari Deum fuerit decens et congruum. Videtur quod non, quia illa incarnatio est facta propter recreationem.

Expl.: Christus per evangelicam legem implevit. Et sic est finis etc.



IV Utrum sacramena divina pro quolibet statu fuerunt homini ad salutem necessaria. Videtur quod non. In statu innocentiae nullum sacramentum fuit homini. — Utrum sint tantum septem sacramenta novae legis.

Expl.: nam de voluntate contradictoria aliquis vult non esse.

Leipzig, Univ. 591: Pultenhagyn I—IV, beendet 1416.

**148** I Circa initium primi sententiarum movetur illa quaestio prohemialis iuxta materiam thematis: Utrum fons theologiae scientiae scaturiens ex altissimo monte benedictae trinitatis ortum ecclesiae militantis irrigando maioris quam humana ecclesia sit autoritatis sententiis suis imperando.

II Circa secundum librum sententiarum quaeritur primo: Utrum sicut fons abissalis divinae bonitatis.

III Circa initium tertii libri sententiarum expedito secundo principali venio ad tertium. — Utrum fons sapientiae Dei Filius a nobis super omnia naturaliter diligibilis.

IV Circa materiam istius quarti primo quaeritur: Utrum quemadmodum virtutem ac potentiam creativam in se habent novae legis sacramenta, ita . . . et congrua sint medicamenta.

Giessen 699/700: Anon. I—IV [wahrscheinl. Heinrich v. Gouda; die Konklusionen zu I sind nach M. de Ebraco].

**149** Circa initium quarti libri quaeritur: Quid sit sacramentum. Et definitur sic ab Augustino: sacramentum est invisibilis gratiae visibilis forma. Et Magister addit institutum.

Eichstätt 359: IV [per venerabilem magistrum Henricum Gottfrid tunc temporis regentem in Koburg redactum et pronunciatum. Geschrieben 1424].

**150** Circa initium quarti libri sententiarum quaeritur primo: Utrum in quolibet. 254

**151** Circa initium quarti libri sententiarum quaeritur: Utrum per novae. 1209

**152** Circa initium quarti sententiarum quaeritur primo: Utrum in quolibet statu hominum fuerint aliqua sacramenta [necessaria]. Pro quaestione notandum, quod duplex distinguitur status humani generis in hac vita. Primus est status innocentiae sive naturae integrae aut naturae institutae quod idem est, et duravit.

— Utrum sacramenta veteris legis suo tempore contulerunt gratiam ratione operis operati.

Klosterneuburg 300 f. 1—265: Anon. IV: beendet 1431; Eichstätt, 475 f. 52—202: Anon. IV. beendet 1474; St. Paul i. L. 27—2—15 f. 1—264: Anon. IV. Inc.: Utrum in quolibet etc.; vgl. nr. 254.

**153** Circa initium quarti sententiarum quaeritur: Utrum in quolibet. 254

**154** Circa initium secundi libri sententiarum in quo habetur. 255

**155** Circa initium tertii libri in quo communiter quaerunt doctores de incarnatione. 1603

**156** Circa initium tertii libri sententiarum expedito secundo. 148

**156,1** Circa initium tertii libri sententiarum quaeritur primo: Utrum incarnari Deum fuerit decens et congruum. 147,1



- 157 Circa initium tertii libri sententiarum quaeritur primo: Utrum plures divinae. 147
- 158 Circa initium tertii sententiarum: Utrum plures. 147
- 159 Circa istam distinctionem primam in qua determinat. 1057
- 159,1 Circa istam distinctionem quaeritur unum: Utrum possit beatus frui. 689
- 160 Circa [istam] materiam quaeruntur quattuor. Primo: Utrum angeli sint compositi ex corpore et anima. Secundo: Utrum in angelis fuerit distinctio ordinum ante confirmationem. Tertio: Utrum sint assumendi homines ad ordines angelorum.
- Klosterneuburg 291 f. 101—162: Reportationes II sent [d. 4] secundum lecturam fr. Gyrardi Odonis OM legentis sententias Parisius 1327; vgl. Paris, nat. lat. 3068.
- 160,1 Circa istam octavam distinctionem quaeritur primo de divina incommutabilitate. 1217
- 161 Circa istam primam distinctionem quaeritur: Utrum beatus. 689
- 161,1 Circa istam primam distinctionem quaeruntur quattuor: Primo: Utrum frui sit actus appetitus. 168
- 162 Circa istum librum quaesitum fuit primo: Utrum emanatio. 1428
- 163 I Circa istum librum solent quaedam quaeri in generali et primum quaeritur: Utrum theologia. 886
- 163,1 Circa istum librum tertium quaeritur, quia Allondini. 1008
- 164 Circa istum prologum libri sententiarum quaeritur primo: Utrum theologia. 666
- 165 Circa istum secundum librum primo quaeritur: Utrum in Deo sit ponere aliquam potentiam in ordine ad rem extra creandam, quae immediatius attingat rem extra se quam intellectus vel voluntas. Et arguitur quod sic. Haec est vera: Deus potest creare rem.
- Wien Nat. 1397 f. 102—180: Robertus Cowton II. [f. 1—99 enthält, wohl von Rob. Cowton, I. ohne Incipit; q. 1 war laut Vorderblatt: An theologia nostra sit quid in se compositum ex diversis principiis distinctis; q. 2 (f. 2r): An de credibilibus revelatis possit aliquis simul habere scientiam proprie dictam cum fide. Quod sic probatur, quia si non hoc potissime. — Incipit I nach Little: Sicut dicit b. Augustinus.]
- 166 Circa istum secundum librum quaesitum fuit primo: Utrum emanatio. 1428
- 167 Circa istum tertium librum quaero primo decem quaestiones. 971
- 168 Circa lectionem istam quaeruntur novem. Primo: Utrum doctrina theologiae, quae est de his quae subsunt fidei, sit nobis necessaria praeter alias doctrinas inventionis humanae. Secundo: Utrum theologia sit scientia. Tertio de subiecto huius doctrinae . . . Nono: Utrum homo possit alium hominem docere.
- Quaeritur: Utrum doctrina theologiae quae est de his quae subsunt fidei sit nobis necessaria praeter alias doctrinas humanas. Et videtur quod non. Dicitur enim Eccli. 3: Altiora te ne quaesieris, et Eccle. 7: Quid necesse est homini maiora se quaerere.
- Circa istam primam distinctionem quaeruntur quattuor: Primo:



Utrum frui sit actus appetitus. Secundo quaeritur: Utrum solo Deo sit fruendum.

— Quaeritur: Utrum frui sit actus appetitus. Et videtur quod non, sed magis intelligentiae. Frui enim est fructum capere.

Expl.: voluntas principalius fertur in finem quam in id quod est ad finem. Et sic intelligitur illa glossa.

Leipzig, Univ. 419 f. 1—206: Anon. I [thomistisch].

**169** Circa lectionem primam secundi sententiarum sunt sex quaestiones. 689

**170** Circa librorum prologum sententiarum quaeruntur quaedam communia de theologia quae oportet praemittere.

Vat. ottob. lat. 360: Anon. I.

**171** Circa librum quartum primo quaeritur: Quid sit sacramentum. 1419

**171,1** Circa librum secundum quaeritur primo. 2530

**172** Circa librum quartum sententiarum quaero primo: Utrum tempore. 860

**173** Circa librum secundum autem quaero primo istam quaestionem: Utrum angeli beati. 1246

**174** I Circa librum sententiarum primum et primo circa prologum libri sententiarum quaeritur primo: Utrum homini pro statu isto sit necessarium aliquam scientiam inspirari ad quam non possit naturaliter attingere. Quod non. Potentia potest habere actum suum circa quodcunque.

II Circa distinctionem . . . libri quaeritur primo: Utrum mundus possit fuisse ab aeterno. Videtur quod non solum mundum esse ab aeterno sit impossibile sed etiam quamcumque aliam creaturam.

— Circa primam [distinctionem] secundi libri quaeritur: Utrum creare sit solius Dei. Et videtur quod non, sed quod aliqua creatura possit creare. Quia quanto aliquid melius resistit agenti, tanto difficilius est, ipsum.

Wien Nat. 1590 f. 127/151, 151/164: Anon. I—II d. 34. Vgl. nr. 1217.

**175** I Circa librum sententiarum quaeritur primo: Utrum ex testimoniis veritatis in aeternum fundatis constat theologiam esse scientiam ab omnibus scientiis humanitus inventis condistinctam.

Expl.: Ubi praecursor pro nobis introivit Jesus qui est super omnia Deus etc.

II Circa secundum librum quaeritur: Utrum Deus creare potuerit aeternaliter entitatem actu infinitam aliquam. Quod non. Impossibile est Deum aliquid creare.

Expl.: acquirere posset . . . ad secundam ex secundo et ad tertiam ex tertio.

III Utrum beata Virgo Maria [concurrente unione hypostatica] sit vera Mater Dei et hominis Jesu Christi. Et arguitur quod non.

Expl.: sensibilitas humanitas . . . ad tertiam ex tertio.

IV Utrum quolibet sacerdote verba consecrationis Eucharistiae secundum morem ecclesiae proferente, panis in corpus Christi et vinum



in sanguinem vere convertatur. Arguitur quod non. Sacerdos haereticus vel excommunicatus.

Expl.: comedere et alia eius opera facere . . . ad tertiam ex dictis in tertio. Et sic est finis per eum qui est A et O etc.

Heinrich Totting von Oyta I—IV.

Bamberg Theol. 51: I q. 1—9; Theol. 91 f. 151—174: I q. 1—2; Berlin, Staatsbibl. lat. Fol. 690: I q. 2; Breslau, Univ. I F. 117: I q. 1—2; Jena El. fol. 47 f. 125—228: I [Utrum ex testimoniis in aeternum fundatis theologia habeat evidentiam scientiae]; clm 8867 f. 2—277: Iohannes (!) de Oyta I—IV. [I: Circa primum sententiarum primo quaeritur: Utrum ex testimoniis veritatis etc.; II: Circa secundum quaeritur: Utrum Deus creare potuerit etc.; III: Circa tertium librum sententiarum quaeritur: Utrum beata Virgo etc.; IV: Circa quartum sententiarum quaeritur: Utrum quolibet sacerdote etc.].

clm 17468: I—IV; clm 18364: I—IV; Graz, Univ. 639: I—IV [Circa primum sententiarum primo quaeritur: Utrum ex etc.]; Klosterneuburg 294: I—IV; Salzburg, St. Peter b. X. 27: I—IV; Sankt Florian 94: I—IV [Circa librum sententiarum quaeritur: Utrum ex etc.]; Wien, Nat. 1617 f. 2—199: I q. 8—IV; Paris, nat. lat. 15895: I—IV; Oxford, Balliol 72: I—IV; Krakau, Jagell. 1361: I—IV; 1362: I—IV; Prag, Univ. 842: I—IV. Vgl. nr. 249.

176 Circa librum sententiarum quaeritur: Utrum ex testimoniis. 175

176,1 Circa litteram dubitatur: Cum venit. — Quaeritur. Quare dicitur. 720,1

177 Circa materiam creationis, de qua Magister determinat in prima distinctione huius secundi libri sententiarum, contingit rationaliter dubitari in generali ex quadruplici parte.

— Utrum absolute loquendo Deus possit aliquid creare. — Utrum Deus possit de novo aliquid creare.

Vat. lat. 1087 f. 1—221: Bartolomaeus de Massa OSAE (?) II; Vat. lat. 3947: II.

178 Circa materiam istius quarti primo quaeritur: Utrum quemadmodum. 148

179 Circa materiam primae distinctionis quaero: Utrum tantum quantum. 15

180 Circa materiam primi libri sententiarum quaero primo: Utrum de divina essentia respectu illorum quae fide praedicamus de ipsa possit a viatore haberi scientia proprie dicta intuitiva vel abstractiva. In ista quaestione quinque erunt articuli.

Vat. lat. 1084 f. 144—152: Anon. I Prol.

181 Circa materiam quarti libri quaero istam quaestionem: Utrum quilibet viator omnipotenti Deo pro universis. 1903

182 Circa materiam quarti libri sententiarum quaeritur: Utrum sacramenta. 248

183 Circa materiam quarti libri sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum Eucharistia. 1603

184 Circa materiam quarti sententiarum notandum: Quod sacramentum post culpam. 1655

184,1 Circa materiam quarti sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum Eucharistia. 1603

185 Circa materiam secundi libri quaero: Utrum ex effectibus a benedicto. 1903



- 186 Circa materiam secundi libri sententiarum quaero hanc quaestionem: Utrum creatio. 248
- 187 Circa materiam secundi libri sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum creatio. 248
- 188 Circa materiam secundi libri sententiarum quaero primo: Utrum possit evidenti. 750
- 189 Circa materiam secundi sententiarum, in quo communiter quaerunt doctores de magnitudine. 1603
- 190 Circa materiam tertii in quo doctores communiter quaerunt de mysterio incarnationis. 1603
- 191 Circa materiam tertii libri est quaestio prima illa: Utrum plures. 147
- 192 Circa materiam tertii libri sententiarum primo quaero: Utrum Filius Dei humanam. 750
- 192,1 Circa materiam tertii libri sententiarum quaeritur a reverendo Magistro Hugolino. 851
- 193 Circa materiam tertii libri sententiarum quaeritur: Utrum anima Christi omnia cognoscat. 1903
- 194 Circa materiam tertii libri sententiarum quaeritur: Utrum Verbum. 248
- 195 Circa materiam tertii libri sententiarum sciendum, quod inter materiam. 1655
- 195,1 Circa notata sententiarum quaeritur: An notitia. 1655
- 196 Circa notata sententiarum quaeritur primo: Utrum notitia. 1655
- 197 Circa partem prohemialem quarti libri sententiarum quaero talem quaestionem: Utrum aliquis possit acceptari. 975
- 198 Circa primam distinctionem dubitatur: Utrum idem actus sit usus et fruitio. Quod sic, patet, quia usus omnis est fruitio.
- Wien, Nat. 4690 f. 28—30: Anon. I d. 1
- 199 Circa primam distinctionem huius primi quaeritur: Utrum obiectum beatae fruitionis. 802
- 200 Circa primam distinctionem, in qua Magister agit de fruitione et usu, duas inquiri quaestiones.
- Gerhard von Siena I; vgl. nr. 1627.
- 201 Circa primam distinctionem in qua Magister loquitur de frui et uti. 328
- 202 Circa primam distinctionem, in qua Magister tractat de frui et uti, primo videndum est de visione beatifica. 37
- 203 Circa primam distinctionem libri secundi sententiarum. 147
- 204 Circa primam distinctionem libri tertii quaeritur: Utrum plures divinae. 147
- 205 Circa primam distinctionem primi libri quaero: Utrum omni re. 1903
- 206 I Circa primam distinctionem primi libri sententiarum primo quaeritur a magistro Conrado monacho: Utrum solus Deus sit licite a viatore fruendus seu fruibilis.



II Circa primam distinctionem secundi libri quaero primo: Utrum voluntas divina omnium quae fiunt, sit efficiens causa.

III Circa unionem naturarum de qua Magister tractat in tertio a principio huius tertii libri usque ad duodecimam distinctionem.

Neapel, Naz. VII. C. 25: Conradus [de Ebraco?] O Cist. I—III. Vgl. nr. 2529.

207 I Circa primam distinctionem primi libri sententiarum quaero talem quaestionem: Utrum solo Deo sit fruendum.

II Circa principium secundi libri sententiarum quaero primo: Utrum creatio actio sit de Deo.

Augsburg Fol. 334: Franciscus de Marcia I—II.

208 Circa primam distinctionem primi libri sententiarum quaero: Utrum Deo. 248

209 I Circa primam distinctionem primi libri sententiarum quaero: Utrum Deo sit fruendum. Arguitur quod non. Deus non potest a nobis intelligi.

Expl.: mediate repraesentant causam earum scil. Deum.

Vat. lat. 1112 f. 106—113: Anon. I; vgl. nr. 248.

210 Circa primam distinctionem quaeruntur quattuor. Primum: Utrum primum. 1355

211 Circa primam distinctionem quaeritur de frui et uti. Et primo de frui. Hervaeus Natalis, I.

Bordeaux 147 f. 1—4; Paris, nat. lat. 15868 f. 10/11, 61 ff.; vgl. nr. 307.

212 Circa primam distinctionem quaeritur: Utrum ens aliquod. 352

213 Circa primam distinctionem quaeritur: Utrum ordinatae fruitionis. 147

214 Circa primam distinctionem quaero primo: Utrum ali-quod ens. 352

215 Circa primam distinctionem quarti libri sententiarum in qua Magister determinat de sacramentis in generali. 254

215,1 Circa primam distinctionem quarti sententiarum quaeritur: Utrum in quolibet. 254

216 Circa primam distinctionem secundi dubitatur. Utrum creatio sit possibilis et Deo et creaturae. Notandum quod, ut tangit Magister, creatio capitur dupliciter. Uno modo communiter pro facere.

Wien, Nat. 4713 f. 257—292: Anon. II. 1—39.

217 Circa primam distinctionem secundi libri in qua agitur de creaturarum productione. 1627

218 Circa primam [distinctionem] secundi libri quaeritur: Utrum creare. 174

219 Circa primam distinctionem secundi libri quaero primo: Utrum voluntas divina. 206

220 Circa primam distinctionem secundi libri quaeruntur duo. 1372

221 Circa primam distinctionem secundi libri sententiarum in qua Magister quaerit. 354

222 Circa primam distinctionem secundi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum mundus. 147, 278



- 223 Circa primam distinctionem secundi quaeritur: Utrum in temporis. 326
- 224 Circa primam distinctionem secundi quaeritur: Utrum in temporis. 254
- 225 Circa primam distinctionem secundi sententiarum quaeruntur quinque. 274
- 226 Circa primam distinctionem tertii libri sententiarum est quaerendum: Utrum angelus possit. 357
- 227 [Circa primam distinctionem tertii libri sententiarum quaeritur]: Utrum propter humanum genus redimendum decuerit incarnari solum Dei Filium. 323
- 228 Circa primam distinctionem tertii libri sententiarum quaeritur: Utrum, si primus parens non peccasset, Deus humanam naturam non assumpsisset corruptibilem.
- Münster, Univ. 201 (218): Anon. III.
- 229 Circa primam distinctionem tertii quaeritur primo: Utrum Dei Filius. 2393
- 230 Circa primam distinctionem tertii quaeritur primo: Utrum Dei Filius in temporis. 326
- 231 Circa primam distinctionem tertii libri primo quaeritur: Utrum possibile. 1419
- 232 Circa primam divisionem(!) secundi quaeritur: Utrum divina gloria. 683
- 233 Circa primam distinctionem quaeritur: Utrum ordinatae fruitionis. 147
- 234 Circa primam distinctionem quaeritur: Utrum solo Deo immediate. 71
- 235 Circa primam distinctionem quaeritur: Utrum solo Deo sit fruendum. 976
- 235,1 Circa primam distinctionem quaero primo: Utrum ali-quod ens. 352
- 236 Circa primam distinctionem quaero primo: Utrum pro studio sacrae theologiae ex caritate procedente. 1008
- 236,1 Circa primam distinctionem quaeruntur sex. Primo: Utrum sacramentum possit. 285,1
- 237 Circa primam distinctionem quarti libri sententiarum in qua Magister determinat de sacramentis in generali. 254
- 238 Circa primam distinctionem quarti sententiarum quaeritur: Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Arguitur quod non indiguimus. 254
- 238,1 Circa primam distinctionem secundi libri in qua agitur de creaturarum productione. 1627
- 238,2 Circa primam distinctionem secundi libri quaeritur: Utrum creare. 174
- 239 Circa primam distinctionem secundi libri quaeruntur duo. 1372
- 239,1 Circa primam distinctionem secundi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum mundus possit. 147



- 240 Circa primam distinctionem secundi sententiarum quaeruntur quinque. 274
- 240,1 Circa primam distinctionem tertii libri primo quaeritur: Utrum possibile fuerit. 1419
- 240,2 Circa primam distinctionem tertii libri sententiarum est quaerendum: Utrum angelus possit. 357
- 241 Circa primam distinctionem tertii libri sententiarum primo quaeritur: Utrum incarnatio sit possibilis. 848
- 241,1 Circa primam distinctionem tertii libri sententiarum quaeritur: Utrum propter. 323
- 242 Circa primam distinctionem occurrunt tria considerata. 1372
- 243 III Circa primam et secundam distinctiones duo sunt declaranda. 1372
- 244 Circa primam lectionem quaeritur: Utrum mundum. 689
- 245 Circa primam lectionem tertii sententiarum proponebantur quattuor quaestiones. 689
- 245,1 Circa primam lectionem tertii sententiarum quaeritur: Utrum natura humana. 689
- 246 Circa primam partem prologi in qua Magister videtur ponere in Deo fiduciam. 767
- 247 Circa primam partem secundae calumniatur. Dicit enim frater Thomas. 356
- 248 I Circa primam primi libri sententiarum distinctionem moveo ad praesens talem quaestionem: Utrum Deo sit fruendum. Et arguitur quod non; quia Deus non potest intelligi a nobis.
- II Circa materiam secundi libri sententiarum quaero hanc quaestionem: Utrum creatio sit possibilis. Et arguitur primo quod non; quia ex nihilo nihil fit, secundum communem.
- III Circa materiam tertii libri sententiarum quaeritur: Utrum Verbum divinum assumpserit naturam humanam ad meritum. Et arguitur primo quod non, quia Verbum potuit habere per se.
- IV Circa materiam quarti libri sententiarum quaeritur: Utrum sacramenta novae legis sint causa nostrae salutis. Et arguitur quod non, quia sacramenta ista sunt corpora.
- Henricus de Cervo OP, I—IV, Köln 1362. —
- Wien, Dominikaner 157: I—IV; cf. Gottlieb 358, 5.
- Basel B. V. 27: I—IV [I: Circa primam distinctionem primi libri sententiarum quaero: Utrum Deo sit fruendum. Videtur primo quod non; quia Deus non potest intelligi; II. Circa materiam secundi libri sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum creatio sit possibilis; III: Quaeritur circa materiam tertii libri sententiarum: Utrum Verbum etc.; IV: Quaeritur circa materiam quarti libri sententiarum: Utrum sacramenta etc.] Vgl. nr. 209.
- 248,1 Circa primam secundi libri quaeritur: Utrum creare. 174
- 249 Circa primam sententiam (!) quaeritur primo.
- Salzburg, St. Peter, b. X. 27: Heinrich von Oyta, I—IV [nach Katalog]. Vgl. nr. 175.
- 250 Circa primam tertii libri sententiarum distinctionem respicientes mysterium. 255
- 251 Circa primum de uti: Quid sit per essentiam. 1176



252 Circa primum istorum arguitur, quod non contingit hominem scire quicquam. 1371

253 Circa primum libri sententiarum quaeritur primo: Utrum primum principium possit formari. 352

254 I [Circa primum librum sententiarum] dubitatur primo: Quid sit subiectum totalis scientiae theologicae. Et dicendum breviter quod Deus inquantum glorificator vel glorificativus est subiectum totalis theologiae nostrae, loquendo saltem de subiecto.

— Utrum omnis actus liber voluntatis sit usus vel fruitio. Dimissis rationibus pro et contra.

II Circa distinctionem secundam (!) sententiarum quaeritur: Utrum in temporis initio Deus fecerit mundum ex nihilo. Quod non: Impossibile est aliquid fieri ex nihilo. Igitur. Antecedens patet per Commentatorem 12 Metaph. commento 15 dicentem quod est proposito prima et ab omnibus concessa. Oppositum probatur per Magistrum. — Utrum Deus potuit mundum vel aliquam aliam creaturam producere ab aeterno.

III Circa tertium librum sententiarum. Circa primam distinctionem quaeritur: Utrum Christus Dominus tempore congruo fuerit incarnatus. Et arguitur, quod convenientius fuisset, Christum incarnari circa principium mundi, scil. post primi hominis peccatum.

Expl.: scienter iurat quod nescit esse verum.

IV Circa initium quarti sententiarum quaeritur: Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Et arguitur quod non indigimus, quia sufficebat gratia Dei per quam salvamur. Oppositum dicit Augustinus. Notandum, quod dupliciter dividitur status humani generis in hac vita. Unus est status innocentiae sive naturae integrae sive institutae.

Expl.: Ad passionem animae in bonum vel in malum, a quibus poenis etc.

Wien, Schotten 260/255: I—IV [f. 81: Iohannes Harrer [de Heilbronn, 1442 mag. reg. art; 1469 rector]; beendet 1458]; Wien, Schotten 171/202: Anon. II—IV. [II: Circa distinctionem primam primi (!) quaeritur: Utrum in temporis etc. (beendet 1462 in Waidhofen); III: Quaeritur: Utrum Christus etc.; IV: Quaeritur: Utrum in quolibet etc.]; Wien, Nat. 4422: Anon. II 1—30 [aus dem Vermächtnis des Johannes de Gmunden † 1442; Inc.: Circa primam distinctionem secundi quaeritur: Utrum in temporis etc.]; Wien, Nat. 4713 f. 69—251: Anon. II 1—44. Vgl. nr. 2524. [Inc.: Circa primam distinctionem secundi quaeritur: Utrum in temporis etc.]; Graz, Univ. 895 f. 12—234: Anon. IV. [geschr. 1462; Inc.: Quaeritur circa quartum sententiarum: Utrum in quolibet etc.]; Graz, Univ. 651: Anon. IV. [Inc. wie Graz Univ. 895]; Göttweig 265/254: Anon. II [Vorderdeckel: Petrus Faber de Aschparn; Inc.: Utrum in temporis etc.]; Wien, Dominikaner 58: Anon. II [geschr. v. Absalom Stör, Benbechensis; Inc.: Utrum in temporis etc.]; Lambach 172: Iohannes Harrer I, II [beendet 1443], III, IV. [I: Circa primum librum sententiarum dubitatur etc. II: Circa distinctionem primam secundi sententiarum etc. III: Circa tertium librum sententiarum quaeritur circa primam distinctionem: Utrum Christus Dominus congrue fuerit etc. IV: Circa initium etc.]; Klosterneuburg 325: Anon. I—IV [1476; Inc. wie Lambach 172]; St. Paul i. L. 26—4—7: Ioh. Harrer III—IV [Inc. wie Schotten 171/202]; Würzburg Mchf 142: Ioh. Harrer IV [Wien [14]53; Inc. wie Schotten 171/202]; Eichstätt 470 f. 1—195: Anon. IV [beendet 1468; Inc. wie Schotten 171/202]; Seitenstetten 163: Anon. IV [beendet 1468. Inc. wie Schotten 260/255; v. Katalog dem Heinrich v. Oyta zugeschrieben]; clm 5591 f. 1—173: Anon. IV; f. 176—239: Joh. Harrer, III. [IV: Circa initium quarti sententiarum etc.; III: Circa tertium librum sententiarum etc.]; clm 22100 f. 1—211: Anon. II. iuxta formam almae



universitatis Wiennensis. [Utrum in temporis etc. — Utrum Deus potuit mundum vel aliquam etc. — Utrum in temporis initio angelus creatus sit . . . quod non, angelus creatus est ante tempus. Letzte Frage: Utrum quis per suum culpabiliter agere possit in Spiritum sanctum remissibiliter. Expl.: puta passione vel errore . . . patent ex dictis]; clm 16479 f. 93—280: Anon. IV. [Quaeritur utrum in quolibet etc.]; clm 14152 f. 1—169; Anon. IV. [Circa primam distinctionem quarti sententiarum quaeritur: Utrum in quolibet hominum statu etc.]; Nürnberg Cent. IV n. 47, Magister Harrer in IV. 1466. [Circa primam distinctionem quarti libri sententiarum in qua Magister determinat de sacramentis in generali et quaerit primo: utrum in quolibet statu hominum fuerunt aliqua sacramenta. Notandum quod duplex est status]; clm 17257: Anon. III—IV. [III d. 3: Utrum mater Christi in sui conceptione contraxerit originale peccatum. Praesupponendum est hic quid sit. Expl.: quod nescit esse verum; IV: Circa primam distinctionem quarti libri sententiarum, in qua distinctione Magister etc. wie Nürnberg cent. IV n. 47]; clm 7433 f. 1—459: Anon. I—IV. [I. Inc. fehlt. — Circa distinctionem primam quaeritur: Utrum omnis actus liberae voluntatis sit usus vel fruitio. Dimissis rationibus pro et contra est notandum, quod frui capitur tribus modis. — Circa distinctionem secundam quaeritur: Utrum cum unitate et simplicitate Dei et divinae essentiae stet pluralitas et distinctio personarum. Nota quod illae res sunt. Expl.: sit sicut decet conformis divinae voluntati. — II. Utrum in temporis initio Deus creaverit mundum ex nihilo. Quod non. Impossibile enim est aliquid fieri ex nihilo; igitur. Antecedens patet per Commentatorem 12 Metaph. com. 17 dicentem, quod est propositio prima et ab omnibus concessa. Oppositum probatur — Quaeritur: Utrum in temporis initio angelus sit creatus. Expl.: licet diverso tramite per debita tamen media . . . dignatus est vocare. — III: Ab initio tertii libri sententiarum et circa distinctionem primam eiusdem quaeritur: Utrum Christus Dominus congruo tempore sit incarnatus. Et arguitur quod convenientius fuisset, Christum incarnari circa principium mundi, scil. post primi hominis peccatum — Utrum Deus incarnatus fuisset, etiam si homo non peccasset. Pro illo dubio est dicendum. Expl.: immo mortaliter peccat qui scienter iurat quod nescit esse verum. — IV: Quaeritur circa quartum sententiarum: Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta etc. Et arguitur quod non indignimus, quia sufficiebat gratia Dei per quam salvamur. Oppositum dicit Augustinus. — Dubitatur: Utrum sacramenta veteris legis ratione operis operati contulerint gratiam suo opere. Expl.: Ad passionem animae in bonum vel in malum]; clm 26687 f. 1—209: Harrer III—IV [geschr. 1470; Inc. wie clm 7433]; clm 18357 A: Harrer IV; clm 18357 B: Harrer IV. [Circa initium quarti libri sententiarum quaeritur primo: Utrum in quolibet]; clm 18356 f. 192—377: Harrer IV [beendet 1459; Inc.: Circa quartum librum sententiarum quaeritur: utrum in quolibet etc.]; Berlin, Staatsbibl. Theol. Fol. 552 f. 1—454: Harrer I—IV, geschr. 1470. [I: Dubitatur primo quid sit etc. — Dubitatur: Utrum sacrae scripturae studium nihil falsitatis in se continens sit ceteris studiis magis meritorium. Ista quaestio praesupponit unum — Utrum omnis actus etc. — IV: Circa primam distinctionem quarti libri sententiarum in qua distinctione Magister determinat de sacramentis in generali et quaeritur primo: Utrum in quolibet statu hominum fuerunt aliqua sacramenta. Notandum quod duplex est status hominum. Primus est innocentiae. Expl.: in quantum sunt sibi ad meritum vitae, ad quam etc.], Prag 88 (I. B. 32): IV; Regensburg, Alte Kapelle 18 f. 257—475: I—IV. Vgl. nr. 152.

**255** I Circa primum librum sententiarum et eius primam distinctionem dubitatur: An studium sacrae scripturae nihil falsitatis in se continentis sit magis meritorium aliis studiis. Sciendum, quod studium non est aliud nisi labor.

Expl.: multo plures sunt inter eos iudaeos errores.

II Circa secundum sententiarum habetur primo, quod ex scriptura Gen. 1 manifestum est, omnia a Deo in principio esse creata. Item creare est de nihilo aliquid facere, quod soli Deo convenit facere aut non.

Expl.: saepe transfert se in angelum lucis 2 Cor. 11. Es folgt: Item de patriarchis . . . quod quinque sunt sedes patriarchales — Comparatio aliquorum beatorum — De personarum acceptione.



III Circa primam tertii libri sententiarum distinctionem. Respicientes mysterium incarnationis et passionis Christi et virtutes eius ac aliorum quibus Christus eas dat, concludendum est primo, et habetur ad Gal. 4: Cum venit tempus plenitudinis — Tempus autem plenitudinis est tempus a Christi incarnatione. Et pro tanto vocatur tempus plenitudinis, quia tunc totum universum venit ad maximum complementum.

Expl: pro mille passus ambulare ... de fuga salutis.

Wien, Schotten 264/259 f. 287—367: Anon. I—II; clm 8941 f. 1—163: Anon. I—III. [I: Circa primum sententiarum et eius etc; II: Circa initium secundi libri sententiarum in quo habetur etc.]; clm 18356 f. 1—42: I [Expl.: animam sed solum se]; f. 43—97: II [Expl.: angelum lucis]; 98—118: Excepte aus Herz, III.

Vgl. nr. 886.

**256** I Circa primum librum sententiarum primo quaeritur: Utrum creatura rationalis sic ascendere possit in palmam summae fecunditatis, quod apprehendere seu participare valeat omnem fructum suae bonitatis, i. e.: Utrum possit participare omnem divinam perfectionem.

— Circa prologum sententiarum, in quo Magister dicit quod intentionis suae est munire turrim davidicam vel potius munitam ostendere.

— Utrum in causa iudiciali fidei contra traditionem pure humanitus inventam iudex idoneus ferret pro fide sententiam.

II Circa secundum librum sententiarum primo talis quaestio: Utrum scilicet liberum arbitrium possit necessitari ad peccandum.

Vat. lat. 4284 f. 1—188: Anon. I [Zit. Petrus v. Candia; Joh. v. Ripa]; f. 188—192: Anon. II.

**257** Circa primum librum sententiarum primo quaeritur: Utrum intellectus viatoris possit habere. 1308

**257,1** I Circa primum librum sententiarum primo quaeritur: Utrum theologia sit scientia. Et arguitur quod non. Quia scientia est virtus intellectualis, ut patet ex VI. Ethicorum. Sed theologia non est virtus intellectionalis; ergo non est scientia. Minor probatur. Quia virtus est dispositio perfecti ad optimum.

— Q. 3: Deinde quaeritur de partibus imaginis, memoria, intelligentia, et voluntate: Utrum realiter differant inter se vel sint idem.

— Q. 4: Utrum generatio sit in divinis.

II Super primam distinctionem primo quaeritur: Utrum mundus potuit esse ab aeterno. Et arguitur quod non. Et primo per rationes sumptas ex parte infiniti. Quia si mundus posset esse ab aeterno, posset esse infinitum in actu. Sed hoc est impossibile; ergo impossibile est mundum esse ab aeterno.

— Q. 2: Utrum soli Deo conveniat posse creare.

— Q. 36: Utrum semen sit de superfluo alimenti.

Expl.: vel quod proles quae formetur de aliqua parte substantiae patris.

III Utrum persona divina possit assumere indifferenter quamcumque naturam creatam in unitate suppositi. Et arguitur primo quod nullam. Quia in illis in quibus realiter non differunt natura et suppositum, quae non possunt uniri in natura, non possunt uniri in persona.

— Q. 2: Utrum tres personae possunt assumere unam naturam.



— Q. 9: Utrum Christus secundum quod homo sit creatura vel in-ceperit esse.

Expl.: Qui fuit ab aeterno. Et hoc est verum de Christo.

IV Quaeritur: Utrum sacramenta sint causa gratiae. Et videtur quod non. Quia nulla virtus potest esse causa gratiae nisi sit spiritualis, sed in sacramentis.

— Circa primam distinctionem quaeritur: Utrum virtus sacramentorum sit a passione Christi. Et videtur quod non.

— Q. 7: De effectu et cessatione circumcisionis.

Expl.: quam caritas ad salutem pueri.

Magdeburg, Domgymnasium 91 f. 1—31: Hervaeus Natalis II (f. 31r: Huc usque ordinavit fr. Hervaeus Natalis baccalaureus in theologia supra secundum, tempore quo legit sententias Parisius); f. 31—38: Hervaeus Natalis reprobationes super III; f. 39—44: Hervaeus IV; f. 68—76: Hervaeus I q 1—4. Vgl. Nr. 307.

**257,2** Circa primum librum sententiarum quaeratur primo: An theologia secundum quod tradita est viatori, sit proprie dicenda scientia.

II Utrum causalitas creaturae praesupponit in priori originis processionem personarum in divinis.

III Utrum Filius Dei possit uniri naturae humanae per incarnationem, suscipiendo eam in esse hypostatico habendo causalitatem respectu eiusdem ratione habitudinis sibi propriae et nulli alteri personae in divinis.

IV Utrum sacramenta novae legis sint causa gratiae. — Utrum circumcisio conferebat gratiam.

Worcester F 139: Richard de Bromwych OSB, I—IV. Vgl. Schmaus, Rech. Théol. anc. méd. 5 (1933) 205—217 (Quaestionenverzeichnis).

**258** I Circa primum librum sententiarum quaeritur primo: Utrum veritates theologicae scientiae contrariantur veritatibus principiorum naturalis luminis et sensualis experientiae. Et arguitur primo quod non. Nullae sunt.

— Circa primum librum sententiarum adhuc quaeritur: Utrum studens in sacra scriptura non credens sicut ecclesia credit, erret.

— Circa distinctionem primam primi libri sententiarum quaeritur: Utrum pro studio sacrae theologiae ex caritate procedente debetur pro mercede visio Dei et eius fruitio.

Expl.: quia sub ratione qua sapientia ut dictum est.

II Circa secundum sententiarum quaeritur primo: Utrum Deus summe necesse esse, nullam ad intra admittens contingentiam, cuiuslibet creabilis entitatis sit productivus per propriam sufficientiam. Et arguitur primo quod quaestio sit falsa, quia Deus non est summe necesse esse.

Expl.: est actuale peccatum et sic patet ad rationes etc.

III Circa tertium sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum Verbum humanam naturam assumens mundam possit similiter assumere naturam irrationalem vel angelicam sive bonam sive malam.

Expl.: corollariis, illi correspondentibus.

IV Circa quartum sententiarum quaeritur primo: Utrum novae legis sacramenta causativa gratiae aliqualem spiritualem virtutem ipsis formaliter inhaerentem habeant qua in animam possint agere. Et arguo primo quod non.

Expl.: expiare non potuit sicut actuale. Et sic est finis etc.



clm 11591 f. 25—273: Henricus [Langenstein] de Hassia I—IV [gelesen Eberbach 1382/3]; Erfurt CA 2<sup>o</sup> 118 f. 1—184: Henricus de Hassia I—IV; Klosterneuburg 304 f. 258—289: Anon. II. [Inc.: Circa principium secundi libri sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum Deus summe necesse esse etc.]; Wolfenbüttel, Helmst. 230: Henricus de Hassia I—IV. [Inc. I: Circa principium libri sententiarum quaeritur primo: Utrum veritas theologiae etc. Inc. IV wie clm 11591]. Kassel Theol. Fol. 16 f. 224v—261r: Henricus de Oyta III. [Inc.: Circa tertium librum sententiarum quaeritur primo quaestio talis: Utrum Verbum naturam humanam assumens mundam possit similiter assumere naturam irrationalem vel angelicam sive bonam sive malam]. Kassel Theol. Fol. 16 f. 171—224: Iacobus de Altavilla O. Cist. II. [Inc.: Circa secundum sententiarum vel circa principium secundi libri sententiarum quaero illam quaestionem: Utrum Deus summe etc.] Leipzig, Univ. 593: Henricus de Hassia I [Circa initium libri sententiarum quaeritur primo: Utrum veritas theologicae scientiae contrariatur veritatibus principiorum naturalis luminis et sensualis experientiae etc. — Circa primum sententiarum sciendum. Adhuc quaeritur: Utrum studens etc. — Circa distinctionem primam etc. — Ende: vel alterius determinatae quantitatis].

Ein zweiter Sentenzenkommentar des Heinrich Heinbuche de Langenstein, gelesen Paris ca. 1375, ist erhalten in Wien Nat. 4319: II—IV; Alençon 144: I—IV. — Der Sentenzenkommentar des Henricus de Altendorf [Heinrich von Hessen der Jüngere], gelesen Heidelberg 1407—1410, ist noch nicht wiedergefunden. Vgl. K. Heilig, Röm. Quartalschrift 40 (1932) 105—176. Vgl. Paris, nat. nouv. acq. lat. 865: Henricus de Oyta I—IV; Milano, Ambros. A. 106 inf: Henricus de Hassia I—IV.

**259** Circa primum librum sententiarum quaeritur: Utrum per studium. 147

**260** Circa primum librum sententiarum quaeritur: Utrum praeter fidem viator de divinis possit habere aliam notitiam quae proprie sit scientia. Arguitur quod sic. De illo potest haberi scientia quod ratione necessaria potest probari. — Escorial R II 4 f. 134—139: Anon. I Princ.

**261** I Circa primum librum sententiarum quaeritur: Utrum theologia sit scientia. Ubi non quod theologia.

II Notandum quod unitas primi principii intelligitur dupliciter, uno modo in genere.

III Quaeritur: Utrum possibile fuerit vel congruum Filium Dei incarnari. — Basel A X 14: Hieronymus Raynerius I—III (1487).

**262** Circa primum librum sententiarum quaero primo: Utrum possit aliquod ens citra primum. 1903

**263** Circa primum librum sententiarum quaero primo: Utrum theologia sit scientia. 848

**264** Circa primum librum sententiarum quaeruntur . . . quaestiones. Prima questio est: Utrum studium sacrae theologiae sit meritum vitae aeternae. — Utrum in entibus sit tantum unus Deus.

Vat. lat. 946 f. 22—23: Anon. I.

**265** Circa primum quaeritur: Utrum creatio. 1356

**266** Circa primum quaeruntur sex per ordinem. 1372

**267** Circa primum sententiarum et eius primam distinctionem. 255

**268** Circa primum sententiarum Johannis Duns et pro declaratione. 1231

**269** Circa primum sententiarum primo quaeritur: Utrum ex testimoniis. 175

**270** Circa primum sententiarum primo quaeritur: Utrum theologia sit scientia. 848



70,1 Circa primum sententiarum quaeritur primo: Utrum per studium. 147

271 Circa primum sententiarum quaeritur: Utrum Deus sit subiectum. 719

272 Circa primum sententiarum quaeritur: Utrum quilibet viator. 951

273 Circa primum sententiarum quaero primo: Utrum theologia sit scientia. 848

274 I Circa primum sententiarum quaeruntur quinque. Primo: Utrum theologia sit speculativa.

II Circa primam distinctionem secundi sententiarum quaeruntur quinque. Primo: Utrum aliqua creatura potuerit esse ab aeterno. Secundo: Utrum creatio sit possibilis. Tertio: Utrum potentia creandi potuerit communicari.

Expl.: variatur in variis religionibus. Sed ultimus est unus et idem, scil. ipse Deus qui est benedictus etc.

IV Circa quartum sententiarum quaeritur primo: Utrum sacramenta novae legis causent gratiam dispositive.

Petrus de Palude O.P. I—IV; III: ed. Paris 1517; IV: ed. Paris 1517/18; Paris Mazarine 898 (1389): I; 899 (336): II; Vat. lat. 1073: II; Gottlieb I 355 (Wien, Dominikaner); Basel B. II. 21: I [Inc.: Circa prologum sententiarum quaeruntur quinque. Primo de fine theologiae]; Basel B. II. 22: II; Basel B. II. 23: IV; Barcelona, Catedral 35: I (vgl. Ciencia Tomista 37 (1928) 74); Mantova B. IV. 20: IV.

274,1 Circa primum sententiarum sciendum. Adhuc quaeritur: Utrum studens. 258

275 Circa principium huius primi, in quo loquitur Magister de scientia. 352

275,1 Circa principium huius secundi libri sententiarum Jesu Christi gratia humiliter postulata. 1172

276 Circa principium libri secundi quaero: Utrum Dei velle omnem bonum. 851

277 Circa principium libri sententiarum quaeritur primo: Utrum veritas. 258

278 I Circa principium primi libri quaeritur primo: Utrum sacra theologia sit scientia. Arguitur primo quod non, quia omnis scientia est ex principiis per se notis, primo Posteriorum. Theologia non est huiusmodi, quia procedit ex articulis qui non sunt per se noti sed tantum crediti, ergo etc.

II Circa primam distinctionem secundi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum mundus potuit esse ab aeterno. Videtur quod non. Quia annihilatio opponitur creationi, sed annihilatio habet non esse post esse duratione, ergo e converso ex nihilo factum habet esse post non esse in duratione.

III Utrum incarnatio sit possibilis. — Utrum decuit Filium magis incarnari quam aliam personam.

IV Utrum sacramenta novae legis sint causae gratiae per virtutem assistentem. — Utrum sacramenta sint causae gratiae per virtutem existentem.



Wien 1542 f. 1—89: Jacobus de Lozanne OP. I—II.; Tabula zu III u. IV. [I d. 26—30 fehlen].

279 Circa principium primi libri sententiarum quaeritur: Utrum per studium. 147

280 Circa principium quarti sententiarum libri quaeritur: Utrum legis. 301

281 Circa principium quarti libri qui est principaliter de sacramentis et effectibus. 1008

282 Circa principium quarti libri sententiarum quaeritur primo: Utrum evangelicae legis sacramenta. 944

283 Circa principium quarti libri sententiarum quaeritur primo: Utrum novae legis sacramenta, viatori ad salutem necessaria, sint spiritualis gratiae effective productiva. Et arguitur primo quod non. Sacramenta. — Utrum omnia sacramenta sint a Christo instituta. — Circa distinctionem tertiam et quartam quaero: Utrum sacramentum baptismi a viatore rite susceptum deleat quoad culpam et poenam omnem obligationem et reatum.

clm 3548 f. 1—84: Anon. IV 1—17; wohl von Arnoldus de Sehnsen O. Carm.; vgl. 332.

283,1 Circa principium quarti libri sententiarum quaero: Utrum aliqua creatura. 1008

284 Circa principium [quarti libri sententiarum quaerunt doctores] communiter: Utrum tota theologia.

clm 4240: Anon. IV; vgl. 1204.

285 Circa principium quarti sententiarum quaeritur primo: Utrum evangelicae legis. 944

285,1 Circa principium quarti sententiarum quaero primo istam quaestionem: Utrum in sacramentis novae legis sit aliqua virtus supernaturalis influxiva ad causandum gratiam. Et videtur primo quod sic. Augustinus super Joh. homilia 80 et ponitur [Decreto Gratiani C 1 q 1 c. 54]: Quae est ista virtus aquae ut corpus tangat et cor abluit. — Circa primam distinctionem quaeruntur sex. Primo: Utrum sacramentum possit definiri. Videtur quod non. Quod non est in genere non potest definiri.

Expl.: ex parte subiecti per quod offenditur ex ratione illius erit maior et minor poena corporis etc.

Leipzig, Univ. 470 f. 1—48: Anon. IV.

286 Circa principium secundi libri in quo arguitur de causalitate Dei respectu creaturae quaero. Holcot II (gedruckt).

287 Circa principium secundi libri moveo primo istam quaestionem: Utrum ab increato esse. 767

288 Circa principium secundi libri quaeritur primo: Utrum mundus posset fuisse [ab aeterno].

Vat. lat. 869 f. 189—200: Anon. II. d. 1; 17—41; I 8—9.

289 Circa principium secundi libri quaeritur: Utrum creatura. 2359

290 Circa principium secundi libri quaeritur: Utrum mundus. 1217



291 Circa principium secundi libri sententiarum quaeritur primo de tribus. 848

292 Circa principium secundi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum Deus ab aeterno. 332

292,1 Circa principium secundi libri sententiarum quaeritur: Utrum primum ens simpliciter increatum mundum istum produxerit secundum rationem et elective. Et arguitur primo quod non. Nullum ens est primum in latitudine entium. Ergo quaestio falsa.

Expl.: ad secundam ex secundo; ad tertiam ex tertio articulo.

Magdeburg, Stadtbibliothek Fol. 139 f. 1—41: Anon. II; vgl. nr. 175.

293 Circa principium secundi libri sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum Deus summe necesse. 258

294 Circa principium secundi libri sententiarum quaero primo: Utrum creatio actio sit de Deo. 207

295 Circa principium secundi libri sententiarum quaero primo: Utrum creatio sit demonstrabilis de Deo. 21

296 Circa principium secundi libri sententiarum quaero unam quaestionem, quae talis est: Utrum creatio passiva. 352

297 Circa principium secundi sententiarum dubitatur primo: Utrum ordo. 716

298 Circa principium secundi sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum quaecumque realitas. 2440

298,1 Circa principium sententiarum quaeritur: Utrum primum complexum. 352

299 Circa principium tertii libri quaero: Utrum ex merito. 851

300 Circa principium tertii libri sententiarum postquam Magister in libro praecedenti. 344

301 III Circa principium tertii libri sententiarum quaeritur: Utrum Christus Dei Filius pro humani generis redemptione sit incarnatus. Et arguitur quod non. Dei Filius non est incarnatus. Ergo quaestio falsa. Tenet consequentia.

IV Circa principium quarti sententiarum libri quaeritur: Utrum legis evangelici sacramenta viatori ad salutem necessaria sint spiritualis gratiae causativa. Ex arguitur primo modo contra suppositum: Evangelicae legis sacramenta non sunt viatoribus ad salutem necessaria . . . quia sola fides.

Wien, Nat. 3679: Anon. III—IV. [III beendet 1416; IV beendet 1430 (corr. ex 1424), auf Vorderblatt von späterer Hand einem Arnolphus zugeteilt].

302 Circa principium tertii libri sententiarum talem formo quaestionis titulum: Utrum per meritum. 2013

303 Circa principium tertii libri sententiarum quaeritur primo: Utrum Christus Dei Filius. 332

304 Circa principium tertii libri sententiarum tale primo quaero dubium: Utrum Verbum sine Patre. 767

305 Circa principium tertii quaero: Utrum includat. 2014

306 Circa principium tertii sententiarum. Postquam Magister in libro praecedenti determinavit de rerum creatione, in praesenti libro intendit. 344



**307** I Circa prohemium libri sententiarum primo quaeritur: Utrum theologia sit scientia. Et arguitur quod sic. Quoniam plus potest intellectus viatoris adiutus lumine fidei quam intellectus damnati in puris naturalibus. — Utrum speculativum et practicum distinguantur penes obiecta.

Expl.: quomodo est necessaria et quomodo non.

II Creationem. — Super primam distinctionem secundi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum mundus potuerit esse ab aeterno. Et arguitur quod non. Primo per rationes sumptas ex parte infiniti.

— Utrum soli Deo conveniat creare posse.

Expl.: de aliqua parte substantiae Patris.

III Cum venit. — Quaeritur: Utrum persona divina possit assumere indifferenter quamcumque naturam creatam in unitate suppositi. Et arguitur primo quod nullam. Quia in illis in quibus non differunt natura et suppositum.

Expl.: Et hoc est verum de Christo.

IV Samaritanus. — Super primam distinctionem quarti libri sententiarum quaeritur primo: Utrum sacramenta sint causa gratiae. Et videtur quod non. Quia nulla virtus potest esse causa gratiae nisi sit spiritualis.

— Utrum virtus sacramentorum sit a passione Christi.

Expl.: dum tamen homo faciat quod in se est.

Hervaeus Natalis: I—IV (gedr. Venedig 1505, Paris 1647; I: Cupientes — Quaeritur utrum theologia sit scientia).

Basel B IV 13 f. 1—170: I—II [I Utrum theologia etc.]; Bordeaux 147; Paris nat. lat. 15.868 f. 1—119: I—II; Reims 501; Troyes 262 f. 1—151: I—II; Pamplona, Catedr. 2 f. 135—279; Worcester F 56; Florenz, Naz. B. 1. 569: I—II (II: f. 53—56); vgl. nr. 211.

**308** Circa prohemium libri sententiarum quaero primo: Utrum primum principium. 352

**309** Circa prohemium primi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum primum principium. 352

**310** Circa prohemium primi libri sententiarum quaero primo: Utrum primum principium. 352

**311** Circa prohemium primi sententiarum in quo principaliter investigatur, qualis notitia. 344

**312** Circa prohemium sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum intellectus viatoris possit. 975

**313** I Circa prologum est contraria opinio de illa quaestione: Utrum Deus sit subiectum in sacra doctrina.

Erlangen 251 f. 231—291: Humbertus O. Cist., quaestiones diversarum opinionum in I—IV.

**314** Circa prologum in quo communiter quaerunt doctores de habitu. 1603

**315** Circa prologum istius operis quaeritur primo: Utrum aliqua. 841

**316** Circa prologum libri primi sententiarum quaero istam quaestionem. Utrum facultas theologiae sit tamquam de subiecto primo de Deo sub deitatis ratione. 335



**317** Circa prologum libri primi sententiarum quaeruntur quaedam communia de theologia quae oportet praeintelligere.

Lyon 179: Anon. I.

**318** Circa prologum libri sententiarum formo talem quaestionem: Utrum possibile sit viatorem. 1646

**319** Circa prologum libri sententiarum movetur quaestio: Utrum demonstrari possit. 1308

**319,1** Circa prologum libri sententiarum primo quaeritur: Utrum Deus sub. 1255

**320** Circa prologum libri sententiarum primo quaeritur: Utrum de veritatibus theologicis in sacra Scriptura traditis et effusis meritorie possit acquiri scientia in intellectu viatoris. Et arguitur primo quod non. Nullae sunt veritates theologicae, igitur quaestio falsa.

— Quaeritur circa distinctionem primam et est tertia quaestio in ordine: Utrum solo Deo sit fruendum et omni alio a Deo sit utendum et solum tali. Contra primam partem quaestionis: Fruitio Dei non est creaturae possibilis, igitur.

Innsbruck, Univ. 677 f. 1—135: Anon. I.

**321** Circa prologum libri sententiarum primo quaeritur: Utrum notitia abstractiva. 689

**322** Circa prologum libri sententiarum quaeritur primo: Utrum per studium in theologia. 1111

**323** I Circa prologum libri sententiarum quaeritur primo: Utrum per studium in theologia acquiratur scientia proprie dicta. Arguitur primo quod sic, quia per studium theologicum acquiritur notitia altior fide, igitur notitia scientifica.

II Circa secundum librum sententiarum quaeritur primo: Utrum sicut in temporis initio Deus fecit mundum ex nihilo, sic potuerit ipsum mundum vel aliam rem a se producere ab aeterno. Ista quaestio unum praesupponit et aliud quaerit. Praesupponit enim mundum factum.

III Utrum ex testimoniis legis et prophetarum ostendi possit, Christum verum Messiam esse incarnatum. Quod sic, patet per prophetiam Patriarchae Jacob Gen. 49: Non auferetur.

— Utrum propter humanum genus redimendum decuerit incarnari solum Dei Filium. Et arguitur primo quod non. Dei Filius non est incarnatus pro redemptione humani generis. Igitur. Assumptum probatur, quia si natura humana in statu innocentiae permansisset, nihilominus.

IV Circa distinctionem quarti libri quaeritur: Utrum novae legis sacramenta causativa gratiae habeant aliquam spiritualem virtutem ipsis formaliter inhaerentem, qua in animam possint agere. Arguitur quod non. Primo: Nulla sunt sacramenta novae legis, igitur quaestio falsa. Consequentia tenet.

Wien, Nat. 4820: Anon. I, II (unvollst. cf. f. 145), IV; Wien, Nat. 4048 f. 66—190: Anon. II [Inc.: Utrum sicut]; St. Paul i. L., 28—5—5 f. 1—213: Anon. II, d. 1—17 [Inc.: Utrum sicut, 1449]; Melk (87) 124: Anon. II [Inc.: Utrum sicut], III; St. Paul, 28—5—6: Anon. III (Wien); Innsbruck Univ. 143 f. 66—268: Anon. III; Lilienfeld 85: Anon. IV [beendet 1433 in profesto Ambrosii [Katalog S. 513 macht daher einen Professus Ambrosius zum Verfasser]. Inc.: Utrum novae legis]; clm 21.660 f. 1—181: Anon. III [Utrum ex]; vgl. nr. 1111.



III *Utrum propter humanum genus redimendum decuerit incarnari solum Dei Filium etc.*

IV *Princ.: Quantum ad secundum praemitto, quod in principio meo in sententias iuxta materiam collationis et conformiter verbis thematis movi hanc quaestionem: Utrum divina lux iocundissima aeternaliter et universaliter diffusa sit temporaliter orta pro salute gentium in tenebris ambulantium. — Utrum divina lux in forma humanae infirmitatis, in qua mundus lumine suae divinitatis illustravit, sit in fine saeculi omnibus hominibus apparitura, omnesque tam bonos quam malos iudicatura.*

IV *Circa distinctionem primam quarti sententiarum moveo illam quaestionem: Utrum novae legis etc.*

Klosterneuburg 315 f. 1—262: IV; 263—273: Princ. IV; 273—458: III; [f. 458: Explicit lectura ill. Magistri Conradi de Rothenburg [† 1416] super III et IV]; St. Florian 85 f. 1—287: Anon. IV; Seitenstetten 180: Anon. IV [f. 252—321: Additiones zum Kommentar]; Klosterneuburg 301 f. 142—335: Nicolaus v. Dinkelsbühl: IV; Klosterneuburg 302 f. 13—252: Anon. IV [beendet 1415 v. Fridericus Johannes de Fridburg]; Wien, Nat. 4366 f. 1—155: Anon. III; Wien, Nat. 4719 f. 52—173: Anon. III [vgl. nr. 1000.]; Klosterneuburg 896 f. 1—263: Anon. III 1—26; Michaelbeuern 7 f. 1—112: Anon. III [Inc.: Quaeritur utrum propter etc.]; Wien, Schotten 164/194 f. 1—145: Anon. III 1—26 [Inc.: Circa primam distinctionem tertii libri sententiarum quaeritur]: Utrum propter humanum genus etc.; Wien, Schotten 170/201 f. 1—156: Nicolaus de Dinkelsbühl III [Inc. wie Schotten 164/194]

I *Quattuor libris sententiarum praemittit Magister prologum quendam, cuius expositio simul et constructio sequitur in hunc modum. Nos, scil. Magister Petrus Lambardus, Archiepiscopus Parisiensis. Quaestio sequens circa prologum sententiarum. Circa hunc prologum quaeritur primo: Utrum per studium in theologia acquiratur scientia proprie dicta. Arguitur primo quod sic.*

II *Circa distinctionem primam huius secundi quaeritur: Utrum sicut in temporis initio Deus fecit mundum ex nihilo, sic potuit mundum vel aliquam creaturam producere ab aeterno. [Haec] quaestio supponit mundum esse factum ex nihilo, et quaerit: Utrum potuerit mundum vel creaturam producere ab aeterno.*

Wien Nat. 4254 f. 1—148: Anon. I—II; Klosterneuburg 812: Anon. II (Wien); clm 26.933: Anon. III q. 1—30 [Utrum ex testimoniis etc., Utrum propter etc.; q. 30: Utrum conscientia pertingat ad intellectum vel ad voluntatem. Expl.: ille modus tamquam rationabilior a pluribus sustinetur]; clm 21.660 f. 1—159: Anon. III 1—39 [Inc.: Utrum ex testimoniis. Expl.: pro pace et utilitate communis. Es folgen f. 159—171 Nachträge zu d. 23, 27, 39. Expl.: tamquam rationabilior a pluribus sustinetur; f. 171—180 Nachträge zu d. 26, 37. Expl.: mandatorum ad proximum ordinantium].

324 I *Circa prologum libri sententiarum quaeritur: Utrum Deus sit subiectum theologiae.*

II *Creationem. — Hic incipit secundus liber sententiarum qui continuatur ad praecedentes sic. Postquam in primo libro Magister tractavit de Deo secundum se.*

III *Docebo te quid loquaris. Exod. 4. — Circa tertium librum sententiarum quaero primo: Utrum incarnatio Dei, de qua catholice quid sit sentiendum docet tertius liber sententiarum, fuerit Deo possibilis.*

IV *Samaritanus. — Hic incipit liber quartus sententiarum qui continuatur ad praecedentem sic. Postquam Magister tractavit de Deo secundum se et . . . suae naturalis perfectionis.*

Augsburg Q. 70: Narcissus Pfister: I—IV, 1406.



**325** Circa prologum libri sententiarum quaeritur: Utrum per discursum. 1016

**326** I Circa prologum libri sententiarum quaeritur: Utrum per discursum theologicum acquiratur scientia proprie dicta. Arguitur primo quod sic. Per discursum theologicum acquiritur notitia superior fide, igitur notitia scientifica.

II Circa primam distinctionem secundi quaeritur: Utrum in temporis initio Deus fecerit mundum ex nihilo. Quod non. Impossibile erat fieri ex nihilo. Igitur antecedens patet.

III Circa primam distinctionem tertii quaeritur primo: Utrum Dei Filius in temporis plenitudine assumpserit humanitatem in suppositi unitatem propter humani generis redemptionem. Et arguitur primo quod non. Natura humana non potuit uniri ypostatice seu in unitatem suppositi Filio Dei.

Seitenstetten 9: Anon. I—III [vom Katalog dem Heinrich von Oyta zugeschrieben]; Wien 4939 f. 1—177: Anon. III. Vgl. nr. 2393; 1016.

**327** I Circa prologum libri sententiarum quaero hanc quaestionem: Utrum actualis intelligentia luminis naturalis.

II Utrum immensum unicum principium.

III Quia Magister in principio.

IV Utrum sacramenta novae legis.

Florenz, Naz. Conv. sopp. G. 5. 1348: Laurentius de Bononia O. Serv.: I—IV.

**328** I Circa prologum libri sententiarum quaero primo: Utrum de obiecto theologico per theologicum discursum notitia proprie scientifica acquiratur. Et arguo primo quod sic. Nam per theologicum discursum acquiritur notitia superior fide.

— Utrum per discursum proprie theologicum acquiratur de obiecto theologico scientia proprie dicta.

— Circa primam distinctionem in qua Magister loquitur de frui et uti quaero primo: Utrum omnis usus sit fruitio seu omnis actus utendi sit actus fruendi. Et arguo quod sic. Omnis actus quo quis vult aliquid.

II Quia Magister in prima distinctione huius secundi libri elidens quorundam philosophorum errores ostendit sacris autoritatibus omnia alia a Deo fuisse ab ipso efficienter et non aeternaliter sed cum initio temporis creata.

— Utrum Aristoteles eiusque Commentator Averroes senserint omnia alia entia a primo esse facta vel potius e contrario fuerint opinati.

Wien, Nat. 1515 f. 1—350: Gregor von Rimini OSAE: I (1344); Wien Nat. Bibl. 4842 f. 2—353: I; Klosterneuburg 307 f. 127—241: I; Heiligenkreuz 141: I; Wien 1511 f. 1—110: II; Gottlieb 358, 1: II [Wien, Dominikaner]; Paris, Mazarine 913: I; Paris, nat. lat. 15.889; 15.890; 15.891; Milano, Ambros. H 36 inf.: II; Gottlieb 178, 40: Melk, II; Vat. lat. 1104: I; Vat. lat. 1105: II; Vat. lat. 9391 f. 1—86: Anon. I; Neapel VII C 36; Troyes 151: I—II; Oxford Balliol 73: I; 74: II; Cambridge, Corpus Christi 501; Bordeaux 158: I; [Bordeaux 119 f. 86: 21 Quodlibeta, unedierte].

**329** Circa prologum libri sententiarum quaero: Utrum sola scientia theologica ostendat sufficienter intellectui viatoris, quidquid sibi sufficit et requiritur ad consequendum finaliter suum beatificum bonum.

Neapel, Naz. VII C 35: Augustin de Favaronibus: I q 1.

**330** Circa prologum primi libri sententiarum.

Wien Nat. 5067: I. Vgl. 333.



**331** Circa prologum primi libri sententiarum in quo communiter doctores solent. 37

**332** I Circa prologum primi libri sententiarum quaeritur: Utrum principia nostrae theologiae repugnant principiis naturalis philosophiae aut sint eis contraria. Et arguitur primo quod sic. Principia nostrae theologiae sunt contra rationem naturalem.

— Circa distinctionem primam in qua Magister agit de fruitione et usu, quaeritur: Utrum solum immensum bonum sit licitae fruitionis obiectum. Expl.: Usque ad interiora velaminis, ubi praecursor pro nobis intravit Jesus Christus etc.

II Circa principium secundi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum Deus ab aeterno aliquam rem potuit producere ex nihilo. Et arguitur primo quod non. Quia ad quaestionem sequitur contradictio. Expl.: solutae sunt ex his quae dicta sunt in quaestione.

III Circa principium tertii libri sententiarum quaeritur primo: Utrum Christus Dei Filius pro humani generis redemptione sit incarnatus. Et arguitur primo quod non. Dei Filius non est incarnatus. Ergo quaestio falsa. Tenet consequentia et antecedens probatur: Quia Pater non est incarnatus.

— Consequenter quaeritur: Utrum plures divinae personae poterant simul eandem numero humanitatem assumere. Et arguitur primo quod non. Una persona divina non potuit assumere.

Expl.: recipiunt pro pace et utilitate communitatis.

IV Circa quartum sententiarum moveo talem quaestionem: Utrum novae legis sacramenta causativa gratiae aliquam spiritualem virtutem ipsis formaliter inhaerentem habeant, qua in animam possint agere. Et arguitur primo quod non. Nulla sunt sacramenta.

Expl.: perfectius et minus perfectius dotibus illis decorabuntur, quam decorem etc.

Arnoldus, O. Carm. I—IV.

clm 3546 f. 1—311: Anon. I—IV [I, geschrieben von fr. Paulus Weischenfelder; II, beendet Wien 1405; III beendet Wien 1405, geschrieben von fr. Paulus Weischenfelder de Grefenberg O. Carm. IV; z. Teil gelesen an Univ. Wien 1404; f. 201 (Nachtrag zu IV): de lectura Arnoldi sicut et ceterae quaestiones usque ad finem quarti libri. — f. 309<sup>v</sup> wurde der Name des Verf. radiert; IV wie n. 283; clm 7456 A f. 1—299: Anon. I beendet Wien 1425 [Circa prologum etc. Utrum principia et veritates nostrae theologiae facultatis repugnent principiis philosophiae naturalis. — Utrum materia proxima (?) theologia merito ratione alicuius subiecti debeat dici una. — Circa distinctionem primam quaeritur primo: Utrum solius voluntatis usus et fruitio et solum tales sint actus liberi eliciti. Expl.: sicut decet voluntati divinae, quod nobis etc.]; clm 7456 B: Anon. III [ohne Inc.; q. 1 a. 2 concl. 1: Uniformis trium personarum ad extra causalis efficientia non arguit, quia solius verbi persona sit humanae naturae assumptae personalis subsistentia; q. 1 a. 4: An una creata natura alterius creaturae suppositualitatem possit terminare; q. 2: Utrum incarnationis verbi Dei aliqua praecisa ratio possit assignari. Expl. d. 39: pro pace et utilitate communitatis; Expl. d. 40: culpabilis commissionis, et per hoc alia solvuntur etc.]; Bamberg, Theol. 76 (Q III 38): III—IV [IV wie n. 283]. Vgl. Xiberta, De scriptoribus, 465—471 (Quaestionen-verzeichnis).

**333** Circa prologum primi libri sententiarum quaeritur: Utrum studens theologicus per suum studere possit esse erogitus (!) et meritum augere. Et arguitur primo quod non, auctoritate Eccle. 3: Cognovi quod nihil melius.



— Circa distinctionem primam quaero hanc quaestionem: Utrum solo Deo sit fruendum quod omni alio ab eo sit utendum. Et arguitur quod non.

Expl.: rationalis est antecederet ad aeternam beatitudinem creatorum ad quam nos perducatur etc.

Vat. lat. 1112 f. 3—21: Anon. I.

**334** Circa prologum primi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum omnia principia et veritates theologicae scientialis sola fide teneantur. Arguitur primo contra suppositum: Nulla sunt principia nec veritates theologicae.

Wien Nat. 5067 f. 1—280: Anon. I [beendet durch Johannes Wuel de Pruck legendo anno [14]22]. Vgl. nr. 2408.

**335** Circa prologum primi libri sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum facultas theologiae sit tamquam de subiecto primo de Deo sub deitatis ratione.

— Veteris. — Circa istam distinctionem primam, ubi Magister agit de frui et uti, quaero primo istam quaestionem: Utrum obiectum debitae fruitionis sit finis ultimus. Et arguitur quod non tribus mediis.

Expl.: Cui frui intra se omnium bonorum summam continenti sit honor etc.

Vat. lat. 1109: Henricus de Werl OFM, I [geschr. 1455]; Toledo Cabildo 17—16: Anon. I (1484; Inc.: Circa prologum libri primi etc.).

**336** Circa prologum primi libri sententiarum quaero [primo] istam quaestionem: Utrum omne theologicum. 851

**337** Circa prologum primi libri sententiarum quaero primo: Utrum in divinis cum summa. 1251

**338** I Circa prologum primi libri sententiarum quaero primo: Utrum sit possibile intellectui viatoris, habere notitiam evidentem de veritatibus theologicis. Quod non; quia evidens notitia veritatis theologicae non potest haberi sine distincta notitia deitatis sub propria ratione deitatis.

— Circa primam distinctionem in qua Magister tractat de frui et uti, quaero primo de uti: Utrum tantum omni alio a Deo sit utendum. Quod non, arguo duplici via.

Expl.: sed est conformis voluntati divinae.

II Circa secundum sententiarum quaeritur: Utrum creatio actio, qua Deus dicitur formaliter creans, differat ex natura rei a creatore. Quod sic. Quia contradictoria non verificantur de aliquo sine distinctione ex natura rei.

Expl.: vere mutatus in se vel in alio.

III Circa tertium librum primo quaeritur: Utrum solus Filius univit sibi naturam humanam in unitatem suppositi. Quod non. Quia quando aliqua sunt eadem numero ex natura rei, unito uno et reliquum.

Expl.: sic simul esset perfecta et non perfecta.

IV Utrum sacramenta novae legis sint causae effectivae gratiae. Quod sic. Quia illud quo posito ponitur aliud, ipsum est causa illius. Hoc patet secundum philosophum.

Expl.: patent solutiones ex dictis.



Add.: Sunt autem quaedam dubitationes adhuc discutiendae. Quarum prima est: Utrum caritas habeat aliquam causalitatem respectu actus meritorii.

Expl.: ideo nunc pertranseo. Guilelmus Occam I—IV, ed. Lyon 1495.

München, Univ. Fol. 52, Occam I—IV [I: Circa prologum quaero primo: Utrum sit possibile intellectum viatoris etc. II Utrum Deus sit causa prima et immediata omnium entium. III Utrum solum Filius etc. IV Utrum sacramenta etc.]; Göttingen, Theol. 118: I—IV; clm 8943: II—IV; Paris, Maz. 893: II—IV; 894: I.

Cambridge, Gonville and Caius 325; Mailand Ambros. C 281 inf.: Anon. II—IV [II: Circa secundum librum primo circa distinctionem primam [quaero]: Utrum creatio activa; III Circa tertium librum quaero: Utrum solus].

**339** Circa prologum primi libri sententiarum quaero primo: Utrum veritates theologicae contrariantur.

Besançon 198: Bernardinus Jacobus (al. Johannes) de Altavilla O. Cist. I—IV.

**340** Circa prologum primi libri sententiarum quaeruntur quinque quaestiones. Prima quaestio: Utrum natura Dei. 971

**341** Circa prologum primi sententiarum quaeritur principaliter de tribus pertinentibus. 689

**342** Circa prologum primi sententiarum quaeritur: Utrum divina essentia possit. 802

**343** Circa prologum primi sententiarum quaeritur: Utrum in theologia aliarum. 1111

**344** I Circa prologum primi sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum in aliqua intellectuali essentia generari possit aliqua notitia theologica evidens et intuitiva ex actuali intelligentia luminis naturalis. Et arguo quod sic, dupliciter.

— Circa distinctionem primam, in qua Magister quaerit, qualiter rationalis creatura fruitur trinitate immensa, quaero istam quaestionem: Utrum essentia divina sit sub ratione obiecti fruibilis et immensi ultimum bonum rationalis creaturae beatifice quietativum.

Expl.: Et consequentiam primam concedo.

II Circa secundum sententiarum Magister quaerit de productione rerum causabilium. Quaero istam quaestionem: Utrum cuiuslibet rei causabilis per actionem causalitatis divinae generaliter et causative per suum velle et nolle actuetur in esse. Et arguo quod non dupliciter. Et primo sic: Causalitas divina non est in nobis evidenter demonstrabilis. Expl.: per primum articulum et secundum per secundum.

III Circa principium tertii sententiarum. Postquam Magister in libro praecedenti determinavit de rerum creatione, in praesenti libro intendit determinare de divini Verbi incarnatione. Et ideo quaero istam quaestionem: Utrum essentia primi entis simpliciter ratione suae immensitatis sine simpliciter potuerit temporaliter alicui creaturae hypostatice uniri. Et arguo quod non dupliciter. Primo sic: Essentia primi entis non potest.

Expl.: consequentiam per secundum articulum.

IV Circa quartum sententiarum. Licet circa singulas distinctiones non intendam probabiliter ac disputative incedere, cum de eis plena notitia et veritas tradita sit tam a multis summulis quam etiam ab antiquis et modernis doctoribus, circa tamen aliquas.



— Utrum sacramenta novae legis pro statu naturae lapsae sint necessaria homini ad salutem, ad cuius institutionem aliquod gratuitum donum in voluntate creata causaliter et effective determinetur in esse. Et arguo quod non dupliciter. Et primo sic: Aliquis potest.

Expl.: Minorem nego per dictum.

clm 8718 f. 1—192: Franciscus de Perusio O. Min. I—IV [1370]; Schwaz, Franziskaner, Q I—1—9: Franciscus de Perusio III—IV. [I: Circa prohemium primi sententiarum in quo principaliter investigatur, qualis notitia possit haberi de Deo ab intellectu viatoris. (nur diese Zeilen); III Circa principium tertii libri sententiarum. Postquam etc. . . . nunc in praesenti . . . de divini; IV: Circa quartum sententiarum. Licet . . . de eo non intendam]. Vgl. J. Lechner, in Franzisk. Studien 25 (1938) 28—64 [Quaestionenverzeichnis].

345 Circa prologum quaeritur primo de cognitione abstractiva. 971

346 I Circa prologum quaeritur: Utrum in causa iudiciali fidei contra traditionem pure humanitus adiunctam iudex idoneus provide ferret sententiam.

III (f. 171r): Circa incarnationis mysterium quaero: Utrum secunda persona in divinis naturam humanam hypostatice sibi univerit. Arguitur quod non; haec unio repugnat principiis philosophiae.

Erlangen 511 f. 1—194: Petrus Plewe, I, III. Heidelberg; vgl. 256.

346,1 Circa prologum quaeritur: Utrum praeter physicas. 666

347 Circa prologum quaero primo: Utrum sit possibile intellectum. 338

348 Circa prologum quarti sententiarum quaero primo: Utrum ex scripturis veteris testamenti et sensibus earundem scripturarum certum sit Christum iam venisse. 1672

349 Circa prologum quarti sententiarum quaero: Utrum ex scripturis veteris. 1672

350 Circa prologum secundi libri sententiarum.

Wien, Nat. 4826: Franciscus de Marchia II.

351 Circa prologum sententiarum in quo Magister dicit quod intentionis. 256

352 I Circa prologum sententiarum primo quaeritur: Utrum cum summa simplicitate subiecti theologiae possit stare aliqua non identitas ex natura rei rationum formalium aut modorum intrinsecorum quoad perfectiones de ipso scibiles. Et videtur quod non. Quia b. Augustinus 15 de Trin.

— Circa prohemium primi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum primum principium complexum possit formari in theologia.

— Circa primam distinctionem quaeritur: Utrum ens aliquod creatum possit esse obiectum fruitionis ordinatae.

Expl.: pertinet ad alium habitum practicum scilicet ad artem.

II Circa principium secundi libri sententiarum quaero unam quaestionem, quae talis est: Utrum creatio passiva distinguatur realiter a creatura.

— Utrum creatio sit mutatio.

Expl.: nec hoc esset posterioritas Dei qui eam habet simul.



III Cum venit. — Distinctio prima huius tertii libri, in qua primo quaero: Utrum Verbi incarnatio sit per naturam cognoscibilis. — Utrum incarnatio Verbi sit relatio.

Expl.: non videt intuitive verbum.

IV Samaritanus. — Ad evidentiam eorum quae dicuntur de sacramentis veteris legis quaeruntur quattuor quaestiones: Prima est: Utrum sacramenta veteris legis sint totaliter evacuata. — Utrum sacramentum circumcisionis conferat gratiam.

Expl.: nunquam erunt actu infinite . . . poenam intransitive damni.

Franciscus de Mayronis I—IV, ed. Venet. 1520.

Vat. lat. 891: I—IV [I: Quaeritur: Utrum primum principium etc. — Circa primam distinctionem quaero primo: Utrum aliquod ens. II: . . . unam quaestionem et est ista: Utrum creatio; III: . . . distinctio prima in qua quaero: Utrum Verbi]; Vat. lat. 892: I [Inc.: Circa primum libri sententiarum quaeritur primo: Utrum primum principium possit formari in theologia]; Vat. lat. 893: I [Inc.: Circa prohemium . . . quaero primo: Utrum etc. — Circa distinctionem primam quaero primo: Utrum aliquod bonum creatum possit esse obiectum ordinatae fruitionis]; Vat. lat. 894: I [Cupientes — Quaeritur: Utrum aliquod ens etc.]; Vat. lat. 895: I; Vat. lat. 1079: II; Admont 91 f. 1—78: Anon. I [Inc.: Utrum cum summa simplicitate]; Verona, Commune 832 (256): II (1324).

I Circa prohemium libri sententiarum quaero primo: Utrum primum principium possit formari in theologia. Videtur quod non. Quia secundum Dionysium, qui de Deo recte sentiunt omnia ei attribuunt et omnia remouent.

— Utrum subiectum primi principii complexi dictum de Deo et creatura habeat eundem conceptum.

Nach dem Register f. 108<sup>r</sup> heißt die 1. Frage: Utrum complexum possit formari in theologia; die zweite: Utrum subiectum etc.

II Utrum principium effectivum coincidat cum ultimo fine. Arguitur quod non; quia opposita non coincidunt.

III Utrum Verbi incarnatio benedicta, ut creditur ab ecclesia, possit stare cum identitate reali divinarum personarum cum essentia. Et videtur quod non. Quia fides.

IV Samaritanus. — Ad evidentiam eorum quae dicuntur de sacramentis veteris legis quaeritur: Utrum sacramenta veteris legis sint totaliter evacuata. Et videtur quod non, quia dicitur Matth. 4: Nolite putare.

Erlangen 255 f. 1—231: Franciscus Mayronis, I—IV, f. 108: reportata sub eo Parisius anno 1320.

Cambridge, Peterhouse 105. [I: Utrum subiectum primi principii complexi habeat conceptum eundem de Deo et creatura]; Berlin, Staatsbibl. Theol. fol. 44 (Rose 469) f. 1—308: Mayron I [Circa principium sententiarum quaeritur: Utrum primum complexum].

I Circa principium huius primi, in quo loquitur Magister de scientia theologiae, sunt quattuor inquirenda de scientia theologiae secundum quattuor genera causarum.

— Utrum de subiecto theologiae possit in hac vita haberi scientia abstractiva.

— In prima distinctione in qua Magister agit de frui et uti, declarat plures theologicas veritates.

— Circa istam primam distinctionem quaeritur: Utrum actus fruendi et utendi differant realiter.



Expl.: et ad quaestionem et quantum ad totum principium.

III Circa tertium librum prima conclusio est, quod Filius Dei est incarnatus. Quod probatur per articulum fidei.

Vat. lat. 896 f. 1—132: Franciscus de Mayronis, I (uned.); vat. lat. 829 f. 105, 68, 81: Anon. I (Teile); III.

I Utrum theologia sit scientia speculativa vel practica. Et videtur quod sit speculativa. Quia commentator caelestis hierarchiae.

Vat. lat. 1123 f. 73—78: Franciscus Mayronis, I Prol. fragm.

353 Circa prologum sententiarum primo quaeritur: Utrum notitia. 689

353,1 Circa prologum sententiarum quaeritur primo Utrum theologia sit scientia una de Deo tamquam de subiecto proprio. 976

354 Circa prologum sententiarum quaero primo: Utrum homini pro statu isto sit necessarium aliquam doctrinam specialem supernaturaliter inspirari, ad quam videlicet non possit intellectus attingere suo proprio lumine et naturali. Et arguitur quod non, quia potentia habens aliquid commune pro obiecto naturali.

— Circa primam distinctionem quaeritur primo: Utrum solus Deus sit obiectum licitae fruitionis.

II Circa primam distinctionem secundi libri sententiarum in qua Magister quaerit de creatione rerum ad extra sit haec prima quaestio: Utrum causalitas primaria respectu omnium creabilium de necessitate sit in tribus personis, et intelligitur de creatione omnium rerum et hoc de necessitate.

Expl.: sed deficientem et ad hoc sunt doctores antiqui omnes.

III Circa tertium librum sententiarum, in quo primo determinat Magister de exordio nostrae redemptionis, scil. de unione hypostatica naturae humanae ad verbum divinum sit haec quaestio: Utrum possibile fuit naturam humanam uniri Verbo divino in unitate suppositi Arguitur primo quod non. Actus purus et infinitus non est alicui supponibilis. Expl.: sine alia multiplicatione habituum. Rationes ante oppositum solutae sunt per dicta.

Vat. lat. 1090: Guillelmus de Dumoqueri (Guillaume de Domqueur) I—III; I beendet Andegavi 1466.

355 Circa prologum sententiarum quaeruntur quinque primo de fine theologiae. 274

356 I Circa quaestionem duodecimam art. 2. Ibi enim dicitur in principali ratione, quod quinque requiruntur ad videndum Deum: aliqua similitudo Dei scil. lumen gloriae.

Expl.: qualiter autem intellectus humani sunt aequales et qualiter non, ex praedictis patet.

I II Circa primam partem secundae calumniatur. Dicit enim frater Thomas q. 3 a. 4 in solutione principali, quod ad beatitudinem duo requiruntur. Unum quod est esse beatitudinis.

Expl.: de libello repudii non habet modo locum, nec habuisset in statu innocentiae.

Johannes Quidort, Correctorium Corruptorii.

Erfurt CA 2<sup>o</sup> 79 f. 176—206; Admont 60 f. 55—74; Basel Univ. B. III 13 f. 2—31; Münster, Univ. 181 (175) f. 169—192; Neapel VII C 22 f. 66—101; Padua, Anton. 282; Pisa, Seminario 43 (45); Prag Univ. 1571 f. 5—113; Vat. lat. 859 f. 119—151; Vat. lat. 987 f. 130 (tabula); Venedig S. Joh. et Paul. 217.



357 II Circa quaestiones opiniones diversas habentes secundi scil. libri sententiarum primo quaeritur: Utrum mundus potuit fieri ab aeterno. Quia ratione Deus potuit producere creaturam in illo nunc.

III Circa primam distinctionem tertii libri sententiarum est quaerendum: Utrum angelus possit assumere naturam humanam in eius personalitatem. Et videtur, quod sic; quia personalitas ut videtur absoluta.

IV Circa distinctionem tertiam quarti libri sententiarum primo quaeritur: Utrum si in aliquo monstro duo capita appareant, ei debeant in baptizando duo nomina vel unum imponi.

Innsbruck Univ. 279 f. 22—75: quaestiones super II—IV cum diversis opinionibus magistrorum.

358 Circa quartum librum adhuc aliter potest procedi. Quaero ergo de sacramentis in generali. 21

359 Circa quartum librum continuando materiam. 976

360 Circa quartum librum inchoando quaero unam quaestionem, scil.: Utrum totalis novitas. 899

360,1 Circa quartum librum primo quaeritur: Utrum divina. 147

361 Circa quartum librum quaeritur: An baptismus rite susceptus. 951

362 Circa quartum librum quaeritur primo: Utrum sacramenta possint efficere absolutum positivum in anima. 1428

363 Circa quartum librum quaeritur: Utrum baptismus. 951

365 Circa quartum librum quaeritur: Utrum in sacramentis sit aliqua virtus. 21

366 Circa quartum librum quaero primo: Utrum sacramenta novae. 2014

367 Circa quartum librum sententiarum. Docetur de septem sacramentis. De definitione sacramenti videamus. 1348

368 Circa quartum librum sententiarum et singulariter. 2013

369 Circa quartum librum sententiarum in quo Magister agit de sacramentis quaeritur primo: Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Pro cuius falsitate arguitur: Per gratiam et virtutes peccati vulnera sanantur in nobis, igitur non indigemus sacramentis ad istorum sanationem. Tenet consequentia quia secundum Hugonem de Sancto Victore.

Hall, Franziskaner II. 7: Anon. IV 1—5, lecta per quendam Baccalaureum formatum theologiae in Universitati Friburgensi.

370 Circa quartum librum sententiarum primo quaeritur de sacramentis in generali, deinde in speciali. 848

371 Circa quartum librum sententiarum primo quaeritur: Quid sit sacramentum. 1419

372 Circa quartum librum sententiarum quaeritur primo: Utrum divina sacramenta. 147

373 Circa quartum librum sententiarum quaeritur: Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Et arguitur. 254

374 Circa quartum librum sententiarum quaero primo: Utrum absque sacramentorum gratia. 767



375 Circa quartum librum sententiarum. Samaritanus. — In praecedentibus. 697

376 Circa quartum librum ubi principaliter agitur de sacramentis primo quaero de eorum definitione. 2184

377 Circa quartum librum: Utrum baptismus rite susceptus. 951

378 Circa quartum sententiarum est notandum, quod in prima distinctione Magister tractat de sacramentis in generali. Et ideo consequenter est sciendum circa hoc, quod sacramentum capitur in littera a Magistro tripliciter. Primo modo pro ipsa re sacramenti, scil. qua fit.

St. Florian 186 f. 1—176: Anon. IV sent.; Melk (13) 904 f. 1—485: Anon. IV sent.; Göttweig 271/260 f. 83—213, f. 213v: Expliciunt collecta de septem sacramentis . . . rev. Magistri Nicolai de Dynkelspuchell super quarto sententiarum.

379 Circa quartum sententiarum in cuius prima. 1646

380 Circa quartum sententiarum licet circa singulas distinctiones non intendam probabiliter. 344

381 Circa quartum sententiarum moveo talem quaestionem: Utrum novae legis sacramenta causativa gratiae habeant aliquam spirituales virtutem ipsis formaliter inhaerentem qua in animam possint agere. 332

382 Circa quartum sententiarum notandum quod sacramenta dicuntur quaedam medicamenta spiritualia.

Münster 337 (447): Anon. IV.

383 Circa quartum sententiarum primo quaeritur de definitione sacramenti quam ponit Magister in littera, scil. sacramentum est sacrae rei signum. Et videtur quod non sit bona, quia sacramenta sunt alligamenta sanitatis ut dicitur in Glossa.

— Secundo quaeritur: Utrum genus humanum indiguerit sacramentis post lapsum. Videtur quod non, quia contraria contrariis curantur.

Expl.: aliud quam refugere bonum alterius.

Erfurt CA 2<sup>o</sup> 108 f. 154—217: Anon. IV. Vgl. nr. 1157.

384 Circa quartum sententiarum quaeritur primo: Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Ubi primo dicendum quod duplex invenitur status humani generis in hac vita. Primus est status innocentiae sive naturae integrae aut naturae institutae.

St. Florian 255 f. 161—257: Anon. IV.

385 Circa quartum sententiarum quaeritur primo: Utrum novae legis. 258

386 Circa quartum sententiarum quaeritur primo: Utrum sacramenta novae legis causent gratiam dispositive. 274

387 Circa quartum sententiarum quaeritur primo: Utrum tota theologia. 1204

388 Circa quartum sententiarum quaeritur: Utrum quolibet sacerdote. 175

389 Circa quartum sententiarum quaeritur: Utrum sacramenta novae legis sint causa. 689

390 Circa quartum sententiarum sunt pauca notanda. In prima namque distinctione Magister tractat de sacramentis in generali. Propter quod primo quaeritur: Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Primo notandum, quod duplex est status humani generis



in hac vita. Primus est status innocentiae sive naturae integrae aut naturae institutae.

Wien, Nat. 3549 f. 1r—66v; Anon. IV d. 1—9.

**391** Circa quartum ubi principaliter agitur. 2054

**392** I Circa res divinas studiosis compendium aliquod coelesti favore tradere cupientes, admonemur quamprimum, duo esse, in quibus praecipue doctrina.

— Hoc itaque vera ac pia fide tenendum est, ut Augustinus ait, quod trinitas est unus.

Expl.: ex zelo Dei secundum scientiam pensandus est.

II Quae ad mysterium divinae unitatis atque trinitatis pertinere noscuntur, quantum brevitatis utilitas patitur.

Expl.: sed quia potestate abutitur.

III Superius de hominis lapsu dictum est. Nunc de eius restauratione videamus. Cum venit. — Non autem missus est Pater vel Spiritus Sanctus.

Expl.: ut ferae vitiorum occidantur.

IV Post tractatum rerum quibus fruendum est et utendum, et quae fruuntur et utuntur, ad signa tractando accedamus.

Expl.: Cuius laetitiae nos Dominus consortes efficiat.

PL 192, 965—1112: Bandinus I—IV; Kremsmünster 14 f. 1—60: Anon. I—IV; Berlin, Staatsbibl. Theol. oct. 144 f. 1—124: Anon. I—IV [I: Circa res divinas — Ut Augustinus ait: rerum aliae sunt quibus fruendum est — Sed quaeritur: Utrum homines frui debeant se invicem. Quod Augustinus ita negat — Hoc itaque vera etc. — Expl.: pensandus est; II. Quae ad mysterium. — Expl.: fortiter est resistendum; III: Nunc ad incarnationem Filii veniamus. Hic primo quaerendum occurrit: Quare Filius et non Pater nec Spiritus sanctus incarnatus sit. Expl.: nisi pro pace facienda. IV: Post praedicta de sacramentis agendum est. Et primo videamus: Quid sit sacramentum. Sacramentum est sacrae rei signum. Expl. [c. 107]: quia crucior in hac flamma]; Admont 365; Paris nat. lat. 3414.

**393** Circa sacramentum baptismi quaeritur. Et primo . . . : Utrum peccatum. 1348

**394** Circa secundam partem summae de creaturis restat quaerere de homine. 835

**395** Circa secundum librum in quo ut dictum est in lectione, tractat Magister de Deo. 669

**396** Circa secundum librum Magistri sententiarum primo quaeritur: Utrum creatio. 1251

**397** Circa secundum librum primo circa distinctionem primam [quaero]: Utrum creatio activa qua Deus denominatur formaliter creans. 338

**398** Circa secundum librum primo quaeritur: Utrum sint plura. 1419

**399** Circa secundum librum quaeritur: An creatura exivit in esse de nihilo sicut omne quod est et non ab alio est.

Kassel Theol. Fol. 91 f. 72—101: Anon. II.

**400** Circa secundum librum quaeritur: Utrum Deus creare. 175

**401** Circa secundum librum quaeritur primo: Utrum multitudo creaturarum. 1428

**402** Circa secundum librum quaeritur: Utrum Deus creare. 175



- 403 Circa secundum librum quaero istam quaestionem: Utrum Deus directe. 2184
- 404 Circa secundum librum quaero: Utrum angelus in primordio. 2373
- 405 Circa secundum librum quaero: Utrum causalitate ultimi finis. 2014
- 406 Circa secundum librum quaero: Utrum possit aliquid esse. 2184
- 407 Circa secundum librum quaestio prima: Utrum angeli. 1246
- 408 Circa secundum librum sententiarum disputando quaestionem praeuam. 976
- 409 Circa secundum librum sententiarum et primam eius distinctionem quaeritur primo: Utrum Deus ab aeterno potuerit producere mundum ex nihilo. Arguitur primo quod non. Impossibile est aliquid fieri ex nihilo. Igitur quaestio falsa. Antecedens patet, quia in hoc omnes philosophantes concordant ut patet 1 phys. et patet per Commentatorem 12 metaphysicae commento 15 dicentem quod est propositio prima et ab omnibus concessa. Confirmatur quia.  
Expl.: licet diverso tramite, per debita tamen media . . . dignatus est vocare etc.
- Wien, Schotten 166/196 f. 1—343: Anon. II 1—44; Graz, Univ. 263 f. 1—263, 287—298: Anon. II (Vorderdeckel: Collecta Magistri Theodorici [Rudolfi de Hammelburg] super II sent.); cdm 7478 f. 1—288: Anon. II.
- 410 Circa secundum sententiarum primo talis quaestio: Utrum scil. liberum arbitrium possit necessitari ad peccandum. 256
- 411 Circa secundum librum sententiarum proseguendo secundum articulum. 69
- 412 Circa secundum librum sententiarum quaeritur primo: Utrum Deus potuerit aliquid creare ab aeterno. 848
- 413 Circa secundum librum sententiarum quaeritur primo: Utrum mundus. 147
- 414 Circa secundum librum sententiarum quaeritur primo: Utrum sicut fons. 148
- 415 Circa secundum librum sententiarum quaeritur primo: Utrum sicut in temporis initio. 323
- 417 Circa secundum librum sententiarum quaero primo: Utrum creatio sit demonstrabilis. 21
- 418 Circa secundum librum sententiarum quaero primo: Utrum rerum creatio. 860
- 419 Circa secundum quaeritur: Utrum Deus creare. 175
- 420 Circa secundum sententiarum. Circa primam lectionem quaeritur: Utrum mundum. 689
- 421 Circa secundum sententiarum consequuntur quaestiones excerptae. 2392
- 422 Circa secundum sententiarum habetur primo. 255
- 423 Circa secundum sententiarum Magister quaerit de productione rerum. 344



- 424 Circa secundum sententiarum moveo talem quaestionem: Utrum mundus sit aeternus. 975
- 425 Circa secundum sententiarum quaeritur primo: Utrum Deus potuerit aliquid creare ab aeterno. 848
- 426 Circa secundum sententiarum quaeritur primo: Utrum Deus summe necesse esse. 258
- 427 Circa secundum sententiarum quaeritur: Utrum creatio actio. 338
- 428 Circa secundum sententiarum vel circa principium secundi libri sententiarum quaero illam quaestionem: Utrum Deus summe necesse esse. 258
- 429 Circa tertium continuando materiam de perfectionibus. 976
- 430 Circa tertium librum prima conclusio est quod Filius Dei. 352
- 431 Circa tertium librum primo quaeritur: Utrum solus Filius univit. 338
- 432 Circa tertium librum quaeritur primo: Utrum incarnatio sit possibilis. 1428
- 433 Circa tertium librum quaeritur: Utrum Filius Dei potuit incarnari. 951
- 434 Circa tertium librum quaero: Utrum natura humana vel quaecumque creatura. 21
- 435 Circa tertium librum quaero: Utrum possibile sit aliquam naturam creatam. 2184
- 436 Circa tertium librum quaero: Utrum solus. 338
- 437 Circa tertium librum sententiarum. Circa primam distinctionem quaeritur: Utrum Christus Dominus. 254
- 438 Circa tertium librum sententiarum in quo primo determinat Magister de exordio. 354
- 439 Circa tertium librum sententiarum primo quaeritur: Utrum si primus parens. 860
- 440 Circa tertium librum sententiarum quaeritur circa primam distinctionem: Utrum Christus. 254
- 441 Circa tertium librum sententiarum quaeritur primo quaestio talis: Utrum verbum. 258
- 442 Circa tertium librum sententiarum quaeritur primo: Utrum Filius Dei potuerit assumere humanam naturam ad unitatem suppositi. 1251
- 443 Circa tertium librum sententiarum quaeritur: Utrum beata Virgo. 175
- 444 Circa tertium librum sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum aliqua pura. 15
- 445 Circa tertium librum sententiarum quaero primo: Utrum incarnatio. 324
- 446 Circa tertium librum sententiarum quantum ad primam et secundam distinctionem quaero: Utrum possibile fuerit. 971
- 447 III Circa tertium librum sententiarum qui congrue ponitur in tertio loco, ideo quia in primo libro fuit determinatum de creatore sive



de prima causa . . . In tertio determinatur de reductione creaturae in creatorem.

IV In isto quarto Magister determinat de sacramentis. Et continuatur ad praecedentes libros, ideo quia in praecedentibus libris determinatum est de rebus sacris sive sanctis.

Wolfenbüttel, Helmst. 278: Anon. III—IV [Erfurt, Franziskaner].

448 Circa tertium primo quaeritur: Utrum possibile fuerit verbum incarnari. 971

449 Circa tertium sententiarum in quo principaliter agitur de incarnatione. 1646

450 Circa tertium sententiarum quaeritur: Utrum ad redimendum genus humanum decuerit incarnari solum Dei filium. Et arguitur primo, quod natura humana non sit lapsa. Illa natura non est lapsa, quae nunc est in statu meliori.

clm 15304 f. 144—149: Anon. III, 1—2.

451 Circa tertium sententiarum quaeritur: Utrum haec propositio. 975

452 Circa tertium sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum aliqua pura. 15

453 Circa tertium sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum Verbum. 258

454 Circa tertium sententiarum quaero: Utrum propter benedictam unionem naturae humanae ad Verbum sit veridice concedendum quod Deus factus est noviter homo.

Vat. lat. 986 f. 118—121: Anon. III.

455 Circa unionem naturarum de qua Magister tractat. 206

456 Circa vicesimam sextam distinctionem quaeritur primo: Utrum matrimonium fuerit immediate a Deo institutum. Quod non: Genes. 2. ait Adam.

Linz, Studienbibliothek 31 f. 259—300: Anon. IV, 26—41.

456,1 Coaequaevae sunt quattuor hae. 1168

457 Coelestis medicus humani generis. 2449

458 I Comede volumen istud. — In hac locutione prophetica quattuor sunt considerata.

III Vidi angelum fortem. — In his verbis potest materia huius libri.

Petrus Archiepiscopus I, III. (c. 1244.)

Paris, nat. lat. 15.652 f. 32—34: I, princ.; f. 61—64: III princ.

459 Commendatio Scripturae sacrae praelibanda apparebit. 1645

460 Completis tractatibus de his. 1426

461 I Confidens in illum qui labore lassos refecturum se promisit, intellectum parvulis.

— Cupientes. In toto prologo magister intendit [praetendit] quod Dei dilectio sociorumque petitio componere hunc librum attrahit, immensitas vero laboris et debilitas ingenii retrahit.

— Veteris. — Tota theologia est de rebus vel de signis sicut quaelibet doctrina ut patet per beatum Augustinum 4 de doctrina . . . Veteris i. e. veteris testamenti (folgt Aufzählung der Bücher).



— Veteris. — Aliquando lex sumitur pro dictamine conscientiae ad Rom. 8 . . . Aliquando pro inclinatione carnis.

II Creationem. — Creare aliquando accipitur pro agere communiter sive ex aliquo sive non ex aliquo, sicut Gen. 1: Masculum et feminam.

III Cum venit. — Nunc dicendum est de incarnatione Jesu Christi. Sicut enim visione Daniel Gabriel revelavit . . . ubi dixit angelus Daniel quod ab exitu sermonis.

IV Samaritanus. — Quartum librum Magister primo libro d. 1 c. 1 distinxit contra tres libros praecedentes, quia dixit quod in illis agitur.

Klosterneuburg 304 f. 68—195: Johannes Clenk, OSAE, Oxoniae 1359; Erfurt CA 2<sup>o</sup> 117 f. 1—66v; Johannes Clenckock OSAE, I—IV, beendet Oxford 1419 [f. 30: Inc. III: Cum venit — Tempus praedictum de incarnatione Jesu Christi in visione Danielis Gabriel revelavit Danieli ut ponitur Dan. 9, ubi dicit angelus Danieli quod ab exitu sermonis].

**462** I Congregentur aquae quae sub coelo sunt locum in unum et appareat arida. Gen. 1. In quibus verbis sacratissimae theologiae et divinae sapientiae dignitas describitur.

Cupientes. — Liber sententiarum primaria sui divisione dividitur in partes tres, quia primo Magister Petrus operi suo praemittit prologum, secundo incipit tractatus . . . tertio ponit recapitulationem.

— Primo quaeritur de scientia in communi et in generali. Utrum intellectus coniunctus possit aliquid intelligere. Quod non, quia neque ens neque non ens (= sent. 1 d. 1—34).

I b Invisibilia ipsius a creatura mundi per ea quae facta sunt intellectaque conspiciuntur. Hoc verbum ad Rom. 1 ad introductionem secundae partis non improprie est assumptum, quae est de principiis sive causis creationis.

Cumque supra disseruimus. — Supra determinavit Magister de Deo secundum se scil. quantum ad unitatem essentiae (I d. 35—48).

Expl.: quod scio Deum velle, sed ei per omnia obtemperare debemus.

II Creationem. — In hoc secundo determinat Magister de Deo inquantum eius perfectio relucet in operibus creationis. Et habet secundus liber sententiarum duas partes principales.

— Primo quaeritur de principio effectivo creationis: Utrum intellectus humanus possit cognoscere ex naturalibus absque fide Deum esse principium productivum et effectivum creaturarum. Et videtur quod non, quia suppositi est agere.

II b Utinam appenderentur peccata mea quibus iram merui . . . Haec verba quasi in persona primi hominis dicta congrue sunt ad tertiam partem introductoria quae est principaliter de obligatione peccati et lapsu hominis primi (= 2 sent. d. 21—44).

Expl.: Ad speciale redemptionis praemium septiformis gratiae plenus venit, cui est etc.

III Homo ad laborem nascitur et avis ad volandum. Job. Verbum istud congrue exprimit nobis incarnationis Verbi mysterium.

Cum venit. — Cum incarnatio Christi sit instauratio.

— Primo igitur quaeritur de incarnationis possibilitate: Utrum possibile fuerit naturam humanam uniri personaliter Verbo, sive: An possibile fuerit



aliquam divinam personam incarnari, quia incarnari est humanam naturam divino supposito uniri. (= sent. III d. 1—22).

Expl.: Praesentis vitae liberationem et futurae gloriae fruitionem nobis obtineat.

III b ohne Incipit. 2. Frage: Utrum virtutes sint habitus (= sent. III. d. 23).

Expl.: Quo malus meis notulis numerus solet poni.

Lüneburg, Theol. Fol. 50: Conradus, Summa collectionum, pars I (= sent. I. d. 1—34); Lüneburg, Theol. Fol. 51: Summa collectionum, pars II (sent. I d. 35—48, sent. II d. 1—20); Lüneburg, Theol. Fol. 52, Summa collectionum, pars III; Lüneburg, Theol. Fol. 53, pars IV, V.

463 Coniugium quod et matrimonium. 752

464 Consequenti loco prosequendo ordinem doctrine. 1655

465 Consideranti diligentius quid sit homo.

Cambridge, Corpus Christi 63; Lambeth 142; Radulfus v. London.

466 Consideratio nostra in opere horum quodlibet erit quadripartita.

— Primo quaeritur: Si pluralitas vel distinctio attributorum sit in Deo accipienda penes respectum ad comparisonem ad aliquid intra vel penes respectum ad aliquid extra ut ad creaturas.

Lüneburg Theol. Fol. 19 (n. 3): Anon. Quodlibeta.

466,1 Contra peccata tam originalia quam actualia. 752

466,2 Creans autem Deus duas rationales creaturas. 1149

467 Creationem rerum insinuans. 663

467,1 Creationem. — Ad intelligentiam huius partis duo principaliter inquiruntur. 885

468 Creationem. — Agitur de cognitione rerum prout cognitio de creatore adminiculatur ei. 1645

469 Creationem. — A principio dictum est. 571

470 Creationem. — Circa distinctionem istam sunt tres quaestiones. Prima: An mundum. 689

471 Creationem. — Circa illam distinctionem secundi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum omnia alia. 666

472 II Creationem. — Circa istam distinctionem quaeritur primo: Utrum mundus sit aeternus.

III Cum venit. — Quaeritur de possibilitate incarnationis.

Cambridge, Gonville and Caius 319. Nicolaus II—III.

473 Creationem. — Circa librum quaero et circa primam. 71

474 Creationem. — Circa primam distinctionem secundi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum omnia alia. 666

475 Creationem. — Circa primam distinctionem secundi sententiarum quaero duas quaestiones. 971

476 II Creationem. — Circa secundum librum sententiarum quaeritur: Utrum creatio activa qua Deus produxit creaturam sit aliqua res distincta ab ipso divino velle. Quod sic: Illud quod competit.

Wien, Nat. 4826 f. 113—159: Anon. II.

477 Creationem. — Creare aliquando accipitur. 461

478 Creationem. — Cum per creaturas. 729

479 Creationem. — Determinato de mysterio unitatis. 1558



- 480 Creationem. — Deum esse creatorem. 872  
 481 Creationem. — Deum esse creatorem rerum. 1619  
 482 Creationem. — Distictio prima continet. 23  
 483 Creationem. — Distinctio prima huius. 23  
 484 Creationem. — Dividitur ergo iste liber in partes duas. In prima determinavit de creaturis in communi. In secunda determinavit de eis in speciali quantum ad considerationem theologiae. De secunda ibi: De angelica. Prima in duas. In prima determinat de creaturis secundum exitum earum a principio. In secunda determinat de eis secundum ordinem earum in ultimum finem.  
 — Creationem. — In isto secundo libro Magister agit de emanatione rerum a primo ente. Et in prima distinctione agit de illa in generali. Et in primo capitulo vult illam conclusionem: Quod omnes res distinctae a Deo emanaverunt a Deo per creationem.  
 Expl.: mediantibus istis ad vitam aeternam pervenitur, quam nobis concedat etc.

Leipzig, Univ. 418 f. 94—151: Anon. II, geschrieben 1410.

- 485 Creationem. — Dividitur hic liber in duas partes. 1403  
 485,1 Creationem. — Doctrina huius libri qui est de consideratione. 1434  
 486 Creationem. — Elidens errores. 800  
 487 Creationem. — Et creare proprie est de nihilo. 934  
 487,1 Creationem. — Expletis laboribus circa agrum mysticum. 2528  
 488 Creationem. — Fecit autem Deus rationalem. 1431  
 489 Creationem. — Habitum est quod liber iste totus. 1055  
 490 Creationem. — Hic dicit primo. 2490  
 491 II Creationem. — Hic incipit liber secundus sententiarum qui prima sua divisione in quattuor partes dividitur. Prima pars agit de rerum creatione.  
 — Circa cuius declarationem moveo talem quaestionem: Utrum unicum rerum primum principium potuerit habere creationem sibi coaeternam.  
 Expl.: Defectibilitas non est a Deo.  
 III Hic est principium tertii libri sententiarum in quo principaliter tria tractantur. Primum est de Christo Deo et homine.  
 — Utrum incarnatio Verbi divini sit possibilis. Arguitur quod non. Quia quod potest incarnari potest componi.  
 Expl.: In lege antiqua ex circumstantia.  
 IV Samaritanus. — Hic ponit Magister in principio quarti sententiarum qui liber dividitur in duas partes principales secundum quod.  
 — Circa materiam primae partis huius distinctionis quaero: Utrum sacramentum possit definiri. Et arguitur quod non.  
 Expl.: Apparebimus in gloria.  
 clm 8944 f. 1—159: Anon. I—IV [geschr. v. Bernardus Aicher, Stud. Argentin. 1465].  
 492 Creationem. — Hic incipit secundus liber sententiarum in quo Magister postquam egit. 697  
 493 Creationem. — Hic incipit secundus liber sententiarum qui continuatur. 324



- 493,1 Creationem. — Hic incipit secundus liber sententiarum qui continuatur sic ad praecedentem librum. Nam in praecedenti. 714,1
- 494 Creationem. — Hic ostendit primo. 2490
- 495 Creationem. — Hic quaeritur primo: Utrum necessarium. 1290
- 496 Creationem. — Hic quaeruntur tria. Primum est de rerum principio.
- Todi 120: Simon de Lenis II [IV war früher in Gubbio, Franziskaner].
- 496,1 Creationem. — Hic secundus sententiarum. 2528
- 497 Creationem. — Incipit liber secundus in quo Magister determinat de rerum creatione et earum ornatu. 1315
- 498 Creationem. — Incipit liber secundus in quo Magister determinat de rerum creatione et earum ornatu et dotatione. 684
- 498,1 Creationem. — In hac parte quaeritur primo: An possit. 35
- 499 Creationem. — In hoc libro principalis Magistri intentio. 687
- 500 Creationem. — In hoc secundo agitur. 1041
- 501 Creationem. — In hoc secundo determinat Magister de Deo in quantum eius perfectio relucet. 462
- 502 Creationem. — In hoc secundo libro Magister principaliter tria facit. Primo tractat de rerum productione. 724
- 503 Creationem. — In hoc secundo libro principalis intentio Magistri circa tria versatur, scil. circa rerum creationem. 687; 1115
- 504 Creationem. — In hoc secundo libro principalis intentio Magistri circa tria versatur, scil. circa rerum creationem. 689, 848
- 504,1 Creationem. — In hoc secundo tractat Magister de Deo quantum ad causalitatem tripliciis causae. 669
- 505 Creationem. — In isto secundo libro determinat. 1419
- 505,1 Creationem. — In isto secundo libro Magister agit de emanatione. 484
- 506 Creationem. — In primo libro determinavit Magister de Deo quantum ad rationem suae naturalis perfectionis. 4
- 506,1 Creationem. — In primo libro determinavit Magister de sacramento trinitatis. 726
- 507 Creationem. — In superiori libro determinavit Magister de rebus. 707
- 508 Creationem. — Iste est liber secundus in quo determinat. 1315
- 509 Creationem. — Iste est liber secundus qui ad praecedentem librum sic continuatur. 703
- 510 Creationem. — Iste est secundus liber huius totalis libri. 1006
- 510,1 Creationem. — Iste est secundus liber sententiarum. In quo Magister postquam tractavit de fruibilibus. 882,1
- 511 Creationem. — Iste est secundus liber sententiarum Magistri Petri Lombardi. 1370



**512** *Creationem*. — Iste est secundus liber sententiarum qui sic continuatur ad praecedentem. Nam in praecedenti egit Magister de prae-latione Dei praesidentis. 714

**513** *Creationem*. — Iste liber secundus continuatur sic ad praecedentem. Postquam in primo libro determinavit de Deo quoad eius naturae. 69

**514** *Creationem*. — Iste liber secundus secundum . . . est in quo agitur de re quae est creatura et sic quoad . . . ipsius a primo principio et in se, utpote de eius creatione ornatu et dotatione et eius aversione, puta de lapsu angeli et hominis. Et dividitur liber iste secundus prima sui divisione in partes duas.

Wien Nat. 4048 f. 26—65: Anon. II.

**515** *Creationem*. — Iste secundus liber in duas partes. 732

**515,1** *Creationem*. — Iste secundus liber, in quo agitur de opere conditionis, dividitur in duas partes. — Hic quaeruntur duo. Primum est de creatione rerum, secundum de principio creante.

Expl.: De oboedientiae perfectione, non de necessitate.

Paris, nat. lat. 14.307 f. 258—376: Anon. II. [= Petrus de Tarantasia, zweite Redaktion von II; 1267—1269]; vgl. O. Lottin, *Rech. Théol. anc. méd.* 2 (1930) 420—433. Vgl. nr. 1072.

**516** *Creationem*. — Liber iste dividitur in duas. 939

**516,1** *Creationem*. — Liber iste secundus dividitur in duas partes prima sui divisione. Prima continet ortum. 885

**517** *Creationem*. — Liber secundus. In quo determinat Magister de rerum creatione et earum ornatu et dotatione et etiam de quarundam aversione scil. de lapsu hominis et angeli. Et dividitur liber in duas partes. Primo determinat de rerum creatione in generali.

Expl.: ne amore hominis veritati fiat praeiudicium. Haec Bonaventura.

Wien, Nat. 4497 f. 1—124: Anon. II, beendet 1436; f. 124—132: Ergänzungen dazu; Wien, Dominikaner 168: Anon. II d. 1—44. Innsbruck, Univ. 766 f. 1—213 [auf das Explicit: praeiudicium. Haec Bonaventura (f. 210v) folgen noch zwei weitere Dubia. Expl. f. 213v: quod in omnibus oboediant quae non sunt contra Deum. Vorderblatt: Dytmaningen super 2. sententiarum]; Erlangen 513, 2 f. 1—181: Anon. II [Auf das Explicit contra Deum (f. 180r Z. 5) folgt noch das dubium: Utrum christiani teneantur oboedire saecularibus dominis et tyrannis. Expl.: Rationes et auctoritates destruentes errorem vide in Bonaventura. — Ist eine Kompilation aus Bonaventura und Petrus de Tarantasia].

**518/519** *Creationem*. — Liber secundus. In quo determinat Magister. 682, 683, 886, 1315

**520** *Creationem*. — Liber sententiarum ut dictum est in principio in quattuor libros sive particulas. 720

**521** *Creationem*. — Liber totalis sententiarum in quattuor partiales libros dividitur sicut fluvius paradisi. 888

**522** *Creationem*. — Liber totalis sententiarum ut dictum est in principio, in quattuor partiales. 1072

**523** *Creationem*. — Pars prohemialis dividitur in duas partes. 835

**524** *Creationem*. — Postquam assignavimus causas. 91

**525** *Creationem*. — Postquam determinavit de Deo. 713

**526** *Creationem*. — Postquam Magister determinavit de divinis perfectionibus et rebus. 2431



- 527 Creationem. — Postquam Magister egit de creatore agit de creatura. 1012
- 528 Creationem. — Postquam Magister egit de Deo respectu se. 718
- 529 Creationem. — Postquam Magister in libro primo determinavit de rebus quibus fruendum est. 971
- 530 Creationem. — Postquam Magister in primo libro determinavit de rebus fruibilibus. 676
- 531 Creationem. — Postquam Magister in primo libro determinavit de rebus fruibilibus. 1006
- 532 Creationem. — Postquam Magister in primo libro determinavit de rebus fruibilibus sive de rebus divinis. 736
- 533 Creationem. — Postquam Magister tractavit. 712
- 534 Creationem. — Principalis intentio Magistri circa tria principaliter versatur. 686
- 535 Creationem. — Quaestio: Utrum sint plura. 735
- 536 Creationem. — Quantum ad primam partem. 1434
- 537 Creationem. — Quia creationem quae hic in principio tangitur. 1555
- 538 Creationem. — Scriptura Deum esse creatorem. 1628
- 539 Creationem. — Sic incipit liber secundus. 979
- 540 Creationem. — Sic initiatur secundum horreum huius quadrclinii. In quo tamquam in promptuario. 1123
- 541 Creationem. — Super primam distinctionem secundi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum mundus potuerit esse. 307
- 542 Creationem. — Ubi notandum est quod liber totalis. 1356
- 543 Creationem. — Utrum sint plura prima principia vel unum tantum. 971
- 544 Creatio rerum fuit ita mirabilis, quod eius notitia non nisi per revelationem venire potuit ad hominem. Nam secundum beatum Gregorium.
- Wien, Nat. 1589 f. 115—216: Nicolaus de Hanapis OP, De exemplis sacrae Scripturae.
- 545 Creator Deus creabilium suorum initio.
- Hohenfurth 116: Anon. II.
- 546 Creator omnium Deus inter omnia. 779
- 547 Creaturarum consideratio pertinet. 839
- 548 Creatura triplex est, scil. corporalis tantum ut terrestria, spiritualis tantum ut angelus, composita.
- Expl.: non vult pugnare sed mecum vult coronari.
- Hamburg, St. Petri 8 f. 93—126: Anon. Compendium de rerum creatione.
- 549 Creavit Deus ut essent omnia. — Ad introducendum.
- Vat. lat. 1112 f. 21r—21v: Anon. Princ. II
- 550 Creavit Deus ut essent omnia. — Sap. 1. — In his verbis sapiens. 1072
- 551 Creavit ergo Deus rationalem creaturam. 1086
- 552 Cuius actus sit frui. 1419
- 553 Cuius actus sit frui tamquam potentiae. 91
- 553,1 Cuius potentiae sit frui. 1290



- 553,2 Cuius potentia sit frui: Utrum sit actus voluntatis. 91  
 553,3 Cuius sit uti ut subiecti. 973  
 554 Cuius virtutis possibilis sit actus frui. 971  
 555 Cum ad secundam prolusionem praesentis actus.

Wien, Nat. 4489: Anon. III Prolusio.

556 Cum alia sacramenta. — Circa hanc distinctionem quaeritur primo: Utrum matrimonium sit naturale sive de lege naturali. Et videtur quod non. Primo quia ius naturale.

Wien, Nat. 4915 f. 1—145: Anon. IV d. 26—37.

557 Cum alia Sacramenta. — Postquam determinavit Magister de sacramento ordinis quod ordinatur ad spirituales multiplicationem ecclesiae.

Wien, Nat. 4915 f. 146—197: Anon. IV 26—38; Wien, Nat. 4437 f. 1—252: Anon. IV d. 26—50. [Inc.: Cum alia Sacramenta. — Postquam Magister determinavit de etc.; Expl.: In Deo qui est principium a quo omnia et finis ad quem omnia ordinantur, cui est honor et gloria etc.].

558 IV Cum desiderarem vestris caritatibus in aliquo deservire, et id exposuissem venerabilibus patribus, domino nostro Abbati ac domino Priori, visum est eis, expedire ut legam quartum.

— In prima distinctione Magister tractat de sacramentis in generali. Propter quod sit quaestio prima talis: Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Arguo quod non, quia per gratiam et virtutes peccati vulnera sanantur in nobis. Igitur non indigemus.

Expl.: Et nos apparebimus cum ipso in gloria, ad quam etc.

Nicolaus de Dinkelsbühl. IV.

Dillingen 2: Anon. IV (1462); Erlangen 506, 1—2 und 507: Nicolaus de Dinkelsbühl, IV; Göttweig 266/255; 267/256; 268/257; 270/259: IV; Göttweig 269/258; IV d. 14—23; Graz, Univ. 659: IV d. 14, 20, 25—50; Graz, Univ. 646: IV; Innsbruck, Univ. 214: Nicolaus de Dinkelsbühl IV; Klagenfurt, Stud. Bibl. Pap. 38 f. 1—510: IV 1—50; Klagenfurt, Stud. Bibl. Pap. 57 f. 27—461; Klosterneuburg 47; 365 f. 219—301; 420 f. 1—441; Lambach 48; 145; Kremsmünster 367 (sehr schön); Maria Saal 23; Michaelbeuern 8; Melk 79/608; 81/523; 83/308; 311/288; 438/416; St. Florian 84; Schwaz, Franziskaner Q I—1—10; Stams 48, Wien, Nat. Bibl. 3668; 3657; 3671; 3719: IV, d. 14 ff.; 3991; 4626; 4794 4805; Wien, Schotten 168/198: IV 1—18; 169/199: IV 19—50; Wilhering 30 f. 26—456 [beendet 5 Kal. Dez. 1463]; Wilhering 31 f. 22—410: IV 1—50; Zwettl 210; vgl. nr. 1993.

clm 3066: IV [geschr. 1442 v. Joh. Knoblauch de Holfeld stud. Wyenn]; clm 21061 f. 1—282: Anon. IV 1—17 [dist. 18 beginnt: Hic solet quaeri si peccatum]; clm 2940: Nicolaus von Dinkelsbühl IV, 1—50; clm 2761 f. 1—379: Dinkelsbühl IV [letzte Frage: An visa poena reproborum decoloret gloriam beatorum an beatitudinem eorum proficat]; clm 3260 f. 1—416: Dinkelsbühl IV; München, Univ. Fol. 59; Fol. 60; Fol. 61; Fol. 87; Leipzig, Univ. 596; clm 5807; 5845; Voralpe 115: IV; Salzburg, Studienbibl. V. 2. B. 22; St. Paul i. L. 28—5—20; 28—5—21; 28—5—15; 28—5—16; Seitenstetten 100; 258; Wien, Dominikaner 88; 115; 177.

Abkürzungen und Bearbeitungen von: Johannes Harrer s. nr. 254; Johannes Schlitpacher s. nr. 1112; Johannes Spanberger s. nr. 941; Johannes Ochsenhausen s. nr. 1992; Lector Friburgensis s. nr. 369. — Vgl. 1016; 1128.

559 I Cum haec sit fides catholica, ut unum Deum in trinitate. — Unum autem Deum in trinitate.

Expl.: verum esset ipsum esse creatorem.

II Ex praedictis evidenter ostenditur unam substantiam et unum Deum esse Patrem.

— An creare sit de nihilo aliquid facere. Sed non videbitur.



Expl.: pro mortali opere vel voluntate — utriusque anima propagatur.

III Cum venit. — Hoc est tempus miserendi et gratiae quia in eo dona Spiritus conferuntur.

— Quare solus filius sit incarnatus. — Est autem ut dictum est, Christus factus.

Expl.: in bono vitam finiverit.

IV Humano generi in bonis naturalibus vulnerato gratuitis exspoliato Christus.

Quid sit sacramentum. — Sacramentum ergo ut Augustinus ait 10 de civ. Dei, est sacrae rei signum

Expl.: fornicationis consensus intelligitur.

Gandulphus, sententiae I—IV, ed. Joh. v. Walter, 1924.

Turin 136 e III 25 (Lat. A. 115) f. 1—115: I—IV; Turin 161 e IV 26 (Lat. A. 57) f. 1—97: I—IV; Turin 135 e III 14 (Denifle I—IV—34) verbrannt; Turin 171 e V 6 (Denifle I—IV—33) verbrannt; Turin 195 e V 30 (Denifle I—VI—3) verbrannt; Heiligenkreuz 242 f. 1—70: I—IV; Bamberg B IV 29 f. 126—142 (Excerpte); Cambridge, Corpus Christi 273 f. 1—126: I—IV.

560 Cum igitur meditatio seu contemplatio. 764

561 Cum in principio tres. — Postquam dictum est. 1441

562 Cum iste liber tertius sententiarum de mysteriis. 69

563 Cum meditatio vel contemplatio. 563

564 Cum miserationes Domini sint super omnia opera eius, misericordia tamen suam super omnes homines amplius extendit.

clm 16.090 f. 42—156: Thomas [Cobham] Summa de paenitentia; Oriel 17 [Little]; Mattsee 64.

565 Cum mundus in malo statu diu permanserit.

Rom, Casanatense A IV 7 [43]: Raimundus de Monte Pessulano.

566 I Cum omnis scientia sit inquisitiva veri.

II Quoniam autem syllogismorum alii etc. In primo libro Aristoteles determinat de syllogismo.

Klosterneuburg 847 f. 1—163. Robert Kilwardby, Analyt. priora et posteriora.

566,1 Cum plenitudo venit, suum huc. 66,1

567 Cum sacra Scriptura non humanitus sed divinitus sit acquisita, ut ipsa de se ipsa testatur, cum dicit: Ego ex ore altissimi prodii.

Trier 46/1006: De lectura Scerefelt.

568 Cum secundum Augustinum rerum aliae. 2517

569 I Cum solus in cella sederem et aliqua de catholica fide mente revolverem, cogitare mecum tacitus cepi, quam esset absurdum, quam inconveniens et iniustum . . . dogma decidere catholicum.

— Occurrit itaque primo discurrere: Utrum sit necesse ponere Deum esse.

II Postquam auxiliante Christo, quantum mihi ab ipso donatum est demonstrari quod non sit contrarium rationi quod credimus de articulis fidei.

III In praecedentibus duobus libellis de fidei articulis, nostrae ecclesiae sacramentis, etsi non sicut debui, dixi tamen Christo auxiliante quod potui et teste Domino mente fideli. Nunc autem Christi mecum communicante virtute occurrit de virtutibus.

Wien, Nat. 1589 f. 1—112: Anon. de articulis fidei, de sacramentis de virtutibus; Halle, Univ. Fol. Yc 11 f. 282—305: Anon. tractatus de summa sapientia [Occurrit discutere: Utrum sit ponere Deum esse. Nulli hoc vertendum in dubium, cum sit originale fidei fundamentum. Expl: voluntas autem dicit: fiat fiat].



**570** Cum superius dictum est, incarnationem Filii cum ipso Filio Pater similiter et Spiritus sanctus operatus sit, merito quaeritur: Quare in Scriptura sacra singulariter de Spiritu sancto conceptus memoratur. — Quaeritur etiam: Utrum Verbum carnem simul et animam assumpserit; an carnem prius quam animam, sive animam prius quam carnem. — De ecclesia quid sit. Ecclesia sancta corpus Christi est uno spiritu vivificata et unica fide una et sanctificata.

Admont 745 f. 1—78: Anon. quaest. theol.

**571** Cum venisset una vidua pauper misit duo minuta quod est quadrans (Marc. 12). — Laudanda creatoris humilis et pia benevolentia quae non quantum sed ex quanto affectu quis offerat.

I Veteris. — Incipit executio Magistri quae dividitur secundum ipsum Magistrum in duas partes, quarum prima est de rebus quae non sunt signa. Expl.: quia nullum periculi ipsius arbitratus est fructum.

II Creationem. — A principio dictum est a Magistro quod primo tractat de rebus, scil. in tribus primis libris, in quarto de signis. Expl.: incurrit quibus se non possit exuere.

III Cum venit. — De quo sit hic liber tertius patet et prius habitum est. Et habet haec prima distinctio partes quinque. Expl.: scripta vel promulgata vel recepta.

Richardus Rufus de Cornubia I—III.

Oxford, Balliol 62; London, Brit. Mus. Kings 8. C. 4: II. Pelster, Scholastik 1 (1926) 50; 2 (1927) 253.

**572** Cum venit igitur plenitudo. 663

**573** Cum venit. — Ad intelligentiam huius partis. 1434

**574** Cum venit. — Circa istam primam distinctionem tertii libri sententiarum ubi Magister incipit determinare de Verbi incarnatione quaero primo de possibilitate: Utrum scil. possibile fuerit naturam humanam uniri Verbo in unitate suppositi.

Kremsmünster 214: Anon. III.

**575** Cum venit. — Circa partem istam quaeruntur duo principaliter. Primo quaeritur de incarnatione Dei in se, secundo per comparisonem ad personam. 862

**576** Cum venit. — Circa primam distinctionem tertii libri sententiarum quaeritur primo: Utrum incarnatio. 666

**577** Cum venit. — Circa tertium librum sententiarum quaeritur primo: Utrum incarnatio Filii. 666

**578** Cum venit. — Circa tertium sententiarum librum quaeritur primo: Utrum incarnatio sit possibilis. 666

**578,1** Cum venit. — Cum incarnatio Christi sit instauratio. 462

**579** Cum venit. — Cum in primo libro. 1606

**580** Cum venit. — De lapsu hominis in praecedenti. 1558

**581** Cum venit. — De quo sit hic liber tertius. 571

**582** Cum venit. — Distinctio prima huius tertii libri. 352

**583** Cum venit. — Distinctio prima. — Quaeritur: Utrum divina natura potuerit uniri cum humana. Videtur quod non. Sicut unire est agere, sic uniri est pati. Sed divinam naturam impossibile est pati.

Wien, Nat. 1630 f. 1—177: Anon. III.



- 584 Cum venit. — Distinctio prima tertii. 23
- 584,1 Cum venit. — Hic dicit Magister quod haec temporis. 726
- 585 Cum venit. — Hic duo principaliter quaeruntur. 1001
- 586 Cum venit. — Hic incipit liber tertius sententiarum in quo postquam in praecedentibus. 684
- 587 Cum venit. — Hic incipit liber tertius sententiarum. In quo postquam in praecedentibus libris Magister determinavit de rebus divinis et creatis. 617
- 587,1 Cum venit. — Hic incipit liber tertius sententiarum qui sic continuatur ad praecedentes. 714
- 588 Cum venit. — Hic incipit tertius liber sententiarum in quo Magister determinat de divini Verbi incarnatione. Et continuatur sic: Quia quattuor. 727
- 589 Cum venit. — Hic incipit tertius liber sententiarum in quo Magister determinat de operibus recreationis. 1419
- 589,1 Cum venit. — Hic incipit tertius liber sententiarum in quo Magister postquam. 697
- 590 III Cum venit. — Hic incipit tertius liber sententiarum in quo Magister tractat de Christo secundum quod humanam naturam assumpsit. Pro cuius primae distinctionis huius libri evidentia talis ex littera.
- Expl.: est lex vitae et disciplinae. Is. 45. Quam qui custodit legem beatus est.

IVa Samaritanus. — Hic liber dividitur in duas partes principales. In prima agit Magister de herbis quae faciunt ad hominis spirituales sanitatem; secundo de herbis quae conferuntur homini post vitae huius.

IVb Samaritanus. — Hic incipit liber quartus sententiarum qui est de sacramentis. Pro declaratione primae distinctionis ponitur talis conclusio: Sacramenta sunt signa effectiva gratiae propter hominem qualibet lege licet differenter. Inter quae circumcisio.

Expl.: Introituri portas coelestis paradisi quod nobis concedat etc.

Kilian Stetzing O M. III—IV.

Bamberg Th 81: III [Cum venit. — Sic incipit etc.]; Breslau, Univ. I. F. 186: III, IVb; Berlin, Staatsbibl. theol. Fol. 97 (Rose 572) f. 173—336: IVa; theol. Fol. 174 (Rose 563) fol. 1—136: IVa; cgm 8946: IVa [Samaritanus — Iste liber etc.]; Magdeburg, Domgymnasium 50 f. 203—393: IVb (Lpzg. 1456); Lüneburg, Theol. Q 21 f. 97—217: IVb; vgl. L. Meier, De Schola Franciscana Erfordensi saeculi XV, Antonianum 5 (1930); L. Meier, Lebensgang u. Lebenswerk des deutschen Franziskaners Kilianus Stetzing. Franziskanische Studien 23 (1936); L. Meier, Zum Schrifttum des Minoriten Kilianus Stetzing, Rech. Théol. anc. méd. 10 (1938) 173—190 (Quaestionen-verzeichnis zu II; vgl. nr. 2528).

591 Cum venit. — Hic incipit tertius liber sententiarum qui sic continuatur ad praecedentes. Nam in praecedentibus egit Magister de praelatione. 714,1

591,1 Cum venit. — Hic intendit Magister, qualiter nos Deus Christo convivificavit.

Expl.: quia natura infirma prona est ad malum et difficilis ad bonum.

Pommersfelden, Schloßbibliothek 40/2919 (P) f. 129—163: Anon. Abbrev. Bonaventurae III. Vgl. Rech. Théol. anc. méd. 6 (1934) 380.

592 Cum venit. — Hic quaeritur primo: Utrum Deum. 1290



- 593 Cum venit. — Hic tertius dividitur. 855  
 594 Cum venit. — Hoc est tempus miserendi. 559  
 595 Cum venit. — Incipit tertius liber sententiarum. 697  
 596 Cum venit. — In his verbis opus reparationis. 1072  
 597 Cum venit. — In hoc libro determinat Magister. 687  
 598 Cum venit. — In hoc libro tertio determinat Magister de sacramento incarnationis. 687  
 599 Cum venit. — In hoc tertio libro agitur de effectu. 720  
 600 Cum venit. — In hoc tertio libro determinat Magister de sacramento incarnationis. 687; 1115  
 601 Cum venit. — In hoc tertio libro determinat Magister primo de mysterio incarnationis. 848  
 602 Cum venit. — In hoc tertio libro est inquisitio. 1434  
 602,1 III Cum venit. — In ista parte incipit tertius liber sententiarum, qui sic continuatur ad praecedentes. Postquam Magister in primo libro egit de mysterio ineffabilis trinitatis, et consequenter in secundo ostendit, quomodo Dei causalitas relucet in rebus creatis, hic consequenter in hoc tertio agit de Verbi Dei incarnatione, quae facta est ex furore immensae caritatis.

IV Samaritanus. — Iste est quartus sententiarum, qui ad praecedentes sic continuatur. Postquam Magister egit in primo libro de Deo secundum rationem suae naturalis perfectionis, et in secundo egit de Deo in quantum eius potentia relucet in effectu creationis, et in tertio egit de Deo in quantum sapientia eius relucet in effectu humanae restaurationis, hic consequenter in hoc quarto agit de Deo in quantum eius bonitas relucet in effectu humanae sanctificationis.

Magdeburg, Domgymnasium 93 f. 1—240; Anon. III—IV.

- 603 Cum venit. — In isto tertio libro specialiter agit Magister de mysterio nostrae reparationis. 617  
 604 Cum venit. — In priore libro de hominis lapsu. 1606  
 605 III Cum venit. — In quibus verbis doctor gentium loquens sapientiam inter perfectos annuntians Christum Jesum.

Cum venit. — Quaeritur hic de incarnationis possibilitate: Utrum sit possibile divinam naturam uniri humanae. Videtur quod non. Quia quaecumque sunt unibilia sunt proportionalia.

IV Ecce vicit leo de tribu Juda, radix David, aperire.

— In quibus verbis Johannes scrutator.

— Samaritanus. — Quaeritur primo: Utrum sacramenta debuerint institui. Et videtur primo quod non. Quia maius est recreare.

Vat. lat. 914 f. 1—138: Epitome Commentarii Bonaventurae III—IV.

- 606 Cum venit. — Iste est liber tertius. Qui sic continuatur ad praecedentem. Postquam Magister in duobus praecedentibus determinavit. 69  
 607 Cum venit. — Iste est liber tertius sententiarum in quo postquam in praecedentibus libris. 886  
 608 Cum venit. — Iste est liber tertius sententiarum in quo postquam. 948  
 609 Cum venit — Iste est liber tertius sententiarum. In quo



postquam in praecedentibus libris Magister determinavit de rebus divinis et creatis. 682

**610** Cum venit — Iste est liber tertius sententiarum. In quo postquam in praecedentibus libris Magister determinavit de rebus divinis et creatis. 617

**611** Cum venit — Iste est tertius. 1370

**612** Cum venit — Iste est tertius liber de reparatione generis humani. 835

**613** Cum venit — Iste est tertius liber in quo Magister determinat. 1315

**614** Cum venit — Iste est tertius liber sententiarum, in quo Magister principaliter agit de explicatione mysterii nostrae reparationis et qualiter per Christum iustificati sumus quod et apostolus innuit, cum ad Eph. 2 dixit: Deus autem qui dives est in misericordia.

— Utrum Christus potuerit incarnari, sive: An humana natura potuerit uniri naturae divinae.

Lambach 236: Nicolaus de Dinkelsbühl III; Melk 886 (637): Nicolaus de Dinkelsbühl III.

**615** Cum venit — Iste est tertius liber sententiarum in quo postquam in praecedentibus. 886

**615,1** Cum venit. — Iste est tertius liber sententiarum. In quo postquam in praecedentibus libris Magister determinavit de rebus divinis. 1315

**616** Cum venit. — Iste est tertius liber sententiarum Magistri Petri Lombardi archiepiscopi. 1315

**617** Cum venit. — Iste est tertius liber sententiarum Petri Lombardi, in quo Magister specialiter et principaliter agit de mysterio nostrae reparationis. Nam postquam in libro praecedenti scil. secundo pertractavit de rerum omnium creatione et institutione, in quibus relucet divina potentia in creando ex exuberantia suae bonitatis.

— Utrum Christus Dominus congruo tempore fuerit incarnatus. Et primo videtur quod convenientius fuisset, Christum incarnari circa principium mundi.

Expl.: est vita aeterna et beatitudo perfecta . . . Qui legem dedit Jesus Christus Deus in saecula saeculorum benedictus.

Eichstätt 474 f. 1—224: Narcissus Herz de Perching OSB [† 2. 10. 1442], III; Erlangen 509 f. 1—248: Narcissus Herz de Berching, III; Innsbruck, Univ. 127 f. 1—243; Innsbruck, Univ. 242; Klosterneuburg 822 (geschr. 1451 von Johannes Leb); Klosterneuburg 310; Kremsmünster 204; clm 3064: Narcissus Herz, III; Lambach 187 f. 1—209 (sehr schön); Melk 82/739; Melk 443/424; Seitenstetten 259 [quas collegit in Mellico . . . in primo anno sui doctoratus [1433] geschrieben 1444; St. Paul i. L. 28—5—13; Wien, Nat. 3986 f. 1—191; 4832 f. 1—299; 3678 f. 1—208; 3764 f. 5—279; 4428 f. 1—139; Wien, Dominikaner 75: Anon. III, geschrieben 1445; Wien, Schotten 264/259 f. 1—249; clm 2799 f. 1—274; 3064; 7581 f. 1—269; 8945 f. 1—334; 18.354; clm 21.071; 16.434; clm 14.269; 18.282 [Extr.]; clm 7011 f. 1v: Anon. III Prol. (nur halbe Seite) [Cum venit — In isto tertio libro specialiter agit Magister de mysterio nostrae reparationis. Nam postquam in libro praecedenti secundo egit de rerum omnium creatione et institutione, in quibus relucet divina potentia in creando et exuberantia suae bonitatis quam largissime in creaturarum tam magnifica productione]. clm 18.342 f. 1r: Anon. III Prol. wie clm 7011; clm 21.074 f. 1—256: Anon. III. Beendet von Bartholomaeus Haeckel de Langingen, anno 1476. [In isto tertio libro specialiter agit Magister de mysterio nostrae reparationis. Nam postquam in libro praecedenti secundo egit de



rerum omnium creatione et institutione, in quibus relucet divina virtus in creando et exuberantia suae bonitatis quam largissime in creaturarum tam magnifica productione ad extra diffudit. — Cum venit. — Misit inquam eum primo ad nos scilicet ad assumendum naturam nostram ..., misit secundo eum inter nos ..., tertio etiam missus est propter nos ad mortem ..., quarto missus est etiam ante nos.

— Cum venit. — Hic incipit liber tertius sententiarum. In quo postquam in praecedentibus libris Magister determinavit de rebus divinis et creatis secundum exitum a principio, incipit determinare de rebus secundum reditum in idem principium tamquam in finem. Et dividitur in duo. Primo determinat illum reditum ex parte redeuntium; secundo quantum ad ea quae exiguntur ex parte reductorum hominum scilicet sacramenta.

Diligenter vero. — Hic magister inquit rationem quare potius Filius sit incarnatus quam alia persona.

Expl.: Etiam iudaei magis proni erant ad avaritiam].

clm 15304 f. 150—363: Anon. III geschrieben von Johannes Pfau. [Cum venit — Iste est liber tertius sententiarum. In quo postquam in praecedentibus libris Magister determinavit de rebus divinis et creatis secundum exitum earum a principio, hic incipit determinare de rebus secundum reditum ad idem principium tamquam in finem. Et dividitur in duas partes. Primo determinat etc. — Diligenter — Hic Magister inquit etc. Expl.: etiam iudaei magis proni erant ad avaritiam.

clm 18.356 f. 98—118 Excerpte aus Narcissus Herz, III; München, Univ. Fol. 96: III; clm 5603: III; clm 17.469: III; clm 17.470: III; Stuttgart, Landesbibliothek F 318: III; Wien, Dominikaner 133: III.

**617,1** Cum venit. — Iste est tertius liber sententiarum Magistri Petri Lombardi, qui tractat de Christo. 882,1

**617,2** Cum venit. — Iste est tertius liber sententiarum, qui sic continuatur ad praecedentes. Postquam in primo libro tractatum est de Deo essentialiter in se secundum rationem suae naturalis perfectionis quia ibi actum est de contemplatione Dei praesidentis, in secundo determinatum est de eo secundum quod potentia sua specialiter relucet in opere sacrae creationis, quia ibi dictum est de creatione cuiuslibet entis; hic consequenter in tertio tractatur de eo secundum quod eius sapientia innotescit principaliter in opere restaurationis, quia hic agitur de reparatione redemptae gentis. Et dividitur in duas partes principales. Primo tractatur de his quae requiruntur ad restaurationem nostram ex parte redemptorum.

Berlin, Staatsbibl. Theol. fol. 472 f. 207—293: Anon. III. 1—40.

**618** Cum venit. — Iste liber tertius ad praecedentem sic posset continuari. Postquam Magister determinavit in secundo. 703

**619** Cum venit. — Iste liber tertius posset sic ad praecedentem continuari. 703

**620** Cum venit. — Iste liber tertius sententiarum sic continuatur ad praecedentes. Postquam Magister. 1639

**621** Cum venit. — Iste tertius liber in quo agit. 729

**622** Cum venit. — Iste tertius liber sententiarum. 732

**623** Cum venit. — Liber iste tertius dividitur in partes duas. In prima Magister determinat de vita quam Christus. 1001

**623,1** Cum venit. — Liber iste tertius, in quo agitur de mediatore. 1434

**624** Cum venit. — Liber sententiarum sicut quidam fluvius paradisi egrediens. 1072

**625** Cum venit. — Liber tertius. Postquam in praecedentibus. 1315



- 626 Cum venit. — Misit inquam eum primo ad nos scilicet ad assumendum naturam. 617
- 627 Cum venit. — Nunc dicendum est de incarnatione. 461
- 628 Cum venit. — Postquam in praecedentibus libris determinat Magister de rebus divinis et creatis secundum exitum. 736
- 629 Cum venit. — Postquam in praecedentibus libris determinavit Magister de rebus divinis et creatis secundum exitum. 1315
- 630 Cum venit. — Postquam Magister determinavit de essentiali Dei dignitate. 2431
- 631 Cum venit. — Postquam Magister determinavit de rebus fruibilibus simpliciter in libro primo. 676
- 632 Cum venit. — Postquam Magister determinavit de rebus fruibilibus simpliciter. 1006
- 633 Cum venit. — Postquam Magister determinavit in primo libro de exitu. 713
- 634 Cum venit. — Postquam Magister egit in secundo libro. 712
- 635 Cum venit. — Postquam Magister in duobus libris praecedentibus determinavit de rebus divinis. 718
- 636 Cum venit. — Postquam Magister in praecedenti libro egit de rerum exitu a principio. 888
- 637 Cum venit. — Postquam Magister in primo libro determinavit de Deo quantum ad rationem suae naturalis perfectionis. 669
- 638 Cum venit. — Postquam Magister in secundo libro de rerum creatione egit. 712
- 639 Cum venit. — Postquam separatim determinata est de rebus fruibilibus primo libro. 750
- 640 III Cum venit. — Prima distinctione huius libri quaeruntur octo. Primo: Utrum divina natura potuerit uniri cum humana. Secundo: Utrum una persona possit uniri sine alia. Tertio: Utrum plures personae (Register).
- Cum venit. — Quaestio: Utrum divina [natura] potuerit uniri cum humana. Respondeo: Cum Deus omnipotens sit, omnia sunt ei possibilia, quae non derogant omnipotentiae suae (Kommentar).
- IV Sacramentum dicitur a sacrando active non passive. Hoc est tripliciter.
- Melk 9 (635): Anon. III—IV.
- 641 Cum venit. — Primo agitur de vita. 2394
- 642 Cum venit. — Quaeritur de possibilitate incarnationis. 472
- 643 Cum venit. — Quaeritur hic de incarnationis possibilitate. 605
- 643,1 Cum venit. — Quaeritur: Quare dicitur tempus gratiae plenitudo temporis. 720,1
- 643,2 Cum venit. — Quaeritur: Utrum divina natura et humana potest uniri tantum. 1162
- 644 Cum venit. — Quaeritur: Utrum persona divina. 307
- 645 Cum venit. — Quaestio quare tempus gratiae. 735
- 646 Cum venit. — Quaestio: Utrum divina natura. 640



- 647 Cum venit. — Secundum distinctionem quae invenitur. 686  
 648 Cum venit. — Sic incipit liber tertius. 979  
 649 Cum venit. — Sic incipit tertius liber sententiarum in quo Magister. 590  
 650 Cum venit. — Sic suborditur tertium horreum huius quadri-clinii. In quo velut in deposito. 1123  
 651 Cum venit. — Superius libro primo determinavit Magister de Deo quantum ad rationem naturalis suae perfectionis. 4  
 652 Cum venit. — Tempus autem plenitudinis dicit tempus gratiae. 1431  
 653 Cum venit. — Tempus autem plenitudinis est tempus a Christi incarnatione. 255  
 654 Cum venit. — Tempus plenitudinis dicitur tempus gratiae. 1628  
 655 Cum venit. — Tempus plenitudinis est tempus gratiae. 1431  
 656 Cum venit. — Tempus praedictum de incarnatione Jesu Christi in visione Danielis. 461  
 657 Cum venit. — Ut patet per habita. 91  
 658 Cum venit. — Utrum congruum fuit. 971  
 659 Cum venit. — Utrum fuit congruum Deum incarnari. 971  
 660 Cum venit. — Verba ista ad Gal. c. 4 sunt scripta, in quibus opus reparationis mundi per Christum factae describitur.

Klosterneuburg 813 f. 1v—2r: Anon. III.

- 661 Cum venit. — Veritas autem. 2490  
 662 f. 2r: Cum voces sint signa rerum et per signa res comprehenduntur, ut per notitiam signorum veniamus ad comprehensionem rerum, a vocibus inchoandum est. Vocabulorum igitur quae de Deo dicuntur quaedam sunt adiectiva, quaedam sunt substantiva. Substantivorum alia significant essentiam ut bonitas, alia relationem ut paternitas.

f. 5r: Quaeritur ergo imprimis ista pro notitia ego et tu: Utrum in masculino demonstrent essentiam.

f. 20v: Transitum facientes a creatore ad creaturas primo ponamus hoc verbum Geneseos: In principio creavit Deus coelum et terram. Glossa dicit in principio temporis. Sed quando creavit.

f. 110v: Nunc ascendamus ad illum pro quo sancti passi sunt qui solus pro omnibus passus est. In primis quaerentes: Quae fuit necessitas ut pro nobis homo fieret et passionem subiret. Dicit Ambrosius.

f. 111v: Magistro *Gaufrido Pictaviensi*.

f. 128v: Sacramentum est invisibilis gratiae visibilis forma. Sed character in baptismo est sacramentum. Ergo est visibilis forma. Dicit Magister quod est visibilis etsi non sit visibilis oculis non glorificatis.

Klosterneuburg 299 f. 1—163: Anon. Summa XIII. Vgl. nr. 2525.

- 663 I Cupientes aliquid de penuria ac tenuitate nostra cum pauperula in gazophylacium Domini mittere, ardua scandere, opus ultra vires nostras agere praesumptissimum, consummationis fiduciam.  
 — Veteris ac novae legis continentiam diligenti indagine etiam atque etiam considerantibus nobis praevia Dei gratia innotuit sacrae paginae tractatum circa res vel signa praecipue versari.



— Hoc itaque [quoque] vera ac pia fide tenendum est, quod trinitas unus sit et solus verus Deus ut ait Augustinus.

Expl.: actum voluerunt quem Deus non voluit.

II Creationem rerum insinuans scriptura, Deum esse creatorem initiumque temporis atque omnium visibilium vel invisibilium creaturarum in primordio sui ostendit dicens Gen. 1: In principio creavit.

— De angelica itaque natura haec primo considerata sunt: quando creata fuerit, et ubi, et qualis facta.

Expl.: modicum aliquid fari Deo revelante valeamus.

III Cum venit igitur plenitudo temporis, ut ait Apostolus Gal. 4, misit Deus Filium suum, factum de muliere.

— Tempus autem plenitudinis dicitur tempus gratiae, quod ab adventu salvatoris exordium sumpsit. Hoc est tempus miserendi et annus benignitatis.

— Diligenter vero adnotandum est, quare Filius, non Pater vel Spiritus Sanctus, est incarnatus. Solus namque Filius hominem assumpsit. Quod utique congruo ordine.

— Et quia in homine tota humana natura vitio corrupta erat, totam assumpsit, i. e. animam et carnem.

Expl.: tangendae sunt, ut vitiorum ferae occidantur.

IV Samaritanus enim vulnerato approprians curationi eius sacramentorum alligamenta adhibuit, quia contra originalis peccati et actualis vulnera, sacramentorum remedia Deus instituit.

— Sacramentum est sacrae rei signum. Dicitur tamen sacramentum etiam sacrum secretum sicut sacramentum divinitatis, ut sacramentum sit sacrum signans et sacrum signatum.

— Jam ad sacramenta novae legis accedamus, quae sunt baptismus, confirmatio.

Expl.: sedentis per media ad pedes usque via duce pervenit.

Petrus Lombardus I—IV.

**664** Cupientes aliquid de penuria, i. e. de defectu habitus acquisiti, ac de tenuitate nostra, i. e. de defectu naturalis ingenii, cum paupere vidua. — Inter veri naturam, assertionem et placidi defensionem pertinax pugna est.

London, Brit. Mus. Kings 9. A. XI: Anon. I. Vgl. Pelster, Scholastik 2 (1927) 253.

**664,1** Cupientes. — Circa distinctionem istam tres principaliter incidunt.

1434

**665** Cupientes. — Circa istum librum primo notandum quis sit titulus.

69

**666** I Cupientes. — Circa istum prologum primi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum theologia sit de Deo tamquam de subiecto. Videtur quod non, quia forma simplex subiectum esse non potest.

— Veteris. — Circa primam distinctionem primi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum fruitio sit actus voluntatis qui est dilectio, an sit passio recepta in voluntate quae est delectatio.

Expl.: ad conformitatem illius finis qui est alpha et o, principium et finis, ipsi laus etc.



II Creationem. — Circa illam distinctionem secundi libri sententiarum quaeritur primo: Utrum omnia alia a primo ente sint ab ipso sicut a causa effectiva. Quod non, arguitur sic: Quod est necesse, non est ab. Expl.: quantum ad substantiam est a Deo . . . sunt omnia.

III Cum venit. — Circa primam distinctionem tertii libri sententiarum quaeritur primo: Utrum incarnatio Filii Dei sit possibilis. Videtur quod non, quia actus purus et infinitus non est alicui componibilis. Expl.: Sunt enim praecepta antiquae legis magis explicata in nova. Quorum etc.

IV Samaritanus. — Circa primam distinctionem quarti sententiarum in quo Magister tractat de sacramentis et in qua distinctione Magister ponit partem principalem et partem accidentalem . . . quaero sex quaestiones.

Primo: Utrum illa sit ratio definitiva sacramenti quam ponit Magister in littera.

Petrus de Aquila I—IV. Ed. Spirae 1480; Levanti 1907 t. 1—3.

Ed. Spir. Inc.: Quaeritur: Utrum praeter philosophicas disciplinas sit simpliciter necessarium homini aliquam doctrinam supernaturaliter inspirari. Videtur quod non, quia sensus non indiget. — Cupientes. — Circa istum etc. Veteris. — Ista est distinctio prima circa quam primo quaero: Utrum fruitio etc.

Erlangen 504: Petrus de Aquila I—IV; Jena El fol. 43: Petrus de Aquila I—IV. [Geschrieben 1462 in Leipzig von Johannes de Treveri. Inc.: Circa istum prologum libri etc.]; Jena El fol. 36: Petrus de Aquila IV; Erfurt CA 2<sup>o</sup> 98 f. 1—257: Petrus de Aquila I—IV [Inc. II: Creationem — Circa primam distinctionem etc.]; Vat. lat. 1077: I—III. [Inc. I: Cupientes — Circa istum etc. — Veteris — Circa istam distinctionem primam quaeritur primo: Utrum fruitio sit actus voluntatis qui est dilectio an sit passio recepta. — Inc. III: Cum venit — Circa tertium librum sententiarum quaeritur etc.]; Vat. lat. 1078: I—III; Vat. lat. 1080: IV; Bamberg Th. 91 f. 217—239 [Inc. Veteris — Circa istam primam distinctionem quaeritur primo: Utrum fruitio sit actus voluntatis qui est dilectio, an sit passio recepta in voluntate puta delectatio. Et videtur quod non]; clm 18339 f. 1—66: I—III [I: Cupientes — Circa istum; II: Creationem — Circa primam distinctionem secundi libri etc. III: Cum venit — Circa tertium sententiarum librum quaeritur primo: Utrum incarnatio sit possibilis. Et videtur etc.]; clm 8879 f. 1—175: I—III; Magdeburg, Domgymnasium 50 f. 1—276: I—IV. Berlin, Staatsbibl. Theol. fol. 610: Petrus de Aquila I—IV [IV: Samaritanus — Circa istam distinctionem primam quarti sententiarum sex quaero quaestiones. Primo: Utrum ista sit definitiva ratio sacramenti quam ponit etc.]; Berlin, Staatsbibl. Theol. lat. q. 48 (Rose 513) f. 2—80: Petrus de Aquila I [Cupientes — Circa istum etc.; — Veteris — Ista est distinctio prima. Circa quam primo quaero: Utrum fruitio etc.; voraus geht f. 2: Circa prologum quaeritur. Utrum praeter physicas disciplinas sit simpliciter homini necessarium, aliquam doctrinam supernaturaliter inspirari. Videtur quod non. Quia sensus non indiget aliqua cognitione supernaturali]; clm 13447: I, II, IV; Tübingen, Univ. Mc 175: I—IV; Lüneburg, Q 21: I; Neapel VII C 24; VII D 5; Ferrara II. 1284: I—IV; Milano, Ambros. E. 61 inf. I—IV; Torino E V 19: I—II.

667 Cupientes. — Circa principium sententiarum quaeritur: Utrum in theologia. 719

668 I Cupientes. — Circa prologum huius primi libri sententiarum quaeruntur quinque. — Primo quaeritur: Utrum homini pro statu isto sit necessarium aliquam doctrinam specialem supernaturaliter inspirari.



II Quamvis non ambigamus, omnem humani eloquii sermonem calumniae atque contradictioni aemulorum semper fuisse obnoxium.

III Audivi vocem de coelo tamquam vocem aquarum.

— In quibus verbis sub triplici vocis metaphora.

IV Scotus in Prol. 4: Samaritanus ille piissimus.

— De ista saucii sanatione salubri.

Wien, Nat. 3793: Anon. I—IV [scotistisch. XVI.].

**669** I Cupientes. — Circa prologum huius primi libri sententiarum quaeruntur quinque. Primum de necessitate huius doctrinae. Et spectat ad genus causae efficientis; et est quaestio: Utrum necessarium sit homini pro statu isto aliquam doctrinam specialem supernaturaliter inspirari. Secundum spectat ad genus causae formalis, et est quaestio: Utrum cognitio supernaturalis necessaria viatori, tradita sit sufficienter in sacra scriptura. Tertium spectat ad genus causae materialis, et est quaestio: Utrum theologia sit de Deo tamquam de subiecto primo . . . Quinta vero quaestio: Utrum ex ordine ad praxim ut ad finem dicatur per se scientia practiva.

— Quaestio prima: Utrum homini pro statu isto sit necessarium, aliquam doctrinam specialem supernaturaliter inspirari, ad quam non possit attingere lumine naturali intellectus. Videtur quod non, sic: Omnis potentia habens aliquod commune pro primo obiecto naturali, potest in quodlibet contentum sub illo.

Expl. Prol.: necessario concludat distinctionem formalem notitiarum.

— Veteris. — Circa distinctionem primam, in qua Magister tractat de frui et uti, quaero primo de obiecto ipsius frui, et primo: Utrum per se obiectum fruitionis sit finis ultimus. Et arguitur quod non. Quia secundum Augustinum 83 quaest. q. 30: Fruendum est bonis invisibilibus.

— Quaestio 2: Utrum ultimus finis habeat tantum unam rationem fruibilitatis, an in ipso sit aliqua distinctio, secundum quam voluntas possit eo frui, secundum unam rationem et non secundum aliam. Et quod sit in eo talis distinctio, proba.

Expl.: omnis nostra volitio potissimum ordinata est ad finem ultimum, cui est alpha et o, principium et finis, cui sit honor etc.

II Circa creationem. — In hoc secundo, ut dictum est in lectione, tractat Magister de Deo quantum ad causalitatem eius primariam. Et hoc specialiter circa causalitatem triplicis causae, quam habet respectu creaturae. Quaero primo circa hoc: Utrum prima causalitas respectu omnium causabilium de necessitate sit in primis personis. Et intelligo respectu omnium causabilium in quocumque esse.

— Utrum Deus possit aliquid creare. Videtur quod non. Quia si aliquid producitur, quod non prius producebatur.

Expl.: Sicut autem ista potestas est aliquid ens positivum, ita est a Deo; quoniam ex ipso et in ipso etc.

III Cum venit. — Postquam Magister in primo libro determinavit de Deo quantum ad rationem suae naturalis perfectionis, ut generare et spirare; et in secundo libro determinavit de ipso, inquantum eius perfectio relucet in operibus creationis, in hoc tertio determinat de Deo,



inquantum eius perfectio relucet in operibus restorationis. Et circa primam distinctionem huius tertii quaeruntur quinque. Primo: Utrum possibile fuerit naturam humanam uniri Verbo in unitate suppositi. Secundo: Utrum tres personae possint assumere eandem naturam numero. . . . Quinto: Utrum formalis ratio terminandi istam unionem sit proprietas relativa.

— Circa primum arguitur quod non. Quia actus purus et infinitus non est alicui componibilis.

Expl.: facit omnia onera levia, ut verum sit quod dixit salvator Matth. 21: Venite ad me . . . onus meum leve. Cui sit laus etc.

IV Samaritanus ille piissimus, spoliatum videns hominem et atrociter sauciatum, miserationis affectu compatiens medicinam attulit efficacem. — Primo quaeritur in communi: An creatura possit habere aliquam actionem respectu termini creationis. Secundo de propria ratione sacramenti et eius institutione. Tertio ex istis: Si sacramentum potest habere respectu gratiae creandae aliquam causalitatem.

— Ad primum sic proceditur et arguitur, quod creatura possit habere actionem respectu termini creationis.

— Post haec de paenitentia. — Postquam Magister determinavit de sacramento baptismi et confirmationis et eucharistiae, hic determinat de sacramento paenitentiae, quod est commune.

— Circa istam distinctionem quaeritur primo: Utrum paenitentia necessario requiratur ad deletionem peccati mortalis post baptismum commissi. Videtur quod non. Quia cessante actu.

Expl.: poena durat, quia peccatum in eis durat. Unde dicit: permanente in eis . . . retributionis damnato, a qua nos custodire dignetur etc.

Johannes Duns Scotus, Opus Oxoniense I—IV, ed. Wadding.

Vat. lat. 871 I. Inc. Utrum homini pro etc. Paris, Mazarine 882 I Inc.: Cupientes — Circa prologum primi libri quaeruntur; Wien, Nat. 1423 I Inc.: Cupientes — Circa prologum primi libri quaeruntur etc.; Prag, Univ. 1512: I. Inc.: Cupientes — Circa prologum primi quaeruntur etc.; Vat. lat. 873 I Inc.: Quaeritur utrum homini pro etc.; Vat. lat. 874 I; Vat. lat. 875 I; Vat. lat. 876 I—II. Inc. I: Utrum homini — Circa distinctionem primam ubi Magister tractat de frui et uti. Primo de obiecto fruibili in se duae quaestiones; de fruente quinque quaestiones. Quaero primo de obiecto ipsius frui, et primo: Utrum obiectum fruitionis sit finis ultimus; Inc. II: Circa secundum librum in quo ut dictum est in lectione etc. — Utrum primaria causalitas respectu omnium creabilium de necessitate sit in tribus personis; Vat. lat. 877: I—II. Inc. II Circa creationem — In hoc secundo tractat etc.; Vat. lat. 878. I—II; Vat. lat. 879 II; Vat. lat. 880 III: Inc. Circa incarnationem etc. — Utrum possibile fuerit naturam humanam uniri Deo in unitate personae; Paris, Arsenal 367: III; Vat. lat. 881 IV; Vat. lat. 882 I—IV; Vat. lat. 883 I—III; Vat. lat. 884 I; Vat. lat. 885 II; Vat. lat. 886 II; Vat. lat. 887 III—IV; Vat. lat. 888 IV; Vat. lat. 1121 II 1—3; Berlin, Staatsbibl. Theol. Fol. 634: IV [Samaritanus piissimus etc. — Primo quaeritur — Iam ad sacramenta. In distinctione prima agit Magister de sacramento legis mosaicae et legis veteris. — Circa hanc distinctionem quaero: Utrum sacramenta novae legis habeant efficaciam a Christi passione. Videtur quod non, quia Metaph. et 2 Phys. dicitur, quod causa in actu et effectus in actu simul sunt; Expl.: in aeterna beatitudine firmavit, ad quam etc.]; Berlin, Staatsbibl. Theol. Fol. 657: Scotus I—III (I: Utrum homini pro statu isto etc.; II: Creationem — In hoc secundo tractat Magister de Deo quantum ad causalitatem triplicis causae; III: Circa incarnationem quaero primo de possibilitate: Utrum possibile fuerit naturam humanam uniri Verbo in unitate suppositi. Quod non. Actus purus]; Erfurt CA 2<sup>o</sup> 121 f. 1—94 I; Kremsmünster 221: Anon I [Cupientes



— Circa prologum istius primi sententiarum quaeruntur quinque. Primum est de necessitate huius doctrinae: Utrum scil. necessarium sit homini pro statu isto, aliquam doctrinam sibi supernaturaliter inspirari. Secundum spectat ad genus causae formalis et est quaestio: Utrum cognitio supernaturaliter necessaria viatori tradita sit sufficienter in sacra Scriptura; Lambach 39: I—II (1448); 40: I (1433); 50: IV: 104: Anon. II: [Circa secundum librum in quo, ut dictum est in lectione, tractat Magister de Deo quantum ad causalitatem eius primariam, et hoc specialiter circa causalitatem triplicis causae, quam habet respectu creaturae, et primo quaero circa primam: Utrum primaria causalitas respectu omnium causabilium sit in tribus personis. Et intelligo omnium causabilium in quocumque esse]; Melk 86/123 [II sent. saec. XV, dem Fr. Joh. Scotus OM zugeschrieben; Inc. wie Lambach 104]; Melk 445/418: III; 446/421: IV; Wien, Schotten 295/335 II; Wien, Nat. 1539 f. 1—102: Scotus IV [Samaritanus ille piissimus spoliatus videns hominem ab Jerusalem in Jericho descendentem [tunc] in latrones impios introisse [incidisse] et atrociter sauciatus, miserationis affectu compatiens. — Primo ergo quaeritur in communi: An creatura possit habere aliquam actionem respectu termini creationis — Utrum haec sit ratio definitiva sacramenti quam ponit Magister: Sacramentum est invisibilis gratiae visibilis forma]; Erfurt 2<sup>o</sup> 130 f. 1—191: Scotus, IV [geschrieben Paris 1314 v. Conradus de Hamersleve; Inc. wie Wien, Nat. 1539].

clm 3834 f. 1—210: Anon. IV, geschr. 1423 [Samaritanus ille piissimus — Primo quaeritur in continenti: An creatura possit habere aliquam actionem respectu termini creationis, secundo de propria ratione sacramenti et eius institutione. — Utrum haec sit ratio definitiva sacramenti quam ponit Magister, scil.: Sacramentum est invisibilis gratiae visibilis forma. Quod non videtur. Definitio non est nisi.

Expl.: in eis iustae retributionis damnatio.]

**669,1** I Utrum Deus sub propria ratione Deitatis possit esse subiectum alicuius scientiae. Quod non, videtur. Omne scibile de quocumque subiecto habet conceptum per se alium a conceptu subiecti.

— Utrum veritates per se scibiles de Deo sub ratione Deitatis possint sciri ab intellectu viatoris. Quod sic videtur. 1 Cor. 12 distinguit Apostolus.

— Circa distinctionem primam quaeritur de frui in comparatione ad suum obiectum: Utrum per se obiectum fruitionis sit ultimus finis. Quod non, videtur. Super illud Gal. 5: Fructus.

Expl.: imitando eam ut regulam per modum praecepti, fit recta. De ista quaestione quaere alibi.

II Utrum primus actus causandi praecise sit a tribus personis. Quod non. Richardus 3 de Trin. c. 16: Si tantum esset una persona.

— Utrum causabile antequam causetur in actu, habeat verum esse reale a causa sua. Quod sic. Res quae postea est in actu, primo est possibilis. Expl.: existentiam et causalitatem, et ad quam omnis creatura maxime rationalis ordinatur; quia ipse est alpha et o, principium et finis cui sit etc.

III Utrum possibile sit, naturam humanam personaliter subsistere in persona alterius naturae vel in alia natura. Quod non. Omnis persona est formaliter tale ens.

— Utrum possibile sit, naturam humanam personaliter uniri uni soli personae divinae. Quod non. Persona divina est actus primus.

Expl. (d. 35): quam evidentiam essentiae divinae.

IV Quoniam ante notitiam efficaciae sacramentorum, quam habent respectu gratiae, necessarium est scire.

— An possibile sit, aliquam creaturam habere aliquam causalitatem effectivam respectu alicuius effectus producendi per creationem. Arguitur quod sic. Augustinus super Joh. hom. 80: Quanta est virtus.



— Utrum haec sit per se essentialis definitio sacramenti, quod est invisibilis gratiae visibilis forma.

Expl. (d. 49 q. 12): ponunt permanens posse esse perpetuum ab alio et ex se possibile.

Johannes Duns Scotus, opus Parisiense,

Reportatio maior; ed. Wadding, Lyon 11, 1—238.

Vat. Borg. 50: I d. 1 [Quaeritur: Utrum Deus etc.]; Borg. 89 f. 1—12: I d. 13—25; Borg. 325: I [Circa prologum libri sententiarum primo quaeritur: Utrum Deus etc.]; Borg. 317: IV; Vat. lat. 876 f. 226—292 [Utrum Deus etc.]; Vat. lat. 883 f. 148—169: Teile aus II; Oxford, Balliol 206: III; Merton 59; Wien, Nat. 1453.

**669,2** I Quaeritur: Utrum Deus sub ratione Deitatis possit esse subiectum alicuius scientiae. Quod non. Quia subiectum et quod scitur habens distinctum conceptum.

II Quaeritur: Utrum primus actus causandi sit ab essentia divina ut praecise est in tribus personis. Quod non. Richardus.

III Quaeritur: Utrum possibile sit naturam humanam personaliter uniri uni soli personae divinae. Quod non. Persona divina est actus primus; ergo non potest sibi uniri.

IV Utrum possibile sit, creaturam respectu producendi per creationem habere aliquam efficientiam.

Johannes Duns Scotus, Opus Parisiense, reportatio minor; ed. Paris 1517/8 [Rom, Vitt. Emm.].

Worcester, F. 69: I—IV; Q 99 f. 54—56: IV (Schluß); Q 39: III; Oxford, Merton G. 3. 2: III; Balliol 206: III.

**670** Cupientes. — Circa prologum istius primi sententiarum quaeruntur quinque. 669

**671** I Cupientes. — Circa prologum libri huius quaeritur: Utrum sacra theologia viatoribus coelitus revelata vere sit scientia de Deo uti de subiecto suo primo demonstrata.

— Quaeritur circa distinctionem primam: Utrum aliquod ens limitatum obiectum fruitionis possit esse ordinatum.

Expl.: voluit mortem sui Unigeniti.

Erfurt CA 2<sup>o</sup> 98 f. 257—357: Nicolaus Lakmann O. Min. I. Vgl. n. 714.

**672** Cupientes. — Circa prologum primi libri quaeruntur quinque. 669

**673** Cupientes. — Divisiones faciles sunt. Quaeruntur quattuor. 1645

**673,1** Cupientes. — Et videtur Magister reprehensibilis. 1434

**674** Cupientes. — Hic liber primaria sui divisione dividitur in partes tres. Quia primo praemittitur. 4

**675** I Cupientes. — Hic liber sententiarum dividitur in tres partes. In prohemium, tractatum et epilogum. Tractatus incipit ibi: Veteris ac novae. Epilogus in fine libri: hoc de pedibus sedentis. Prohemium dividitur in tres partes, secundum quod Magister in ipso.

Inc. I d. 47: Voluntas quippe Dei. Prius ostendit quod voluntas Dei numquam sit inefficax.

Expl.: illa dicta videntur repugnare superioribus.

Erlangen 513, 1: Anon. I.

**676** I Cupientes. — Hic liber sententiarum dividitur in tres



partes. In prohemium, tractatum et epilogum. Tractatus incipit ibi: Veteris ac novae. Epilogus in fine libri.

— Veteris. — Hic est tractatus, qui ut Magister promisit, in quattuor libros partiales dividitur.

II Creationem. — Postquam Magister in primo libro determinavit de rebus fruibilibus.

III Cum venit. — Postquam Magister determinavit de rebus fruibilibus simpliciter in libro primo et de rebus quibus fruendum est.

IV Samaritanus. — Postquam in tribus primis libris tractavit de rebus tam fruibilibus quam utilibus.

Gießen 704: Anon. I—IV [Thomas v. Straßburg; vgl. nr. 750]. [Michael de Bononia?]

677 Cupientes. — Hic liber sententiarum primaria sui. 1006

678 Cupientes. — Hic operi Magister praemittit prologum sicut et epilogum subnectit in fine libri quarti . . . Prologus habet partes quattuor.

Zwetl 211. [Text I—IV. Am Rand f. 1r/v einen Kommentar zum Prolog mit obigem Incipit].

679 Cupientes. — Huic libro totali Magister prohemium praemittit. 886

680 Cupientes. — Huic libro totali Magister prohemium praemittit, in quo tangens. 1315

681 Cupientes. — Huic libro totali Magister prohemium praemittit, in quo tangens. 923

682 I Cupientes. — Huic libro totali Magister prohemium praemittit, in quo tangens causas suscepti operis tria facit. Primo reddit auditorem benevolum, secundo docilem, ibi: Horum igitur.

— Veteris. — Hic incipit tractatus qui dividitur in quattuor libros partiales. Quorum primus dividitur in partes duas. In prima Magister venatur materiam omnium librorum.

— Hoc itaque vera. — Haec est secunda pars, in qua primi libri materia indagata, intendit Magister prosequi intentum suum.

Expl.: absolute revelare alicui suam damnationem.

II Creationem. — Liber secundus, in quo determinat Magister de rerum creatione et earum ornatu et dotatione et etiam de quarundam earum aversione scil. de lapsu hominis et angeli. Et dividitur liber in duas partes. Primo determinat de rerum creatione in generali

Expl. (f. 127v): veritati fiat praeiudicium. Hoc Bonaventura.

III Cum venit. — Iste est liber tertius sententiarum. In quo postquam in praecedentibus libris Magister determinavit de rebus divinis et creatis secundum exitum earum a principio, hic incipit determinare de rebus secundum reditum ad idem principium tamquam in finem.

— Diligenter vero. — Hic Magister quaerit rationem quare potius Filius sit incarnatus quam alia persona.

Expl.: Iudaei magis proni erant ad avaritiam.

IV Samaritanus. — Hic est quartus liber sententiarum, qui ad praecedentes libros continuatur sic: Postquam in praecedentibus libris determinatum est de rebus, scil. in primo de rebus quibus fruendum est.

Expl.: per media, i. e. per opera creationis et recreationis . . . Christo



scil. qui est via in exemplo, veritas in documento, vita in praemio.

— Notandum de fletu damnatorum.

Expl.: in anima et in corpore.

clm 17.467 f. 1—267: Anon. I—IV [zu IV am Rand weiteres Incipit: Samaritanus — Postquam in tertio libro agebatur de missione Verbi in carnem, et hic iam agitur de effectibus ipsius Verbi incarnati. Et dividitur in duas partes. (Curatio initiata curatio consummata)]. Vgl. Nr. 1482.

**683** *I Cupientes.* — Huic libro totali Magister prohemium praemittit, in quo tangens causas suscepti operis tria facit. Primo reddit auditorem benevolum . . . Sunt autem tres causae moventes. Prima sequitur ex parte sui.

— Circa distinctionem XII quaeritur: Utrum Spiritus Sanctus plenius vel prius procedat a Patre quam a Filio.

II Creationem. — Liber secundus in quo determinat Magister de rerum creatione et earum ornatu et dotatione et etiam de quarundam aversione scil. de lapsu hominis.

— Circa distinctionem primam secundi quaeritur: Utrum divina gloria vel utilitas nostra sit finis principalior conditionis rerum.

St. Paul i. L. 27—2—5: Christianus [Tiendorfer] de Huerben I—II; Wien, Dominikaner 168: Anon. II. Inc.: Circa primam divisionem secundi quaeritur: Utrum divina gloria vel utilitas nostra sit finis principalior creationis.

Expl.: Quod homo alias tenetur. Sed talis dicitur erronea.

**684** *I Cupientes.* — Huic libro totali Magister prohemium praemittit, in quo tangens causas suscepti operis tria facit. Primo reddit auditorem benevolum.

— Utrum studium scripturae sacrae nihil falsitatis in se continentis sit ceteris studiis magis meritorium. Arguitur primo contra suppositum sic: aliqua propositio scripturae sacrae est falsa.

— Veteris. — Hic incipit tractatus qui dividitur in quattuor libros partiales. Quarum primus dividitur in duas partes. In prima parte Magister venatur materiam.

— Circa distinctionem primam primi quaeritur: Utrum omnis actus liber voluntatis sit usus vel fruitio: Arguitur quod non. Voluntas potest aliquam rem velle absolute.

— Utrum cum unitate et simplicitate essentiae divinae stet pluralitas et realis distinctio divinarum personarum. Arguitur quod non, quia in omnibus creaturis ita est.

II Lecturus Domino cooperante libros sententiarum et imprimis inchoando secundum, antequam veniam ad textum, notandum circa istum secundum librum sententiarum, quod totalis liber sententiarum in quattuor libros sententiarum dividitur sicut fluvius paradisi in quattuor capita. Gen. 2. Quorum primus agit de Deo secundum se i. e. secundum conditiones suae naturalis perfectionis; secundus agit de Deo secundum quod eius potentia relucet in opere creationis; tertius agit de Deo secundum quod eius sapientia relucet in opere mundanae restorationis; quartus agit de ipso secundum quod eius bonitas relucet in opere humanae sanctificationis.

— Creationem. — Incipit liber secundus in quo Magister determinat de rerum creatione et earum ornatu et dotatione et etiam de quarundam



aversione, scil. de lapsu hominis et angeli. Et dividitur liber in duas partes.

— De angelica. — Postquam Magister determinavit de creatione et creaturis in generali, hic incipit determinare in speciali. Et dividitur in tres: Primo determinat de creatura pure spirituali.

Expl.: ne amore hominis veritati fiat praeiudicium. Haec Bonaventura.

III Cum venit. — Hic incipit liber tertius sententiarum in quo postquam in praecedentibus libris Magister determinavit de rebus divinis et creatis secundum exitum a principio, incipit determinare de rebus secundum reditum in idem principium tamquam in finem. Et dividitur in duo. Primo determinat illum reditum ex parte redeuntium.

Diligenter vero. — Hic Magister inquiri rationem: Quare potius Filius sit incarnatus quam alia persona. Et assignat huius rationes tres.

Expl.: in crucis patibulo sit semper gratiarum actio ac honor et gloria etc.

IV Samaritanus. — Hic incipit liber quartus sententiarum. Qui ad praecedentes sic scilicet continuatur. Nam postquam in praecedentibus libris determinavit Magister de rebus, scil. in primo de rebus quibus fruendum est, et in secundo de rebus creatis quibus utendum est.

— Dubitatur: Utrum sacramenta veteris legis sicut novae legis sacramenta ratione operis operati gratiam contulerint. Ubi notandum primo, quod circa sacramentum sunt duo consideranda.

— Jam ad sacramenta. — Hic modo videndum est de novae legis sacramentis de quibus principaliter intendit.

— Utrum sint tantum septem sacramenta novae legis.

Expl.: Qui est via in exemplo, veritas in documento, vita in praemio Joh. 14. ad quam etc.

clm 18.340 f. 5—269: [Augustinus de Weilheim] I; clm 18.341 f. 1—249: Augustinus Ayrmshmalz de Weilheim, II, beg. Wien 30. Okt. 1448; beendet 15. März 1449; 58 Lektionen; gelesen als Erstes der Reihe. Das erste Buch las gleichzeitig Andreas de Pottenbrun; clm 3772 f. 1—299: Anon. II geschr. 1467; clm 18.342 f. 1—186: Augustinus Ayrmshmalz de Weilheim, III, bg. 18. März 1449, beendet in crastino s. Joh. Baptistae 1449, 44 Lektionen; gelesen als zweites Buch der Reihe; clm 7011: Anon. III; clm 22.100 f. 212—315: Anon. I, 1—30; clm 18.343 f. 1—272: Augustinus Ayrmshmalz de Weilheim, IV, bg. in die Johannis et Pauli 1449, beendet 17. Dez. 1449; clm 5586: Anon. I; clm 5587: Anon. II [geschr. 1467]; clm 5588: Anon. III [geschr. 1466]; clm 5589: Anon. IV [geschr. 1465]. Vgl. 1482.

685 Cupientes. — Huic operi Magister praemittit prohemium in quo principaliter tria facit. Quia primo reddit auditorem benevolum, secundo docilem, tertio attentum.

II Ex magnitudine enim speciei et creaturae cognoscibiliter poterit creator horum videri. In his verbis quae leguntur Sap. I ponuntur quattuor secundum quae possunt . . .

Trier 1906/1445: Anon. I—II.

686 Cupientes. — Huic operi Magister praemittit prohemium, in quo principaliter tria facit, quia primo reddit auditorem benevolum, secundo docilem, tertio attentum.

Veteris. — Finito prohemio hic incipit tractatus et dividitur in duas partes. Primo praemittit quaedam generalia quasi totius operis prae-libativa.



II Creationem. Principalis intentio Magistri circa tria principaliter versatur. Circa rerum scil. creationem et creaturarum dotationem et creaturae sic dotatae conversionem. Et secundum hoc liber iste secundus dividitur in tres partes.

III Cum venit. Secundum distinctionem quae invenitur supra, Magister libro primo cap. 4 in tribus libris huius compilationis. — In hoc autem tertio et quarto agitur de opere reparationis. Sed quia ad reparationem exigitur reparans.

IV Samaritanus. Sicut tangitur in littera, sacramenta sunt medicina contra peccatum . . . et secundum hoc iste quartus liber in duas partes dividitur.

Lilienfeld 102 f. 160—226: Anon. I—IV.

687 I Cupientes. — Huic operi Magister praemittit prohemium in quo principaliter tria facit. Quia primo reddit auditorem benevolum, secundo docilem, tertio attentum. Secunda pars incipit ibi: Horum igitur . . . Primo igitur reddit auditorem benevolum, et hoc assignando causas moventes.

— Veteris. — Finito prohemio hic incipit tractatus. Et dividitur in duas partes. Primo enim praemittit quaedam generalia quasi totius operis praelibativa.

Expl.: possunt placere et displicere.

II Creationem. — In hoc secundo libro principalis Magistri intentio circa tria versatur, scil. circa rerum creationem et creaturarum dotationem sive perfectionem, et creaturae sic dotatae aversionem. Et secundum hoc liber ille dividitur in partes tres.

Expl.: praecipiant superiori oboediendum est.

III Cum venit. — In hoc libro tertio determinat Magister de sacramento incarnationis, de mysterio passionis, de virtutibus et donis quibus Christus plenus fuit et fideles animas replet. Secundum hoc liber iste dividitur in duas partes.

Expl.: conferunt gratiam, ibi autem non.

IV Samaritanus. — In praecedentibus libris huius operis determinat Magister de rebus; in isto vero quarto ordine praetaxato determinat Magister de signis sacramentalibus. Et dividitur iste liber principaliter in partes duas.

Expl.: a Deo incipiens eius doctrina et terminetur in Deo qui est causa etc.

clm 5959 f. 1—94: Anon. I—IV; clm 5175 f. 260—357: Anon. I—IV; clm 17.229 f. 1—90: Anon. I—IV, beendet 1380; Erfurt CA 2v 123 f. 75—123: Anon. I—IV [II: Creationem. — In hoc libro etc., III: Cum venit. — In hoc libro determinat etc. IV: Samaritanus. — In praecedentibus libris determinat . . . hic vero scil. in quarto]; Worcester Q 20: Anon. I—IV [III: Cum venit. — In hoc tertio libro]; Siena G. V. 15: Jacob v. Viterbo I—IV [Abbrev. Aegid. Rom.]; London, Brit. Mus. Kings 9 B 1: Jacobus I—IV. Vgl. 1105.

688 Cupientes. — Huic operi Magister praemittit prohemium suum in quo principaliter tria facit. 848

689 I Cupientes. — Huic operi Magister praemittit prohemium. — Circa prologum primi sententiarum quaeritur principaliter de tribus pertinentibus ad habitum theologiae, scil. de causa formali, materiali et finali. De causa formali sunt duodecim quaestiones. Prima est: Utrum



notitia abstractiva sit possibilis viatori de divina essentia vel persona vel proprietatibus personae quacumque virtute. Et arguo primo quod sic. — Veteris. — Hic incipit tractatus et dividitur in duas partes. Primo enim praemittit Magister quaedam generalia totius operis praelibativa. Secundo suam intentionem exequitur in principio secundae distinctionis ibi: Hic itaque. Prima est praesentis lectionis et dividitur in tres partes. — Circa istam distinctionem quaeritur unum: Utrum possit beatus frui divina essentia tantum, eam praescindendo conceptibiliter a personis. Et arguitur quod sic. Quando aliqua ita se habent. Expl.: minus appropinquant ad illum qui est summe bonus Deus qui est etc.

II Est Deus in coelo revelans mysteria etc. — Sicut dictum fuit a principio, nomine coeli designatur causa finalis sacrae scripturae generaliter, et specialiter materia secundi libri sententiarum. Quod potest sic videri.

— Creationem. — In hoc secundo libro principalis intento Magistri circa tria versatur. Scilicet circa rerum creationem, creaturarum dotationem sive perfectionem, et creaturae sic dotatae conversionem sive aversionem. Et secundum hoc iste liber dividitur in tres partes. Primo enim determinat de creaturarum productione, secundo specialiter de creaturae rationalis dotatione, tertio de eius aversione. Secunda pars in principio 19 dist.

— Circa lectionem primam secundi sententiarum sunt sex quaestiones. Prima: An mundum fuisse ab aeterno includat repugnantiam ex hoc quod ratio infiniti contradicit praeterito.

Expl.: in malis est imperfectior, quia malum quaedam imperfectio est.

III Circa primam lectionem tertii sententiarum proponebantur quattuor quaestiones. Prima est: An natura humana vel quaecumque alia de genere substantiae possit cadere a propria suppositione. Secunda est: An Christus assumpsit unam partem naturae mediante alia. — Ad primam quaestionem arguitur quod non. Proprietas alicuius individui. Ende: Lectio 18: An probabilius sit suscipere mysterium incarnationis ponendo aliquam differentiam ex natura rei inter essentiam et personam.

IV Circa quartum sententiarum quaeritur: Utrum sacramenta novae legis sint causa gratiae per aliquam virtutem inhaerentem. Et arguitur quod non.

Leipzig, Univ. 542 f. 1—134: Bernardus Lombardi I—III; Ambrosiana H 44 inf.: Anon. III; Neapel VII G 98: Bernard Lombardi I—II. Inc. I: Circa prologum sententiarum primo quaeritur: Utrum notitia etc. Inc. II: Est Deus in coelo etc. Erfurt CA 2<sup>o</sup> 368 f. 64—156: Anonymi Anglici I—II; [I Veteris. — Circa istam distinctionem quaeritur unum: Utrum possit beatus frui divina essentia tantum praescindendo eam conceptu a personis. Et arguitur quod sic. Expl.: Appropinquat ad illum qui est summe bonus Deus etc. II Creationem. — Circa distinctionem istam sunt tres quaestiones. Prima: An mundum fuisse ab aeterno includat repugnantiam, ex quo ratio infiniti contradicit praeterito. Expl.: Malum est quidem imperfectio. — f. 132v: Articuli Durandi super 1 sent. [d. 1—33] quae videntur esse contra b. Thomam. Inc.: Prologo a. 1 dicit, quod fides secundum rationem communem acceptam et scientia possunt esse simul]; clm 13.501 f. 13—21: I. 1—3; f. 23—36: II lect. 1—27; f. 37—45: III lect. 1—17; f. 46—77: IV lect. 1—39; geschr. 1350 in conventu Bononiensi. [I. Circa prologum libri sententiarum primo quaeritur: Utrum notitia abstractiva de divina



essentia vel persona vel proprietatibus personae sit possibilis viatori quacumque virtute. — Utrum Deum esse trinum possit per aliquam scientiam demonstrari. — Veteris. — Hic incipit tractatus. Circa istam primam distinctionem quaeritur: Utrum beatus possit frui essentia divina eam praescindendo conceptibiliter a personis; II. Circa secundum sententiarum. Circa primam lectionem quaeritur: Utrum mundum fuisse ab aeterno includat repugnantiam ex hoc quod ratio infiniti contradicit praeterito. Secundo: An ex hoc quod est productum libere; III: Circa primam lectionem tertii sententiarum quaeritur: Utrum natura humana etc.; IV: Circa quartum etc. Expl.: Per revelationem quae ad unumquemque pertinet.]

**690** Cupientes. — Huic operi Magister prohemium praemittit. 839

**691** Cupientes. — Huic operi quod sententiarum appellatur auctor eius qui Petrus Lombardus.

— An ad salutem necessaria sit aliqua doctrina sibi supernaturaliter inspirata ad quam ipse non posset attingere lumine naturalis intellectus. — Veteris. — Finito prohemio hic est initium praesentis operis.

Expl.: Ad caelestia regna venire ubi cum Patre etc.

Vat. lat. 1088: Antonius Bituntinus I.

**692** Cupientes. — Huic totali libro Magister praemittit prologum, in quo tangit. 1315

**693** Cupientes igitur petitionibus fratrum satisfacere. 835

**694** Cupientes. — In isto libro auctor sic procedit. Primo ponit prohemium, in quo primo ponitur excusatio auctoris.

— Veteris. — Distinctio prima huius libri. — Divisio huius libri totalis patere potest per divisionem.

Worcester Q 33: Anon. I.

**694,1** Cupientes. — In speciali sic procedit Magister et ut reddat. 720

**695** Cupientes. — In toto isto prologo Magister intendit duas conclusiones. 703

**696** Cupientes. — In toto prologo Magister intendit, quod Dei. 461

**697** I Cupientes. — Iste est liber dictus sententiarum eo quod sententias antiquorum patrum et doctorum de catholicis veritatibus hinc inde collectas summam comprehendit.

— Veteris. — Ista est secunda pars principalis huius libri in qua Magister determinato prohemio incipit suum tractatum.

II Creationem. — Hic incipit secundus liber sententiarum, in quo Magister postquam egit de rebus fruibilibus i. e. divinis personis, agit de rebus utilibus.

III Cum venit. — Incipit tertius liber sententiarum, in quo Magister postquam egit de Deo secundum se seu secundum rationem suae naturalis perfectionis, scil. in primo libro.

IV Circa quartum librum sententiarum. Samaritanus. — In praecedentibus libris Magister determinavit de rebus. Hic vero in quarto determinat de signis sacramentalibus. Et dividitur iste liber in duas partes principales.

Erlangen 508, 1 f. 184—274: Henricus de Gorrichen I—IV.

Berlin, Staatsbibl. Theol. Fol. 217 (Rose 381): Anon. I—IV; Theol. Fol. 331 (Rose 380): Anon. I—IV [Cupientes — Iste liber dictus est sententiarum etc Expl.: propositio praedicta et tantum in speciali. Igitur etc.; II: Creationem — Hic incipit etc.; Expl. ad Verbi incarnati spectant mysterium; III: Cum venit — Hic incipit



tertius etc.; Expl.: moralia sint eadem utrobique. Et sic imponit Magister etc.; IV: Samaritanus — In praecedentibus etc.]; München, Univ. Fol. 63: I—IV; Salzburg, St. Peter b. II. 42: II.

**698 Cupientes.** — Iste est liber sententiarum Magistri Petri de Lombardia. Et dividitur prima sui divisione in tres partes, videlicet in prologum, tractatum et epilogum. Tractatus incipit ibi: Veteris.

— Veteris. — Hic incipit tractatus, qui sicut Magister praemisit in prologo, dividitur in quattuor libros partiales. In primo agitur de Deo, qui pro subiecto principali ponitur secundum rationem suae naturalis perfectionis. In secundo agitur de Deo, in quantum eius potentia relucet in opere creationis. In tertio, in quantum eius sapientia apparet in opere humanae reparationis. In quarto, in quantum eius clementia resplendet in modo nostrae sanctificationis.

Expl.: secundum quam ipse Deus aperta visione videtur, cui est etc.

Leipzig, Univ. 418 f. 1—92: Anon. I.

**699 Cupientes.** — Iste est prologus libri sententiarum et dividitur in tres partes principales. 2431

**700 I Cupientes.** — Iste est prologus Magistri, quem huic operi praemittit, in quo volens auditores reddere attentos et ad huius scientiae amorem inducere ipsam scientiam ex tribus commendat; primo ex eorum dignitate . . . secundo ex modi procedendi rationabilitate . . . tertio ex fructu.

— Veteris. — Finito prohemio sequitur tractatus in quo Magister duo facit. Primo praemittit quaedam ad praelibationem eorum quae dicuntur in toto opere, secundo prosequitur de intento.

— Circa istam distinctionem movetur talis quaestio: Utrum fruitio existens actus voluntatis sit Dei tantum sicut ultimi finis unaque trium personarum.

Expl.: voluit tamen eam voluntate deliberata, cuius nos participes etc.

clm 7081 f. 1—182: Anon. I.

**701 Cupientes.** — Iste est quadripartitus sententiarum liber. 888

**701,1 Cupientes.** — Iste liber dictus est sententiarum. 697

**702 Cupientes.** — Iste liber dividitur in tres partes principales. In prima prohemium praemittit. 69

**703 I Cupientes.** — Iste liber principali sua divisione dividitur in duas partes, scil. in prohemium et in tractatum. Tunc secunda pars est ibi: Veteris ac novae legis. Pars prohemialis dividitur in tres partes. In prima parte ponit actum dictandi arduum, in secunda parte modum procedendi congruum, in tertia fructum laboris uberrimum.

Cupientes. — In toto isto prologo Magister intendit duas conclusiones, quarum prima est: Quod Dei dilectio sociorumque petitio ipsum trahit ad hunc librum complendum.

Quamvis non ambigamus. — Postquam in parte prima prologi ostendit eum impellentia.

Expl.: in speciali istius lectionis.

**II Creationem.** — Iste est liber secundus, qui ad praecedentem librum sic continuatur: Postquam Magister in primo libro determinavit de rebus divinis increatis, nunc incipit tractare de rebus temporaliter



productis. Et dividitur iste liber secundus in sua principali divisione in tres partes, secundum quod intentio Magistri in hoc secundo libro circa tria versatur, videlicet circa rerum creationem, creaturarum perfectionem sive gratiae dotationem, et tertio circa dotatae creaturae aversionem. Tunc secunda pars incipit: In principio.

Expl.: quod oboedientiae bonum semper in se est virtuosum.

III Cum venit. — Iste liber tertius ad praecedentem sic posset continuari: Postquam Magister determinavit in secundo libro de opere creationis, nunc determinat in hoc tertio libro de operibus reparationis. Et dividitur iste liber in duas partes principales. Nam in prima parte Magister determinat de temporali Filii Dei incarnatione; secundo determinat in secunda parte libri de virtutum quibus Christus plenus erat multiplicatione.

Expl.: Accipietis et vitam aeternam possidebitis.

IV Samaritanus. — Postquam Magister determinavit in tribus libris praecedentibus de rebus visibilibus et invisibilibus, nunc Magister in isto quarto libro tractat de signis sacramentalibus. Et dividitur iste liber principali sua divisione in partes duas. Primo enim ponit descriptiones et distinctiones ipsorum sacramentorum, secundo ostendit efficaciam et praemium eorum.

Expl.: in Deum summum a quo incoepit, cunctos electos reducit, ad quam perfectam beatitudinem etc.

clm 27.032 f. 25—120: Anon. I—IV beendet 1481; clm 7519 f. 1—127: Anon. I—IV [III: Cum venit. — Iste liber tertius posset sic ad praecedentem continuari etc.]

704 Cupientes. — Iste liber principali sua divisione dividitur in tres partes. 2431

705 Cupientes. — Iste liber sententiarum a Magistro Petro Lombardo Parisiensi episcopo ad honorem Dei.

— Veteris. — Divisio totius libri sumitur ex parte subiecti radicalis quod est Deus.

Bamberg, Th. 81 f. 11—21: Anon: I.

706 Cupientes. — Iste liber sententiarum cuius expositionem intendimus, sicut et alii libri sacri canonis potest dividi in partes duas, quia primo praemittitur prologus in quo ponitur istius doctrinae commendatio. 834

707 I Cupientes. — Iste liber sententiarum dividitur in duas partes, in prohemium et tractatum. Tractatus incipit ibi: Veteris ac novae legis.

— Veteris. — Hic incipit tractatus qui dividitur in quattuor partes secundum quattuor libros partiales.

II Creationem. — In superiori libro determinavit Magister de rebus quibus fruendum.

Worcester Q 35: Anon. (kurz).

708 Cupientes. — Iste totalis liber dividitur in tres partes. 1557

708,1 Cupientes. — Istud est prohemium libri. 2530

709 Cupientes. — Liber iste dividitur in prohemium et tractatum et epilogium. Tractatus incipit. 1434

710 Cupientes. — Liber iste dividitur in prohemium et tractatum et epilogium prima sui divisione. 971



**711** *Cupientes.* — Liber iste dividitur in prohemium et tractatum et epilogum. Tractatus incipit.

Barcelona, Biblioteca de Catalunya cod. 583: Michael de Bononia O Carm. Vgl. nr. 767.

**712** *I Cupientes.* — Liber iste dividitur in prohemium tractatum et prologum. Tractatus incipit ibi. Veteris.

Veteris. — Primo Magister agit de beatae trinitatis immensa natura in primo libro. Secundo de creatae novitatis ostensa factura in secundo libro. Tertio de electae caritatis firmata iunctura in tertio libro; quarto de abiectae vetustatis ablata fractura.

II Quae ad mysterium. — Creationem. Postquam Magister tractavit in principio de natura divinarum personarum, nunc in hoc secundo.

III Cum venit. — Postquam Magister in secundo libro de rerum creatione egit, nunc ipse in tertio agit de Dei incarnatione. Et primo agit de vita quam Christus in nobis assumpsit.

IV Samaritanus. — Postquam Magister egit de duarum naturarum coniunctione nunc ipse agit de sacramentorum institutione. Et dividitur prima pars in prohemium et tractatum.

Graz Univ. 247 f. 85—136: Anon. I—IV beendet 1417; Erlangen 516 f. 1—62: Anon. I—IV, beendet 1363; Erlangen 259 f. 1—85: Anon. I—IV. [II: Quae ad ministerium. Postquam Magister in primo tractavit de natura personarum divinarum, nunc ipse tractat de factura naturarum productarum. — III: Cum venit. — Postquam Magister egit in secundo libro de rerum creatione, nunc in tertio agit de incarnatione. Et primo agit de vita etc.]

**713** *I Cupientes.* — Liber iste generali sui divisione dividitur in tres partes, in partem prohemialem et in partem executivam . . . et in recapitulationem.

— Veteris. — Sicut visum et supra, huius sacrae doctrinae subiectum principale est Deus, et quia scientiae dividuntur quemadmodum et res.

II Creationem. — Postquam determinavit de Deo secundum se, quantum ad conditiones naturalis perfectionis suae, in hoc secundo libro agit de ipso secundum quod eius potentia relucet in opere creationis.

III Cum venit. — Postquam Magister determinavit in primo libro de exitu rerum a primo principio, hic in tertio libro determinavit de reditu rerum in finem ultimum qui est Deus.

Wien Nat. 1590 f. 81r/104v: Anon. I—III d. 26.

**714** *I Cupientes.* — Liber iste sententiarum dividitur in tres partes principales. In prima parte praemittitur quid parat scribere in praesenti prologo. In secundo tractatum exarat distincto opere ibi: Veteris. In tertia hoc opus declarat completum.

Veteris. — Haec est secunda pars huius, in qua Magister tractatum suum exarat per distinctionem operis, et dividitur in quattuor partes secundum quattuor libros speciales. Nam primo de praelatione Dei praesidentis . . . Secundo de creatione cuiuslibet entis. — Tertio de redemptione reparatae gentis . . . quarto de ablutione inquinatae mentis. Expl.: voluntate pietatis et compassionis noluit mortem sui unigeniti.

II Creationem. — Iste est secundus liber sententiarum qui sic continuatur ad praecedentem. Nam in praecedenti egit Magister de praelatione Dei praesidentis. Hic in toto libro agit de creatione cuiuslibet entis. Expl.: Septiformis et multiformis gratiae plenus venit.



III Cum venit. — Hic incipit tertius liber sententiarum, qui sic continuatur ad praecedentes. Nam in praecedentibus egit Magister de praelatione.

Expl.: Videre facie ad faciem, eo parante qui salutis nostrae fuit auctor.

IV Samaritanus. — Hic incipit quartus liber sententiarum et sic continuatur ad praecedentes. Nam postquam agit de praelatione.

Expl.: possumus ipsum iocunda facie ad faciem contemplari, parante eodem Domino etc.

Trier 941/925: Nicolaus Lakmann [1446 Dr. Theol. 1479 †] I—IV; II beendet 4. Nov. 1443 in Erfurt; Augsburg Fol. 413: I—II [Inc. I: Liber iste sententiarum dividitur in tres partes. In prima parte praemittit quoddam praebulum quod Magister parat; Inc. II: Iste est liber secundus sententiarum, qui sic continuatur etc.]; Bamberg Th. 81: I—II [Inc. I: Veteris. — Haec est secunda pars etc.]; Bamberg Patr. 55 f. 375v: II (fragm.); f. 385—399: IV (fragm.); Erfurt CA 2<sup>o</sup> 98: I; Kassel Theol. Fol. 12: Nicolaus Labenia (Lakmann) I—IV geschr. Erfurt 1470; clm 4760 f. 1—135: Nicolaus Lakmann, I. [Cupientes. — Liber iste . . . praemittit quod parat Magister scribere etc.]; Leipzig, Univ. 603 f. 1—308: Nicolaus Lakmann III—IV [III: Cum venit — Hic incipit liber tertius sententiarum qui sic continuatur ad praecedentes. Nam in praecedentibus egit Magister de praelatione Dei praesidentis. Expl.: plura sunt explicata in lege nova quae est lex amoris, quam in lege timoris, ut sic agnita veritate agnoscere valeamus legislatorem et videre facie ad faciem, eo praestante etc.; IV: Samaritanus — Hic incipit etc.; Expl.: per paenitentiam valeamus portare . . . iocunda facie ad faciem contemplari, praestante eodem etc.]; Göttingen, Univ. Theol. 138: I—III; Vat. lat. 4289: I—IV. Vgl. L. Meier, Antonianum 5 (1930) 157—202; Studi Francescani 2 (1930) 413—425; Franziskanische Studien 25 (1938) 162—177.

**714.1** I Cupientes. — Liber iste sententiarum dividitur in tres partes principales. In prima praemittit quod parat Magister scribere in praesenti prologo, in secunda tractatum exarat distinctio opere ibi: veteris. — Veter s. — Haec est secunda pars principalis huius libri in qua Magister tractatum exarat distincto opere. Et dividitur in quattuor partes secundum quattuor libros partiales. Nam primo agit Magister de praelatione Dei praesidentis in hoc primo libro, secundo de creatione cuiuslibet entis in secundo libro, quarto de ablutione inquinatae mentis in quarto libro. Prima pars quae est praesens liber dividitur in duas partes. Expl.: nolebant eos declinare manus iniquorum. Et haec est sententia huius distinctionis et per consequens finis primi libri sententiarum.

II Creationem. — Hic incipit secundus liber sententiarum qui continuatur sic ad praecedentem librum. Nam in praecedenti libro Magister determinavit de nobilitate primae [primae] rei trinae, hic de universitate creatae machinae. Et dividitur hic liber in duas partes principales. Nam in prima Magister ostendit qualiter effectus fuit primus homo.

Expl.: contraria praecipuntur subditorum voluntates iure primo obediunt. Ista conclusio est sententia huius cui hic oritur quaestio etc. In quo terminatur sententia totius libri secundi sententiarum.

III Cum venit. — Hic incipit tertius liber sententiarum qui sic continuatur ad praecedentes. Nam in praecedentibus egit Magister de praelatione Dei praesidentis in primo libro, de creatione cuiuslibet entis in secundo libro. Hic convenienter incipit agere de redemptione reparatae gentis. Et dividitur in duas partes principales.

Expl.: Spiritus autem vivificat. Et haec est sententia huius distinctionis et totius tertii libri.



IV Samaritanus. — Hic incipit liber sententiarum quartus qui sic continuatur ad praecedentes. Nam postquam Magister egit de praelatione Dei praesidentis.

Expl.: via duce pervenit, Christo scilicet, qui est via, veritas et vita. Ad quam etc.

Magdeburg, Domgymnasium 88 f. 30—193: Petrus Aboues O. Min. Parisiensis I—IV.

**715 Cupientes.** — Liber iste sententiarum primo dividitur in prologum. 1105

**716 I Cupientes.** — Liber sententiarum a Magistro Petro Lombardo Parisiensi episcopo ad honorem et gloriam Dei, augmentum fidei et sui proximique salutem editus, prima sui divisione dividitur in prologum et tractatum sive partem prohemialem et executivam.

— Circa prologum hunc et prohemium generale totius sacrae scripturae quaeritur: Utrum viatoris theologia sit practica scientia vel speculativa sapientia. Pro istius quaestionis decisione primo videndum est de quadam distinctione.

— Veteris. — Haec est pars executiva sive tractatus, in qua de quattuor.

— Quaeritur: Utrum fruitionis, quae est actus elicitus voluntatis, obiectum adaequatum sit essentia divina et non aliqua persona trinitatis. In ista quaestione primo videbitur quem actum dicat frui.

Expl.: praemium beatitudinis aeternae.

II Circa principium secundi sententiarum dubitatur primo: Utrum ordo secundi sententiarum ad primum sit bonus. Notandum in omni.

Expl.: utilitati rei publicae melior et convenientior.

III Circa distinctionem primam tertii quaeritur: Utrum quaelibet naturae rerum creaturarum assumi possint in unitatem suppositi a qualibet divinarum personarum. Notandum, quod articulus fidei est.

Expl.: primum assumptum propter causam dictam.

Berlin, Staatsbibl. Theol. fol. 97 (Rose 572) f. 1—172: Johannes de Wesalia I—III.

**717 Cupientes.** — Liber sententiarum primaria sui divisione dividitur in partes tres quia primo. 462

**718 I Cupientes.** — Liber sententiarum quem prae manibus habemus principali divisione dividitur in duas partes, scil. in prohemium in quo ad huius operis amorem Magister Petrus auditores nititur inclinare; et in executionem, in qua id quod intendit.

Veteris. — Finito prohemio et parte auditorum motiva sequitur tractatus sive pars lectorum instructiva. Dividitur autem iste totalis liber in quattuor partiales. In primo namque agitur de beatae trinitatis suprema visione.

II Creationem. — Postquam Magister egit de Deo respectu se et sub absoluta ratione, hic consequenter agit de Deo in quantum eius potentia relucet in rerum creatione. Dividitur autem totalis liber in duas [partes]. In prima agit de creatione rerum in generali.

Expl.: Sed si Deo contraria iusserint non est faciendum.

III Cum venit. — Postquam Magister in duobus libris praecedentibus determinavit de rebus divinis secundum quod a principio egrediuntur, in hoc tertio incipit determinare de eisdem secundum quod ad idem



principium regrediuntur. Et primo determinat de reditu in finem ex parte reducentium scil. in hoc tertio; deinde ex parte reductorum.

Expl.: terret vitiorum si ordinate tangitur.

IV Samaritanus. — Ita incipit liber quartus sententiarum. Postquam Magister egit de Deitatis unice immensa natura libro primo, de entitatis physicae ostensa factura libro secundo, de caritatis deificae ostensa iunctura.

Expl.: suo sanguine pretiosissimo pacificans et reconcilians nos Deo.

Lüneburg, Theol. Fol. 48: Christianus de Hiddestorp, Erfurt, I—IV.

**719** I Cupientes. — Libro primo suo Magister praemittit prohemium et dividitur in quattuor partes. In quarum prima.

— Circa primum sententiarum quaeritur: Utrum Deus sit subiectum. Dicendum quod differunt materia et subiectum.

II Quaeritur: Utrum creaturae sint in continuo fieri.

III Transite ad me omnes qui concupiscitis me. — Magister determinat.

IV Vincula illius alligaturae salutaris. Eccli. 6. — Secundum quod dicitur.

Basel B III 13 f. 32—182: Johannes Quidort Parisiensis I—IV; Admont 60 f. 1—52. Bologna A 913 (Extr.); Paris, Mazarine 889 f. 1—102; Wien, Nat. 2165 f. 1—141: Anon. I—III [I: Cupientes — Circa principium sententiarum quaeritur: Utrum in theologia Deus sit subiectum. Videtur quod non. Quia si Deus esset subiectum, aut hoc esset sub ratione finita aut infinita. — Laut Index f. 77<sup>v</sup> ist dies die zweite Frage. Die erste lautet: Utrum theologia sit practica vel speculativa; die dritte: Utrum modus sacrae scripturae debeat habere sub una littera plures sensus. — II: Quaeritur: Utrum creaturae sint in continuo fieri vel sint in facto esse. Videtur quod in continuo fieri; III: Utrum natura divina et humana potuerit uniri in uno supposito. Quod non; quia quod non est possibile ad unionem, non potest alii uniri. Sed natura divina].

**720** I Cupientes. — Libro primo suo Magister praemittit prohemium et dividitur in quattuor partes. In quarum prima ponitur excusatio auctoris. In secunda reprehendit detractoris.

Cupientes. — In speciali sic procedit Magister et ut reddat auditorem benevolum, primo ponit.

Veteris. — Hic incipit liber cuius divisio sumi potest.

Veteris. — In speciali ergo sic procedit Magister, et proponit primo quod secundum doctrinam.

II Creationem. — Liber sententiarum ut dictum est in principio in quattuor libros sive particulas dividitur sicut fluvius paradisi in quattuor capita Gen. 2 etc. ut supra. Huius ergo secundi libri materia sunt opera creationis.

— Creationem. — In speciali sic procedit Magister et proponit primo, quod ex auctoritate Gen.

III Cum venit. — In hoc tertio libro agitur de effectu humanae restaurationis et primo de conditionibus concurrentibus ex parte agentis. — Cum venit. — In speciali sic procedit Magister. Et proponit primo.

IV Samaritanus. — In hoc quarto libro agitur de Deo in quantum bonitas relucet in effectu humanae sanctificationis perfectae in futuro. — Samaritanus. — In speciali sic procedit Magister et proponit.

Wien, Nat. Bibl. 1468 f. 1—59: Jacobus de Losanna I—IV; sententia sententiae Petri Lombardi; Wien Nat. Bibl. 4593 f. 1—74: Jacobus de Losanna I—IV.



**720,1** I Cupientes. — Libro suo Magister praemittit prohemium in quo primo ponitur excusatio auctoris.

— Veteris. — Hic incipit liber, cuius divisio a parte subiecti sumi potest sic: Subiectum enim principale Deus est.

Expl.: genus humanum redemptum est, praestante eodem etc.

II Littera: Deum etiam exemplatur. — Contra: Fides catholica ponit formas exemplares; ergo in hoc non erravit.

Expl.: observantia perducit ad vitam, quam nobis etc.

III Circa litteram dubitatur. — Cum venit. — Quaeritur: Quare dicitur tempus gratiae plenitudo temporis. Respondeo: propter multiplicem.

Expl.: reverentia iuramenti et cautela iurantis.

IV Littera: observatione ceremoniales. — Quaeritur: Quid appellantur ceremoniae. Respondeo: Ceremoniae dicuntur.

Expl.: vita in praemio. Joh. 23. Ad quam etc.

Merseburg, Domstift 92 f. 86—141: Anon. I—IV.

**721** Cupientes. — Libro suo Magister praemittit prohemium, in quo primo ponitur excusatio auctoris, secundo reprehensio detractorum . . . tertio commendatio operis . . . quarto excitatio auditorum . . . In prima parte excusat se a praesumptione.

Vorher wird ohne Incipit behandelt: 1. Utrum theologia sit scientia; 2. an theologia sit una scientia; 3. an Deus sit subiectum in theologia; 4. an theologia sit scientia speculativa vel practica; 5. utrum praeter alias scientias theologia sit necessaria; 6. [utrum modus in theologia adhibendus sit inquirendi per rationes.]

Klosterneuburg 304 f. 62—65: Anon. I. Prol.

**721,1** I Cupientes. — Magister huic operi praemittit prohemium, in quo ponit tres causas dehortantes, ne aggrediatur hoc opus.

— Veteris. — Principale opus aggrediens Magister dicit omnem theologicam.

Neapel, Naz. VII C 14 f. 71—85: Anon. Glosse zu I; vgl. Landgraf, Rech. Théol. Anc. méd. 3 (1931) 148.

**722** Cupientes. — Magister huic libro praemittit prohemium in quo primo ponitur. 6

**723** Cupientes. — Magister huic operi praemittit quendam prologum in quo volens inducere. 91

**724** I Cupientes. — Magister operi suo praemittit prohemium in quo tria solita facit. Primo reddit benevolum secundo docilem.

— Hic quaeritur brevi de duobus. Primo: Utrum theologia sit scientia. Et videtur quod non. Omnis scientia procedit ex principiis per se notis. Sed theologia cum procedat ex articulis fidei non procedit ex principiis per se notis. — Utrum sit necessaria. — Utrum practica vel speculativa. — Utrum dignior aliis. — Utrum sit sapientia.

Veteris. — Finito prohemio hic incipit tractatus. Ubi Magister explicat suam intentionem.

— Hic quaeruntur duo. Primo de frui. Et videtur quod frui sit actus intellectus.



II Creationem. — In hoc secundo libro Magister principaliter tria facit. Primo tractat de rerum productione. Secundo de creaturae donatione.

— Utrum res creatae sint a Deo. Et videtur quod nihil sit creatum.

— Utrum sit aliquod principium praeter Deum.

Vat. lat. 1114 f. 1—53: Anon. I—II. Vgl. Nr. 1290.

**725** Cupientes. — Magister Petrus Lombardus in prologo generali et communi. 1645

**726** I Cupientes. — Magister sententiarum in principio prologi sui ut doctor humilis et devotus dicit se desiderare.

Expl.: Ab Agabo propheta.

II Creationem. — In primo libro determinavit Magister de sacramento trinitatis et unitatis divinae. Hic determinat de creaturis et rerum creatione.

III Cum venit. — Hic dicit Magister quod haec temporis plenitudo fuit tempus gratiae scil. tempus sextae aetatis.

IV Samaritanus. — Postquam Magister in primis tribus libris determinavit de rebus quibus fruendum et utendum est et quae fruuntur et utuntur, hic determinat de signis scil. de sacramentis. De quibus primo quattuor considerata occurrunt.

Expl.: se tales poenas evasisse.

Vat. Barb. lat. 493 f. 141—192: I—IV.

**727** I Cupientes. — Magister sententiarum volens scribere librum sententiarum theologorum, operi suo praemittit prologum suae intentionis declarativum in quo quidem ponit causas.

— Veteris. — Post prohemium hic Magister convenienter ponit partem executivam, cuius causa formalis consistit in debita divisione et diversorum prosecutione.

— In primo agitur de Deo secundum rationem suae naturalis perfectionis. In secundo de Dei potentia relucente in opere creationis. In tertio de Dei sapientia patente in beneficio redemptionis. In quarto de Dei clementia innotescente in effectu humanae iustificationis.

Expl.: circumstantiae ordinentur in debitum finem scil. in Deum qui est alpha et o, principium et finis.

II fehlt.

III Cum venit. — Hic incipit tertius liber sententiarum in quo Magister determinat de divini Verbi incarnatione. Et continuatur sic: Quia quattuor sunt circa subiectum theologicum considerata, scil. essentia, potentia, sapientia et clementia, quae habent ordinem naturae ad invicem, sicut patet, postquam Magister in primo determinavit de eius essentia, in secundo de eius potentia.

Expl.: qui surgens nos alliciat et post trahat in praesenti per gratiam et in futuro per gloriam.

IV Samaritanus. — Hic incipit quartus liber, in quo Magister determinat de Dei clementia et bonitate quae relucet in effectu humanae sanctificationis, et continuatur sic: Postquam egit de Dei essentia in primo, de eiusdem potentia in secundo.

— Postquam egit de redemptionis sufficientia, hic de eius efficacia.



Expl.: carnalium operum quae sunt peccata, ex quibus generatur vermis spiritualis.

clm 8997 f. 1—82, 83—100, 170—188, 188—219. Matthias Doering OM. [geb. c. 1393; 5 Jahre in England, 1422 an der Universität Erfurt; 1424 Dr. theol., 1427 Provinzial, † 1469] I, III, IV, gelesen 1422. Vgl. P. Albert, Matthias Doering, ein deutscher Minorit des 15. Jhdts., Stuttgart 1892. L. Meier, De schola Franciscana Erfordensi saec. XIV, Antonianum 1930. L. Meier, Der Sentenzenkommentar des Matthias Doering, Franzisk., Studien 17 (1930) 83—89.

728 Cupientes. — More scribentium praemittit. 1606

729 I Cupientes. — Operi suo Magister praemittit prohemium in quo tria principaliter facit. Primo captat auditorum benevolentiam, secundo praeparat docilitatem ibi.

II Creationem. — Cum per creaturas deveniatur in cognitionem creatoris, videtur quod prius debuit determinare de creaturis quam de creatore.

III Cum venit. — Iste tertius liber in quo agit Magister per ordinem de sacramento incarnationis, de mysterio passionis, de virtutibus et donis.

IV Samaritanus. — Determinato in praecedentibus libris de vivente per essentiam quod est Deus.

Worcester F 2: Anon. I—IV.

730 Cupientes. — Primus liber dividitur in septem. 1012

731 Cupientes. — Prohemium istud dividitur in tres partes. 835

732 I Cupientes. — Quaeritur primo: Quid sit subiectum librorum sententiarum. Respondeo: Quia secundum Philosophum I Posteriorum subiectum dicit rationem.

II Creationem. — Iste secundus liber in duas partes dividitur, quia primo agit Magister de rerum conditione.

III Cum venit. — Iste tertius liber sententiarum dividitur in partes duas. Prima determinat de humanitate a Christo assumpta.

IV Samaritanus. — In libro quarto agit Magister de sacramentis et dividitur.

Münster 337 (447) Anon. I—IV.

733 Cupientes. — Quaeritur utrum aliquod ens creatum. 352

734 Cupientes. — Quaeritur utrum theologia sit scientia. 307

735 I Cupientes. — Quaestio: Utrum praeter doctrinas... physicas sit necessaria doctrina sacrae scripturae. Solutio: Dicendum quod sic.

II Creationem. — Quaestio: Utrum sint plura prima principia.

III Cum venit. — Quaestio: Quare tempus gratiae dicitur plenitudo.

IV Samaritanus. — In hoc quarto libro agitur de Deo inquantum eius bonitas relucet in effectu humanae sanctificationis.

Eichstätt 728: Johannes Scherl [Schreiber?] O. P. I—IV (Leipzig 1464).

736 I Cupientes. — Quia libri divisio, videlicet ut habeatur materiae traditae sigillata cognitio.

Veteris. — Expedita prima parte huius libri scil. prohemio, hic incipit secunda pars principalis, scil. tractatus. Et dividitur in duas partes. Primo enim praemittit quaedam generalia quasi totius operis praelibativa, secundo intentionem suam exequitur.



II Creationem. — Postquam Magister in primo libro determinavit de rebus fruibilibus sive de rebus divinis quibus fruendum est, iam in isto secundo libro tractat de rebus utilibus.

III Cum venit. — Postquam in praecedentibus libris determinat Magister de rebus divinis et creatis secundum exitum a principio, hic incipit determinare secundum reditum in idem principium tamquam in finem.

— Diligenter. — Magister in hac parte assignat rationes, quare potius Filius sit incarnatus quam alia persona.

IV Samaritanus. — Postquam Magister in tribus primis libris tractavit de rebus tam fruibilibus quam utilibus distinctis at etiam in uno convenientibus, nunc in isto quarto libro incipit tractare de signis salutiferis.

clm 12.305 f. 1—390: Anon. I—IV.

737 Cupientes. — Sic incipit liber sententiarum qui sua primaria. 979

738 Cupientes. — Super litteram.

Ravenna, Classense 472 f. 33 ff.: Anon. I, irrig dem Matth. v. Aquasparta zugeschrieben; wahrscheinlich von Petrus de Anglia OM.

739 Cupientes. — Totali libro praemittit Magister(?) prologum. 1365

740 Cupientes. — Totali libro praemittit Magister prologum in quo tangit. 1176

741 Cupientes. — Totalis iste liber sententiarum dividitur in duas partes in prologum et tractatum. 1001

742 Cupientes. — Totus iste liber sententiarum quem compilavit Magister Petrus Lombardus. 1123

743 Cupientes. — Utrum praeter doctrinas philosophicas sit necessaria doctrina sacrae scripturae. 971

744 I Cupienti summam utilis et necessariae veritatis theologicarum quaestionum cordis pugillo concludere.

— Omnis theologica speculatio circa quattuor consistit, scil. in cognoscendo creatorem cum suis comparationibus, creaturam cum infirmitatibus.

II Transeuntes a creatore ad creaturas, cum earum aliae sint spirituales.

III Dicto de peccatis quibus homo est lapsus in perditionem, dicendum est de reparatione.

IV Dicto de medico cum unguentis et documentis i. e. de Christo cum virtutibus et praeceptis, dicendum est nunc in quarto libro de medicinarum vasis et sanitatibus.

Expl.: Dominus ministrabit nobis . . . ne meritum minuatur.

Vat. lat. 1187 f. 1—76: Johannes de Treviso OP, Compendium theologiae. Vgl. A. Fries, in Arch. Fratr. Praed. 6 (1936) S. 351—360.

745 Dabo in Sion salutem. 1434

746 Da mihi intellectum. 2184

747 I Da mihi intellectum. — In primis sicut dicit Richardus.

II Da mihi intellectum. — Completo testimonio divinae caritatis.

III Da mihi intellectum. — Sicut totius mundi creatio dat.

Cambridge, Gonville and Caius 300 f. 1—270: Guilelmus Nottingham OM. I—III.

748 De angelica itaque natura haec primo. 663



**749** De communicatione idiomatum in Christo quaedam alias dixi, quae nunc Deo iuvante proprio modo diffusius et ordinatius pertractare.

Expl.: inspiciantur in tractatu et sufficiant.

clm 26.711 f. 301—309: Nicolaus de Oresme, De communicatione idiomatum; Magdeburg, Domgymnasium 93 f. 373—377: Anon. Paris nat. lat. 3074; 5755; 14579; 14580; Bamberg Q III. 38; Brügge 181; Brüssel 1695; Erfurt CA 4<sup>o</sup> 150; Trier, Seminar 81; Wien Nat. 5379; London, Brit. Mus. Kings 10 C 6; Utrecht, Univ. 181. Vgl. E. Borchert, in Baemkers Beiträgen 31, 3 (1934) S. 10.

**750** Dedit abyssus vocem suam. Habacuc. 3. — Gloriosus doctor Augustinus diem vere supernam dignitatem et rationalis creaturae aeternam felicitatem considerans.

— Utrum Deus sub ratione abyssali sive abscondita subiciatur in sacra theologia. Et videtur primo quod sic.

I Utrum obiectum ordinatae fruitionis possit esse aliquid citra Deum.

II Circa materiam secundi libri sententiarum quaero primo: Utrum possit evidenti ratione probari esse unum principium primum quod sit rerum in esse de nihilo productivum.

III Circa materiam tertii libri sententiarum primo quaero: Utrum Filius Dei humanam naturam assumpsisset, dato quod homo sine omni peccato in statu innocentiae permansisset. Et videtur quod non, quia in Dei operibus nihil debet esse frustra.

IV Dedit abyssus etc. — Ut supra patuit distinguendo verba iam dicta Magister in quarto.

Samaritanus. — Postquam Magister in primis tribus libris tractavit de rebus.

— Utrum sacrameenta novae legis habeant in se virtutem seu potentiam creativam. Videtur quod sic. Quia virtus quae est gratiae effectiva illa est creativa.

Expl.: loquebatur tamquam philosophus naturalis.

Wien, Nat. 1441: Anon. I—III [spätère Zuteilung: Thomas de Argentina]; Vat. lat. 1093: Thomas de Argentina IV. clm 8369: Thomas de Argentina, I. [Prol. q. 1: Utrum praeter ... humanitus adinventas sit necesse ponere aliquam aliam scientiam seu doctrinam, ad quam non possit humanus intellectus naturaliter pervenire. Et arguitur quod non. Prol. q. 2: Utrum Deus sub ratione infinita vel absoluta sive Deitatis subiciatur in sacra theologia. Et videtur primo quod sic. d. 1 q. 1: Utrum obiectum beatiae fruitionis possit esse aliquid citra Deum. Expl. et vere esset beatifica]; Magdeburg, Domgymnasium 123: Thomas de Argentina I; 124: Thomas de Argentina III [Dedit abyssus — Juxta superius factam distinctionem]; II [Dedit abyssus — Sicut patet ex his quae dicta sunt]; 125: Thomas de Argentina IV (1406) [Dedit abyssus — Ut supra patuit]; Berlin, Theol. fol. 168 (Rose 507) f. 19—137: III—IV; Prag 417: I; Augsberg 369: I—III; clm 14209: IV; Neapel VII C 44: I; XIII A 18: IV.

**751** De ecclesia, quid sit. 570

**752** I De fide [et spe] quae in nobis est, omni poscenti rationem reddere, ut ait Petrus in epistola sua, parati esse debemus cum modestia et timore. — Itaque ut pariter servetur modestia in sermone, timor in assertionem.

— Fides ut ait Apostolus est substantia rerum sperandarum ... quia per fidem in nobis subsistunt speranda.

— Et quoniam fide tamquam mensura rectitudinis omnia moderanda sunt, ne quid ut superfluum.



I, c. 15 = c. 12. Nunc de illa parte fidei est agendum quae ad sacramentum incarnationis pertinet.

Expl.: defendendo suam potentiam.

II Pertractatis partibus fidei adiciendum videtur de prima rerum creatione. Cum Plato dixerit.

Expl.: Et angeli vestri sciunt.

III Sicut diximus: in principio creaturarum creavit Deus coelum.

Expl.: certus esset quod non rueret.

IV Contra peccata tam originalia quam actualia, de quibus iam diximus.

Expl.: mutantur illi, non ipse.

V Post legem Moysis successit lex evangelii. De cuius sacramentis.

Expl.: Quod non videtur esse verum.

VI Nunc de sacramento confirmationis videndum est. Dicunt auctores quod hoc.

Expl.: per invocationem Trinitatis.

VII Deinceps de coniugio dicendum est. Sed prius est videndum quid sit.

— Coniugium quod et matrimonium appellatur.

Expl.: Nuptias frequenter iterandas.

PL 176, 42—174: Summa sententiarum I—VII = PL 171, 1067—1150 = Sententiae Hildeberti Cenomanensis c. 1—41 (= PL 176, 42—122). Expl. dilectionem proximi referuntur = Summa sententiarum tr. IV c. 3 (PL 176, 121).

Erlangen 228 (277): I—VII; Erlangen 229 (238): I—VII; St. Florian 146 f. 1—54; Graz, Univ. 1028; Innsbruck, Univ. 662 f. 1—96; Klosterneuburg 312 f. 1—80; Klosterneuburg 816 f. 1—89; Wien, Nat. 1642 f. 1—54 (anon.); Wien, Nat. 738 f. 140—198; Erfurt Q 130 f. 180—205; Erfurt Oct. 27 f. 1—81. clm 27.032 f. 181—225 „Sententiae Hugonis“, geschr. 1408. Lisboa, Nac. Alcobaca 75 (Odo); Brüssel 679/681 (Odo); Olmütz 203 (Odo); Würzburg imp. th. q. 62, 36 (Odo); Bordeaux 609 (Hugo); Nîmes 52 (Hugo); Douai 363 (Hugo); Douai 364 (Hugo); Paris, nat. lat. 2916 (Hugo); Paris nat. lat. 3244 (Odo); Rouen 533 (Odo); Troyes 524, 1264, 1487 (Odo); Paris, Nat. nouv. acq. 1397 (Hugo); clm 14.160 (Hugo); clm 22.031 (Hugo); clm 28.363 (anon.); Alençon 24 (Walter v. Mortagne); Paris, Arsenal 265 (anon.); Oxford, Bodl. Laud. misc. 80 (anon.); Padua, Univ. 1171 (Hugo); Pavia, Univ. 416; Salzburg, St. Peter b. X. 19 [„P. Comestor“]; Berlin, Staatsbibl. Theol. fol. 428 f. 1—60; Anon. I—VII; Leipzig, Univ. 631 f. 1—38; 632 f. 1—68; Anon. I—VII; Giessen 731 f. 139—275.

753 De homine assumpto i. e. incarnatione. 1025

754 De incarnatione primo quaeritur: An possit esse. 1555

755 De incarnatione quaero: Si Verbum. 1296

755,1 Deinceps de coniugio dicendum. 752

755,2 De purgatorio quae dicentur poenae. 1445

756 De sapientia Verbum. Patris.

— Quare detraxisit. — Duo sunt genera locutionum. — In quaestionibus autem praeambulis ad totum librum a. 4, quamvis doctor dixerit, quod ens divinum potest poni subiectum theologiae.

Vat. lat. 772 f. 4—17: Bernardus Claromontensis, Defensio s. Thomae contra Aegidium Romanum I.

756,1 Delet peccata caritas. 66,1

757 De quaestionibus difficilibus ad theologiam pertinentibus variae sunt opiniones veritati impugnantes paucorum.



— Quaeritur primo: Utrum de credibilibus revelatis possit aliquis habere scientiam proprie dictam.

Münster 201 (218): Apologie für Thomas v. Aquin.

**758** De quattuor causis sacrae scripturae. 887

**759** De sacramentis dicturi videamus in principio: Quid sit sacramentum. Magister in quarto sententiarum ponit diversas sacramenti descriptiones. Dicit enim in principio: Sacramentum est sacrae rei signum. Secundum hoc sacrificia veteris legis.

Expl.: remanent nec possunt deleri: Unde superfluum esset talia sacramenta iterari.

Hamburg, Staatsbibliothek Theol. Fol. 1048a f. 102—136: Magister Everardus, tractatus de sacramentis; Hohenfurt 80: Anon. Summa sacramentorum. clm 12.669: Anon. Summa de sacramentis.

**760** De sacramentis in generali primo quaeritur: An fuerint necessaria. 1555

**761** De sacramentis in summa videndum est primo: Quid sit sacramentum; quod sunt sacramenta.

Heiligenkreuz 263 f. 104—113: Anon. Summa sacramentorum.

**761,1** De sacramentis quaedam breviter tractaturi. 1238,1

**762** De sacramentis quaeritur: Si circumcisio. 1296

**763** De sacramentis. Sacramentum est invisibilis. 1025

**763,1** Descendit et lavit septies in Jordane. 1434

**763,2** De sentiis divinae paginae aliqua Deo volente dicturi, ab ipsa divina qua nihil altius esse potest incipiamus essentia, quae teste Augustino ineffabilis est.

Anon. sententiae divinae paginae; [ed. Bliemetzrieder, Baeumkers Beiträge 18, 2—3]; Paris, nat. lat. 18.108 f. 23—34; 15.172 (fragm.); Paris, Mazarine 708 f. 1—16; 731 f. 97—115; Heiligenkreuz 236 f. 85—116; London, Brit. Mus. Burn. 295; Aroundel 360; Marseille 231.

**764** Desiderio meo volens satisfacere cum tempus quietis.

— Cum igitur meditatio vel contemplatio multum versetur seu occupetur circa Deum cum devota inquisitione, circa creata cum admiratione.

— Anselmus: Omne bonum a summo bono et omnis essentia est a summa essentia.

Expl.: Corda hominum tentare non cessat.

Hamburg, Staatsbibl., St. Petri 21 f. 181—242: Ludovicus frater et monachus in Tzymia, O. Cist. sententiae Patrum collectae; Hamburg, Staatsbibl., St. Petri 60: Anon. [Inc.: Cum meditatio].

**765** De spiritu metet. — Epistola hesternae. 851

**766** De Spiritu metet. — Ex sententia colligitur. 851

**767** I De Spiritu Sancto est. Matth. 1. et est idem thema quod in lectura bibliae.

— Nostorum antiquorum patrum volens sequi vestigia, iuxta materiam.

— Utrum rationalis viatoris anima, peccato proprio privata Spiritus Sancti gratia, possit de peccato satisfacere condigna Deo poenitentia.

— Circa primam partem prologi in qua Magister videtur ponere in Deo fiduciam.

Expl.: cuilibet sit impossibile.

II Circa principium secundi libri moveo primo istam quaestionem:



Utrum ab increato esse per creationem fuerit possibile ab aeterno mundum processisse.

Expl.: Adimpletionis patriae.

III Circa principium tertii libri sententiarum tale primo quaero dubium: Utrum Verbum sine Patre naturam humanam potuerit assumere.

Expl.: dictum mendacium.

IV Circa quartum librum sententiarum quaero primo: Utrum absque sacramentorum gratia viator possit ad meritum proficere ex voluntate suo libera.

Expl.: perfectionem intensionis.

Michael Aiguani de Bononia O Carm. I—IV.

Bologna, Univ. lat. 765 (1520); Florenz, Naz. II. II. 279; Milano, Ambros. A 143 sup; L 79 sup. Wien, Nat. 4878 f. 66—212: I—III; Bamberg, Theol. 78 (Q IV 24) f. 152—239: IV; Krakau, Univ. Jagell. 1459 (CC VII 5); ed. Mailand 1510 I—IV; Venedig 1622 I—IV. Vgl. B. M. Xiberta, De scriptoribus, S. 324—393.

768 De subiecto quaeritur theologiae. Et primo: Utrum idem sit. 1419

769 Deum esse multis modis ostenditur. 2449

770 Deum esse multis modis ostenditur. Hoc enim fides recta testatur, Scriptura sacra eloquitur, comparatio rerum indicat, sanctique praedicant, creaturae rerum clamant, ratio naturalis dictat.

Wien, Nat. 636 f. 50—57: Anon. sententiae de Deo; vgl. nr. 2449.

— Post naturam corpoream et incorpoream dicendum de natura ex utrisque composita, scil. primo ex parte mentis, secundo ex parte corporis, tertio ex parte totius hominis. De anima igitur videndum est primo quid sit.

Wien, Nat. 636 f. 58—61: Anon. sententiae de anima.

771 De unitate divinae naturae tractaturi. 807

772 Deus autem. — Quaeritur: Utrum divina natura. vgl. 1176

773 Deus autem qui dives est. — Utrum divina natura. 1176

773,1 Deus de cuius principio et fine tacetur, voluit cognosci, cognoscendo laudari.

Anon. sent. Paris, nat. lat. 18.113 f. 74—84 (verbrannt); clm 23.440 f. 76—87; clm 14.569 f. 99—130; Berlin, Staatsbibl. Philipps 1994 f. 62—63.

774 Deus est id quo melius cogitari non potest.

Paris, Mazarine 862: Gerard de Prato, Sent.

775 Deus est sine principio et sine fine. Ille qui est talis et tantus voluit ut cognosceretur. Agnosci voluit ut amaretur.

Klagenfurt, Stud. Bibl. 34 f. 1—28: Anon. sententiae XII.

775,1 Deus est substantia spiritualis. 23

776 Deus est summe perfectus. 1034

777 Deus Magnus Dominus. 2447

778 Deus non habet initium vel terminum et ipse qui tantus est voluit cognosci sicque amari atque laudari.

Lambach LXXXVI: Liber sententiarum [XII].

778,1 Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus unus atque trinus. Unus videlicet exstat in natura, trinus in personis; solus invisibilis, solus immensus.

Paris, nat. lat. 16.528 f. 323—335: Anon. de Deo.



778,2 Deus principium et finis totius creaturae tam immensus est in maiestate suae essentiae, quod quid sit.

Anon. sent. clm 14.569; clm 23.440; Berlin, Staatsbibl. Philipps 1994; ed. Weisweiler, Rech. Théol. anc. méd. 5 (1933) 252—274.

779 I Deus summe verus et vere summus, simplex est bonum, perfectum.

II Summa caritas quae Deus est, ubicumque est, non minus aut magis caritas est.

III Aeterna Dei sapientia, in qua manent omnium rationabilium et irrationabilium aeternae rationes.

IV O admiranda divinae maiestatis immensitas, ad cuius altitudinem infinitam dum nulla pertingit.

V Creator omnium Deus, inter omnia quae fecit ad videndam suae beatitudinis gloriam, angelum et hominem condidit.

VI Reparator humani generis, terrena iungens coelestibus et coelestia terrenis, donat seipsum in coelis.

VII Mater virtutum caritas, ubique magnifica, nusquam est solitaria, numquam otiosa. Haec suis contenta.

Expl.: semper ad summa referendo quiescas.

PL 192, 1141—1246: Hugo Rothomagensis, Dialogi I—VII.

780 Deus universorum finis et gloriosa perfectio.

Rom, Casanatense A IV 7 [43] Raimundus de Monte Pessulano.

781 Dicit beatus Augustinus in libro de Magistro, quod de universis.

Brügge 185 f. 110—193 (I 1—57): Abbreviatio Summae Henrici de Gandavo.

782 Dicit Eccl. 38: Unguentarius. 1012

783 Dicitur autem sacramentum iuxta sacrarum Scripturarum ethymologiam. 1561

783,1 Dicitur plenitudo temporis primo propter. 801

784 Dictionum aliae Deo conveniunt. 2525

785 Dicto de medico. 744

786 Dicto de peccatis quibus homo est lapsus in perditionem. 744

787 Dicto de peccatis quibus homo in perditionem lapsus. 869

787,1 Dicto de peccatis quibus homo lapsus est. 1168

788 Dicto de praeceptis et iudiciis. 869

789 Dicto de prudentia et temperantia dicendum est de fortitudine. De qua hoc modo dicitur. Primo ponentur diversae acceptiones huius nominis fortitudo.

Kremsmünster 1 f. 111r—125r: Anon. de fortitudine et iustitia. [Fragment aus De quattuor virtutibus cardinalibus, XIII].

790 Dictum est de illo per quem vetera transierunt. 1401

791 Dictum est de vitiis et virtutibus. Nunc dicendum est de illo per quem vitia. 1401

792 Dictum est prius, quare homo. 1343

793 Dictum est supra de redemptore. 1426

794 Diligenter vero adnotandum est, quare Filius. 934

795 Diligenter vero adnotandum quare Filius non Pater. 872

796 Diligenter vero adnotandum est, quare Filius non Pater vel Spiritus Sanctus. 663



**797** Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. 1645  
**797,1** Diligite iustitiam qui iudicatis terram Sap. 1. — Audite hoc. — Utrum constitui reditus pecuniarum . . . licitum sit et expediens in re publica.

Expl.: ratum habebit pignus valebit.

clm 2799 f. 346—387: Henricus de Oyta, De contractibus.

**798** Distinctione prima quaestione quarta in pede. 962

**799** Distinctione prima secundi libri agit Magister de creatione. 951

**800** Distinctione prima de rerum creatione et formatione. — Creationem. — Elidens errores quorundam plura sine principio.

Basel A. IX. 9: Anon. II [Lomb. Abbrev.].

**801** III Distinctio prima tertii libri sententiarum.

Nota: Dicitur plenitudo temporis, primo propter magnitudinem illius qui venit . . . secundo propter impletionem legis.

Michaelbeuern 275 f. 97—140: Anon. III sent.

**802** I Diversorum sacrae theologiae doctorum super sententias volumina perspicies, inter ceteros.

— Utrum Deus sub ratione infinita vel absoluta suae Deitatis subiciatur in theologia nostra. Et arguitur quod sic. Quia simpliciter simplex aut totaliter scitur aut totaliter ignoratur.

— Circa primam distinctionem huius primi quaeritur: Utrum obiectum beatae fruitionis possit esse aliquid citra Deum. Et arguitur sic. Quia illud quod est per se bonum.

Vat. lat. 1085 f. 4—231: Baltassar de Tolentino OSAE I (nach Alfons Vargas Toletanus).

I Quaeritur: Utrum habitus theologicus possibilis viatori de lege communi sit scientia proprie dicta. Et videtur quod non, quia fides et scientia de eodem obiecto non sunt compossibiles in eodem intellectu.

— Quaeritur: Utrum delectatio sit perfectior dilectione.

Vat. lat. 1084 f. 152—173: Baltassar de Tolentino OSAE I [secundum Alphonsum Vargam Toletanum et Gerardum Senensem]; vat. lat. 893 f. 1—4, 176—180: I d. 4—5, 33—34.

I Circa prologum primi sententiarum quaeritur: Utrum divina essentia possit esse de immensa natura intellectui creato notitia theologia beatifica. Pro declaratione huius quaestionis erunt quattuor articuli. Primus: Utrum absolute possibile sit, aliquam formam creatam esse proprio subiecto rationabili remissius actum vel formam intrinsecam quam sit in sui natura actus vel forma.

— Circa primam distinctionem in qua Magister tractat de frui et uti, quaero primo istam quaestionem: Utrum sola trinitate incommutabili creatura rationalis possit frui beatifice.

Vat. lat. 1084 f. 1—106: Baltassar de Tolentino OSAE I (secundum Johannem de Ripa).

**803** Dividitur liber quartus sententiarum secundum unum modum dividendi in duas partes. In prima determinat de reparatione humani generis facta per sacramenta.

— Utrum medicina sacramentalis necessaria sit vel superfluat.

Vat. lat. 782 f. 152—180: Anon. IV. cf. Landgraf, ZfKTh 1928, 55—57.

**804** Divinae bonitatis immensitas quam caritate. 1645



- 805 Divinae sapientiae subtilitas. 1611
- 806 Divina miseratione expeditus utcumque. 1181
- 807 I tr. 1—2 Divinum nobis per organum sapientiae resultat oraculum. Funiculus inquit triplex difficile rumpitur. Quae parabola est instantis temporis, cum funiculus caritatis affectuum varietate.
- II tr. 1—6 De unitate divinae naturae tractaturi sequemur illuminationes ex sacra scriptura. — Illuminans tu mirabiliter a montibus etc.
- III tr. 1—5 Fides catholica non solum unitatem divinae substantiae, de qua praecedens noster liber expletus est, laudat, sed etiam personarum trinitatem.
- IV tr. 1 Genitor universae geniturae Deus Pater tria habet notionalia, scil. paternitatem, innascibilitatem et spirationem activam [= De Deo Patre secundum appropriatam sibi rationem primi principii].
- IV tr. 2 Quia vero supra diximus quia actus et potentia [De potentia et actu].
- IV tr. 3 Tractatus de primis causatis secundum rationem fluxus a Patre luminum [= de substantiis spiritualibus].
- V tr. 1 Christus Jesus, cuius personae hunc quintum librum dedicamus, praecipue secundum mysteria incarnationis quae ad discretam huius personae theologiam pertinet.
- V tr. 2 Sicut autem Filius Dei, cum naturam humanam assumpsit naturae ipsius multas perfectiones.
- VI tr. 1 Verbum hoc aeternam de cuius incarnatione praecedens liber est, non potest esse sine spiritu, cum non sit imperfectius nostro verbo.
- VI tr. 4 Sub speciali tractatu consequenter tractabimus de iustitia. Expl.: [VI tr. 4 c. 28]: ideo ex his habitibus specialiter restat prosequi.
- Wien, Nat. 3924: Ulrich v. Strassburg, Summa I—IV; Wien, Nat. 4646: Anon. III—IV; Innsbruck, Univ. 209 f. 1—148: Ulrich v. Strassburg, IV; Gottlieb 363, 24; Erlangen 530, 1 (619): Ulrich v. Strassburg. I—IV; Erlangen 530, 2 (819): Ulrich v. Strassburg V—VI tr. 4; Basel A VII 39 (VI Extr.); Berlin, Staatsbibl. Theol. fol. 233 (Rose 446): I—VI; Berlin, Staatsbibl. Lat. fol. 766 (Görres 125): V—VI; Köln, Stadtbibl. G. B. 4. 31 (Extr.): G. B. Fol. 170 VI; Krakau, Univ. Jagell. 1954 (III Extr.); Dôle 79 I—VI; Erfurt Amplon. 294 (VI Extr.); Frankfurt, Stadtbibl. 99 (II Extr.); Frankfurt, Stadtbibl. 1225 Praedikatorenbibl. I—VI; Löwen, Univ. D 320 I—IV; clm 6469 I—IV; Paris nat. lat. 15.900 I—IV; Paris, nat. lat. 15.901 V—VI; Vat. lat. 1311 I—VI; 10.038 V; St. Omer 120 I—III; 152 IV; Wien, Nat. 3924 I—IV; 4948 VI; 4646 III.
- 808 Diximus qualiter ipse homo factus est. 1086
- 809 Dixit in primo Magister de Deo quantum ad suas perfectiones naturales. 1645
- 810 Dixit mihi amicus: scriptum tuum super sententias aut corrige aut videas.
- Rennes 41: Guilelmus de Valle Rubionis I—IV (gedruckt).
- 811 Docebo te quid loquaris. 324
- 812 Docetur de sacramentis. Ideo definitionem sacramenti videamus. 1348
- 813 Doctor ille gloriosus Isidorus Hispalensis. 841
- 814 Domine Deus audi clamorem. — In hac petitione. 2441



815 Dubitatur: An Deus possit dimittere peccata absque gratiae infusione.

clm 23.906 f. 1—7: Anon. IV. d. 1—50.

816 Dubitatur circa quaestionem primam de creatione visibilium et invisibilium creaturarum: Utrum a creatore Deo potuerit esse rerum multitudo. Videtur quod non, quia a summo bono non possunt esse mala.

Wien, Nat. 4497 f. 278—335: Anon. II. d. 1—38.

817 Dubitatur primo: Quid sit subiectum. 254

817,1 Dubitatur primo: Utrum sacra theologia. 882,1

818 Dubitatur: Quomodo sacramenta novae legis sunt causativa gratiae. De hoc sunt duae opiniones.

— Dubitatur: Unde et a quo sacramenta huiusmodi habeant efficaciam.

— Utrum omne sacramentum sit signum.

clm 5683 f. 1—91: Anon. IV. [Inc. fehlt; Beg: Una Augustini dicentis: Sacramentum est in quo sub tegimento rerum visibilium divina virtus secretius operatur].

819 Dubitatur: Utrum aliquod sit peccatum tam grande quod proportionetur vel excedat misericordiam divinam. Quod sic arguitur. Quia peccatum in Spiritum sanctum.

— Utrum donum gratiae sit plus ab homine appetendum quam alia dona spiritualia.

— Letzte Frage: Utrum indulgentiae factae a praelatis ecclesiae tantum valent quantum sonant.

clm 4704 f. 1—128: Anon. Quaest. theol.

820 Dubitatur: Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. 1450

821 Dubitatur: Utrum Pater potuerit incarnari. 886

822 Dubitatur: Utrum sacramenta veteris legis sicut novae. 684

823 Dubium: Utrum studium sacrae scripturae nihil falsitatis in se continentis sit ceteris studiis magis meritorium. Pro isto dubio sit propositio prima.

Wien, Nat. 4690 f. 26r/v: Anon. dubium.

824 Dubium: Utrum theologia sit practica vel speculativa. Conclusio responsalis: loquendo de theologia ut est unum aggregatum continens multos.

Wien, Nat. 4690 f. 27r/v: Anon. dubium.

824,1 Dum multa sunt sacramenta. 971,1

824,2 Dum tempus habemus operemur. 2528

825 Duplex est abstinentia. Prima detestabilis, secunda laudabilis. Detestabilis ut in hypocritis, avaris et gulosis.

Expl.: praeparat Deus electis suis.

clm 18.360 f. 241—367: Anon. flos theologiae.

826 Ecce ascendimus Hierosolimam Luc. 18. Supple per virtutem sacramentorum.

Basel A VI 28: Johannes Mulberg OP, Prediger in civitate Arg., Sermones de VII sacramentis, beg. feria 6 post Reminiscere, geschrieben von Burkard v. Rotwil OP.

827 Ecce ego sto iuxta fontem aquae vivae.



— Quoniam rationalis creatura non naturae necessitate sed amoris libertate in finem debet tendere.

clm 8997 f. 106—109; Anon. [Matthias Doering ?] Principium.

828 Ecce haec ex parte. 2447

829 Ecce manus missa ad me, in qua erat liber involutus et expandit illum coram me.

— Et 1 cap. Angelicae hierarchiae dicit Dionysius, quod non est possibile aliter nobis lucere divinum radium.

Expl.: Et statum pacis de quo in epistolis Pauli.

Toulouse 243 f. 282—283; Anon. Princ. in Bibl.; Paris nat. lat. 14.260.

830 Ecce nunc tempus acceptabile. — Tempus acceptabile et dies salutis dicitur tempus gratiae quia in eo visitavit nos.

St. Paul i. L. 28—5—9 f. 1—48; Summa Magistri Praepositini de officiis.

831 Ecce vicit leo. 605

832 Ecclesia incipit ab Abel. 1261

833 Ego ex ore Altissimi prodii. 567

834 Ego ex ore Altissimi prodii primogenita ante creaturam. Ego feci in coelis ut oriretur lumen indeficiens. Eccli. 24. — Secundum Augustinum 10 de Trin. c. 1: ad doctrinas cognoscendas plerumque nos laudantium et praedicantium accendit auctoritas.

— Cupientes. — Iste liber sententiarum cuius expositionem intendimus, sicut et alii libri sacri canonis potest dividi in partes duas; quia primo praemittitur prologus, in quo ponitur istius doctrinae commendatio, secundo subiungitur tractatus.

— Quia finis imponit necessitatem agentis.

— Utrum ista scientia debeat nominari practica aut speculativa vel magis contemplativa. — Utrum debeat dici nobilior et dignior metaphysica et aliis scientiis humanis.

— Veteris. — Praemisso prologo in quo posita est istius doctrinae.

— Utrum voluntas sit nobilior potentia quam intellectus. — Utrum frui formaliter sit actus unius potentiae.

Expl.: cultus et laboris sit nostra merces et praemium, qui est etc.

Troyes 296 f. 1—214; Augustinus Triumphus de Ancona OESA, I d. 1—47. Carpentras 125: I—IV; vgl. M. Schmaus, Geisteswelt des Mittelalters 896—953.

835 I Ego ex ore Altissimi prodivi primogenita ante omnem. — Hic secundum ordinem tanguntur quattuor. Ex quibus secundum seriem libri istius trahitur materia quattuor librorum. In primo enim notatur distinctio personarum.

— Cupientes. — Prohemium istud dividitur in tres partes. Quarum prima sumitur ex parte scripti sive operis.

— Veteris. — Doctrina istius libri quae modo disputationis procedit, et ad perfectionem intellectus.

Expl.: decretum Patris de redemptione nostra facta per Christum.

II Vidi Dominum sedentem super solium excelsum et elevatum. — Hoc verbum legitur Is. 6, 1 et trahitur ex ipso materia huius libri.

Creationem. — Pars prohemialis dividitur in duas partes secundum duo opera sapientis, scil. non mentiri.

Expl.: Christo qui erat Dominus saeculorum.



III Hic enim rationis ordo postulat, ut qui in primo libro de inexplicabili mysterio summae. Trinitatis irrefragabili.

Cum venit. — Iste est tertius liber de reparatione generis humani vel hominis lapsi in his reparantibus.

Incidit autem dubitatio prima: An conveniebat Deum incarnari.

Expl.: non grates nobis sed Deo offerantur.

IV Sapientia aedificavit sibi domum, excidit columnas septem. — In isto verbo praepostero ordine narrantur materia huius libri et divisio.

Samaritanus. — Incidunt autem quaestiones ante litteram quattuor, scil. an sacramentum sit.

— Ad primum autem horum proceditur sic: Nihil superfluum est in natura.

Expl.: quam in sacramentis. Et ille bene est brevis totius libri sententiarum epilogus, in quo etc. Albertus Magnus I—IV.

Sigüenza, Cathedral, II—III; Neapel, Naz. VII. C. 19; Anon. III; Firenze, Naz. G. 5. 347: IV.

I [q. 1—73] Quaeritur de creaturis. Et primo de creatione; secundo de creaturis.

— Circa creationem quaeruntur octo. Primo: An sit creatio. — Ad primum sic proceditur: Quodcumque est, est substantia vel accidens.

II [q. 1—81] Circa secundam partem summae de creaturis restat quaerere de homine. De quo primo quaerendum est secundum statum eius in seipso, et postea de loco eius qui est paradisu.

— Ad primum sic proceditur. Omnis cognitio intelligibilium ortum habet.

III Quaestio est de bono secundum communem intencionem.

IV Et primo de sacramento Eucharistiae. Circa sacramentum.

V Post hoc quaerendum est de resurrectione. Et primo communiter ex parte capituli. Albertus Magnus, Summa de creaturis.

I—II gedruckt, ed. Jammy, Lyon 1651, Bd. 19; ed. Vives, Paris 1890, Bd. 34—35; III = Summa de bono vel de virtutibus: Brüssel 603 (1655) f. 1—94; 77/78 (1663) f. 2—112; Köln, Stadtbibl. GB 7. 79; Oxford, Merton 283 (f. 109); Paris, nat. lat. 18.127 f. 255—342; St. Omer 62; Venedig, Marc. cl. IV. 10 f. 1—157; lat. 263 (XII. 85) f. 162—406; IV = De sacramentis: Venedig, Marc. cl. IV 10 f. 158—218; Gießen, Univ. 720 f. 3—117; V = De resurrectione: Venedig, Marc. cl. IV 10 f. 219—260; Wien, Nat. lat. 1688 f. 95—115; Gießen, Univ. f. 119—223; Berlin, Staatsbibl. Theol. Fol. 320 (Rose 427) [II—III].

I Mirabilis facta est scientia tua ex me; confortata est et non potero ad eam.

— In hac auctoritate sex notantur, quibus scientia sacrarum litterarum omnes excellit.

— Cupientes igitur petitionibus fratrum satisfacere et multorum aliorum nos quasi.

— Primo ergo quaeritur: An theologia sit scientia. Et sex modis arguitur quod non sit scientia. Primus accipitur ex eo de quo est.

Expl.: Ita sedet Judas in inferno.

II Exodi 24 dicitur, quod: Cum descenderet Moyses de monte Sinai, ignorabat quod cornuta, sive splendida. — Utinam et nobis descendentibus.

— Quod autem principium unum sit omnium quaeremus quidem hic principaliter.



Expl.: Archiepiscopus non haberet potestatem limitatam.

Albertus Magnus, Summa theologiae.

I tract. 1—20 (q. 1—80), II tract. 1—24 (q. 1—141).

Brüssel 1664 (802); 1665 (1763); Stuttgart, Hofbibl. E. 16: II.

836 Ego feci in coelis ut oriretur. — Sicut dicit Apostolus. 2441

837 Ego novissimus omnium evigilavi.

Gaufrid v. Poitiers, Summa.

Avranches 121; Bologna, Archiginn. A 1036; Brügge 220; Paris, nat. lat. 3143; 15.747; Toledo, Cabildo 17—5; Klosterneuburg 299.

838 Ego quasi fluvius dioryx et quasi aquaeductus exivi de paradiso. Eccli. 24. Verba sunt Sapientiae increatae.

Expl.: lex mosaica lex gravitatis et lex evangelica lex suavitatis.

Florenz, Naz. Conv. Sopp. D. 3. 224; Anon. Abbrev. in sent.

839 I Ego sapientia effudi flumina. Ego quasi trames aquae immensae defluo. Ego quasi fluvius dioryx et sicut aquaeductus exivi de Paradiso.

— Inter multas sententias quae a diversis de sapientia prodierunt, quid scil. esset vera sapientia.

— Ad evidentiam huius sacrae doctrinae, quae in hoc libro traditur, quaeruntur quinque. Primo de necessitate ipsius. Secundo, supposito quod sit necessaria, an sit una vel plures.

— Utrum praeter physicas disciplinas alia doctrina sit homini necessaria. Ad primum sic proceditur. Videtur quod praeter.

Cupientes. — Huic operi Magister prohemium praemittit. In quo tria facit. Primo reddit.

Veteris. — Finito prohemio hic est initium praesentis operis. In quo Magister divinatorum.

II Spiritus eius ornavit coelos et obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus. Job. 26.

— Creaturarum consideratio pertinet ad theologos et ad philosophos, sed diversimode.

— Dividitur ergo liber iste in partes duas. In prima determinat de creaturis in communi.

— Ad evidentiam huius partis quaeruntur hic sex. Primo: Utrum sit tantum unum primum principium. Secundo: Utrum ab illo principio res per creationem effluerunt.

— Utrum sunt plura prima principia. Ad primum sic proceditur.

III Ad locum unde exeunt flumina revertuntur. Eccl. 1. Ex verbis istis duo possumus accipere.

— Postquam enim Magister in duobus praecedentibus libris determinavit de rebus divinis secundum exitum a principio, in hoc libro incipit determinare de rebus quae dicuntur divinae secundum reditum in finem, scil. Deum. Unde dividitur haec pars in duas partes. In prima determinat istum reditum in finem ex parte reducentium.

— Circa primum quaeruntur tria. Primo: Utrum Deum incarnari sit possibile. Secundo: Utrum fuerit congruum.

IV Misit verbum suum et sanavit eos, et eripuit eos de interitionibus eorum etc.



— Ex peccato primi hominis humanum genus duo incurrerat, scil. mortem et infirmitatem.

— Hic quaeruntur quinque. Primo: quid sit sacramentum. Secundo de necessitate sacramentorum. — Utrum definitio sacramenti a Magistro convenienter assignetur.

Thomas Aquinas, I—IV.

Stams 52: Anon. I; Bremen, Staatsbibl. A 149 f. 42: Thomas, Prologus in IV; Zwettl 99: Anon. I—II; Erlangen: 502: Thomas Aqu. I; Erfurt, Fol. 93: Thomas Aqu. IV; Erfurt, Fol. 183: Thomas I; Erfurt, Fol. 128: Thomas II; Göttweig 261/250: IV 1—25; Klosterneuburg 309 f. 5—28: IV 1—3; Innsbruck, Univ. 246 f. 1—368: IV 1—50; Klosterneuburg 292 f. 163—266: II 1—16; London, Brit. Mus. Harl. 32: Anon. II; clm 8014 f. f. 1—130: Anon I [Katalog irrig: Thomas Parmensis I]; clm 8015 f. 1—147: Thomas Aquinas II [Katalog irrig: Thomas Parmensis]; Luzern, PMsc. 11: II; PMsc. 12: III; Paris, nat. nouv. acq. 1784: III; Epinal 40: II.

840 Ego sapientia effudi flumina Eccli. 24. — Sicut dicit Gregorius in quarto Moralium, anima humana a paradisi gaudiis expressa vitio primorum hominum.

Expl.: animae glorificationem ad quam etc.

clm 13.501 f. 1—2: Anon. princ.

841 I Ego sum Alpha et Omega Apoc. 1. — Doctor ille gloriosus Isidorus Hispalensis.

— Circa prologum istius operis quaeritur primo: Utrum aliqua notitia evidens de veritatibus theologiae sit possibilis viatori de potentia Dei absoluta quae scientia proprie dicatur.

— Veteris. — Quia Magister sententiarum in ista prima distinctione principaliter agit de fruitione et usu, et fruitio est essentialiter dilectio vel delectatio.

— Utrum delectatio sit perfectior dilectione. Et videtur primo quod non. Quia nulla passio est per se nobilior.

Expl.: vel saltem sub conditione, eo praestante qui est alpha et o, principium et finis etc.

Alfonsus Vargas: I.

Mailand, Ambros. B. 14 inf.; Ambros. A 139 inf.; Vat. ottob. lat. 496; Wien, Dominikaner 49; clm 26.650: Alphonsus Vargas I; Berlin, Staatsbibl. Theol. Fol. 203 f. 1—226: I; München, Univ. Fol. 105: I, IV; Rom, Angelica 577: I; Ravenna, Classense 147: I [Quaeritur primo circa prologum].

841,1 Ego sum qui sum.

1040

842 Ego sum via veritas et vita. Joh. 14. — Sicut dicit Augustinus 14 de trin.: Mirum est cum capessendae retinendaeque beatitudinis voluntas una sit omnium.

clm 13.501 f. 5—6: Anon. Princ. in sent.

842,1 Egredimini et videte filiae Sion regem.

1434

843 Egredimini filiae Sion. — Verbum est Salomonis filii David in Cant.

Guilelmus de Sto. Amore, Principium.

Ed. opera omnia, Konstanz 1632 f. 1—5 (vielleicht v. Hugo v. St. Cher?)

844 En lectulum Salomonis sexaginta fortes.

92

845 Eructabo abscondita a constitutione mundi. — Etsi omnipotens Deus in excelso gloriae suae throno — Utrum Pater in divinis eructans verbum in humanitate absconditum per ipsum constituerit hominem perfectione legis naturae ab origine fallatum et in fine mundi dotibus gloriae praemiandum (= Princ. I in II).



— Eructabo etc. — Post perversam spirituum contra Altissimum superbiam. — Utrum Christus Dei Filius in humana natura absconditus fuerit ab instanti suae conceptionis infinitae caritatis dono et omni scientiae largitudine decoratus (= Princ. II in III).

— Eructabo etc. — Sacrarum litterarum seriem revolventibus liquet totius humanae sobolis. — Utrum Christus Dei Filius in fine mundi reparatum dotabit hominem in corpore et anima condigna praemiatione (= Princ. III in IV).

Wien, Nat. 4489 f. 259—284: Anon. Principia in sent.: nennt f. 168r: Georg de Walsee, Georg de Giengen.

**846** Erudire Jerusalem, ne forte recedat anima mea a te. — Jerusalem secundum nominis interpretationem quae est pacifica.

— Qui gratiam acceptam non cognoscit, de ea gratias non agit et de eius amissione non dolet.

clm 4724 f. 1—121: Humbertus de Romanis OP, de eruditione religiosorum I—VI [oder Wilhelm Peraldi]. Ed. Maxima Bibliotheca Patrum 2., 665—753.

**847** Est Deus in coelo. — Creationem. In hoc secundo. — Circa lectionem primam secundi. 689

**848** I Est Deus in coelo revelans mysteria Dan. 2. — Luc. c. 12 dicitur, quod nihil opertum est quod non reveletur, neque absconditum quod non sciatur. Cuius ratio est quia Deus.

Cupientes. — Huic operi Magister praemittit prohemium suum, in quo principaliter tria facit. Quia primo reddit auditorem benevolum, secundo docilem, tertio attentum. Prima in principio.

— Hic primo quaeritur de causis theologiae secundum se et deinde de comparatione eius ad alias scientias. Quantum ad primum quaeritur de tribus partibus ad tres causas theologiae.

— Circa causam formalem quaeruntur duo. Primum est: Utrum theologia sit scientia. Secundum: Utrum sit una.

— Veteris. — Hic incipit tractatus et dividitur in duas partes. Primo enim Magister praemittit quaedam generalia.

II Est Deus in coelis revelans mysteria. Sicut dictum fuit a principio, nomine coeli designatur causa finalis.

— Creationem. — In hoc secundo libro principalis intentio Magistri circa tria versatur, scil. circa rerum creationem, creationem creaturarum, dotationem sive perfectionem, et creaturae sic dotatae conversionem sive aversionem. Et secundum hoc iste liber dividitur in tres partes.

— Circa principium secundi libri sententiarum quaeritur primo de tribus in generali. Primum est de possibilitate creationis. Secundum est de eius communicabilitate.

III Est Deus in coelis revelans mysteria. Dan. 2. Haec verba assumpta fuerunt a principio. Et ut dictum fuit tunc.

— Cum venit. — In hoc tertio libro determinat Magister primo de mysterio incarnationis et passionis Christi. Tertio(!) de virtutibus et donis quibus Christus plenus fuit et fideles animas implevit. Et secundum hoc liber iste dividitur in duas partes. Primo determinat multipliciter de incarnatione.



Circa distinctionem primam tertii libri sententiarum quaeritur primo: Utrum incarnatio sit possibilis. Et videtur quod non. Quia quidquid convenit Deo ex tempore.

IV Est Deus in coelo revelans mysteria. — Quamvis nomine mysterii insinuetur totius Scripturae materia generaliter.

Samaritanus. — In praecedentibus libris Magister determinavit de rebus. In quarto vero libro determinat de signis sacramentalibus. Et dividitur totus liber principaliter in partes duas.

— Circa distinctionem istam quaeruntur quinque. Primo quid sit sacramentum. Et secundo de necessitate sacramentorum.

Durandus de Sto. Porciano O P. I—IV; Paris 1508 etc.; Venedig 1586. (Dritte und endgültige Fassung; = C.)

Lambach 63: Durandus IV. An weiteren Hss. nennt J. Koch, Durandus de Sto. Porciano OP. (Baeumkers Beiträge Bd. 26, Münster 1927) S. 6—13: Brügge 175: I—II; Brügge 176: III—IV; Erfurt CA 2. 123 f. 75—122: I—IV (nur die Übersichten über sententia des Petrus Lombardus); Rottenburg, Priesterseminar, H 13: f. 174—203: IV (teilweise); London, Brit. Mus. Royal C 9, E 13: III—IV; Oxford, Bodl. Laud. 437: I—II; Paris, nat. lat. 14.564 f. 203—332: II; nat. lat. 14.571: IV; 14.572 f. 1—140: I—IV (nur die Übersichten); 15.874/7: I—IV (von Durandus der Sorbonne vermacht); 15.365/8: I—IV; 15.878: I—II; 15.879: IV; 15.868 I—IV (nur die Übersichten); 15.364: I (Teile als Additiones); Paris, Maz. 890: I—II; Toulouse 244: I; Toulouse 245: IV (letzte Redaktion?); Troyes 438: I—II; Troyes 722: I—II; Troyes 766: III—IV; Troyes 993: IV; Venedig, Marciana L. III 16: I—IV (nur Übersichten); Venedig, Marciana Z. L. 103: I (aus Nachlaß Bessarions); Vat. lat. 1072: I—II; 1074: IV; Vat. Barb. lat. 951: III; Vat. Ottob. lat. 87 u. 180: I—IV; Krakau, Jag. 2183: I, Princ. I—III; Krakau, Jag. 1293: II; Prag, Univ. Truhlár 122 [I. C. 30]: III (teilweise).

I Circa primum sententiarum quaero primo: Utrum theologia sit scientia. Arguitur quod non. Scientia est virtus intellectualis. Expl.: vult illud quod Deus vult scil. eum velle.

II Circa creationem primo quaeritur: Utrum sit possibilis. Et videtur quod non. Quia actio essentialius respicit subiectum quam terminum, dicente auctore 6 princ. quod actio non requirit quid agat sed in quid agat.

— Secundo quaeritur: Utrum potentia creandi possit communicari creaturae. Videtur quod non. Quia cui non potest communicari quod sit primum agens simpliciter, ei non potest communicari quod agat nullo supposito.

Expl.: finis proximus variatur in variis religionibus. Sed ultimus est unus et idem, scil. ipse Deus qui est benedictus in saecula.

III Nur erhalten in Zitaten bei Petrus de Palude, Druck Paris 1517.

IV Circa quartum librum sententiarum primo quaeritur de sacramentis in generali, deinde in speciali. In generali primo quaeritur: Utrum post lapsum hominis in peccatum debuerunt aliqua sacramenta institui. Videtur quod non, quia ut dicit Apostolus Tim. 4: Corporalis exercitatio.

— Secundo quaeritur: Utrum sacramenta in rebus consistant. — Tertio quaeritur: Utrum negandum sit aliquam virtutem creatam causativam gratiae posse esse in sacramentis propter hoc quod potentia creandi non potest communicari creaturis.



d. 2: Jam ad sacramenta. Circa distinctionem istam primo quaeritur: Utrum omnia sacramenta novae legis fuerunt a Christo instituta. Expl.: Quia obiectum eius est summum bonum quod est principium a quo sumus et finis ad quem tendimus qui est Deus benedictus in saecula.

Durandus I—IV. Erste Redaktion (= A).

Paris, nat. lat. 14.454 f. 31—114: I; Venedig, Marciana Z. L. 104 f. 76—196: IV; Klosterneuburg 346 f. 1—106: IV (ob 2. Redaktion?); Erlangen 256 f. 1—103: IV (ob 2. Redaktion?); Magdeburg, Domgymnasium 91 f. 77—137: II [Zitate auch erhalten bei Petrus de Palude, Vat. lat. 1073].

I Circa primum sententiarum primo quaeritur: Utrum theologia sit scientia. Et arguitur quod non. Quia scientia est virtus intellectualis, ut patet ex sexto Ethicorum. Sed theologia non est virtus intellectualis.

Expl.: quia pravum cor habet, qui non vult illud quod Deus vult scilicet eum velle.

II Circa secundum sententiarum primo: Utrum Deus potuerit aliquid creare ab aeterno. Et videtur quod non; quia quod non est possibile absolute, non est possibile ab aeterno.

Expl.: Ipse Deus qui est benedictus in saecula.

III Circa primam distinctionem tertii libri sententiarum primo quaeritur: Utrum incarnatio sit possibilis. Et videtur quod non. Quia quicquid convenit Deo ex tempore, convenit ei ex mutatione sui.

Expl.: plenitudine omnes accepimus gratiam pro gratia, qui cum Patre etc.

IV Circa quartum librum sententiarum primo quaeritur de sacramentis in generali, deinde in speciali. In generali primo quaeritur: Utrum post lapsum hominis in peccatum debuerint aliqua sacramenta institui. Expl.: Et finis ad quem tendimus, qui est Deus benedictus in saecula.

Durandus de S. Porciano II—IV, zweite Redaktion (= B), zusammen mit I der ersten Redaktion (von I gibts keine zweite Redaktion).

Melk 130 (C 8): I—II [Signatur laut Koch a. a. O. S. 51]; Melk 611 (130): I—II (wahrscheinlich dasselbe Exemplar mit neuer Signatur); Melk 637 (L 65): III—IV; Paris, nat. lat. 12.330: I—IV; Auxerre 26: I—III (unvollst.); IV (unvollst.); Oxford, Bodl. Laud. misc. 737: IV; clm 26.309: II—III; Venedig, Marciana Z. L. 104: III; Neapel VII C 22: III; Nürnberg III 79: I—II; Inc. I Circa primum librum sententiarum etc. Inc. II: Circa secundum librum sententiarum usw. (ob 1. Redaktion?).

Zu untersuchen sind noch: Neapel, Naz. VII G 98 f. 58—150: II; Padua, Anton. 662 f. 56—92: I—II Extr.; Neapel XIII A 17; Troyes 438: I—II; 722: I—II; 766: III—IV; 993: IV; Saint Omer 332/7.

*Charakteristische Merkmale der drei Redaktionen (nach Koch, a. a. S. 35).*

| A  |                                                       | B                                                                                              |   | C                                                            |  |
|----|-------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------|---|--------------------------------------------------------------|--|
| I  | Inc.: Circa primum                                    | —                                                                                              | — | Inc.: Est Deus in coelo.                                     |  |
| II | Inc.: Circa creationem primo quaeritur                | Inc.: Circa secundum.                                                                          |   | II Inc.: Est Deus in coelo.                                  |  |
|    | d. 26 q. 1: Utrum gratia ponat quid creatum in anima. | d. 26 q. 1: Utrum ille qui est in gratia possit certitudinaliter cognoscere se habere gratiam. |   | d. 26 q. 1: Utrum gratia et virtus sint idem.                |  |
|    | q. 2: Utrum gratia differat a caritate.               | q. 2: Utrum gratia augeatur per quemlibet actum.                                               |   | q. 2: Utrum gratia sit in essentia animae sicut in subiecto. |  |



|                                                                                                                                          |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |                                                                                                                     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| q. 3: Utrum gratia sit<br>in essentia animae.<br>q. 4: An sit bona divi-<br>sio gratiae quod alia<br>operans alia cooperans.             | q. 3: Utrum divisio gratiae<br>per operantem et<br>cooperantem sit bona<br>fehlt.                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | q. 3: Utrum divisio gratiae<br>per operantem et co-<br>operantem sit bona.<br>fehlt.                                |
| A                                                                                                                                        | B                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           | C                                                                                                                   |
| III Inc. wahrscheinlich:<br>Circa tertium librum<br>oder: Circa primam<br>distinctionem.<br>d. 23 q. 1: Utrum indigea-<br>mus habitibus. | Circa primam distinctio-<br>nem tertii libri.<br><br>dist. 1 hat 3 quaestiones.<br>dist. 23 q. 1: Utrum indi-<br>geamus habitibus.<br>q. 2: Utrum habitus acqui-<br>situs aliquid faciat<br>ad eliciendum actum.<br>q. 3: Utrum praeter habi-<br>tus morales acquisi-<br>tos indigeamus habi-<br>tibus theologicis.<br>q. 4: Utrum fides sit habi-<br>tus virtuosus.<br>q. 5: Utrum actus fidei sit<br>certior quam actus<br>scientiae vel e con-<br>verso. | Inc.: Est Deus in coelo.<br><br>dist. 1 hat 5 quaestiones.<br>dist. 23<br><br>= q. 5.<br><br>= q. 6.<br><br>= q. 7. |

III A ist daran kenntlich, daß in d. 23 q. 1 Punkt 2 gegen Schluß steht: Ex quo satis potest consequenter deduci, ut dicunt, quod in intellectu respectu principiorum non est forte necessarium ponere habitum, quia intellectus est determinatus respectu illorum usw.

Ex hoc etiam forte deducitur consequenter secundo, quod in potentia voluntatis non est ponendus habitus, quia non propter passiones . . . nec propter indeterminationem usw. Et si obiciatur, quod appetitus rationalis vel imaginatio determinat intellectum secundum Philosophum . . . sed voluntas quoad exercitium actus. Et sic patet secundum. Dieser Abschnitt fehlt in B und C.

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                        |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| A                                                                                                                                                                                                                                                                                                             | B                                                                                 | C                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
| IV Inc.: Circa quartum.<br>d. 3 q. 3: Utrum plures<br>possint simul baptizare<br>unum.<br>d. 4 q. 1: Utrum character<br>sit aliquid in anima.<br>q. 5: Utrum parvuli Iu-<br>daeorum sint bapti-<br>zandi invitis parenti-<br>bus.<br>d. 11 q. 2: Utrum Deus<br>possit convertere quod-<br>libet in quodlibet. | Inc.: Circa quartum.<br>d. 3 [q. 3] fehlt.<br><br>fehlt<br><br>fehlt<br><br>fehlt | Inc.: Est Deus in coelo.<br>d. 3 q. 3: Utrum plures<br>possint simul baptizare<br>unum.<br>d. 4 q. 1: Utrum character<br>sit aliquid in anima.<br>d. 4 q. 6 u. 7: Utrum par-<br>vuli Iudaeorum sint<br>baptizandi invitis pa-<br>rentibus.<br>d. 11 q. 3: Utrum Deus pos-<br>sit convertere quodlibet<br>in quodlibet. |

848,1 Est Deus in coelo revelans mysteria. — Sicut dictum fuit. 689

848,2 Est summi natura boni super omnia simplex. 1594,1

849 Et postquam de libero arbitrio. 1086

850 Et primo de sacramento Eucharistiae. Circa sacramentum. 835

851 I Exemplo veri doctoris summique magistri dicentis Joh. 15: Quaecumque audivi a Patre meo, nota feci vobis. — Dicta scilicet per excellentissimum sacrae paginae professorem magistrum Ugolinum.

— De spiritu metet vitam aeternam, ad Gal. 6 et de epistola hesterna. Omnis doctrina speculans.



— Quia dictum est quod per doctrinam sententiarum et per theologicum scire de spiritu rationali metimus per se vitam.

— Utrum per se vita quae est Deus sit rationali spiritui perfecte ipsam habenti infinitum bonum.

— Totum volumen sententiarum dividitur in tres partes, scil. in praeivium prohemium summam contentorum . . . in consonum exordium formam tractandorum . . . in ultimum epilogum finem quaesitorum.

— Circa prologum primi libri sententiarum quaero primo istam quaestionem: Utrum omne theologicum verum sit perfectius cognoscibile quolibet vero per aliam scientiam scibili.

— Quaero igitur primo circa materiam primae distinctionis: Utrum quaelibet fruitio sit quolibet usu essentialiter perfectior.

Expl.: de condigno valore ad redimendum.

II De Spiritu metet etc. Ex sententia colligitur beati Ambrosii Platonem testem introducentis.

— Circa principium libri secundi quaero: Utrum Dei velle omnem bonum effectum uniformi efficacia producat.

— Circa distinctionem primam secundi sententiarum ostendit primo Magister, unicum esse omnium creaturarum principium, et secundo illarum voluntate idem principium esse causam productivam.

— Utrum Deus sola voluntate sit libera et uniformiter omnium quae fiunt prima efficiens causa.

Expl.: Utrum teneamur plus filio quam patri vide in 6 q. 1. dist. primi circa finem 4 art.

III Circa principium tertii libri quaero: Utrum ex merito Christi infinito recepturi erant electi dona praeveniente gratia meliora.

— Quia namque fides veraciter ac salubriter profitetur, Christum generatione incommutabili et aeterna esse omnipotentis Patris Filium.

— Utrum idem filius sit Dei Filius et Virginis filius.

Expl.: Et ad Augustinum patet quid dicendum.

IV Pro materia quarti principii libri sententiarum quaero: Utrum omnis meritoria sacramentorum susceptio sit electionis aeternae immediatus effectus.

— Quia homo visibilia concupiscens corruptus fuerat congrue reparandus in eisdem visibilibus.

— Utrum sacramenta novae legis efficiant ad suscipientis salutem.

Expl.: pulchritudo illius dulcedinis, quam nobis largiri etc.

Vat. lat. 1094: Hugolinus Malabranca de Urbe veteri: I—IV; Rom, Angelica 4: I—IV; Firenze, Naz. Conv. 1849. B. 4: I—IV, Mazarine 869: I, II Prol; Paris, nat. lat. 15.840; 14.599; 16.228 (III); Brügge, Semin. Theol. 25—143; Jena, El. Fol. 27: I, III. [Inc. III: Circa materiam tertii libri sententiarum quaeritur a rev. mag. Hugolino: Utrum etc.].

Basel A. IX. 92: Anon. II—IV. [Inc. II. verstümmelt. Inc. III: Utrum filius Dei incarnatus fuisset, si status innocentiae perseverasset. Pro quo sciendum quod secundum Thomam. Inc. IV: Quia bona etc.]. cf. Ambros. H. 201 inf.: Theol.

Toulouse 249 (I. 172); Bordeaux 164: I—IV; Rom, Angelica 96: I—IV; Prag, Univ. 1443 (VIII. B. 7): II—IV; Neapel VII C 17; Cremona 118: De Trinitate.

852 Ex i vi a Patre et veni in mundum. — In hac auctoritate. 91

853 Ex magnitudine enim speciei et creaturae. 685; vgl. 91



- 854 Exodi 24 dicitur quod cum descenderet. 835  
 855 I Exodi 25 dicitur al Moysen: Quattuor circulos aureos prae-  
 parabis.

III Cum venit. — Hic tertius dividiur.

Etienne de Polignac, Princ. I, III.

Paris, nat. lat. 15.652 f. 32: I; f. 64: III.

- 856 Expandit librum coram me qui scriptus erat. 971

- 857 Ex peccato primi hominis. 839

858 IV Expeditis per Dei gratiam pro modulo tenuitatis meae  
 tribus partibus huius summae, scil. prima de 10 praeceptis, secunda de  
 virtutibus et vitiis, et tertia de contractibus et ultimis voluntatibus,  
 ulterius restat prosequi quartam partem . . . de sacramentis.

— Circa primum sciendum, quod de ratione sacramenti novae legis de quo  
 hic est intentio.

V Finita quarta parte huius summae . . . sequitur pars quinta quae  
 est de sacramento paenitentiae et de sacramento unctionis extremae.

VI Expeditis per Dei gratiam his quae pertinent ad sacramentum  
 paenitentiae . . . consequenter considerandum de sacramento ordinis et  
 primo de quibusdam antecedentibus.

Wien, Schotten 380/380: Anon. Theol.

- 859 Ex praedictis evidenter ostenditur unam substantiam. 559

860 Princ. in I: Facies eius sicut sol lucet. Scribitur Apo-  
 cal. 1. — Sicut scribit doctor egregius Hispalensis Isidorus libro Ethym.  
 ultimo c. 1: Facies dicta est ab effigie.

Princ. in II: Facies eius etc. — Utrum facies solis infinitae relu-  
 centiae ab aeterno splendorem adaequatum immensitati suae potentiae  
 potuit quovis modo producere.

Princ. in III: Facies eius etc. — Utrum facies solis infinitae relu-  
 centiae umbram corporalis deficientiae sibi potuit hypostatice unire.

Princ. in IV: Facies eius etc. — Utrum facies solis infinitae relu-  
 centiae virtutem spiritualis efficientiae sacramentis communicaverit  
 effective.

I Quoniam multo laboris studio cum vita brevis ars autem longa  
 scientiis acquirendis propter naturale ad hoc.

— Utrum a viatore naturali industria concurrente solum Dei generali  
 influentia possit de aliquo certitudinaliter acquiri notitia scientifica.

— Quoniam Magister in dist. 1. agit principaliter de fruitione et usu et  
 fruitio est essentialiter dilectio vel delectatio.

— Utrum delectatio sit perfectior dilectione.

II Circa secundum librum sententiarum quaero primo: Utrum rerum  
 creatio sit possibilis naturaliter ab aeterno. Arguitur quod sic. Non  
 repugnat rebus.

III Circa tertium librum sententiarum primo quaeritur: Utrum si  
 primus parens non peccasset, Deus humanam naturam corporalem  
 assumpsisset. Arguitur primo quod non.

IV Circa librum quartum sententiarum quaero primo: Utrum tempore  
 legis evangelicae debeant esse tantum septem sacramenta ecclesiae.  
 Arguitur primo quod non debeant.



Erfurt, CA 2<sup>o</sup> 110 f. 1—158: Johannes de Wasia I—IV, beg. anno [?]76. [Abkürzung v. Alphonsus Vargas?]. Wien, Dominikaner 157: Anon. III [Quaeritur circa distinctionem tertii libri: Utrum si primus parens non peccasset, Deus humanam naturam corporalem assumpsisset. Et arguitur primo quod non tali instantia: Si primus parens non peccasset, virgo non peperisset.].

**861 Factum est verbum super Johannem, Luc. 3. — Secundum naturam verbum super aquam delectabilius in loco distantiori auditur, unde campanae pulsantes super aquam.**

— In principio. — Johannes evangelista intendit hic principaliter ostendere.

Oxford, Bodl. Laud. misc. 351 f. 1—55: Michael de Furno OP, in Joh. 1—17: Paris, Mazarine, cod. 183 f. 1—36: in Joh. 1—8; vgl. Th. Kaeppli, Arch. Fratr. Praed. 1934. 225—228.

**862 I Fecit Beseleel rationale opere polymito iuxta opus super-humeralis ex auro. Exod. 39. — Certum est quod sine cognitione causarum.**

— Ad evidentiam huius doctrinae solet hic quaeri de genere.

II Primo quaeritur: Utrum sit creatio. Et videtur quod non. Actio.

III Cum venit. — Circa partem istam quaeruntur duo principaliter. Primo quaeritur de incarnatione Dei in se, secundo per comparisonem ad personam.

Guilelmus de la Mare I—II [III zweifelhaft].

Todi 59: I—II; Avignon 316: I—II; Florenz, Naz. A. 2—727 III—IV [zweifelhaft]; Toulouse 252: I—II; Florenz, Naz. Sta. Croce F. 4. 727 I—II; Florenz, Naz. Conv. supp. F. 4. 728 III [zweifelhaft].

**863 Fecit Deus luminaria. — Inter cetera beatissime Pater quae illustris ecclesiae doctor Thomas de Aquino. — In principio erat verbum. — In principio Orpheus vetustissimus poetarum.**

Nürnberg III 59: Raphael de Pornasio Januensis OP. De consonantia naturae et gratiae; ed. K. Michel, Baeumkers Beiträge 18, 1 (1915).

**864 Fecit Deus hominem rectum. — In quibus.** 1001

**865 Fecit Deus hominem rectum. — In verbo proposito clauditur.**

1001

**866 Fidelis sermo et omni acceptione dignus. 1 ad Tim. scribitur hoc verbum. Quia vero titulus cui capitulum Firmiter.**

St. Florian 138 f. 52—78: Franciscus de Provincia, in caput Firmiter (1322).

**867 Fides autem praelibatio.** 28

**868 Fides catholica non solum unitatem divinae substantiae.**

807

**869 I Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Sicut enim vera dilectione diligitur Deus propter seipsum super omnia, ita vera fide acquiescitur primae veritati super omnia propter se.**

II Antequam dicamus de creatione mundi, videndum est de exemplari, per cuius imitationem factus est mundus ille sensibilis. Primo ergo videndum, quid sit illud exemplar.

— Postquam dictum est de mundo archetypo, dicendum est de mundo creato. De quo dicit Moyses in principio Genesis.

Expl.: Omnia peccata esse aequalia.

III Dicto de peccatis quibus homo in perditionem lapsus est [consequenter], dicendum est de reparatione [ipsius hominis lapsi], scil. de



filio Dei, de quo hoc ordine procedemus. Primo de incarnatione, secundo de praedestinatione Christi.

Expl.: ille facit, cuius auctoritate fit [oboedire in parte illa].

IV Dicto de praeceptis et iudiciis, consequenter dicendum est de sacramentis, circa quae primo videndum est quid sit sacramentum.

Expl.: qui diligunt illum. Illa gaudia praestare dignetur etc.

Guilelmus Altissiodorensis, I—IV.

Zwettl 249; Lilienfeld 138; Graz, Univ. 295 f. 54—92; Wien, Nat. 1365 f. 1—55; Wien, Nat. 1403; Worcester F 31; Worcester F 44; Lambeth 347; Cambridge, Gonville and Caius 375; Wien, Nat. 996: Guilelmus Altissiodorensis I—IV [Inc.: Sicut dicit Apostolus: Fides est etc.]; Ottob. lat. 158 f. 1—237; Anon. I—IV [Inc.: Sicut dicit Apostolus fides est etc.]; Vat. lat. 1102 f. 1—55: IV. Magdeburg, Domgymnasium 139 f. 1—169; Anon. III—IV; Berlin, Staatsbibl. Theol. qu. 294 f. 1—190; Wilh. v. Auxerre I—IV; Theol. fol. 93 (Rose 397) f. 1—68: I—II; Salzburg, Studienbibl. V 2 G 84.

**870** Prol. Fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium. — Fundamentum enim aliud. — Credimus ut cognoscamus. — Opera misericordiae nihil prosunt paganis. — Fides est impressa cordibus.

I Quid est inquam omnipotens Deus (30 Aphorismi).

II Quod in principio Deus omnia puncto temporis fecerit. — Qui vivit in aeternum creavit omnia simul (13 Aphorismi).

III Inter omnem creaturam rationalem. — Angelorum et hominum naturam ad se cognoscendum Deus condidit (17 Aphorismi).

IV Quod Deus non corpore animam creavit. — Illud dicendum est, Deum (17 Aphorismi).

V Reddam peccata. — Filius ille qui iustus est (8 Aphorismi).

VI Haec sunt septem signacula. — Tenebatur itaque iusta damnatione (7 Capitel).

Klosterneuburg 40 f. 1—21: Sententiae Patrum; f. 22—47: sententiae Patrum über Moral und Kirchenrecht; cf. Monte Cassino 208 (Bibl. Casin. 4 (1880) S. 182.

**871** I Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. Cum fides acquiescat primae veritati propter se.

II Transitus a creatore facientes ad creaturas cum creaturae prius fuerint mente divina.

III Incarnatus est Filius et non Pater aut Spiritus Sanctus ut per quem creata erant omnia.

IV Sacramentum est invisibilis gratiae visibilis forma ex quo videtur quod.

Herbert v. Auxerre.

Erfurt C A 8<sup>o</sup> 29 f. 1—136: abbreviatio Guilelmi Altiss. I—IV; Basel, Univ. B. IV. 40; Berlin 397; London, Brit. Mus. Kings 9. B. 5; 8. G. 4; Aroundel 198 f. 105; Oxford, Balliol 85; Balliol 228; Oriel 24 f. 51; Merton 217; 219; Angers 222; Avignon 290 f. 154—234; Bordeaux 132; Cambrai 561; Chartres 413; Clermont 94; Douai 431; Metz 81; Paris, nat. lat. 3427; 14.527; 14.899; 15.739/46; 15.702 f. 190; Paris, Ste. Geneviève 249; Reims 468; Tours 362; 363; Troyes 1966; Brügge 190: III—IV; Brüssel 3528 (1549); Assisi 195; Bologna Archig. A 987: I—II; Univ. 1788; Firenze, Laurenz. Plut. X sin. 1; Firenze, Leopold. 35; Naz. C. 7. 914; Milano, Ambrosiana L. 42 (geschr. 1234); J. 289 inf.; C 306 inf.; Monte Cassino 88; Padua, Anton. XI 223; IX. 164; Rom, Vitt. Emm. Sessor. 37; Vat. lat. 669: IV; 1102: IV; 2674; Ottob. lat. 99 f. 39—138.

**871,1** I Sicut dicit Apostolus: Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium, ut ad Hebr. 11 in principio. Sicut enim vera dilectione diligitur Deus per seipsum.



Expl.: quae semper perfectionis suae possidet praesentiam.

II Pertransitum facientes a creatore ad creaturas, primo de angelis. In quorum creatione conveniunt omnes. Omnes enim in hoc conveniunt, quod angeli a Deo creati sunt.

Expl.: cetera crimina criminibus iudicantur.

Berlin, Staatsbibl. Theol. Fol. 89 (Rose 398) p. 1—248: Anon. Abbrev. Wilh. v. Auxerre I—II.

872 I Fides est virtus qua creduntur.

Expl.: Contumax non evadat.

II Creationem. — Deum esse creatorem.

Expl.: ut in malis nulli oboediamus.

III Diligenter vero adnotandum est, quare Filius non Pater.

Expl.: quia facit quod non debet.

IV Sacramentum est quod quaecumque arte verborum quis.

Expl.: iustus cum viderit vindictam.

clm 4399; clm 7689: Anon. Abbrev. I—IV.

874 Fides sic ab Apostolo definitur: Fides est substantia. 1056

875 Fides ut ait apostolus. 752

876 Fides ut dicit Apostolus. 1025

878 Filius conceptus est de Spiritu Sancto ex Maria. 1435

879 Filius Dei incarnatus est reparator. 1041

880 Finale iudicium quaedam sunt antecedentia. 2449

881 Finita quarta parte huius summae. 858

881,1 Firmiter credimus et confitemur simpliciter fidem orthodoxam catholicorum fidelium solidum et primum omnium virtutum immobile fore fundamentum.

Innsbruck, Serviten I. b. 31: Anon. Constitutiones quattuor evangelistarum super quarto libro sententiarum. [De fide, creatione, trinitate, incarnatione, sacramentis; beendet 1460 in Hall].

881,2 I Flecto genua mea ad Patrem. — Magnus doctor gentium.

II His summatim praeintellectis de trinitate Dei, dicenda sunt aliqua de creatura mundi. De qua in summa haec.

VI Postquam actum est de trinitate Dei, de creatura mundi, de corruptela peccati, de incarnatione Verbi, de gratia Spiritus Sancti, iam nunc sexto agendum est de medicina sacramentali. Circa quam.

VII Postquam aliqua dicta sunt breviter de trinitate Dei . . . restat nunc septimo et ultimo aliquo breviter tangere de statu finalis iudicii. Expl.: donec intrem in gaudium Domini mei, qui est etc.

Bonaventura, Breviloquium I—VII; ed. Quaracchi V (1891) 201—291.

Berlin, Staatsbibl. Theol. oct. 84 f. 1—36: Anon. I—VII.

882 Flecto genua mea ad Patrem Dei mei. — Paulus apostolus vas aeternae electionis.

Expl.: donec intrem in gaudium Dei mei, qui est etc.

Bonaventura Soliloquium c. 1—4; ed. Quaracchi VIII (1898) 28—67.

882,1 I Flores apparuerunt in terra nostra. Cant. 2. — Verba proposita toti libro sententiarum sunt.

Dubitatur primo: Utrum sacra theologia sit omni viatori ad salutem necessaria. Pro responsione notandum secundum doctorem Durandum.



II Creationem. — Iste est secundus liber sententiarum. In quo Magister postquam tractavit de fruibilibus, hoc est de trinitate personarum et unitate essentiae et divinis attributis, quae omnia sunt flores. — Circa distinctionem primam secundi sententiarum quaeritur primo: Utrum mundum incepisse et non semper fuisse, teneatur sola fide, aut aliqua possit convinci demonstratione.

III Cum venit. — Iste est tertius liber sententiarum Magistri Petri Lombardi, qui tractat de Christo domino et de mysteriis eius, qui est instrumentum coniunctum divinitatis secundum corpus et animam.

— Circa distinctionem primam tertii sententiarum quaeritur primo: Utrum natura humana quam Filius Dei assumpsit propter humani generis reparationem, potuerit assumi a tribus suppositis divinae naturae aut a natura divina.

IV Samaritanus. — Juxta divisionem et intentionem Magistri positam in principio primi, congruo ordine.

— Circa distinctionem primam quarti sententiarum quaeritur: Utrum in omnibus sacramentis et maxime novae legis, quae consistunt in rebus et verbis, sit aliqua virtus spiritualis causativa gratiae gratificantis.

Magdeburg, Domgymnasium 171 f. 1—482; Anon. I—IV, 1492.

882,2 Flumen Dei repletum est aquis. — Spiritualis dulcedine. 2529

883 Fluminis impetus.

— Postquam primus parens noster.

Oxford, Oriel 15: Richard Fitzralph, Princ. in Sent.

884 Fluminis impetus laetificat. — Utrum flumen. 1016

885 I Fluvius egrediebatur de loco voluptatis etc. Gen. 2.

— Secundum quod ait glossa super epistolas Pauli in principio: Principia rerum inquirenda sunt, ut earum notitia plenius.

— Veteris. — In parte ista incipit tractatus libri qui dividitur in quattuor libros partiales. Prima pars habet duas partes. In prima parte venatur Magister materiam huius libri et per consequens aliorum.

— Ad intelligentiam eorum quae primo tacta sunt, quattuor possunt inquiri iuxta quattuor praedicta. Et quaeritur primo: Quid sit materia vel subiectum divinae scripturae. Et videtur quod Deus. Primo per interpretationem vocabuli.

— Veteris. — Ad evidentiam definitionum et argumentorum, quae Magister ponit de his verbis uti et frui, sex quaeruntur in parte ista, quorum tria pertinent ad uti et tria ad frui. De uti tria quaeruntur. Primo: Quid sit uti per essentiam. Secundo: Utrum omni creato contingat uti: Tertio: Utrum solo bono creato sit utendum.

Expl.: Dominus universalis, cui totaliter debemus esse subiecti a quo est omne principium, medium et finis; quo etiam mediante etc.

II Fundamentum primum iaspis, secundum saphirus etc. — Celeber doctor Bernardus, mundialis fabricae conditionem admirans.

— Creationem. — Liber iste secundus dividitur in duas partes prima sui divisione. Prima continet ortum creaturae universalis, secunda continet lapsum creaturae rationalis.

— Numquid nosti ordinem coeli. — In verbis istis secundi libri senten-



tiarum materia continetur. Nam in ipso Magister determinat de productione mundi et eiusdem dispositione quantum ad partem mundi superiorem et inferiorem.

— Nomen secundi fluvii Gyon. — Introitus ad secundum librum sententiarum aperitur figuraliter in his verbis. Sicut enim unitas primi fluvii pertinet.

— Creationem. — Ad intelligentiam huius partis duo principaliter inquiruntur. Et primo quaeritur de creatore, secundo de creatione. Circa primum primo quaeritur: An sit unum principium productivum omnium. Et videtur quod non. Quia omnis effectus assimilatur suae causae.

Expl.: non promittat iterum in particulari.

Hugo v. Schlettstadt, *Compilatio ex diversis scripturis et lecturis magistrorum*; Paris.

Leipzig, Univ. 571: I; 572: II.

886 Princ. 3 in I: Fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisum. — Beatus Bernardus in sermone quodam de sancta Trinitate, divinae miserationis erga nos.

Princ. 1 in II: Fluvius egrediebatur etc. — Fons sapientiae verbum Dei in excelsis. Eccl. 1., a quo fluit universitas quidem creaturarum.

Princ. in III: Fluvius egrediebatur etc. — Veritatis inobliquabilis ut ait b. Gregorius 1 Moralium quid eloquia sacra.

Princ. in IV: Fluvius egrediebatur etc. — Scripturarum aenigmata penetranti principaliter occurrit fontis nomine profunde sapientem intelligi, quemadmodum Dei Filius, in quo omnes thesauri.

1<sup>a</sup> Cupientes. — Huic libro totali Magister prohemium praemittit, in quo tangens causas suscepti operis tria facit. Primo reddit auditorem benevolum . . . Sunt autem tres causae moventes. Prima sumitur ex parte sui.

— Utrum studium sacrae Scripturae nihil falsitatis in se continentis sit ceteris studiis magis meritorium.

1<sup>b</sup> Fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradisi, qui inde in quattuor capitula dividitur. Gen. 2. — Quoniam sine cognitione causarum impossibile est haberi perfectam cognitionem causatorum.

— Circa istum librum solent quaedam quaeri in generali. Et primo quaeritur: Utrum theologia sit scientia. Quod non videtur, quia omnis scientia procedit ex principiis per se notis. Haec autem procedit ex articulis fidei quae non sunt per se noti.

II Creationem. — Liber secundus in quo determinat Magister de rerum creatione et earum ornatu et dotatione et etiam de quarundam aversione scil. de lapsu hominis.

— Utrum a creatore Deo potuerit esse multitudo rerum.

III Cum venit. — Iste est liber tertius sententiarum in quo postquam in praecedentibus libris Magister determinavit de rebus divinis et creatis secundum exitum a principio, incipit determinare de rebus secundum reditum in idem principium tamquam in finem. Et dividitur in duo. Primo determinat illum reditum ex parte redeuntium. Secundo quantum



ad ea quae exiguntur ex parte reductorum hominum, scil. sacramenta, per quae confertur gratia.

— Dubitatur: Utrum Pater potuerit incarnari et similiter Spiritus Sanctus. Videtur quod non, quia dicit Anselmus, minimum inconveniens. Expl.: Quae omnia lex aeterna continet.

IV Samaritanus. — Hic est quartus liber sententiarum qui ad praecedentes libros continuatur sic: Nam postquam in praecedentibus libris determinatum est de rebus scil. in primo de rebus quibus fruendum est . . . hic autem Magister determinat principaliter de signis, scil. sacramentis quae requiruntur ex parte illorum.

Wien, Nat. 4497 f. 275—277: Anon. Princ. 3 in I, anno [14]36; f. 267—271: Anon. Princ. 1 in II; f. 272—274: Anon. Princ. in III; f. 1—132: Anon. II; f. 134—266: Anon. III. [Nach f. 266v wurde Buch III in lectio u. scriptio begonnen feria 2. post oct. Paschae 1436, und in profesto s. Nicolai 1436 beendet. Es starben 1436 an der Pest: Peter [Reicher] von Pirchenwart, Conrad Herbst [de Colonia] OP, Urbanus de Mellico OSB; ferner Johannes Stadlaw de Landshut]. Wien, Nat. 4705 f. 276—278: Anon. Princ. in IV, anno [14]37; Wien, Nat. 4681: Anon. Ia, II, beendet 1436; Wien, Nat. 4851: Anon. Ia, II; Wien, Nat. 4719: Anon. III—IV; Wien, Nat. 4188: Anon. III (beendet 1460); Wien, Schotten 167/197 f. 1—139: Anon. III, beendet 1448; f. 142—314: Anon. IV; f. 141—142: Anon. Princ. in IV [Unguentarius]; St. Paul i. L. 27—2—11 Johannes [Grössel de Tittmaning, III—IV † 1467]; St. Paul i. L. 27—2—6: Anon. III—IV. Deckel: Christianus [Tiendorfer] de Hurben [1425 Dr. Theol.]; St. Paul i. L. 27—2—10: Ia, Ib, II. [Deckel: Lectura Magistri Johannis de Tittmaning]; Erlangen 513, 3 f. 1—219: Anon. III [Inc.: Cum venit — Iste est tertius liber sententiarum in quo etc.]; Kremsmünster 200: Anon. III—IV. — Vgl. nr. 948.

887 I Fluvius egrediebatur de loco voluptatis, qui inde dividitur in quattuor capita. Gen. 2. — In quibus verbis tanguntur quattuor paradisi i. e. scripturae sacrae flumina scil. Physon.

— De quattuor causis sacrae Scripturae. Causa quadruplex scil. efficiens, de qua quaerit doctor subtilis q. 1 Prol.: Utrum necessarium sit, hominem.

II Ipsa dedit mihi omnium quae sunt scientiam.

— In secundum sententiarum praeceptoris mei allegationis et primo praeviae exhortationis Annotata. — Pro prima parte huiusmodi sumpsit Thema: Eccle. 4 [12]. Funiculus triplex difficile rumpitur.

— In prologo secundi sententiarum doctoris annotationes a praeceptore meo colendissimo pro seraphici doctoris laude et eruditione confirmanda illuminandaque hoc ordine congestas diligenter intueri. — In hoc secundo libro sententiarum sicut in omnibus aliis erit. — Sciendum primo quod in omnibus distinctionibus erunt tria scil. doctrinalis distinctio.

III Argentinensis Thomae in sententiarum librum tertium prohemium accommodatum.

— Audiavi vocem de coelo tamquam vocem aquarum multarum.

— In quibus verbis sub triplici vocis metaphora.

— Bonaventura super illud Evangelii: Cum venit plenitudo temporis, tempus incarnationis.

Wien, Nat. 3620: Anon. I—III. Nachschrift von Johannes Khrantz O. Min. 1521.

888 Princ. Fluvius egrediebatur de loco voluptatis ad irrigandum paradysum. — Mysticum illum fluvium libet si liceat.

— Utrum aeternae sapientiae fluvius, quo genitor aeternus cuncta pro-



duxit in esse, in temporis plenitudine egressus sit ad irrigandum paradisum militantis ecclesiae.

I Princ.: Utrum Pater in divinis, ab aeterno Filium producens, aliquem possit damnare praedestinatum.

I Promissioni qua in anni circulo quattuor sententiarum libros fideliter legere promisi, satisfacere cupiens, multorum opinionibus amputatis.

— Cupientes. — Iste est quadripartitus sententiarum liber Magistri Petri Lombardi, Parisiensis dignissimi praesulis.

— Utrum necessaria praeter philosophicas disciplinas de Deo scientia practica sit et argumentativa.

— Veteris. — Post eum quem Magister praemisit prohemialem sermonem prosequitur tractatum.

— Ad maiorem evidentiam . . . quaeritur primo: Utrum fruitio sit actus voluntatis. Et arguitur quod non, quia frui est perfectissimus actus.

II Creationem. — Liber totalis sententiarum in quattuor partiales libros dividitur sicut fluvius paradisi in quattuor capita Gen. 2.

— Quaeritur primo circa illam distinctionem: Utrum Deus solus omnium rerum principium primum ab aeterno potuerit producere mundum.

III Cum venit. — Postquam Magister in praecedenti libro egit de rerum exitu a principio.

— Quaeritur circa distinctionem hanc: Utrum quemadmodum Filius ita incarnari potuerit Pater vel Spiritus Sanctus.

IV Princ.: Tribus primis utcumque Deo perducente sacrae doctrinae fluviis transmissis.

IV Samaritanus. — Iste liber sententiarum, tamquam fluvius paradisi in quattuor capita, dividitur in quattuor partiales libros.

— Circa distinctionem hanc quaeritur: Utrum sacramentum a Magistro convenienter definitum sit gratiae causativum.

Wien, Dominikaner 94: Johannes Schiltl I—IV, Köln 1472 beendet.

888,1 Fluvius egrediebatur. — Secundum quod ait glossa. 885

889 Fons divinae sapientiae. 1444

890 Fons hortorum puteus aquarum viventium quae fluunt 1006

891 Fons hortorum puteus aquarum viventium quae fluunt impetu de Libano. Cant. 4.

— Quoniam secundum b. Dionysium c. 4. coelestis hierarchiae impossibile est nobis aliter superlucere divinum radium.

Expl.: ad aeternae beatitudinis participationem.

clm 13.501 f. 2—5: Anon. Princ. in Bibl.

892 Fons sapientiae Verbum Dei. 2443

893 Fons sapientiae Verbum Domini. Eccli. 1. — Multi tamen dubitaverunt quis sit modus inquirendi, acquirendi et possidendi illam scientiam quae est vere sapientia.

clm 13.501 f. 8—10: Anon. princ. in sent.

893,1 Fortissimus Deus Israel. Ipse novit. 1434

894 Frater Jacobus quaerit in primo quolibet suo: Utrum de ente communiter accepto.

Bernard v. Auvergne gegen Jacob de Viterbo.



Berlin, Staatsbibl. 298 f. 77—125; Toulouse 744 f. 156—192; Vat. Borgh. 298 f. 157—201.

**895** *Fratres Cantuariensis ecclesiae Honorio solitario salutem. — Cum primum (?) in nostro conventu resideres.*

St. Florian 252: *Speculum ecclesiae.*

**896** *Frui est amore inhaerere.* 1431

**897** *Fuit bellum.* 1331

**898** *Fundamentum primum iaspis.* 885

**899** *I Fundamentum primum iaspis, secundum saphirus, tertium calcedonius, quartum smaragdus Apoc. 21. — Augustinus doctor praeclarus sacrae Scripturae fastigium ducens [vestigium disserens] dicit libro 11 contra Faustum: Exstat auctoritas Scripturarum novi et veteris testamenti, quae apostolorum confirmata temporibus.*

— *Utrum de Deo possit communicari aliqua notitia viatori pro statu viae. Videtur quod non. Primo quia Dionysius 2. cap. de divinis nominibus: Pater est . . . bonitas divinitatis, Filius et Spiritus Sanctus de genere divinitatis. Si ita oportet dicere.*

— *Utrum scire definiatur proprie a Philosopho 1 Posteriorum.*

— *Veteris ac novae. — In ista distinctione agit Magister de frui et uti.*

— *Utrum obiectum fruitionis sit finis ultimus.*

*II Fundamentum primum iaspis, secundum saphirus, tertium calcedonius, quartum smaragdus. Apoc. paenultimo.*

— *Celeber doctor Bernardus mundialis fabricae conditionem admirans dicit in sermone de Pentecostes: in huius mundi opere cogitare debemus.*

— *Utrum contradictoria quae sunt termini creationis possint competere eidem in eodem instanti temporis secundum idem. Quod non auctoritate Philosophi 4 Metaph.*

*III Utrum si proprietas Verbi sit idem quod esse. Ponere quod incarnatio terminetur ad proprietatem et non ad essentiam ponit contradictionem. Quod non.*

*IV Fundamentum primum iaspis, secundum saphirus, tertium calcedonius, quartum smaragdus. Apocal. paenultimo. [Vel] secundum Gregorium et habetur in canone 1 q. 1 multi saecularium [c. 84 C 1 q. 1]: Sacramenta aliquo modo dicuntur mysteria et sacrificia. Mysteria quia sacram et reconditam habent dispensationem. — Inchoando quaestionem unam quaero scil.: Utrum totalis novitas alicuius effectus sit a virtute illimitata tantum.*

*Expl.: Gloriosa dicta sunt de te civitas Dei, in qua ipse etc.*

Oxford, Gonville and Caius 362 (II): Landulphus O. M. I—IV; Wien, Nat. 1496 f. 1—124: I; 1485 f. 1—108: II; 1590 f. 166—215: IV; 1539 f. 124—131: Anon. IV 1—2; 1496 f. 125: IV [Fundamentum etc. Circa quartum librum inchoando quaero unam quaestionem, scil. Utrum totalis novitas]; Erlangen 258 f. 1—98: I; f. 100—115: III; f. 115—149: IV; 257 (168): II; Lüneburg, Theol. Fol. 48: III—IV; Vat. Ottob. lat. 629 f. 88v—89v: Anon. [Inc.: Inchoando etc. Utrum scil. totalis novitas etc.].

**900** *Funiculus triplex difficile rumpitur.* 887, 807

**901** *Funiculus triplex difficile rumpitur. Eccle. 4 [12]. — Funiculus iste quo a terra trahimur ad coelum, est fides spes et caritas. De quibus est principaliter praedicandum.*

clm 22.296 f. 1—81: Anon. Expositio symboli (XII).



- 902 Genitor universae geniturae. 807  
 903 Gloriosus doctor Augustinus. 750  
 904 Glossarum diversitas intelligentiam textus.

Zwettl 336: Gaufredus, De summa trinitate et fide catholica.

905 Gotescalco fidei et operose sudanti in sancto proposito . . .  
 Honorius cum apparuerit princeps pastorum. — Quaestionem nuper inter  
 nos ortam de libero arbitrio optimum duxi rudibus.

— Isidorus. Gemina est praedestinatio sive electorum ad requiem seu  
 reproborum ad mortem.

Expl.: nullus delebitur etc.

Wien, Schotten 408/389 f. 183—187: Anon. de praedestinatione.

- 906 Gratiam et gloriam dabit. 1055  
 907 Gregorius in Moralibus: Deus ipse manet. 963  
 908 Gyrum coeli circuivi sola. — Verba sunt primogenitae  
 sapientiae.

Vat. Chigi B. VI. 94 f. 99—91: Guilelmus de Falgario, Princ. in theol.

- 909 Habet potestatem. 1123  
 910 Haec est via, ambulate in ea, nec ad dexteram. — Magnam  
 misericordiam facit, qui erranti viam ostendit.

clm 7689 f. 35—83: Anon. [Guil. de Lanicia], Dieta salutis.

- 911 Haec omnia liber vitae. — Liber sententiarum. 957  
 911,1 Haec sunt septem signacula. — Tenebatur. 870  
 912 Haurietis aquas in gaudio. — Hic describitur. 1001  
 913 Haurietis aquas in gaudio. — In verbis istis. 1072  
 914 Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris. In verbis  
 propositis Isaiae XII materia quarti libri sententiarum exprimitur. Cum  
 enim nihil in hoc libro determinetur.

— Samaritanus. Primo quaeritur: Quid sit sacramentum. Et definitur  
 pluribus modis. Primo a Magistro sic: Sacramentum est sacrae rei  
 signum.

St. Florian 52 f. 31—55: Anon. IV (XIII); vgl. 1072.

914,1 Haurietis aquas in gaudio de fontibus salvatoris. — In  
 verbis propositis scriptis Isaiae XII evidenter materia quarti libri senten-  
 tiarum exprimitur. Cum enim in hoc libro non determinetur nisi qualiter  
 in praesenti per sacramenta fiat peccatorum remissio.

Leipzig, Univ. 557 f. 9r—9v: Anon. Prolog in IV; vgl. 1072; 1162.

- 915 Hic de sacramentis quaeruntur septem. 1072  
 916 Hic enim rationis ordo postulat, ut qui. 835  
 917 Hic est liber generationis Adae. 1579  
 918 Hic est liber generationis Adam. — In prima parte. 957  
 919 Hic est liber generationis Adam Gen. 5. Solent inquiri. 1008  
 920 Hic est liber mandatorum Dei et lex quae est in aeternum.  
 Omnes qui tenent eam pervenient ad vitam. Baruch 4. — Sicut dicit  
 Augustinus l. 4. de doctrina christiana: Eruditus ita debet loqui.

Expl.: scientia etiam potest dici.

Erfurt C A 2<sup>o</sup> 72 f. 158r/v: Anon. Princ.; Toulouse 243 f. 292—293; Paris nat.  
 lat. 14.416. — Beendet 1269.

- 921 Hic est principium tertii libri. 491  
 922 Hic incipit primus liber sententiarum, qui primaria sui divi-



sione dividitur in quattuor libros principales. In quorum primo tractat de personarum divinarum emanatione.

Neapel VII C 32: Anon. I—IV [1400].

**923** Hic in totali libro Magister praemittit intentum. — Huic libro totali Magister prohemium praemittit in quo tangens causas suscepti operis tria facit. Primo reddit auditorem benevolum, secundo docilem . . . sunt autem tres causae moventes.

— Veteris. — Hic incipit tractatus qui dividitur in quattuor libros partiales. Quorum quattuor librorum primus dividitur in partes duas.

Expl.: per fidem iudicat, cui est honor et gloria.

Wien, Dominikaner 168: Anon. I. Vgl. 1315.

**924** Hic possunt quaeri: Utrum ad maiorem evidentiam. 1557

**925** Hic quaeri solet. Circa hanc distinctionem 18 quaeritur primo: Utrum potestas clavium se extendat ad culpam sive ad remissionem culpaе. Et arguitur quod sic. Primo quia Joh. 20 dicitur discipulis: quorum remiseritis.

Wien, Schotten 288/284: Anon. IV. 18—25. — Vgl. 2152.

**926** Hic quaero: Utrum genus humanum. 1036

**927** Hic quaeruntur duo de incarnatione. Primo quod possibilitatem.

Göttweig 128/137: Anon. III. [Incipit nach dem Katalog wiedergegeben. Hs. fehlt!]

**927,1** Hic quaeruntur undecim. Primo: Quid sit sacramentum. Secundo: Utrum sacramenta deberent institui. Tertio: In quibus consistat sacramentum, scil. Utrum in rebus et signis sive verbis . . . Undecimo: Utrum eadem sit gratia in virtutibus et sacramentis.

— Primo quaeritur: Quid sit sacramentum. Et definitur pluribus modis. Primo a Magistro sic: Sacramentum est sacrae rei signum. Sed contra: Imago crucifixi est sacrae rei signum.

Letzte Frage [d. 50]: Utrum anima separata habeat usum potentiae intellectivae, hoc est quaerere, utrum intelligat. Quod non. Philosophus in I De anima.

Leipzig, Univ. 557 f. 11—124: Anon. IV f. 11r oben: . . . erphordensis; vielleicht von Joh. v. Erfurt; vgl. n. 1162.

**928** His ergo consideratis quae ad essentiam. 28

**929** His pertractatis quae pertinent ad doctrinam. 1576

**930** His pro modulo meo pertractatis. 2435

**931** His tractatis quae ad doctrinam rerum pertinent.

— Hic incipit quartus liber sententiarum. Quaeritur: Utrum Samaritanus Christus Jesus contra peccatorum vulnera sacramentorum (!) instituerit. Et quod sacramentum consistens in verbis et rebus sit sacrae rei signum aut sacrum secretum aut invisibilis gratiae visibilis forma.

Wien, Nat. 4888 f. 47—110: Anon. Super quarto sententiarum ex Alexandro de Hales et aliorum; f. 1—46: Anon. de simonia

**932** His tractatis. — Iste est quartus liber sententiarum et ultimus. 1006

**933** Hoc itaque tenendum est vera ac pia fide. 2437

**933,1** Hoc itaque vera ac pia fide tenendum est. 663

**934** I Hoc itaque vera et pia fide tenendum est, quod trinitas sit unus et solus verus Deus ut ait Augustinus.



II Creationem. — Et creare proprie est de nihilo aliquid facere.

III Diligenter vero adnotandum est, quare Filius non Pater vel Spiritus Sanctus est incarnatus. Solus namque Filius.

IV Nunc videre restat distantiam sacramentorum veterum et novorum, ut sacramenta vocemus quae antiquitus.

clm 4399 f. 1—39: Anon. abbrev. I—IV; clm 7689 f. 5—34: Anon. abbrev. I—IV; vgl. nr. 2437.

935 Hoc quoque vera ac pia fide tenendum est. 663

936 Hoc solum invenio, quod Deus fecit hominem rectum. 1645

937 Homo ad laborem nascitur et avis. 462

938 Homo ad laborem nascitur. Labor est magis. 1113

938,1 Homo cum in honore esset, non intellexit. — Describit Psalmus. 1162

939 II Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus et similis factus est illis. In verbo proposito, de psalmo sumpto declaratur Magistri intentio in secundo libro sententiarum. Describit enim psalmista.

— Creationem. — Liber iste dividitur in duas partes. In prima agitur de hominis conditione. In secunda de lapsu et tentatione.

— Quaeritur ergo primo: Utrum sit ponere creationem. Quod non, videtur. Omnis mutatio possibilis supponit aliquod subiectum.

Expl.: voluntatis adhaerentia, hinc inde procedit.

Nürnberg, Cent. II n. 6: Petrus de Trabibus II.

940 Huic libro totali Magister prohemium praemittit, in quo tangens. 923

941 Humani generis conditor et redemptor sicut pro nobis, se morti dignatus est exponere.

— Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Pro declaratione huius quaestionis est notandum primo, quod duplex distinguitur status humani generis in hac vita.

Michaelbeuern 47: Nicolaus v. Dinkelsbühl, IV 1—26, bearbeitet von Joh. Spanberger, 1480; Michaelbeuern 73.

942 Humano generi in bonis naturalibus. 559

943 Humano generi in bonis naturalibus vulnerato. 559

944 Prol. Humili desiderio ego inscius ingenioque pusillus, ad superbenedictae trinitatis et totius caelestis curiae laudem aliorumque profectum ac mei utilitatem mihi per multum necessariam desiderans arduum hunc salutis portum.

IV Circa principium quarti sententiarum quaeritur primo: Utrum evangelicae legis sacramenta sint spiritualis gratiae causativa et ad salutem viatorum necessario requisita. Quod non, arguitur. Primo contra primum quaesitum sic: Sacramenta non sunt causativa gratiae, igitur.

Q. 2: Utrum circumcisionis sacramentum fuerit vi operis operati gratiae collativum.

Expl.: Et nos apparebimus cum eo in gloria, quod nobis . . . sedens super solium excelsum.

Göttweig 272/261: Anon. IV, [beendet 1411]; Graz, Univ. 671: Anon. IV. [Inc.: Circa principium etc.]; Klosterneuburg 340: Peter Reicher v. Pirchenwart [1424; 1408 mag. reg. art., 1422 lic. theol., † 1436]. Inc.: Circa principium; Innsbruck, Univ. 431



f. 1—425: Anon. IV [beendet 1434; Inc.: Circa principium quarti libri sent. etc.]; Wien, Dominikaner 43: Magister Theodorici (Rudolfi) de Hammelburg; [1385 mag. reg. art.; 1413 u. 1417 Rector]; beendet 1461. [Inc.: Circa principium quarti libri sent. etc.]; St. Paul i. L. 28—5—7: Anon. IV. [Vorderblatt: Quaestiones Gregorii de Arumpno super IV sent. Inc.: Circa principium quarti libri sent. etc.]; clm 3768 f. 1—310: Anon. IV f. 310: Verf.: Georgii plebani in purck; geschr. v. Ulricus Funtersperger de Ewerspeunt; Vorderblatt: Besitzer: Magister Johannes Brüm [1496], zugeschrieben einem Georg v. Rimini. [Inc.: Circa principium quarti etc.]; clm 5592 f. 1—273: Anon. IV. [Circa principium quarti libri etc.]; clm 18338 f. 1—385: Anon. IV [Circa principium quarti libri etc.]; Vat. lat. 1119 f. 1—418: Anon. IV [Circa principium quarti libri sententiarum quaeritur primo: Utrum evangelicae etc.]. Vgl. nr. 116.

**945** Jam ad sacramenta novae legis accedamus. 663

**946** Iam ad sacramenta. — Egit de sacramentis communiter. Hic incipit agere de sacramentis novae legis specialiter. Primo agit de quibusdam praebulis ad ipsa sacramenta distinctione hac. Secundo de ipsis sacramentis a dist. 3 usque ad 42. — Hic duo quaeruntur. Primo de sacramentis novae legis in generali. Secundo de baptismo Johannis in speciali. Circa primum quaeruntur tria primo de tempore (?) institutionis sacramentorum novorum.

Expl.: qui est via in exemplo, veritas in documento, vita in praemio Joh. 14. Ad quam vitam ipse qui est via nos perducatur . . . in saecula saeculorum.

Zwetl 275: Anon. IV, dist. 2—50. Inc. dist. 1 fehlt. Rücken: Petri de Tarantasia. Vgl. nr. 1072.

**947** Jam ad sacramenta. — Hic modo videndum est de novae legis sacramentis, de quibus . . . Et primo praemittit quaedam quae praeexiguntur ad novae legis.

Post haec videndum. — Primo Magister determinans de quodam praebulo ad baptismum Christi.

Expl.: quasi duae alae a facie eius scil. ab eius divinitate, per media i. e. per opera creationis et recreationis, usque ad pedes, i. e. finalem statum mundi, via duce pervenit, Christus scilicet qui est via in eremo, veritas in documento, vita in praemio Joh. 14; ad quam vitam etc.

clm 5593 f. 12—257: Anon. IV [dist. 1 = fol. 1—11 fehlt].

**948** III Prol. Iam nunc his intelligendis. — Hic Magister ponit prohemium in tertium et quartum libros sententiarum in quo ostendit horum librorum materias.

III Cum venit. — Iste est liber tertius sententiarum in quo postquam in praecedentibus libris Magister determinavit de rebus divinis et creatis secundum exitum earum a principio, hic incipit determinare de rebus secundum reditum.

IV Samaritanus. — Hic est quartus liber sententiarum, qui ad praecedentes libros continuatur sic. Nam postquam in praecedentibus libris determinatum est de rebus, scil. in primo de rebus quibus fruendum est . . . hic nunc magister determinat principaliter de signis scil. sacramentis quae requiruntur ex.

Wien Nat. 4843 f. 1—287: Paulus Wann de Kemnat, 1454. Vgl. nr. 886.

**949/50** Ideo definitionem sacramenti videamus. Sacramentum definitur primo sic: Sacramentum est sacrae rei signum. Alio modo sic: Sacramentum est res visibilis signum gratiae invisibilis.



Graz 659 f. 188—275: Anon. IV.

**951** I Ierusalem evangelistam dabo. Is. 41. Schola devota theologicae facultatis.

... Quaero talem quaestionem: Utrum quilibet viator existens in gratia assentiendo articulis fidei mereatur. Et arguitur quod non, quia si sic sequitur ista conclusio: Posito possibili.

— Utrum in libera potestate hominis sit credere articulis fidei.

Expl.: patet quid sit de quaestione dicendum.

II Distinctione prima secundi libri agit Magister de creatione hominis. Et dicit hominem ideo creatum a Deo.

— Utrum creator generis humani iuste gubernet genus humanum.

III Utrum Filius Dei potuerit incarnari. Quod non, quia si sic, Filius Dei posset esse ita similis alteri homini.

IV Circa quartum librum quaeritur: Utrum baptismus rite susceptus conferat baptizato gratiam.

Robert Holcot O P. I—IV.

Oxford, Oriel 15: I—III; Heiligenkreuz 185: Anon. I—IV [Inc.: Utrum quilibet etc.]; Eichstätt 713: Holcot I—IV, geschr. Florenz 1387 [Inc. I: Quaero talem. Inc. II: Agens Magister de etc.]; Erfurt C A 2<sup>o</sup> 127 f. 56—65: Anon. II; Erfurt CA 4<sup>o</sup> 112 f. 1—126: I—IV.

Erfurt CA 4<sup>o</sup> 112 f. 1—126: I—IV. [Quaestio: Utrum quilibet viator existens in gratia asserendo articulis fidei mereatur vitam aeternam. Et arguitur quod non. Quia sic sequeretur ista conclusio. Posito possibili (f. 1—41). f. 41—54: Utrum peccator possit satisfacere Deo pro peccato mortali (= ultima quaestio quarti libri). f. 54: II: Utrum Deus ab aeterno scivit se producturum mundum. Videtur quod non. Nihil aliud a Deo. f. 74: IV: Circa quartum librum quaeritur: An baptismus rite susceptus conferat baptizato gratiam. Videtur quod non. Quia tunc sequitur quod parvulus. f. 92v: III: Utrum filius Dei possit incarnari. Quod non. Quia si sic, filius Dei posset fuisse ita similis];

Erfurt CA 2<sup>o</sup> 105 f. 1—110: Anon. I—IV [I Utrum viator agens in gratia mereatur assentiendo articulis fidei. Et quod non. Quia si sic, sequitur ista conclusio: posito. II Utrum stellae sint creatae ut per motum et lumen sint in signa et tempora. III Utrum filius Dei possit incarnari. Quod non, quia si sic, filius Dei posset ita fuisse similis alteri homini qui non fuisset Deus, quod nemo posset. IV Circa quartum librum quaeritur: Utrum baptismus rite susceptus conferat gratiam baptizato. Quod non videtur. Quia si sic, sequeretur quod parvulus. Expl. de materia et de forma materiali].

Erfurt CA 2<sup>o</sup> 127 f. 65—187: Anon. I—III. [I Circa distinctionem primam in qua agitur de uti et frui quaeritur: Utrum voluntas creata in utendo et fruendo in volendo sit libera libertate contradictionis. II Utrum Deus ab aeterno scivit se producturum mundum. III Circa tertium librum quaeritur: Utrum filius Dei potuit incarnari. Quod non. Quia si sic, filius Dei posset fuisse ita similis alicui homini];

clm 4401 f. 103—145: Holcot I—IV. [Utrum viator existens in gratia asserendo articulis fidei mereatur. Qui est primus titulus quaestionum Holcot. Qui potest habere tres sensus. Primus est iste: Si viator existens in gratia assertum meretur, et iste sensus est falsus.

Augsburg Q 31 f. 226—236: Anon. quaestio de fide [Utrum quilibet viator etc.];

clm 4400 f. 1—174: Holcot I—IV. [I: Circa primum sententiarum quaeritur: Utrum quilibet etc.; II: Distinctione prima etc.; Expl. numquam fuerunt confirmati. Plus non inveni nec reliquit post se Holcot; III: Utrum filius Dei etc.; Expl.: de tertio articulo secundus; IV: Circa quartum librum: Utrum baptismus etc.; letzte Frage: Utrum finale praemium boni viatoris sit beatitudo steht hinter II; darauf folgt: Utrum angelo confirmato conveniat deputari ad custodiendum hominem viatorem (aus II)].

clm 27.033 f. 1—142 Holcot I—IV [I: Utrum quilibet; Expl. ad exprimendum speciem quae per eam definitur; II: In distinctione prima etc.; Expl.: quod numquam fuerunt confirmati; III: Utrum filius Dei; Expl.: quid appetit dictum est superius; IV: Quaeritur utrum baptismus; Expl.: Et tamen nihil eligit]; Düsseldorf F 5: I—IV; Engelberg 29; Paris nat. lat. 14576: I—IV; 15884: I—IV; 16399.



**951,1** Jesus Christus totius sacrae Scripturae principium atque finis esse dignoscitur. 1008

**952** Igitur Jacob benedicens filium suum Judam dicebat: Catulus leonis Juda filius.

— Cum dormierit leo vigilantis oculi eius.

Zwettl 109 f. 148—155: liber bestiarum volucrum et avium. Primum de leone.

**952,1** Illud dicendum est, Deum. 870

**953** Illuminans tu mirabiliter. 807

**954** Imperscrutabilis altitudo consilii. 971

**955** Inani quidem ac pernicioosa cura.

Praepositinus, Summa contra haereticos.

Douai 434 f. 19—35: I; Mailand, Ambros. Q. 32 sup. f. 4—21; Vat. lat. 4304 f. 101—122.

**956** In articulis subscriptis. 962

**957** I In capite libri scriptum est de me. — Verbum istud quod ad litteram est ipsius Christi.

II Hic est liber generationis Adam. — In prima parte libri grandis quem Magister sumpsit.

III Liber generationis Jesu Christi. — Liber grandis quem Magister scripsit spiritus.

IV Haec omnia liber vitae et testamentum altissimi et agnitio veritatis. — Liber sententiarum ut dicebatur in principio liber grandis est.

Vat. lat. 869 f. 161—164: Anon. I—IV Princ.; zu II—III vgl. Firenze, Naz. F. 3. 606.

**958** Incarnatus est Filius et non Pater. 871

**959** Inchoando quaestionem unam quaero, scil.: Utrum totalis. 899

**960** Incipit liber quartus de sacramentis agendis. Et primo de sacramentis in genere. Quaeritur autem primo: Quid sit signum; quia omne sacramentum est signum. Signum est res praeter speciem.

— Quaeritur primo: Quid sit sacramentum. Secundum Augustinum sacramentum est sacrae rei signum. Sed hoc non communiter, quia non est definitio, sed quodammodo ethymologia.

Admont 675: Anon. IV.

**960,1** Incipit liber secundus sententiarum sic: In praesenti libro proseguendo. 1655

**961** Incipit quartus liber punctorum. 1655

**962** Incipiunt contradictiones sancti Thomae. In articulis subscriptis contradicit sibi frater Thomas tam in summa quam in scripto. Unde frequenter videtur dicere contraria. Dist. 1 q. 4 in pede quaestionis dicit, quod ens divinum cognoscibile per inspirationem est subiectum theologiae. Sed in summa p. 1 q. 7 dicit quod Deus est subiectum.

Wien 4939 f. 185—187: Anon. Contradictiones sancti Thomae; Klosterneuburg 322 f. 6—7: Anon. Articuli in quibus frater Thomas melius in summa quam in scriptis dixit. [Inc.: In primo libro in prologo distinctione quarta in pede dicit quod ens etc.]

**963** In conversionis meae principio, cum ob mentis recreationem auctoritates sanctorum. — Gregorius in Moralibus: Deus ipse manet intra omnia.

clm 18.355 f. 1—82: Anon. Sammlung von Väterstellen in 4 Büchern.



**964** I I n deserto manna colligentes, alius integrum gomor, alius plus, alius minus, pro sua quisque aviditate colligebat . . . In eo quippe laboris nostri fiduciam ponimus. [Widmung an Guillelmus episc. Senonensis.]

— Invisibilia Dei a creatura mundi per ea quae facta sunt intellecta conspiciuntur. — Creatura mundi homo dicitur propter excellentiam quam habet ad creaturas et convenientiam.

— Iis ita praemissis sciendum, quod quae de Deo dicuntur vocabulorum alia Deo conveniunt ab aeterno, alia ex tempore. Nec tamen intelligendum est.

Expl.: parvitati nostrae sufficient.

II Si enumerationi executionis ordo respondeat, postquam dictum est de fide Trinitatis, dicendum est de casu hominis. Sed quia prius cecidit angelica natura.

III Ut supra diximus, ab isto statu in quo non potest homo non peccare mortaliter.

IV Ostensum est in praecedentibus quomodo primus homo a Jerusalem descendens.

— Ordo reparationis nostrae a fide initium sumpsit. Nam credidit Abraham.

V Inter opera nostrae salutis, quae Christus in natura humana suscepit, ultima fuerunt resurrectio et ad coelos ascensio.

— Unde considerandum est quid sit sacramentum, et quae causa institutionis sacramentorum et in quibus consistant et quae differentia.

Expl.: Hoc est omnis homo. Petrus Pictaviensis, sententiae I—V.

Erfurt CA 4<sup>o</sup> 117 f. 1 —43: Anon. I—V; Hildesheim, Beverin 656 f. 74—184; Klosterneuburg 322 f. 85—166: Anon. I—V; vgl. Klosterneuburg 299; Wien, Nat. 2355 f. 1—118; I—V; Luzern, P. Msc. 20; Cambridge, Gonville and Caius 316; Durham B. I. 28; London, Brit. Mus. Kings 9. E. XIV f. 134—142; 10. A. XIV; Lambeth 82; 142 f. 1—119; Oxford, Merton 132; Worcester F. 50 [Martini]; F. 54; Dôle 98 [Martini]; Paris, nat. lat. 3116 [Martini]; 3154; 3572; 14.437; 15.735; 15.736; Reims 509 f. 79—135 [Martini]; Troyes 909; 969 (fragm.); 1371; Brüssel 3694; Vat. lat. 377; 1101; Burgo de Osma 173; Toledo, Cabildo 18—20; Darmstadt 899.

**964,1** Indica mihi quem diligit anima mea. 1434

**965** In distinctione prima secundi libri agit Magister de creatione. 951

**966** Induite vos armaturam Dei. Eph. 6 et legitur in epistola. — Sicut dicit Agazel in quodam libello de intellectu et intelligibili: Intellectus humanus naturaliter quattuor quaerens.

clm 13.501 f. 7v—8v; Anon. Princ.

**967** In Eucharistiae sacrae perceptione crede prius ita firmiter ut catholica fides.

clm 12.667 f. 41—44: Anon. de Eucharistia [XII].

**968** In fruitione tria reperiuntur. 1231

**968,1** In funiculis Adam traham eos. Osee 11. Intellectualis oculi naturale desiderium. 1008

**969** Ingredere in medio rotarum. — Consideranti diligenti indagine.

Vat. lat. 1288 f. 199—200: Bertrand de la Tour OM, princ. ad philosophiam.



**970** Ingredere in medio rotarum. — In his verbis spiritua-liter intellectis.

Paris, nat. lat. 15.948 f. 174: Eudes de Châteauroux, Principium in theologia.

**971** I Ingredere in medio rotarum quae sunt subtus Cherubim Ez. 9. — Sacra continentia scripturarum. Quod paradiso Domini orto, quia voluptatis non incongrue valeat coaptari Damascenus.

— Quia disciplinati hominis est, in tantum certitudinem quaerere in uno quoque genere quantum natura rei patitur, ut Philosophus dicit I [III] Eth., idcirco omnibus inquisitionibus.

— Utrum natura divina compatiatur in se et ex sui ratione scientificam perscrutationem.

— Utrum in habitu theologiae per studium acquisito articuli fidei sunt principia.

Expl.: scil. per fornicationem.

Aureolus I, gelesen Okt. 1316/17.

Toulouse 243: Quaestionenverzeichnis I; Padua, S. Antonio 292 (früher 573): I [Quia disciplinati]; Berlin, Staatsbibl. Theol. Fol. 536: I [Quia disciplinati]; Wolfenbüttel: I [Quia disciplinati]; Vat. Borgh. 123 f. 1—198: I [Ingredere. Expl.: meritorium ad salutem].

II Rota una iuxta Cherub unum, et rota alia iuxta Cherub unum Ez. 10. — Universa materia totius creaturae quantum ad theologicum negotium pertinet, dignoscitur.

— Quia doctores communiter in principio huius secundi libri movere consueverunt quaestionem unam valde difficilem de productione rerum: An sit ens possibile produci ab aeterno et infinito tempore praeterito.

— Utrum tempori praeterito, secundum rationem formalem suam qua praeteritum est, repugnat sibi contradictorie ratio infiniti.

— Creationem. — Postquam Magister in libro primo determinavit de rebus quibus fruendum est, nunc in hoc secundo determinat de rebus quibus utendum.

— Utrum secundum opinionem Aristotelis mundus de facto sit productus ab aeterno. — Utrum repugnet producto produci ab aeterno ex hoc quod producitur elective et contingenter.

Petrus Aureolus, II, gelesen Okt. 1317/1318.

Paris, nat. lat. 3066 [Rota una]; Paris, nat. lat. 15.867 II [Quia doctores]; Neapel, Naz. VII C. 3: II [Quia doctores]; Padua, Anton. IX 161: II [Quia doctores]; Vat. lat. 942: II [Quia doctores]; Vat. Borgh. 404: II [Quia doctores]; Florenz, Naz. Conv. Sopp. A. 3. 120: II [Quia doctores]; Florenz, Naz. B. 6. 121: II [Quia doctores].

III Quasi si sit rota in medio rotae Ez. 10. — Tertii libri sententiarum materia triplici rotae comparari posse videtur, si ponderetur iste titulus personalis naturarum disparatarum unitivus, qui factus est in incarnatione titulus triumphalis animarum redemptivus.

— Convenienter igitur iste liber secundum intentionem Magistri sic continuatur.

— Quaeritur ergo primo: Utrum natura individua de genere substantiae possit vel a propria hypostasi separari.

— Utrum unio hypostatica alicuius naturae ad suppositum assumens sit relatio media positiva [quaestiones tres compositae].

[Reportatio:] Circa tertium primo quaeritur: Utrum possibile fuerit verbum incarnari.



Letzte quaestio: Utrum lex nova et vetus differant per essentiam.

Expl.: evacuavi quae sunt parvuli.

Aureolus, III, gelesen Sommer 1318 (unvollendet).

Florenz, Laur. Plut. 32 dext. 12: III [Quasi sit rota — Circa tertium primo]; Paris, nat. lat. 17.484: III [Quasi si sit rota — Circa tertium primo]; Toulouse 243: III [Quasi si sit rota — Circa tertium primo]; Florenz, Naz. B. 6. 121: III Reportatio. [Utrum fuerit possibile quod verbum uniretur naturae humanae. Videtur quod sit impossibile. Quando aliqua non distinguuntur nisi in modo significandi.

— Utrum formalis terminus unionis vel assumptionis humanae naturae sit proprietas personalis vel essentia. Dist. 24: Utrum prima unitas sit obiectum fidei.

— Utrum inevidentia vel aenigma sit condicio obiecti fidei].

IV Spiritus vitae erat in rotis. — Sacramentorum septennarius in curationem hominis semivivi: Ad evidentiam sacramentorum in generali quaero istam quaestionem: Utrum sacramentis vel sacramentorum ministris possit communicari aliqua virtus creativa respectu effectus sacramentalis.

— Utrum in sacramentis novae legis oporteat ponere virtutem aliquam creatam formaliter inhaerentem ultra increatam ad hoc, ut possit esse creativa gratiae eo modo quo sit causa.

Expl.: propter se sed propter divinam iustitiam..

Aureolus IV, gelesen Sommer 1317.

Vat. lat. 943 f. 51, 69, 115: IV d. 1; Padua, Anton. IX. 160: IV; Florenz, Laur. Plut. 32 dext. 12: IV; Toulouse 243: IV [Expl.: in iustitiam Dei apparentem in poenis]; Vicenza, Bertoliana 107: IV.

I Imperscrutabilis altitudo consilii quo mediator omnium Deus in ovili ecclesiae cum mansuetudine cuncta disponit.

Aureolus, Dedikation der 2. Redaktion des I. Buches an Johann XXII.

Florenz, Naz. B. 1. 118; Padua, S. Antonio 133; Vat. lat. 940; Paris, nat. lat. 15.363.

I Expandit librum coram me, qui scriptus erat intus et foris. Ez. 2. — Liber scripturae canonicae qui per prophetam dictus est involutus ratione suae difficultatis.

— Aggredientibus itaque quo introductione totius divinae scientiae inquirendum occurrit: Utrum ex studio theologiae et solo naturali ingenio aliquis habitus acquiratur alius a fide. Et videtur quod acquiratur.

— Cupientes. — Liber iste dividitur in prohemium et tractatum et epilogum prima sui divisione. Secunda ibi.

— Utrum dari possit a Deo lumen aliquod viatori, cuius virtute theologiae veritates scientifice cognoscantur.

— Veteris. — Postquam praemisit Magister prohemium, in hac parte accedit ad tractatum. Et circa hoc duo facit. Primo enim venatur huius libri materiam.

— Utrum beatus frui possit essentia praescindendo eam conceptibiliter a personis.

Expl.: traditurus est Deo et Patri, cuius regnum etc.

Aureolus, I. (zweite endgültige Redaktion, c. 1318/1320.

Vat. lat. 940: I; Vat. lat. 941: I; Ottob. lat. 995: I. 1—26; Borgh. 318: I. 1—27; Borgh. 329: I; Florenz, Naz. Conv. Sopp. B. 1. 118: I; Padua, Anton. VII. 133: I; Auch 2: I; Brüssel 1550: I; Paris, nat. lat. 15.363: I; Troyes 1049: I; Vendôme 72: I.

II Utrum tempori praeterito secundum suam formalem rationem repugnet convenire rationem infiniti. Quod non. Philosophus



novit naturam temporis. — Utrum secundum opinionem Aristotelis mundus de facto sit productus ab aeterno.

Oxford, Balliol 63 f. 1—18: II.

III Ad evidentiam totius distinctionis primo et praecipue est possibilitas incarnationis. Circa istum tertium librum quaero primo decem quaestiones. Quarum prima ad unionem in generali pertinet. — Utrum possibile sit aliqua sic uniri, quod inter illa non sit alia unitas nisi hypostatica.

Aureolus III, gedruckt Rom 1605 [dist. 1—23 des Druckes sind von allen Hss. verschieden].

I Circa prologum primi libri sententiarum quaeruntur quinque quaestiones. Prima quaestio: Utrum natura Dei compatiatur in se et ex natura sua scientificam perscrutationem. Et arguitur primo quod non. — Utrum notitia quae est possibilis haberi de Deo per scientificam inquisitionem, possit communicari viatori mediante aliqua nuda et clara notitia Deitatis abstractiva.

— Veteris. — Circa primam distinctionem, in qua Magister agit de frui et uti, quaero: Utrum actus fruitionis sit essentialiter et formaliter liber.

II Creationem. — Circa primam distinctionem secundi sententiarum quaero duas quaestiones. Prima quaestio est: Utrum opinio Aristotelis fuerit, quod mundus fuerit productus ab aeterno.

III Circa tertium librum sententiarum quantum ad primam et secundam distinctionem quaero: Utrum possibile fuerit Verbum incarnari. Expl.: dirigendum hominem in viam salutis.

IV Ad evidentiam sacramentorum in generali quaero: Utrum sacramentis seu sacramentorum ministris communicari potuerit virtus aliqua creativa respectu sacramentalis effectus.

— Samaritanus. — Quantum ad primam distinctionem in qua Magister tractat de sacramentis in generali quaero: Utrum in sacramentis novae legis praeter virtutem increatam oportet ponere virtutem influxam sacramentis formaliter inhaerentem quae sit causa in anima nostra effective, ita quod Deus mediantibus sacramentis virtute eis infusa dicatur gratiam in anima creare.

Vat. lat. 946 f. 42—73: Compilatio zu Aureolus I—IV [Form: Ingredere etc.] Clermont 109 f. 91—150: I—IV [I: Circa prologum quaeritur primo de cognitione abstractiva].

I Cupientes. — Utrum praeter doctrinas philosophicas sit necessaria doctrina sacrae scripturae. — Utrum theologia sit scientia una vel plures.

— Veteris. — Cuius virtutis possibilis sit actus frui.

— Utrum solo Deo sit fruendum.

II Creationem. — Utrum sint plura prima principia vel unum tantum.

— Utrum alicui alii quam Deo competat creare.

III Cum venit. — Utrum fuit congruum Deum incarnari.

— Utrum Deus incarnaretur si homo non peccasset.

IV Samaritanus. — Quaeritur: Utrum sacramenta fuerint necessaria.

— Utrum debuerint institui tempore innocentiae.

Vat. lat. 944 f. 1—67: Petrus Aureoli Compendium I—IV, gedruckt Speyer 1480 als Peter v. Aquila; Mainz, Stadtbibl. 195: Anon. I—IV [II: Utrum plura sint etc.;



III: Utrum congruum fuit etc.; IV: Samaritanus interpretatur custos sanitans. — Quaeritur Utrum etc.]; Nîmes 38 f. 1—163; Chartres 259; Florenz, Laurenz. Aedil. 69; Krakau, Univ. Jagell. 1573; Würzburg, Univ. M. ch. f. 88 f. 1—136: I—IV [I. d. 2: Utrum sit necesse ponere unum Deum — Utrum in Deo sit pluralitas attributorum. Expl.: per comperationem ad naturam patientis; II Expl.: in his praelato oboedire necessitatis est; III: Creationem — Quare tempus gratiae dicitur plenitudo temporis — Utrum congruum etc.; Utrum Deus etc.; Expl.: per beneficia speranda; IV Expl.: fumosus et foetulentus].

Zu prüfen sind noch: Pelplin, Seminar V J. e. 12: II, IV; Bologna, Univ. 2243 I; Assisi 197 f. 32—94: II; Mantova E IV 19; Brüssel 3624. — Vgl. F. Pelster, *Estudios Eclesiasticos* 9 (1930) 462—479: Quaestionenverzeichnis zu I der ersten Redaktion; 10 (1931) 449—474: Quaestionenverzeichnis zu III nach den Hss.]. Vgl. nr. 2156.

**971,1** In hoc libro sicut in ceteris tria praecipue considerata sunt, scil. materia, modus agendi, et utilitas.

— Dum multa sunt sacramenta novae legis, septem tamen principalia. Expl.: superfluitatibus, antequam accedant ad sacros ordines.

clm 3661 f. 1—7: Anon. de VII sacramentis; Leipzig, Univ. 643 f. 1—16; Münster, lat. 491 f. 75—89; Trier, 112 f. 93—107 [Petrus Manducator]; Vat. Palat. lat. 619 f. 1—15.

**971,2** In isto quarto Magister determinat de sacramentis et continuatur. 447

**971,3** In isto tertio libro specialiter agit Magister de mysterio nostrae reparationis. 617

**972** In medio et in circuitu sedis. — Certum est. 1001

**973** In medio et in circuitu sedis quattuor animalia, plena oculis ante et retro. Apoc. 4. — Quoniam ex notitia causarum dependet notitia causatorum. — Quaeritur: Quid sit materia huius libri et totius scripturae sacrae. — Quaeritur de uti: Cuius sit uti ut subiecti.

Expl.: Indulgeas tu et parcant tui. Joh. Peckam O M I.

Florenz, Naz. Conv. Sopp. G. 4. 854: I; Neapel, Naz. VII. C. 2: I; vgl. Spettmann, *Divus Thomas* 5 (1927) 325—345 [Quaestionenverzeichnis]; Doucet, *Antonianum*, 8 (1933), S. 428; II—IV noch nicht gefunden.

**974** In mysterio corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi quod sancta ecclesia per universum mundum pro eiusdem mundi salute offert, maxime nobis humilitas commendatur.

Göttweig 45/51 f. 1—41v: Anon. *Opusculum de actione missarum* (XII).

**975** I In monte salvum te fac.

— Ut moris est circa principium sententiarum moveo talem quaestionem scil.: Utrum videns scientificè relationes distinctas in simplici essentia, videat in ipsa potentiam aliquam.

— Circa prohemium sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum intellectus viatoris possit habere evidentem notitiam de veritatibus theologiae. Et arguitur quod sic quadruplici consequentia. Primo sic: Intellectus viatoris.

II Circa secundum sententiarum moveo talem quaestionem: Utrum mundus sit aeternus. Et arguo quod sic quadruplici consequentia. Primo sic: Deus potuit.

III Circa tertium sententiarum quaeritur: Utrum haec propositio sit vera: Deus assumpsit hominem. Et videtur quod sic quadruplici consequentia.



IV Circa partem prohemialem quarti libri sententiarum quaero talem quaestionem: Utrum aliquis possit acceptari ad vitam aeternam sine gratia. Et arguitur quod non quadruplici consequentia. Primo sic: Nullus potest acceptari.

Paulus Perusinus O Carm. I—IV.

Bologna, Archiginasio A. 941 [ut moris]; Mantua, Stadtbibl. G. III. 3 [ut moris]; Vat. Chigi B. VI. 97 [ut moris]; Xiberta, de script. S. 287—295 (Quaest.-Verz.).

**976** I In nomine tuo Iesu Christe

— Utrum ex diversitate idearum existentium in regno increato sumatur diversitas perfectionum productorum entium in regno creato.

— Circa primam distinctionem quaeritur: Utrum solo Deo sit fruendum. Quaestio unum praesupponit et aliud quaerit. Supponit enim quod Deo est fruendum et quaerit an nullo alio liceat frui.

Expl.: pro dictis in septima conclusione.

II Circa secundum librum sententiarum disputando quaestionem praevidiam et continuando materiam de perfectionibus in primo principio meo tactam, formo talem quaestionem: Utrum omnis perfectio regni creati possit quoad se totum in singulis suis partibus augeri vel minui. Expl.: velit primas duas conclusiones secundi articuli.

III Circa tertium continuando materiam de perfectionibus semper in principiis tractatam sit prima quaestio talis: Utrum regnum increatum quod nisi fuissent crimina non fuisset incarnatum, plus perfecit regnum creatum quam si sine crimine stetisset immaculatum.

Expl.: singulae pro suo articulo.

IV Circa quartum librum continuando materiam cum dictis in quaestione initiali primo quaeritur: Utrum sicut sacramenta sunt omnis languoris spiritualis congrua remedia, sic in anima recipientis sint gratiam producentia.

Expl.: quod sit pro primis duabus conclusionibus.

Marsilius de Inghen, I—IV, ed. Straßburg 1501.

Leipzig, Univ. 568 f. 1—363: Marsilius I [Utrum ex diversitate — An diversitas rerum dependentium accipiat penes diversitatem idearum in Deo existentium — Circa prologum sententiarum quaeritur primo: Utrum theologia sit scientia una de Deo tamquam de subiecto proprio. Et arguitur primo, quod theologia non sit scientia. Quia scientia debet esse ex principiis per se notis — Quaeritur: Utrum solo Deo est fruendum. Ista quaestio unum supponit et aliud quaerit]; Stuttgart, Landesbibliothek F 113: I.

**977** In nostra disputatione de quolibet, quaedam fuerunt quaesita de Deo et quaedam de creaturis. — Utrum Deus cognoscat res in singulari. — Utrum Deus possit facere unum corpus in diversis locis localiter. — Utrum in Christo sit tantum unum esse subsistentiae.

III Utrum Deus sit tota causa conversionis impii, ita quod impius non cooperetur ad hoc.

Heiligenkreuz 47 f. 110—136: Anon. quodlibet I—III.

**978** Innova signa et immuta mirabilia. — Haec verba scripta sunt..

4

**979** I In omnipotentis honorem agrum nunc nostrae.

— Cupientes. — Sic incipit liber sententiarum, qui sua primaria distinctione dividitur in duas partes quarum prima est.



II Creationem. — Sic incipit liber secundus sententiarum qui sic continuatur ad praecedentem. Nam postquam Magister in praecedenti libro egit de divina perfectione et summa eius praesidentia.

III Cum venit. — Sic incipit liber tertius qui sic continuatur ad praecedentes.

Samaritanus. — Sic incipit liber quartus.

Wien, Nat. 12.831 f. 1—159: I—IV.

980 In ordine sapientialium divinalium scientiarum istam divini cultus veraeque religionis scientiam de qua prout desursum accepimus scribere intendimus. Wilhelm v. Auvergne, De fide et legibus.

Neapel VII. C. 15; Braunschweig 57 f. 90—189; Erfurt, Amplon. F 48 f.49—98; clm 449; Wien, Nat. 1572; 1715; 3939.

981 In praecedenti libro determinatum est de bono naturae increato. 1097

982 In praecedentibus duobus libellis de fidei articulis. 569

983 In praesenti loco prosequendo ordinem doctrinae. 1655

984 In praesenti proposito sequendo ordinem. 1655

985 In prima distinctione Magister tractat de sacramentis. 558

985,1 In primo libro de mysterio Trinitatis. 1606

986 In primo libro in prologo art. 4 in pede dicit, quod ens divinum cognoscibile per inspirationem est subiectum theologiae. 962

987 In primo nota quid Vgl. nr. 1629; 1630.

988 In principio eorum quae hucusque docuimus. 1576

989 In principio libri egit Magister de creatore. 1012

990 In principio primum principium, a quo cunctae illuminationes descendunt tamquam a patre luminum.

Expl.: omnis populus: Fiat, fiat, Amen.

Wien, Nat. 1062 f. 49—57; Bonaventura, Itinerarium mentis in Deum; c. 1—7; ed. Quaracchi V (1891) 295—313.

991 In quaestionibus autem praeambulis. 756

992 In Scriptura sacra non solum voces.

Lambeth 116 f. 71—136: Abbrev. P. Lombardi.

993 In sudore vultus tui vesceris pane tuo, donec revertaris in terram. — Tanta erat illius primae transgressionis culpa, qua de statu felici in quo genus hominum conditum fuit.

Expl.: licite sint publice proclamanda.

clm 26.711 f. 408—441: Henricus Langenstein de Hassia, de contractibus; clm 2799 f. 304—346. [I: In sudore etc. II: Post haec; Expl.: peiora fierent].

994 Inter materiam traditam in libris sententiarum. 1655

994,1 Inter materiam traditam in quattuor libris. 1655

995 Inter multas sententias. 839

995 Inter omnem creaturam rationalem. 870

996 Inter omnia quae fragilitas. 2525

997 Inter opera nostrae salutis quae Christus. 964

998 In tertio sententiarum dicit Magister de Deo inquantum eius perfectio relucet in operibus restorationis. 1645

999 Intravi in domum figuli. 1057

1000 In veritate viam Dei doces.



Wien, Nat. 4719 f. 10—51: Anon. Princ. in I—IV [genannt f. 40r: Christian de Hurben, f. 48r: Berchtold Deichsler de Nürnberg, Joh. Haydorffer de Giengen, f. 46v: Johannes de Dinkelsbühl]; Wien, Nat. 4690 f. 17—19: Anon. Princ. 3 in I [Inc.: In veritate etc. — Domino largiente — Cum sacra scriptura in nulla sui parte sic plana sit in superficie; f. 20—24: Anon. Princ. 4 in II. Inc.: In veritate etc. — Domino largiente — In hac valle tenebrarum et miseriae exulans homo].

**1001** In veste [enim] poderis quam habebat, totus erat orbis terrarum et parentum magnalia in quattuor ordinibus lapidum erant sculpta [Sap. 18, 24]. — Secundum sententiam b. Augustini de doctr. christ. l. 2 c. ultimo per vestem in Scriptura aliquando intelligitur scientia.

— Cupientes. — Totalis iste liber sententiarum dividitur in duas partes, in prologum et tractatum. Secunda ibi: Veteris. In prologo Magister intendit dare causas quae movent.

— Utrum in luce proprii generis possit aliquid sciri sine speciali influentia alterius luminis.

— Veteris. Terminato prologo incipit tractatus. Dividitur autem iste.

— Utrum frui et uti sint in voluntate.

Expl.: Ut eam habeat. Ad secundum patet per dicta in quaestione.

II Fecit Deus hominem rectum. — In quibus verbis primo ostenditur hominis supernaturalis ortus.

— Primo quaeritur: Utrum actus creativus in re creata supponat distinctionem realem.

III Quaeritur: Utrum incarnatio sit possibilis. Videtur quod non, quia ubi est incarnatio.

IV Utrum decuerit esse aliqua sacramenta in nova lege. Et videtur quod non, quia adveniente veritate.

Praef.: Nobili et reverendo Domino Francisco Caraculo Canonico Parisiensi.

Alexander ab Alexandria O. M. I—IV [zweite Redaktion, nach 1309].

Rennes 40. 34: I; Florenz, Laur. Plut. 24 dext. 7 f. 1—41: II—IV; Padua, Anton. 200: IV; Florenz, Laur. Fesul. 133: I; Florenz, Naz. E. 4. 24: I; Vat. Borgh. 311 f. 1—166: I [Nobili]; Venedig, Marc. Bessar. 105: I; Paris, nat. lat. 15.859: I; London, Brit. Mus. 14.077: I.

III Prima quaestio est: Utrum incarnatio benedicta ut creditur ex s. Scriptura.

Alexander ab Alexandria (?) O. M. III.

Florenz, Naz. Conv. supp. D. 4. 27 f. 1—48; Padua, Museo civico CM 619 f. 63—70 (fragm.).

I In medio et in circuitu sedis. — Certum est quod sine cognitione.

II Oritur sol et occidit. — In hoc verbo describitur materia secundi libri sententiarum. — Ad intelligentiam eorum quae dicuntur in hac parte quaeritur hic de exitu rerum in esse, primo quantum ad principii entitatem.

III Cum venit. — Liber iste tertius dividitur in partes duas. In prima Magister determinat de vita quam Christus assumpsit. — Ad intelligentiam huius partis quaeruntur duo. Primo de incarnatione quantum ad unionis possibilitatem.

IV Haurietis aquas in gaudio. — Hic describitur spiritualis medicamenti sacramentale antidotum ad sanandum genus humanum. — Ad intelligentiam eorum quae in hac distinctione determinantur quaeritur de sacramentis.



Alexander v. Alexandria, I—III erste Redaktion (vor 1303); nach Glorieux Rep. n. 321, h, vielleicht von Wilhelm v. Falgar.

Vat. Ross. lat. 252: I—III; Assisi 124: I—III; Florenz, Naz. conv. sopp. D. 4. 26: II, IV; Neapel, Naz. VII. C. 40: I—II; VII. F. 21 f. 36: IV (Prolog); Sevilla, Columbina Y. 130. 29: III; Erlangen 639 f. 41—64: III (?).

I *Alta profunditas quis invenit eam.*

II *Fecit Deus hominem rectum.* — In verbo proposito clauditur intentio.

III *Cum venit.* — Hic duo principaliter quaeruntur.

IV *Altissimus creavit de terra medicinam.* — *Altissimus Deus Pater.*

Alexander ab Alexandria(?) *Summa quaestionum Bonaventurae I—IV.*

Mailand, Ambros. B. 5. sup.

**1002** *Investigatam diutissime quaestionem, quantum nostrae mentis igniculum illustrare lux divina dignata est.*

Boethius, *De Trinitate.*

**1003** *Invisibilia Dei a creatura mundi.* 964

**1004** *Invisibilia ipsius a creatura mundi.* 462

**1005** *Ipsa dedit mihi omnium quae sunt scientiam.* 887

**1006** *Princ. I: Ipse creavit eam Spiritu sancto. Eccli. 1.*

— *Utrum sanctissima theologialis scientia ab ipso omnium altissimo Spiritu Sancto revelata, super omnes scientias humanitus traditas sit certitudine et dignitate velut sublimior exaltata.*

*Expl.: praeparans ei viam sicut ostiarius ad regem etc.*

Erlangen 512 f. 3r—17: Radulphus de Bruxella, *Quaestio prohemialis in I. sent.*

— *Cum intentionis praesentiae de licentia gratiosa.* Antwortet auf die Einwände seines Bruders Johannes de Bruxella zur Frage: *Utrum processus theologicus scientificae traditionis sit condistinctus scientiis purae humanae adinventionis.*

Erlangen 512 f. 1r—2v: Radulphus de Bruxella, *prima lectio in I. sent.* [Heidelberg] 1433, Oct. 20.

*Proh. in I. Fons hortorum puteus aquarum viventium. Cant. 4.* — *Utrum fons theologicae scientiae scaturiens ex altissimo monte benedictae trinitatis ortum ecclesiae militantis irrigando maioris quam ipsa ecclesia sit auctoritatis suis sententiis imperando.*

Erlangen 512 f. 17—20: Henricus de Gouda, *Princ. in I.*

f. 21—25: [Johannes de Bruxella] *Solutiones rationum factarum a [Radulpho de Bruxella] contra prohemium in I. sent.*

25r—26r [Johannes de Bruxella] *Solutiones rationum factarum a [Radulpho de Bruxella] contra prohemium in II. sent.*

26r—26v Johannes de Bruxella, *argumenta contra Radulphi de Bruxella prohemium in II.* Die *Quaestio* des Radulphus hatte gelautet: *Utrum productio rerum creaturarum ad extra, quas libere creavit et ab aeterno creare potuit ipse creator omnium et causa causarum, de necessitate praesupponat intrinsecam in divinis productionem personarum.*

26v—27r: [Radulphus de Bruxella], *Solutio argumentorum factorum a Johanne de Bruxella contra prohemium in III. sent.*

27v: [Radulphus de Bruxella] *Replicae contra Johannis de Bruxella quaestionem primam tertii libri*

Die 1. *quaestio* des Joh. de Bruxella war: *Utrum fons sapientiae verbum Dei in excelsis de terreno Virginis utero temporaliter ascendisset, si homo in statu innocentiae perstitisset.*

28r—28v: Johannes de Bruxella: *Solutiones rationum a Radulpho de Bruxella factarum contra prohemium in III. sent.*



I Antequam procedam ad libri divisionem, occurrunt hic aliquae quaestiunculae, quae circa initia aliorum librorum quaeri consueverunt. Primo quaero, quid sit huius scientiae subiectum. Secundo: quot sint causae.

— Cupientes. — Hic liber sententiarum primaria sui distinctione in tres dividitur partes, videlicet in prologum, tractatum et epilogum.

— Veteris. — Hic incipit tractatus. Liber sc. sententiarum Magistri Petri Lombardi Parisiensis episcopi. In quo Magister determinat de Deo inquantum est finis vitae viatoris fide formata attingibilis.

Expl.: Aperta visione videtur, cui est honor et gloria etc.

II Creationem. — Iste est secundus liber huius totalis libri sententiarum, qui continuatur sic ad primum librum: Postquam Magister in primo libro ostendit trium personarum distinctarum inseparabilem essentiam, in hoc secundo libro ex productione rerum creaturarum docet patris ineffabilem potentiam. — Aliter continuatur sic: Postquam Magister in primo libro determinavit de rebus fruibilibus, in hoc secundo tractat de rebus utilibus.

Expl.: Dei mandato semper sit obtemperandum, qui aeternaliter sit in saeculorum saecula benedictus.

III Cum venit. — Postquam Magister determinavit de rebus fruibilibus simpliciter in libro primo et de rebus quibus fruendum est sic singulariter; et in secundo libro de rebus quibus utendum est, nunc in isto tertio coniunctim Magister determinat de utrisque, quia de mysterio incarnationis et passionis filii Dei.

Expl.: corda nostra quasi psalterium, his decem praeceptis omnium mortalium feras occidit vitiorum. Quod in nobis facere dignetur idem Jesus Christus cum Patre etc.

IV His tractatis. — Iste est quartus liber sententiarum et ultimus, qui continuatur sic ad tres praecedentes: Postquam enim Magister ostendit trium personarum distinctarum inseparabilem essentiam.

— Samaritanus. — Postquam Magister in tribus primis libris tractavit de rebus tam fruibilibus quam utilibus distinctis ac etiam in uno convenientibus, nunc in isto quarto libro incipit tractare de signis salutiferis vulnerato homini.

Expl.: Christus namque Dominus noster est via in exemplo, veritas in documento, et vita in praemio. Ad quam vitam ipse qui et via est et veritas nos perducere dignetur. Cui etiam sit honor etc.

Erlangen 512 f. 31—294: Anon. I—IV, lectura textualis, beendet 1435. Wahrscheinlich von Radulphus de Bruxella, Heidelberg.

1007 Isidorus: Gemina est praedestinatio.

905

1008 I Ista est enim lex Adam Domine Deus. 2. Reg. 7. — Mirari solent mundi sapientes et lucris tantum saecularibus et commodis temporalibus inhiantes.

— Utrum secundum quod tactum est in collatione, studium sacrae theologiae sit meritum vitae aeternae. Quod non. Quia finis talis studii vel est scire vel est credere.

— Utrum studium sacrae scripturae impositum alicui in foro poeni-



tentiae pro satisfactione omissionis contrariae sit meritorium vitae aeternae.

— Circa primam distinctionem quaero primo . . . Utrum pro studio sacrae theologiae ex caritate procedente debeat pro mercede visio Dei et eius fruitio.

— Utrum fruitio beatifica differat ab ipsa anima [differat — anima *corr. in:* sit qualitas distincta ab anima cognitione et delectatione. *vat. lat.* 955].

*Expl.:* non tamen ideo est sortes albus illi similis cui est dissimilis nec e contra.

*Index:* q. 1: Utrum pro merito quocumque ex caritate procedente debeat visio divinae essentiae.

*Vat. lat.* 955: Adam Wodeham I. 1—33; Lüneburg, Theol. Q 29: I 1—34. [Inc.: Utrum studium sacrae scripturae impositum alicui in foro poenitentiae propter omissionem peccati contrarii sit meritorium. Et videtur quod non. Quia non magis meritorium nec aequae nec minus]; Mazarine 915: I: Erfurt CA 2<sup>o</sup> 133 f. 1—133: I [Inc.: Ista est enim etc. — Utrum studere in theologia sit meritorium. Quod non. Quia per se finis studii theologiae nec est scire nec credere. — Utrum pro studio sacrae scripturae ex caritate procedente debeat pro mercede visio Dei. — *Expl.:* Ad beatitudinem sit acceptus. Residuum quaestionis de augmentatione caritatis quaere in principio secundi]. Berlin, Staatsbibl. Theol. Fol. 534 f. 1—230: Heinrich v. Oyta, Abbrev. des Adam Wodham I—IV [I: Ista est enim etc. — Jesus Christus totius etc. — Quaero circa principium libri sententiarum: Utrum studium sacrae theologiae sit meritorium vitae aeternae. Quod non. Quia finis etc. — Circa primam distinctionem ubi tractat Magister de frui et uti quaero primo pro solutione pleniori sexti et septimi dubiorum primae quaestionis: Utrum pro studio sacrae scripturae vel theologiae ex caritate procedente debeat pro mercede visio Dei et eius fruitio. Quod non. *Expl.:* illi similis cui est dissimilis nec e contra; II: Hic est liber etc. Solent inquiri etc. . . . praefert indaginem realis efficaciae, profert imaginem finalis sufficientiae, aufert compaginem voluminis formati, et offert propaginem generis abstracti. — Utrum creatura rationalis etc. *Expl.:* responsum est in primo articulo; III: In funiculo Adam traham eos. Osee 11. Intellectualis oculi naturale desiderium licet ignorantiae — Circa istum librum tertium quaeritur, quia Allondini toto anno pertractavi quaestiones tredecim distinctionum primarum, ideo nunc incipio a dist. 14, in qua Magister — Utrum anima Christi habuerit et habeat sapientiam aequalem Deo. — *Expl.:* Satis respondet Magister in littera; IV: Circa principium quarti libri sententiarum quaero: Utrum aliqua creatura possit in effectum sacramenti praecise producibilem per creaturam. Et hoc est expressius quaerere: Utrum creatura aliqua possit creare gratiam vel aliquam creaturam. Videtur per Augustinum quod sic. *Expl.:* nam idem sequitur . . . tibi Jesu Christe . . . salvator et gubernator noster, qui cum Patre etc.

II Hic est liber generationis Adam. Gen. 5. Solent inquiri in principiis lectionum tituli librorum.

— Iuxta viam tactam in collatione de productione primi Adam et aliarum rerum in reali subsistentia primo quaero de principio productivo quantum ad sui scientiam sub hac forma: — Utrum verbum Dei fuerit sibi ipsi ab aeterno scientia futurorum contingentium vel rerum ab ipso producibilem.

— Circa illud quod dicit Magister d. 1 secundi libri videlicet quod creatura rationalis facta est ad laudem Domini etc. quaero: Utrum creatura rationalis meritorie Deo serviendo proficiat ad augmentum gratiae sine omni novo addito praecedenti. Et probatur primo quod sic, quia secundum Augustinum ad Bonifatium.

— Utrum augmentum gratiae fiat per compositionem gratiae novae cum gratia praecedenti.



III Circa distinctionem 14 libri tertii, in qua Magister tractat de scientia animae Christi, quaero: Utrum anima Christi habeat vel habuerit scientiam aequalem cum Deo. Videtur quod sic, quia anima Christi habet scientiam tantam.

— Utrum ipsum Verbum Dei sit sibi ipsi quamvis non animae sibi unitae scientia futurorum contingentium.

IV Circa principium quarti libri qui est principaliter de sacramentis et effectibus eorundem quaero hanc quaestionem: Utrum aliqua creatura possit creare characterem vel gratiam vel aliquam creaturam. Quod sic: primo per auctoritatem Augustini.

Vat. lat. 869 f. 214—217: Principium in II; Vat. lat. 1110: Adam Wodeham II—IV. [Inc.: Circa illud quod dicit Magister]; Florenz, Naz. Conv. supp. B 7. 1249: III; Neapel VII C 53: I—IV [Inc. I: Utrum studium sacrae theologiae sit meritum vitae aeternae. Inc. II: Utrum creaturae rationales meritorie serviendo Deo etc. Inc. III: Utrum anima Christi habeat aequalem sapientiam Deo. Inc. IV: Utrum aliqua creatura possit in effectum sacramentorum praecise productibilem per creationem sive: Utrum aliqua creatura possit creare]; Hannover, Stadtbibl. 1: I—IV; Brügge 172; vgl. n. 1167.

— Ista est enim lex Adam, Domine Deus. 2. Reg. 7. Mirari solent mundi sapientes et lucris tantum saecularibus et commodis temporalibus inhiantes.

— Jesus Christus totius sacrae scripturae principium atque finis esse dignoscitur. Ipsius igitur gratia directrice humiliter postulata quaero circa principium libri sententiarum: — Utrum studium sacrae theologiae [Druck: Scripturae] sit meritum vitae aeternae. Quod non, quia finis per se.

Klosterneuburg 296: Heinrich v. Oyta, Abbreviation des Adam Wodeham. Inc.: Jesus Christus etc. [ed. Paris 1512]; Reims 504: Cuiusdam Adami I—IV. Inc. Jesus Christus etc.

**1009** Iste est liber secundus sententiarum qui sic continuatur. 714

**1010** Iuxta lectionis finem et libri principium quaero istam quaestionem: Utrum Deo frui sit summa merces cuiuslibet creaturae beatae. Et arguo quod non, quia tunc, cum quam bona est creaturae rationali fruitio divina, tam mala sit ei carentia. Letzte Frage: Quomodo pro peccato temporali et momentaneo debeatur poena aeterna. Expl.: non infligitur poena.

Thomas Buckingham, in sent. ed. Paris 1505.

Erfurt CA 2<sup>o</sup> 369 f. 93—146: Anon, in sent.; Klosterneuburg 307 f. 18—50 [Inc.: Utrum Deo frui]; Berlin, Staatsbibl. Theol. Fol. 197 (Rose 480) f. 1—8: I d. 1 [Utrum Deo frui]; Brügge 192 f. 45; Cues 90 f. 29; Vat. Pal. 329 f. 94; Vat. lat. 1089. [I. Inc.: Quaeramus istam quaestionem. Primo: Utrum videlicet ex hoc quod scientia praexigit in scito necessario imperfectionem, impediatur de Deo esse scientiam proprie dictam]; Vat. lat. 4353 [Utrum frui Deo etc.]; vgl. Paris nat. lat. 14576; 16400; Firenze, Laurenz. Conv. supp. 129.

**1011** Iuxta materiam traditam in libris. 1655

**1012** I Iuxta sanctorum traditionem quaedam quae unum sunt tria esse dicuntur, essentia, persona et notio.

— Statuit Moyses terminos circa montem ne egrederetur populus de castris ad videndum Deum.

— Cupientes. Primus liber dividitur in septem partes. In prima ostendit



Magister de quibus agit Sacra Scriptura, quia de rebus et signis, et quid sit frui.

— Veteris. — Duplex est ordo in se et ad aliud.

II Creationem. Postquam Magister egit de creatore agit de creatura hoc ordine. Primo auctoritate Scripturae probat unum esse principium unum contra quosdam philosophos.

III In principio libri egit Magister de creatore scil. in primo libro; in secundo de creatura et de lapsu sive perditione eius. In hoc tertio libro agit de reparatore eius i. e. Christo.

IV Dicit Eccl. 38: Unguentarius faciet pigmenta suavitatis et unctiones conficiet sanitatis. Unguentarius iste Christus est.

— Sed hic quattuor possunt quaeri. Primum de definitione sacramenti quam ponit Magister.

Expl.: Gloriam bonorum et poenam malorum sunt — se fuisse miserum ignorat.

Hugo v. St. Cher, I—IV.

Basel B. II. 20; Eichstätt 471 f. 188: I (Anfang); Erfurt, CA 2<sup>o</sup> 109 f. 1—64: IV; CA 8<sup>o</sup> 29 f. 157—158: I; Leipzig 573; Gottlieb 356,11; 357,37; Brügge 178; Brüssel 11.422/3; Evreux 15 f. 1—164: IV; Metz 448: IV; Paris, nat. lat. 3406: I—III; 3701: I—IV; 3703: I—IV; St. Omer 288 f. 1—69: IV; Assisi 130; 131; Padua, Univ. 853: I—IV; Venezia, Marc. lat. cl. III. 174; Vat. lat. 1098: I—IV; 1174: IV; Canterbury, Chapter A 12; Lisboa, Nac. Alcobaça 223; Prag, Kapitel D. 11: IV.

**1013** Latria est cultus soli Deo sive creatori. — Quaestio ista de praeceptis decalogi tripartita est.

Stephan Langton, Quaest. theol.

Paris, nat. lat. 14.556 f. 165—266; Chartres 430 f. 30—154.

**1013,1** Lavare septies in Jordane, et sanitatem recipiet caro tua. IV. Regum 5. — In verbis istis luculenter tangitur materia quarti libri sententiarum. Agitur enim primo de reparatione humani generis, quae habetur per emundationem a culpa.

Leipzig, Univ. 557 f. 9v; Anon. Prol. IV.

**1014** Lavit nos a peccatis nostris.

1573

**1015** Lecturus Domino cooperante libros.

684

**1016** Princ. 1 in I: Levando oculos meos in montes arduissimarum Petri Lombardi sententiarum, cum sim in eorundem lacrimarum valle multiplicibus ignorantiae tenebris obnubilatus.

— Fluminis impetus laetificat civitatem Dei. — Utrum flumen increatum a se fluentibus creaturis vi suae passionis amarissimae gratiam influat mediantibus novae legis sacramentis.

Princ. 2 in IV: Ut alias superius circa illius primi principii initium dixi, praenotandum, quod in divinarum sententiarum flumine natare cupientes.

— Principiaturis in quartum librum sententiarum Magistri Petri Lombardi quattuor incumbunt facienda. Primo quandam recommendationem sacrae theologiae et specialiter eius quae de hoc quarto divini fluminis rivulo fluit.

I Circa prologum libri sententiarum quaeritur: Utrum per discursum theologicum acquiratur scientia proprie dicta. Arguitur primo quod sic. Per discursum theologicum acquiritur notitia superior fide; igitur notitia scientifica.



II Utrum sicut in temporis initio Deus fecit mundum ex nihilo, sic potuit mundum vel aliquam creaturam producere ab aeterno. Ista quaestio unum praesupponit et aliud quaerit. Praesupponit enim mundum esse factum ex nihilo. Et quaerit: Utrum Deus potuerit.

Wien, Schotten 230/254 I—II [mit vielen Korrekturen (Autograph?) f. 1: 1423 Nicolaus de Dinkelsbühl; f. 1r: in vigilia s. Catharinae anno 1423 et sequenti die legibili coepi legere primum sententiarum]; vgl. 326.

**1017** Lex Domini immaculata, convertens animas. — Approbandae legis integritas.

Lambeth 116 f. 118—123: Anon.

**1018** Lex spiritus vitae. — In verbis non solum tangitur ut patuit divinae legis ad omnes alias excellentia, sed et omnis legis et totius sacrae scripturae continentia. Est autem triplex: naturae, scripturae et gratiae.

clm 13.501 f. 5r/v: Anon. Divisio Bibliae.

**1019** Liber generationis Jesu Christi. Liber grandis. 957

**1020** Liber iste in tres distinctiones dividitur, quarum prima est de disputatione infidelium.

Roma, Casanat. A IV 7 [43]: Raimundus de Monte Pessulano.

**1021** Liber iste sententiarum dividitur in tres partes. In prima parte praemittit quoddam praeambulum. 714

**1021,1** Liber totalis sententiarum, ut dictum est in principio, in quattuor partiales libros dividitur sicut fluvius paradisi. 1072

**1022** Libros quaestionum Anicii, quos exhortationibus precibusque multorum suscepimus explanandos.

St. Pölten XIX—6—b (B 189): Boethius de Trinitate mit dem Kommentar des Gilbertus Porretanus; vgl. PL 64.

**1023** Prol. Librum de sacramentis christianae fidei studio quorundam scribere compulsus sum.

— Cum igitur de prima eruditione sacri eloquii.

— Quisquis ad divinarum scripturarum lectionem erudiendus accedit, primum considerare debet quae sit materia circa quam versatur earum tractatio.

I p, 1—12: Arduum profecto opus et laboriosum crebra vestra pre-  
catione.

II p, 1—18: Magnae sunt in scripturis sacris sensuum profunditates.

— In superiori parte operis huius conditionem omnium rerum.

Expl.: ecce quid erit in fine sine fine.

PL 176, 174—613. Hugo de Sancto Vitore, De sacramentis; Admont 506: II.

**1024** Licet circa singulas distinctiones non intendam probabiliter ac disputative. 344

**1025** Prol. Licet fragmenta sub mensa magistrorum quaerenti gratius permittantur Matt. 15 et vindemiatoribus introeuntibus vineam racemi.

I Fides ut dicit apostolus est substantia rerum sperandarum Hebr. 11. Sicut enim vera dilectione diligitur Deus propter se et super omnia, ita vera fide aquiescitur.

II Quaestionem de creatione angelorum dividimus in duos articulos. Primus: An creati fuerint angeli ab aeterno cum aliis creaturis vel non.



III De homine assumpto i. e. incarnatione. Pater non fuit incarnatus sed Filius, propter has causas: quia qui fuit creator debuit esse recreator.

IV De sacramentis. Sacramentum est invisibilis gratiae visibilis forma et sic videtur sacramentum serpens.

Klosterneuburg 190 f. 76—106, Ardengus I—IV [Epitome zu Guil. Altissiod?]. Leipzig, Stadtbibl. 184 f. 81—128: Anon. I—IV [I Expl.: ad confutationem haereticorum. Unde expone: ut ius i. e. expressius; II Expl.: zelus meus auferetur a te; III Expl.: sciat eum innoxium; IV: Et resurgent homines].

1026 Licet satisfacere difficultatibus. 1443

1026,1 Littera: Deum etiam exemplatur. 720,1

1026,2 Littera: Observatione ceremoniales. 720,1

1027 Loco quaestionis expediam tertium articulum. 69

1028 Magister aggrediens intentum. 1634

Oxford, Balliol 196.

1029 Magister in primo dixerat de rebus quibus fruendum est, puta trinitate. 1645

1030 Magister in primo dixit de productionibus ad intra. 1645

1031 Magister summam sacrae Scripturae sub brevitate perstringens materiam habet creatorem et opus creationis; quia multiplex et opus, scil. creationis, recreationis, glorificationis.

clm 22.288: Anon. glossae I—IV; cf. Neapel, Naz. VII C 14 f. 100r/v; vgl. Nr. 1143a; vgl. H. Weisweiler, in: Geisteswelt des Mittelalters, 360—400; Landgraf, Rech. Th. anc. méd. 3 (1931) 149.

1032 Magnae sunt in Scripturis sacris sensuum profunditates. 1023

1033 Magna fides magna meretur. 84

1034 Magnitudinem huius operis quae mihi videbatur exterius perspicienti tam in auctoritatum profunditate quam in capitum multiplicitate constare.

— Deus est summe perfectus et bonus, in tantum quod nihil melius et perfectius esse potest. Hoc sic patet. Posito tam.

Wien, Nat. 1312 f. 1—80: Anon. Abkürzung zu Bradwardinus, de Causa Dei.

1035 Magnorum simul et multorum petitionibus atque repetitionibus stimulatus incessanter sollicitor.

— Firmissime supponatur quod Deus est summe bonus et perfectus in tantum quod nihil perfectius vel melius.

Cap. 47: Dicunt autem pelagiani contra praemissa de praestinatione.

Wien, Schotten 368/368: Thomas Bradwardinus, De causa Dei; Klosterneuburg 317; 318 f. 193—309; vgl. f. 1—94; Erfurt 2<sup>o</sup> 99: Bradwardinus, De causa Dei I; Vat. lat. 6767; Firenze, Naz. G. 3. 418.

1036 Magnum pietatis sacramentum factum est in carne. Verba sunt Apostoli. In quibus explicatur causa materialis et formalis totius libri sententiarum. Cuius subiecti sive causa materialis est incarnatio filii Dei, quem ex nimia caritate.

— Hic quaero: Utrum genus humanum fuerit necessarium reparari. — Utrum ad reparationem humani generis fuerit Deum necessarium incarnari.

Admont 752 f. 1—98: Anon. III.

1037 Maiestas rei dicendae . . . non immerito omnia mea conculcit viscera. 1645



- 1038 Malum in genere triplex est. 2449  
 1039 Malum triplex est. 2449  
 1040 Materia huius libri potest sumi ab eo quod dicit Dominus  
 Moysi Exod. 3: Ego sum qui sum.  
 — Cum enim dicitur ego sum.

Vat. lat. 691 f. 1v: Anon. Princ. I.

- 1041 I Materia huius primi libri potest trahi ab eo quod dicit Dominus.

II Creationem. — In hoc secundo agitur de creatione rerum.

III Filius Dei incarnatus est reparator generis humani.

Lambeth 347 f. 155/199; 199/216; 216/246: Nicolaus Triveth: I—III; Cambridge, Corpus Christi College 152.

- 1042 Mater virtutum caritas. 779

- 1043 Mecum sunt divitiae et gloria. Prov. 8.

— Utrum Deus sit super omnia diligendus. Et quod non, quia ceteris paribus eligibilis est diligere proximum quam Deum.

Erfurt CA 2<sup>o</sup> 105 f. 134—181. Richardus de Klynigton, Eboracensis diocesis, I. Vgl. Bologna, Archiginnasio A 985: Richard Kylington, Quaest. theol. [1370].

- 1044 Medicina omnium in festinatione. 1638

- 1045 Meditatus sum in omnibus. 2447

- 1046 Memoriam fecit mirabilium. 1603

- 1047 Me saepe ac saepius deliberante. 1056

- 1048 Mirabilis facta est scientia tua. 835

- 1049 Misericordias Domini in aeternum cantabo. — Miserationes quas fecit. 1113

- 1050 Misit verbum suum. — Ex peccato primi. 839

- 1051 Misit verbum suum et sanavit eos. — In praesenti libro.

Florenz, Naz. Conv. Sopp. 858. G. 5: Hugo de Petragoriis III.

- 1052 Mittite me in mare. — In verbis propositis. 2441

- 1053 Mortalium cunctis nota conditio.

— Pro ingressu huius materiae notandum primo quod is doctor quem prae manibus habemus.

— Veteris. — Haec est secunda pars principalis huius libri. Et dividitur in duas partes.

Paulus Scriptoris I. Sent.

- 1054 Nam Pater. — Primo quaeritur quare Pater. 1441

- 1055 I Nasus tuus sicut turris David. — In isto tria sunt, de quibus.

II Creationem. — Habitum est, quod liber iste totus.

IV Samaritanus. — Gratiam et gloriam dabit.

Adamus de Puteorum villa, I, II, IV.

Paris, nat. lat. 15.652 f. 73—80: IV, 89—92: I, 92—96: II.

- 1056 Ne transgrediaris terminos antiquos quos posuerunt patres nostri.

— Me saepe ac saepius deliberante, ut ad scribendum animum meum applicarem, quattuor in huius operis principio detractantia revocare conantur a proposito, scil. arduae materiae incomprehensibilitas, scientiae insufficiens tenuitas, operis tentati superfluitas, aemulorum detrahendi aviditas.



— Fides sic ab apostolo definitur: Fides est substantia rerum sperandarum . . . Videtur enim posse probari, quod haec definitio non conveniat omni descripto nec soli.

Zwettl 305 f. 1—57; Anon, Summa theol. XII; Vat. lat. 10.754.

**1057** I Nihil me iudicavi scire inter vos. — In istis verbis Paulus Apostolus.

— Veteris. — Circa istam distinctionem primo quaeritur de uti et de frui. De uti autem primo quaeritur quantum ad subiectum; secundo quantum ad obiectum.

II Intravi in domum figuli. — Diligenter.

IV Circa istam distinctionem primam in qua determinat, Magister de sacramentis in generali.

Matthaeus ab Aquasparta O M. I, II, IV.

Todi, Comm. 122 f. 1—165: I 1—17; 20—48; Assisi, Comm. 132: II 1—19, IV 1—14.

**1057,1** Nobili et reverendo Domino Francisco Caraculo. 1001

**1058** Nolite plures magistri fieri fratres mei. Scribitur Jac. 3. De quo sic inquit b. Augustinus in principio librorum retractationum. Expl.: Deo inspirante qui est auctor veritatis et concordiae.

Basel, Univ. B IV 6 f. 163—181: Gerardus de Monte Concordantiae s. Thomae cum v. Alberto; Leipzig, Univ. 1335 f. 334—343; Köln, Stadtarchiv G B Fol. 200 f. 227—238; Düsseldorf, F. 6; Leipzig, Univ. 608.

**1059** Nomen secundi fluvii Gyon. 885

**1060** Non iudicavi me scire aliquid inter vos nisi Jesum Christum. — Sicut dicit Origenes super Johannem, duplex est principium in doctrina, secundum naturam scilicet et quoad nos.

— Non iudicavi me scire etc. — In principio scientiae vel libri circa duo versari solet doctorum intentio. Solent primo scientiam commendare.

Hereford, Cathedral library P. 3. III. f. 109—118: Stephanus de Bisuntio (Besançon) OP. Principium et Resumptio. [c. 1286]; vgl. Th. Kaeppli, in: Archivum Fratrum Praedicatorum, 1933, 185—187.

**1061** Nostrorum antiquorum patrum volens sequi. 767

**1062** Nota: Dicitur plenitudo. 801

**1063** Notandum circa istum secundum librum sententiarum, quod totalis liber. 684

**1064** Notandum hic est de septem sacramentis. Et primo: Quot modis capiatur sacramentum. Et quid sit sacramentum.

Graz, Univ. 659 f. 275—314.

**1065** Notandum quod sacramentum post culpam. 1655

**1066** Notandum quod unitas. 261

**1067** Nota quod in sacramento altaris est tria considerare primo substantia (?) panis, secundo veritas carnis, tertio virtus spiritualis.

— Quaeritur: Utrum omnia sacramenta habeant efficaciam a passione Christi.

Admont 424: Anon. quaest. de Eucharistia [1352].

**1068** Nota quod sacramentum multipliciter definitur. Et primo per beatum Augustinum sic: Sacramentum est sacrae rei signum. Et illa definitio est valde generalis et convenit sacramentis veteris et novae legis.

Seitenstetten 193: Anon. IV.



**1069** Nota: Sacramentum multis modis accipitur. 1450

**1070** Noverint tam praesentes quam posteri.

— Lapsus in peccatum mortale faciens aliquod opus bonum de genere ad quod faciendum ex praecepto aut ex voto aut professione tenetur, peccat novo peccato mortali.

Wien, Dominikaner 289, f. 159—163: Articuli de quibus accusatus fuit M. Henricus de Oyta in curia Romana; vgl. A. Lang, Heinrich Totting von Oyta, 1937, S. 19.

**1071** Numquid nosti ordinem coeli. 885

**1072** I Numquid nosti ordinem coeli et pones rationem eius in terra. Numquid elevabis in nebula vocem tuam et impetus aquarum operiet te. Job 38. Verba ista sunt Domini ad beatum Job, ipsum sicut magister discipulum examinantis, et ne superbiat de perfectione virtutis. — Ad evidentiam doctrinae sequentis quaeruntur sex. Primo de genere huius doctrinae, aut si sit scientia. Secundo de unitate: An sit una.

— Veteris. — Hic incipit liber, cuius divisio a parte subiecti sumi potest sic: subiectum enim principale Deus.

Expl.: praestante eodem redemptore qui est benedictus etc.

II Qui vivit in aeternum creavit omnia simul. Ecc. 15. In his verbis opus creationis sufficienter exprimitur.

— Creationem. — Liber totalis sententiarum ut dictum est in principio, in quattuor partiales libros dividitur sicut fluvius paradisi in quattuor capita Gen. 2. Quorum primus agit de Deo secundum se.

— Hic quaeruntur tria. Primo de creatione rerum. Secundo de principio creante.

Expl.: perducit ad vitam quam nobis praestare dignetur.

III Cum venit. — In his verbis opus reparationis mundi quae per Christum est facta describitur. De quo opere liber iste tertius sententiarum contextitur. Reparatio quidem mundi parans maxima beneficia mundo.

— Cum venit. — Liber sententiarum sicut quidam fluvius paradisi egrediens de loco voluptatis sacrae et divinae Scripturae, ut a principio dictum est, dividitur in quattuor partes.

— Utrum actus incarnationis fuerit possibilis.

— An contigisset manente statu innocentiae.

Expl.: promisit ipso adiuvante qui vivit et regnat etc.

IV Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris et dicetis in illa die: Confitemini Domino et invoke nomen eius. Is. 12. — In verbis istis duplex effectus sacramentorum de quo in hoc quarto libro agitur, sufficienter exprimitur.

— Samaritanus. — Liber iste sententiarum tamquam fluvius paradisi in quattuor capita dividitur i. e. in quattuor partiales libros.

— Hic de sacramentis quaeruntur septem. Primo quid sit sacramentum. Secundo: Ex quibus consistat.

Expl.: vita in praemio. Ad quam vitam ipse qui est via nos perducit cui est honor etc.

Petrus de Tarantasia OP: I—IV.

Berlin, Staatsbibl. Theol. fol. 104 (Rose 442) f. 5—158: IV; Erfurt CA 2<sup>o</sup> 116: IV [Samaritanus. Liber iste]; Erlangen 248: I—II; 249: III; 250: IV; Lambach 109: II; Zwettl 275: IV 2—50 [Jam ad]; Klosterneuburg 355: IV; Wien, Nat. 1472:



IV; 1620: III; Zürich, C. 8 f. 109—200 [Extr.]; Cambridge, Peterhouse 117: I—II; Oxford Balliol 61; IV; 60: I; Bodl. Laud. misc. 605: IV; Digby 203: I; Lincoln Coll. 94; Magdalen. 116; Merton 105: I; IV; 130: IV; Manchester, Ryl. 44.706: III—IV; Durham B. I. 27: I—II; Angers 203; Arras 599: II; Avignon 287: I; 288: IV; 310: I—IV; Brügge 186: I—III; 187: IV; Cambrai 391; Chartres 251: III; Dijon 199: I—II; Paris, nat. lat. 14.556: I—II; 14.307 f. 258—376: II [zweite Redaktion]; Arsenal 513: I—II; 453: III—IV; Mazarine 866; 868; Reims 490: I; 491: IV; Toulouse 236: I. 237: II—IV; 250: I; Troyes 428: I; 429: IV; 1383: IV; 1437: III; 1453: I; III; IV; 1855: III—IV; Valence 2253/6: I—IV; Assisi 135: I; Bologna, Univ. 1629: III—IV; 1989: I—II; Firenze, Naz. C. 6. 1070: I; J. 6. 16: IV; A. 3. 1150: IV; J. 7. 22; Laur. Plut. 24 dext. 7: II; Milano, Ambros. C. 124 inf.; J. 144 inf.; Napoli, Naz. VII. B. 26; VII. C. 11: IV; VII. C. 12: II [Prol.: Creavit Deus ut essent omnia. Sap. 1. In his verbis sapiens]; Padua, Univ. 1453: II; Siena G. IV. 9: II; G. IV. 12: I; IV; Todi 123: III; Venezia, S. Marco lat. 113: I; Vat. lat. 926: I; 927: I; 928/9: II; 930: IV; Barcelona, Catedr. 14: II; Burgo de Osma, Catedr. 9; Madrid, Nac. B. 59/61: III—IV; Bibl. Real 2. N. 4: IV; Tortosa, Catedr. II; Valencia, Catedr. 202: II; Vich, Catedr. 93: II; clm 3774: IV [Haurietis aquas etc. — In verbis istis duplex etc. — Samaritanus. Nota quid sit sacramentum. Sacramentum quattuor modis definitum invenitur — Secundo notandum ex quibus sacramenta consistant. Expl.: Via duce pervenit, Christo scilicet qui est via in exemplo, veritas in documento, vita in praemio, Joh. 13; ad quam etc.]; Köln, Stadtbibl. W 8. 203: IV; Leipzig, Univ. 504/7: I—IV; clm 14067: II; Graz 721: IV; Lambach 52: IV; 109: II; Linz 82: I—IV. Vgl. 515,1.

|        |                                                      |      |
|--------|------------------------------------------------------|------|
| 1072,1 | Nunc ad incarnationem Filii veniamus.                | 392  |
| 1073   | Nunc ascendamus ad illum pro quo sancti.             | 662  |
| 1074   | Nunc de illa parte fidei est agendum.                | 752  |
| 1075   | Nunc de incarnationis Verbi mysterio.                | 1576 |
| 1075,1 | Nunc de sacramento confirmationis.                   | 752  |
| 1076   | Nunc videre restat distantiam sacramentorum.         | 934  |
| 1077   | O admiranda divinae maiestatis immensitas.           | 779  |
| 1078   | I O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei. |      |
|        | Rom. 11.                                             |      |

— Constat non est parum admirabilis illa sapientia, quam admirans sic exclamat doctor gentium, qui raptus.

Cupientes. — Haec pars prohemialis dividitur primo in partes quattuor secundum quattuor causas.

Expl.: et ideo dico: Benedicta sit creatrix et gubernatrix omnium sancta et individua trinitas etc.

II Terribiliter magnificatus es et anima mea cognoscet nimis. Ps.

— In primo libro Deus terribiliter magnus quoquo modo innotuit. Ubi actum est de magnitudine terribili suae essentiae.

Expl.: Deo prae omnibus qui vetat venialia.

III Tria sunt mihi difficilia et quartum penitus ignoro: viam aquilae in coelo, viam colubri super petram, viam navis in medio mari, et viam viri in adulescentula. Prov. 30. — Communis littera: in adolescentia; sed hebraica veritas habet: adulescentula.

Expl.: immo potius denuntiat absolutos.

IV Quid est sapientia et quemadmodum facta sit referam et non abscondam a vobis sacramenta Dei. Sap. 6. — Potest hunc sermonem dicere aut Magister aut exponens Magistrum.

Expl.: Quaecumque dixi in his de tuo agnoscant et tui; si quae de meo, et tu ignosce et tui.

Richardus Fishacre, I—IV.



Cambridge, Gonville and Caius 329 (410): I—IV; London, Brit. Mus. Kings 10. B. VII: I—IV; Oxford, Balliol 57: I—IV; New Coll. 112: I—II; 31 f. 306—314; Tabula I—IV; Oriel B. 4. 3 (43): I—IV; Lambeth 116 f. 123—127: III (fragm.); IV (fragm.); Paris, nat. lat. 15.754: I—III; 16.389: I—II d. 3; Bologna, Univ. 1546: I—III; Vat. ottob. lat. 294: I—IV d. 8; Wien, Nat. 1514: I—II; vgl. Cambridge, Trinity 1054 f. 1—30; vgl. Pelster, Z. f. k. Th. 54 (1930), 518—553; vgl. Nr. 1376.

**1079** O altitudo divitiarum sapientiae et scientiae Dei. — Cum omnis scientia luminis intellectualis a Deo fluat . . . omnium rerum naturas ipse Deus intellectualiter videat.

clm 13.501 f. 6—7: Anon. Princ. in sent.

**1079,1** Occurrit discutere: Utrum sit ponere. 569

**1080** O mirabilis Deus noster, lux unica oculorum, operi quaeso oculos cordis mei et oculos aliorum, ut magnalia.

Wien, Schotten 321/408 f. 122—131: Bradwardinus, De causa Dei II c. 34; vgl. Wien, Nat. 4487 f. 305—315.

**1081** Omne bonum a summo bono. 764

**1082** Omne datum optimum et omne donum perfectum. — Sanctus Jacobus Apostolus a veritate paterni Verbi illuminatus et a caritate Spiritus sancti inflammatus.

Expl.: (d. 7 c. 11:) Nec agi fructuosius aliquid potest circa quam.

Lüneburg, Theol. Q. 14 f. 70—110: Anon. Tractatus de donis Sps. Scti; clm 27.032 f. 121—168: Anon. de donis Spiritus Sancti; clm 14.152 f. 302—340: Anon. de donis Spiritus Sancti.

**1083** Omnem scientiam et doctrinam sacra scriptura transcendit, verum praedicat, ad coelestem patriam invitat. — Istam propositionem scribit b. Gregorius in Moralibus suis.

clm 23.758 f. 1—145: Anon. De sacramentis.

**1084** Omne pretiosum vidit oculus eius. Profunda fluviorum scrutatus est et abscondita produxit in lucem. Job. 28. — In his verbis quadruplex.

Vat. lat. 782 f. 33—35: Anon. I Prol.

**1085** Omne quod est aut ita est quod semper est, non esse coepit, aut ita est quod non semper est et esse coepit. Quod semper est nec esse coepit tripliciter distinguitur.

Zwettl 109 f. 121v—123v: Anon. Theol.

**1086** [De creatione mundi] I Omnes sitientes venite ad aquas et qui non habetis aurum et argentum, properate, emite et comedite. Ad aquas doctrinae sitientes hic invitat propheta, quibus opus est ut veniant et bibant.

— Creavit ergo Deus rationalem creaturam, angelum scil. et hominem ut Deum agnoscat.

— Qui vivit in aeternum creavit omnia simul. In materia verum est vel creavit . . . i. e. disposuit.

II [de creatione primi hominis] Praetermisso itaque angelorum tractatu, ad creationem primi hominis accedimus. — Primo videndum est quomodo ad imaginem et similitudinem Dei factus dicatur.

III [de peccato originali] Et postquam de libero arbitrio sufficienter egimus, ad originale peccatum transeamus. Et est primo notandum, quid distet inter reatum et peccatum.



IV [de incarnatione] Sequitur dicendum de sacramento incarnationis. Circa quae prae ceteris ... quid assumpserit et quae sint assumpta.

V [de sacramentis] Sicut diximus homo peccatis irretitus ad Deum redire non potuit.

VI [de divinitate et trinitate] Diximus qualiter ipse homo factus est. — Sciendum est quod in duobus fides consistit, in cognitione trinitatis et in his quae circa eam considerantur et in ministerio incarnationis. Expl.: iustissimus et iuxta hoc.

Sententiae divinitatis, ed. Geyer, 1909.

clm 18.918 f. 81—118: I—VI; clm 16.063 f. 1—40: I—IV.

1087 Omnia per ipsum facta sunt. — Haec verba scripta. 4

1088 Omnia per ipsum facta sunt ... Joh. 1. — Quia secundum Dionysium bonum est diffusivum sui et secundum sententiam philosophi in topic. si simpliciter ad simpliciter et magis.

clm 13.501 f. 8v: Anon. Princ. II.

1089 Omnis causa primaria plus est influens. — Cum ergo removet causa universalis secunda suam virtutem a re.

Expl.: non acquisitum sicut ostendimus.

clm 11.591 f. 20—24: Anon. Comm. in librum de causis.

1089,1 Omnis causa primaria. — Auctor huic libro. 1121

1090 Omnis doctrina est de rebus aut de signis.

Lilienfeld 121: Petrus Lombardus I—IV (geschr. 1443).

1091 Omnis doctrina, ut ait Augustinus, vel rerum est vel signorum. Licet enim.

London, Brit. Mus. Kings 9 E 12: Anon.

1092 Omnis doctrina vel rerum est. 1438

1093 Omnis qui secundum Deum. 1611

1094 Omnis scientia suis nititur regulis velut propriis fundamentis, et ut de grammatica taceamus quae tota est in hominum beneplacito. — Monas est qua quaelibet res est una.

Zwettl 109 f. 82r—121r: Anon. de regulis theologiae.

1095 Omnis scriba doctus. — In auctoritate continetur tota materia libri sententiarum.

Paris nat. lat. 15.702 f. 3: Bertrand de Bayonne, Princ. in sent.; 15.652 f. 88v (erwähnt).

1096 Omnis theologica speculatio circa quattuor consistit. 744

1097 I Omnis theologica speculatio est de bono vel de malo. Si de bono aut de bono increato.

II In praecedenti libro determinatum est de bono naturae increatae.

Vat. lat. 4305 f. 1—30: I [von Alex. de Hales abhängig]; f. 30—119: II.

1097,1 Omnium expetendorum prima est sapientia, in qua perfecti boni forma consistit. Sapientia illuminat hominem.

Leipzig, Univ. 632 f. 68—92: Anon. De ortu scientiarum.

1098 Princ. in I: Ordo intelligentiam parit, viri sollertes, docuit naturae exemplar Aristoteles libro theosophiae suae secundo.

Princ. in II: Superiorum auxilio decurso primo, nunc ipsis faventibus exordior secundum Magistri sententiarum. — Omnipotens aeternae Deus, spes unica mundi.



Innsbruck, Univ. 424 f. 363—366: Princ. in I [corr. ex II] sent. Jodoci de Kalw [corr. ex: Benedicti Wälsch]; f. 367—371: Princ. in II. geschr. v. Henricus de Waltkirch, in Studio Heidelbergensi; f. 369: konkurriert mit Henricus de Swinfurt; f. 370: konkurriert mit Magister Jacobus.

- 1099** Ordo reparationis nostrae a fide. 964  
**1100** Origenes homilia prima. 1635  
**1101** Oritur sol et occidit. — In hoc verbo. 1001  
**1102** Osculetur me osculo oris sui. Verba sunt in Canticis sponsae desiderantis adventum.

Klosterneuburg 15 Summa theol. I/II [XIII].

- 1103** O speculari Sion thalamum quoque mentis adorna. Est summi natura boni super omnia simplex.

Karlsruhe 214 f. 2—40: Anon. sent. I—IV in Versen; vgl. nr. 1594.1.

- 1104** Ostendit mihi angelus flumen aquae vivae. — Verbum istud in quo signantur causae introductoriae in librum sententiarum.

Florenz, Laur. Plut. 29 dext. 8 f. 139—143: Anon. Princ. in theol.

- 1105** Ostendit mihi flumen aquae vivae.

I Cupientes. — Liber iste sententiarum prima divisione dividitur in prohemium, tractatum et epilogum. Prohemium hic incipit.

II Creationem. — In hoc secundo libro principalis intentio circa tria versatur, scil. circa rerum creationem, creaturarum dotationem sive perfectionem, et creaturae sic dotatae aversionem.

III Cum venit. — In hoc tertio libro determinat Magister de sacramento incarnationis, de mysterio passionis, de virtutibus et donis.

IV Samaritanus. — In praecedentibus libris huius operis determinavit Magister de rebus. Hic vero in libro quarto ordine praetaxato in principio determinavit de signis.

Vat. Ottob. lat. 1430 f. 95—119: Romanus de Roma OP, I—IV [Cupientes]; Palat. lat. 331 f. 1—20, 62—96: I; 21—61: II 1—40. Vgl. 687.)

- 1106** Ostendit mihi fluvium aquae vivae splendidum tamquam cristallum. — Revelata fuerat evangelistae Johanni eminentia civitatis supernae ecclesiae triumphantis.

Expl.: per speciem, ipso procurante etc.

Toulouse 243 f. 284—285: Anon. Princ. Bibl.

- 1107** Ostensum est in praecedentibus, quomodo. 964

- 1108** O summum et inaestimabile bonum. Constanter pro te negotiantibus largissime.

Expl.: pacis unione feliciter commanere.

Bremen, Staatsbibl. b 111: Anon. Modus meditandi circa divinam misericordiam et humanam miseriam.

- 1109** Pater iste familias homo dicitur similitudine non veritate. Nullus existimet Christum ideo habuisse humanam animam.

Linz, Stud. Bibl. 40 f. 57—118: I—VII; Göttweig 45/51 f. 53—138: I—VII; Wien, Nat. 1290 f. 1—99: I—VII; Wien, Nat. 1018 f. 1—82; Paris, nat. lat. 16.528 f. 41—323: I—VII; chm 23.440 f. 87—92 (fragm.); Vitry-le-François 18; Oxford, Bodl. Laud. 514; Durham, Cathedr. B. IV. 37.

- 1110** Pater non fuit incarnatus. 1025

- 1111** Princ. in I: Pater sanctificavit et misit in mundum. — Etsi omnium scientiarum et artium gubernatrix et domina sagacissima ipsa sacra theologica sapientia a mundi exordio.



I Circa prologum primi sententiarum quaeritur: Utrum in theologia, aliarum scientiarum rectrice et magistra, sit aliqua propositio de virtute sermonis falsa. Arguitur quod non sit rectrix (f. 7—12).

— Circa prologum libri sententiarum quaeritur primo: Utrum per studium in theologia acquiratur scientia proprie dicta. Arguitur primo quod sic. Quia per studium theologicum acquiritur notitia altior fide, i. e. notitia scientifica (f. 12—170). (f. 170—196 additiones zum vorangehenden Kommentar.)

Princ. in IV: Pater sanctificavit et misit in mundum. — Sacrarum canonum . . . revolvendis liquet, totius humanae sobolis parentem (f. 157—203; f. 203—223: Ergänzung zum folgenden Kommentar).

IV Utrum sacramenta legis evangelicae sint effectiva gratiae. Arguitur quod non. Primo: Nulla sunt sacramenta novae legis.

Wien, Nat. 4369: Anon. I, IV, beendet 1421. f. 5v: konkurriert mit Georgius Apfenthaler, f. 201v: mit Johannes de Gmunden u. Johannes Hymel [Himmel de Weits]. Die Hs. wurde v. Thomas v. Haselbach testamentarisch dem Collegium b. Mariae Virginis domus rubeae apud fratres Praedicatores vermacht. Vgl. nr. 323.

**1112** Perlegere cupiens lecturam cuiusdam venerabilis doctoris super quarto libro sententiarum, sensi meam quam valde habeo labilem memoriam, quare ne hunc perdere.

— Utrum in quolibet statu hominum fuerunt aliqua sacramenta. Ubi notandum, quod humani generis in hac vita duplex distinguitur status. Primus est status innocentiae.

Expl.: vix a mansuetis, a contentiosis numquam invenitur. — Largitori attribuitur.

Admont 330; [Johannes] Schlitpacher [de Weilheim, Mellicensis], IV [Compendium Commentarii Nicolai de Dinkelsbühl], Eichstätt 238: IV [geschr. v. Ulricus Pfeffel, 1461]; Graz, Univ. 320 f. 1—137 [beendet 1442]; Melk (165) 653; clm 2513 f. 36—167: Schlitpacher IV [beendet 1437]; Melk (503) 406; Melk (256) 540; (501) 384; clm 3564 f. 14—137; clm 3067 A; clm 18.762 f. 1—239; clm 7452 [geschr. 1448].

**1113** Praef.: Personam tuam, mi Pater et Domine Abba . . . longo iam agnoscens tempore nonnunquam apud me.

I Speculatio summi boni speculatio Dei est. Deus quippe summum bonum est.

II Bonus Dominus diligentibus se, animae quaerenti eum. Ego inquit Christus sum via et veritas.

III Misericordias Domini in aeternum cantabo. Miserationes quas fecit.

IV Summum bonum quod laesi Deus est pia et fidei cupientes.

V Homo ad laborem nascitur. Labor est magis sub sole.

Göttingen, Theol. 141: Anon. Summa de bono (XII).

**1114** Pertractatis his quae pertinent. 1576

**1115** Pertractatis partibus fidei adiciendum videtur de prima rerum creatione. 752

**1116** Pertractato hucusque de his quae in Deo pertinent ad communem substantiam, deinceps restat tractando de his quae pertinent ad personarum distinctionem. Et hoc primo de eis quae pertinent ad propria; secundo de eis quae pertinent ad approximata.

Worcester F 164: Anon. Summa.



**1117** Pertransibunt plurimi et multiplex erit scientia. In Dan. 12. — In visione prophetica quae usque ad tempus statutum signari.

Thomas Sutton, Concordantia dictorum s. Thomae.

Klosterneuburg 322 f. 7r—10v; vgl. Gonville and Caius 122, 10.

**1118** Pertransibunt plurimi et multiplex erit scientia. — Licet haec verba Danielis de multiformi.

— Primo quaeritur: Utrum theologia sit scientia. Et videtur quod non. Quia scire est per causam.

Expl.: essentiae aut naturae. Gerardus de Bononia O Carm, Summa.

Vat. Borgh. lat. 27; Oxford, Merton 194.

**1119** Pertransibunt plurimi. — Quamvis Dominus dicat Act. 1: Non est vestrum.

Jean Quidort, de Antichristo, ed. Venedig 1516.

Avignon 1087 f. 206—220; Laon 275 f. 1—11; Paris, nat. lat. 13.781 f. 81—95; Oxford, Lincoln 81; Oxford, Bodl. Canon. 19; Venedig, Marc. cl. VI. 44 f. 35—42; Cues 57 f. 97—103.

**1119,1** Pertransitum facientes a creatore. 871,1

**1120** Petrus Lombardus sensu flagrat ut puta nardus.

clm 14.670 f. 50—53; Anon. Sent. in Versen.

**1121** Philosophus in primo metaphysicae postquam dixerat metaphysicam esse.

— Omnis causa primaria. — Auctor huic libro praemittit quandam propositionem.

Expl.: Super abundantia causae primae.

Vat. lat. 831: Aegidius Romanus, comm. in librum de causis; Jena El. fol. 42 f. 391—407; Cremona, Gov. 121.

**1122** Philosophus sexto ethicorum volens ostendere circa quae proprie consideratio metaphysici versatur, ait quod oportet sapientem, i. e. metaphysicum non solum scire quae sunt ex principiis.

Innsbruck, Univ. 192 f. 3—172; Augustinus Triumphus de Ancona in Metaphys.

**1123** I Poesis iocunda copia sermonis fert externi, quoniam quidam nunc gaudent brevitate moderni, eo quod brevis semper delectabilis est, ut inquit Philosophus 3 Rhetoricae. Teste etiam Hypocrate in principio Aphorismorum: ars longa, vita brevis, experimentum fallax. — Panem quidem gloriae et aeternalis fruitionis, panem naturae et materialis refectionis, panem doctrinae et exemplaris instructionis, panem eucharistiae et sacramentalis communionis. Primus satiat beatifice cum honore si appetitur, ut ostenditur in primo. Secundus recreat vivifice cum labore si accipitur, ut innuitur in secundo. Tertius fructificat mirifice cum fervore si recipitur, ut deducitur in tertio. Quartus fortificat deifice cum timore si conficitur, ut asseritur in quarto.

Cupientes. — Totus iste liber sententiarum, quem compilavit Magister Petrus Lombardus episcopus Parisiensis, in prima sua divisione dividitur in duas partes. Quarum prima est suae intentionis declarativa et prohemialis, secunda vero pars est suae compilationis executiva.

— Veteris. — Sic incipit secunda pars principalis tractatus Magistri Petri Lombardi, quae sui operis et compilationis est executiva. Et potest ad partem praecedentem continuari sic.



— Utrum studere scientiam scripturae divinalis sit homini meritorium vitae aeternalis.

— Utrum meritorie sit utendum qualibet creatura tantumque fruendum sit divina natura.

Expl.: Continentia 48 terminos correspondentes distinctionibus huius libri.

II Creationem. — Sic initiatur secundum horreum huius quadriclinii, in quo tamquam in promptuario continetur materia panis naturae et materialis refectionis. Necnon hic incipit liber secundus sententiarum, qui continuatur ad librum praecedentem sic: Postquam Magister in primo libro tractavit de subiecto huius libri scil. Deo in quantum eius substantia relucet similiter in omni ratione naturalis perfectionis.

— Utrum primum principium seu conditor naturae sit solum productivum totius creaturae.

Expl.: adducam sex metra continentia 44 terminos etc. resumo thema principii mei, videlicet: Habet potestatem.

III Cum venit. — Sic suborditur tertium horreum huius quadriclinii. In quo velut in deposito habetur panis doctrinae et exemplaris instructionis. — Utrum in incarnatione possibili existenti Dei omnipotentia una sine alia possit incarnari divina subsistentia.

IV Samaritanus. — Sic aperitur quartum horreum huius quadriclinii. In quo tamquam in sacrario fovetur panis Eucharistiae et sacramentalis communionis.

— Utrum circumcisio contulerit aliquam gratiam quae contra originale peccatum habuit efficaciam.

Expl.: adducam septem metra continentia . . . glossa illorum versuum . . . resumo thema primi mei.

clm 9027 f. 1—367: Johannes Bremer OM [1429 Dr. theol. in Erfurt] I—IV; Innsbruck, Univ 143 f. 2—65; II: lectura fratris Johannis Bremer super II. sent. conscripta Erphordiae 1435. Laut clm 9027 begann das Principium: Habet potestatem. Vgl. L. Meier, Der Sentenzenkommentar des Joh. Bremer. Franziskanische Studien 15 (1928) 161—169; u. ders.: Neue Angaben über Joh. Bremer, Scholastik 6 (1931) S. 401—417.

1124 Post brevem compilationem logicae, physicae et ethicae — Quaeritur primo: Utrum sit necessarium homini, pro statu isto aliquam doctrinam supernaturaliter inspirari, quae non potest naturalis intellectus acumine indagari.

Nicolaus de Orbellis († 1495): in sent.

1125 Post communem considerationem de virtutibus. 1335

1126 Post haec de paenitentia agendum est. — In hac distinctione 14 determinat Magister [principaliter] de paenitentia prout est virtus; tangit etiam aliquid.

— Circa primum quaeritur primo: Utrum paenitentia sit virtus. Et arguitur quod non. Primo quia secundum Augustinum virtus est bona qualitas.

Wien, Schotten 266/261 f. 1—279: Anon. IV 14—17; Wien, Nat. 4928 f. 13—390: Anon. IV 14—17 [beendet 1433].

1127 Post haec de paenitentia agendum est. — Postquam Magister determinavit de confirmatione et paenitentia quae sunt sacramenta procedentium in vita.



Wien, Nat. 4928 f. 391—451: Anon. IV 14—17.

**1128** Post haec de paenitentia agendum est. — Postquam Magister determinavit de sacramento baptismi, confirmationis, eucharistiae, nunc in illa distinctione 14 determinare incipit de sacramento paenitentiae. — Utrum paenitentia necessario requiratur ad deletionem peccati mortalis post baptismum commissi.

Innsbruck 134 f. 1—427: Nicolaus de Dinkelsbühl IV 14—50.

**1129** Post haec quaerendum est de resurrectione. 835  
**1130** Post haec videndum quid sit baptismus. — Determinatis praeambulis ad sacramenta in hac parte determinat Magister de sacramentis sigillatim. — Primo ergo quaeritur: Quid sit baptismus secundum eius essentiam. Quantum ad suam essentiam: Utrum aqua vel tinctio in aqua.

Admont 641 f. 40—50: Anon. IV. 3.

**1130,1** Post hoc quaerendum est de resurrectione. 835  
**1130,2** Post legem Moysis successit. 752  
**1131** Post naturam corpoream et incorpoream. 770  
**1131,1** Post praedicta de sacramentis. 392  
**1132** Postquam auxiliante Christo, quantum mihi. 569  
**1133** Postquam dictum est de mundo archetypo. 869  
**1134** Postquam egit de Dei essentia in primo. 727  
**1135** Postquam enim Magister in duobus praecedentibus. 839  
**1136** Postquam Magister in libro praecedenti determinavit de rerum creatione, in praesenti libro intendit. 344  
**1137** Postquam Magister in libro primo egit de Deo secundum rationem naturalis perfectionis. 1181  
**1138** Postquam Magister in primis tribus libris egit de rebus fruendis et utendis. 1181  
**1139** Postquam Magister in primo determinavit de eius essentia. 727  
**1139,1** Postquam Magister in primo libro determinavit de rebus fruibilibus. 1006  
**1139,2** Postquam Magister in primo libro ostendit trium personarum. 1006  
**1140** Postquam primus parens. 883  
**1141** Postquam sapientia ea quae in ipso erant vita in lucem temporalem produxit, et omnia in numero et mensura et pondere. Expl.: mundum a peccato mundavit.

clm 7519 f. 202—232: Anon. de reparatione mundi.

**1142** Post sacramentum trinitatis agit Magister in hoc secundo libro de creaturis.

Hereford O. 3. 11 f. 38—59: Anon. II.

**1143** Post tractatum rerum quibus fruendum est. 392  
**1143,1** I Praemisit Moyses exploratores terram promissionis, terram lacte.  
 — Cupientes. — Ecce difficultati operis opponit promissionem Samaritani.  
 — Magister summam sacrae scripturae sub brevitate quadam per-



stringens, materiam habet creatorem et opus creatoris. Opus creatoris multiplex est.

Expl.: actum volunt non solum passionem.

II Creationem. — In primordio autentico. Non enim habemus scripturam autenticam quae praecedat.

Expl.: par est ac si dedisses bono.

IV Samaritanus. — Hoc factum est quando Verbum caro factum est.

Neapel, Naz. VII. C. 14 f. 100—123: Anon. Glosse I—II, IV; vgl. Nr. 1031; vgl. Landgraf, Rech. Théol. anc. méd. 3 (1931) 149.

**1144** Praesens opus habet quinque partes principales. Prima est de virtute in communi, secunda de tribus virtutibus theologicis, tertia de quattuor virtutibus cardinalibus, quarta de donis, quinta de beatitudinibus.

Prima pars habet 12 capitula.

— Cum circa singula utilia studere debeamus exemplo Salomonis dicentis, cogitavi in corde meo.

— Si reparaveris pretiosum a vili quasi os meum eris. Jer. 15.

St. Florian 86: Anon. Summa de virtutibus.

**1145** Praetermisso itaque angelorum tractatu. 1086

**1146** Presbyter cum se parat ad missam iuxta romanam consuetudinem decantat psalmos. Quam dilecta, benedixisti.

Zwettl 109 f. 124<sup>r</sup>—147<sup>v</sup>: Micrologus de ecclesiasticis observationibus imprimis de officio missae.

**1147** Prima distinctio continet conclusiones novem. 2507

**1148** Prima distinctione quaestione 4 articulo 2 dicit quod theologia debet nominari practica vel speculativa a fine viae et non a fine patriae.

Expl.: daemones cruciantur sit verus ignis.

Le Mans 231 f. 150—175: Hervaeus Natalis gegen Jacob v. Metz I et IV.

**1149** Prima origo rerum et causa omnium Deus ante omnia aeternaliter existens.

— Creans autem Deus duas rationales creaturas.

Wien, Nat. 854 f. 1—29: Anon. sententiae; Paris, nat. lat. 10.448 f. 165—199 [Prima rerum]; clm 23.440 f. 92—126 [Prima rerum]; vgl. clm. 14.834.

**1150** Prima quaestio est: Utrum incarnatio benedicta. 1001

**1151** Primo circa sacramentum baptismi videndum est. 1348

**1152** Primo de his quae circa creatorem considerantur quaerebantur quinque quaestiones. Prima fuit: Utrum imago Dei sit in homine. Secunda: Utrum Deus potuerit facere creaturam aliquam ab aeterno.

Heiligenkreuz 263 f. 113—119: Anon. [Aegidius Romanus OESA, Quodlib. VIII, gehalten 1281 auf dem Kapitel in Padua; Glorieux II p. 312 nennt noch Escorial h. II. 1; und II pag. 99: Madrid, Bibl. Nac. h. II. 1; offenbar handelt es sich in beiden Fällen um dieselbe Hs.].

**1152,1** Primo ergo quaeritur in communi: An creatura possit habere aliquam actionem. 669

**1153** Primo igitur sciendum, omnium prophetarum praecipuum esse Moysem. Cum enim prophetia tria complectatur tempora.

clm 12.667 f. 1—8: Anon. de prophetis XII.

**1154** Primo libro tractat Magister de Deo in se. 1645



**1155** Primo quaerendum est de possibilitate ipsius sacrae scripturae. Secundo de necessitate. 1355

**1156** Primo quaeritur: An Deus alicui creato. 1238,1

**1157** Primo quaeritur de definitione sacramenti qua dicitur sacramentum est sacrae rei signum, an sit bona. Videtur quod non, quia ut dicitur in glossa supra Ps. Qui sanat contritos corde: Sacramenta sunt alligamenta sanitatis. Sed de ratione medicamenti non est ut.

Wien, Nat. 4887 f. 84—158: Anon. de sacramentis; vgl. Nr. 383; 1160.

**1158** Primo quaeritur de principio res producente et primo: An sit . . . ; secundo: An unum vel plura.

Worcester Q 31: Anon. II. [I ohne Incipit. erste volle Frage: De causa finali dubitatur. Dicit enim fidei promotio vel manifestatio; letzte Frage: Utrum voluntas Dei sit universaliter omnium, ut posset dici Deus a voluntate omnivolens].

**1158,1** Primo quaeritur in communi: An creatura possit habere aliquam actionem. 669

**1159** Primo quaeritur: Quid sit sacramentum. Et definitur pluribus modis. Primo modo a Magistro sic: Sacramentum est sacrae rei signum. Sed contra: Imago crucifixi est sacrae rei signum et tamen non est sacramentum. Ergo definitio nulla.

Expl.: alibi scil. in Thoma.

clm 22.023 f. 18—157: Anon. IV; Wien, Nat. 1444: Anon. IV [om.: a Magistro sic]; Basel B VIII 5: Anon. IV; vgl. n. 927, 1.

**1159,1** Primo quaeritur: Utrum actus creativus in re creata supponat distinctionem realem. 1001

**1160** Primo quaeritur: Utrum definitio sacramenti sit bona qua dicitur sacramentum est sacrae rei signum. Arguitur quod non. Primo sic: Triplex est signum.

Vat. lat. 985 f. 1—224: Anon. IV; Vat. lat. 1118 f. 1—223: Anon. IV; vgl. 1157; 383.

**1161** Primo quaeritur: Utrum sit creatio. Et videtur. 862

**1162** I Primo quaeritur: Utrum theologia sit scientia. Et videtur quod non. Nulla scientia est de singularibus. Quia sicut dicitur in 1 Metaph. Singularium est experientia.

— Secundo quaeritur: Utrum theologia sit scientia una.

— Tertio quaeritur: Utrum theologia sit scientia speculativa an practica.

— Veteris. — Primo quaeritur de subiecto uti. Scil. Quis utatur, utrum Deus utatur. Videtur quod sic. Quia dicit Magister, quod Deus utitur nobis.

Expl.: non ut iustitiae declarativa i. e. non amore iustitiae.

II Quaeritur: Utrum sint plura principia, sicut manichaei dicunt. Videtur quod sic, quia dicunt esse duo principia.

III Deus autem. — Quaeritur: Utrum divina natura potuerit uniri cum humana natura. Quod non: Sicut unire agere, sic uniri est pati.

IV Quaeritur: Utrum semper fuerint aliqua signa symbola i. e. convenientiae sacramenta Dei respicientia. Et videtur quod non. Sacramenta enim dicuntur esse illa quae sanctificant.

Expl.: suam evasionem considerant et divinam iustitiam. Ad hanc evasionem nos perducere dignetur etc. Johannes Erfordensis OM, I—IV.

Lüneburg, Theol. Fol. 20: I—III; Lüneburg, Theol. Fol. 19: IV; Hafniae, Cl. Kgl. S. 69 fol. II; Padua, Antoniana 128: III; Paris, nat. lat. 14.308: III—IV; Florenz,



Naz. Conv. Sopp. A. 8.815: I; clm 26.671: I; Berlin, Staatsbibl. 843: II—III (fragm.); Leipzig, Univ. 556 f. 1—319: Anon. I—III [I: Primo quaeritur: Utrum theologia sit scientia. Videtur etc.; II: Quaeritur etc.; Quaeritur: Utrum aliquid per creationem exiverit in esse. Quod impossibile sit, aliquid creari, videtur; Expl.: animae suae et regulae nostrae; III: Cum venit — Quaeritur: Utrum divina natura et humana potest uniri tantum — Quaeritur: Utrum divina natura potuerit incarnari sive uniri cum humana natura. Videtur quod non. Sicut unire est agere; Expl.: Christus vacuum invenit et eam sua maiestate adimplevit]; Leipzig, Univ. 558 f. 90v—93r: Anon. I Prolog [Primo quaeritur: Utrum etc.]; Leipzig, Univ. 558 f. 1—88: Johannes Erphordensis II [Homo cum in honore esset, non intellexit; comparatus est iumentis etc. — Describit Psalmus in verbo isto triplicem statum primi hominis. Primum statum innocentiae, poenae, et miseriae. Describit statum innocentiae, quo nihil commendabilius; statum culpae, quo nihil detestabilius; statum poenae, quo nihil miserabilius. — Quaeritur: Utrum sint plura prima principia, sicut Manichaei dicunt — Quaeritur: Utrum per creationem exiverit aliquid in esse; Expl.: animae et regulae nostrae]; Prag 753: II; 790: I. Vgl. 8,1; 35,1; 914,1; 927,1; 1013,1; 1159.

**1163** Primo quaeritur: Utrum theologia sit scientia. Et videtur quod non. Quia scire. 1118

**1164** Primo quaero: Utrum creatio actio et creatio passio sint in eodem formaliter.

Neapel, VII C 6: Anon. II d. 1—12.

**1165** Primo quantum ad actum creationis. 1238,1

**1166** Primo quod sub esse.

Wien, Nat. 4049: III (XV).

**1167** I Primum dubium est: Utrum aliquis possit venire ad tantum meritum quod non possit ulterius. Et videtur quod sic, quia capacitas animae est finita.

III Utrum anima Christi habeat aequalem sapientiam Deo. Quod sic, quia anima illa habuit. vgl. 1008

Klosterneuburg 291 f. 1—60, 60—100: Anon. I—III.

**1168** I Primum principium omnium rerum sive Deum esse sic ostendimus. Omne creatum, inquantum creatum.

II Coaequaevae sunt quattuor hae primitivae rerum creaturae, tempus scilicet, coelum empyreum, materia quattuor elementorum.

III Dicto de peccatis quibus homo lapsus est in perditionem, dicendum est de reparatione in Filio Dei, hoc ordine. Primo quaeritur: Quare potius incarnatus sit Filius quam Pater vel Spiritus sanctus.

IV Hic incipit quartus liber de sacramentis et primum de sacramentis in genere.

Basel B. IX. 18 f. 1—152: Anon. Summa I—IV (XIII); vgl. Grabmann, Rech. Théol. anc. méd. 7 (1935) 73—81.

**1169** Primus articulus est iste: Dicit s. Thomas. 2439

**1170** Principia rerum requirenda prius.

Hereford P. 5 13: Anon. in epistolas Pauli, PL 191, 1297.

**1171** Principiaturis in quartum librum. 1016

**1172** Principiaturus in secundum librum sententiarum tria principalia habeo facere in praesenti actu. Primo praemitto brevem sacrae scripturae recommendationem.

— Benedicta tu inter mulieres. — Quamvis omnis scientia teste Philosopho in prohemio de anima sit de munero bonorum honorabilium.

— Circa principium huius secundi libri sententiarum Jesu Christi gratia humiliter postulata quaero: Utrum omnes creaturae quae sunt aut



fuerunt, ab unico primo principio sufficienti processerunt. Et arguo primo quod non. Quia si unum contrariorum est in natura, tunc et reliquum.

— Circa primam distinctionem huius secundi libri primo quaero: Utrum Deus potest aliquid creare seu ex nihilo producere. Et arguitur quod non. Ex nihilo nihil fieri est communis.

Expl.: mori mundo, vitiis omnibus abrenuntiando; quod nobis etc.

Leipzig, Univ. 418 f. 305—435: Anon. II

**1173** Principium et causa omnium Deus ante omnia aeternaliter in omnibus invariabiliter.

Sententiae Anselmi; ed F. Bliemetzrieder, Baeumkers Beiträge 18 (1919).

London, Brit. Mus. Kings 11. A. 5; 5. E. 5; 5. E. 8; Harley 3581; Paris, nat. lat. 18.108 f. 43—44; clm 5997 f. 1—35; 14.730 f. 73—82; vgl. clm 2598; Bamberg, Patr. 98 [Q. VI. 29] f. 1—44; Admont 729 f. 198 ff.; Heiligenkreuz 236 f. 42—85; Salzburg, St. Peter a. VII. 29; Oxford, Bodl. Laud. misc. 277; Leipzig 96; 1642.

**1174** Principium sine principio Pater est. 1435

**1175** Principium verborum tuorum veritas. Beatus Gregorius 20 Moralium loquens. Johannes de Bassolis, in sent.

**1176** I Profunda fluviorum scrutatus est et abscondita produxit in lucem. Verbum istud quod sumptum est ex Job 28 diligentius consideratum.

— Cupientes. — Totali libro praemittit Magister prologum in quo tangit causas suscepti operis. Dividitur autem. — Veteris. — In parte ista incipit tractatus libri qui dividitur in quattuor libros.

— Circa primum de uti: Quid sit per essentiam, utrum sit actus voluntatis aut rationis.

Expl.: consummatio sermonum ipse est. — Gloria in Ecclesia etc.

II Salvatoris opitulante gratia ex quo perventum.

— Solummodo hoc inveni, quod Deus fecerit hominem rectum. — Sollicite consideranti praesentis libri.

— Utrum res habeant principium causale.

Expl.: series manifestat duorum librorum praecedentium.

III Deus autem qui dives est in misericordia.

— Verbum istud scribitur 2 ad Eph. in quo insinuat.

— Utrum divina natura potuerit uniri cum humana natura. — Utrum una persona possit uniri sine altera.

Expl.: a principio fuit assumptus.

IV Unguentarius faciet pigmenta suavitatis et unctiones conficiet sanitatis. Verbum istud scribitur Eccli. 38. — In quo diligentius considerato.

Expl.: apparebimus cum ipso in gloria.

Bonaventura I—IV.

clm 5175 f. 1—259: Anon. I; Angers 201: Anon. I; Turin K III 12: Anon. III (verbrannt); Gonville and Caius 321: Anon. II; Leipzig, Univ. 418 f. 154—196: Anon. II. Admont 263: IV; 268: IV; Graz 277: III; Todi 30: II; 39: I; 151: III; Epinal 61: I—IV.

**1177** Pro ingressu huius materiae. 1053

**1178** Prologo articulo primo dicit, quod fides. 689

**1179** Pro materia quarti principii libri sententiarum quaero: Utrum omnis meritoria. 851



**1180** Promissioni qua in anni circulo quattuor sententiarum libros fideliter legere promisi. 888

**1181** I Propositum nobis est atque intentio, theologico vacare studio, quo divina aspirante gratia pervenire possimus ad sapidam Domini.

— Utrum sit possibile intellectui viatoris, habere notitiam evidentem de veritatibus theologicis. In illa quaestione auctor primo declarat terminos.

— Circa distinctionem primam doctor sex movet quaestiones. Prima: Utrum tantum omni alio a Deo sit utendum. Dimissis argumentis.

Expl.: non volita a Deo — palaestrae mos habet — semper salva.

II Abbreviaturus dogmata clarissimi doctoris Guilelmi Occam circa tres ultimos.

— In hoc libro Magister post tractatum de Deo secundum rationem naturalis perfectionis libro primo expeditum agit de Deo inquantum relucet eius potentia in opere creationis.

— Utrum creatio actio qua Deus denominatur formaliter creans differat a creatore ex natura rei.

Expl.: summa libertas est secundum Boethium.

III Divina miseratione expeditus utcumque de quaestionibus abbreviatis circa materias secundi . . . de Deo inquantum relucet eius sapientia in opere reparationis lapsi hominis.

— Circa hanc distinctionem quaeritur: Utrum solus Filius Dei naturam humanam sibi univit in unitatem suppositi. Et quia beatissimae incarnationis Verbi materia.

Expl.: dilectionem habueritis ad invicem.

IV Proposueram quidem post abbreviaturam scriptorum secundi et tertii librorum sententiarum ori meo digitum apponere.

— Postquam Magister in primis tribus libris egit de rebus fruendis et utendis simul et de his quae utuntur et fruuntur.

— Postquam Magister in libro primo egit de Deo secundum rationem naturalis perfectionis . . . in hoc quarto determinat de eodem inquantum relucet eius bonitas et iustitia in opere vulnerati sanationis.

— Utrum sacramenta legis novae sint causae effectivae gratiae. Tribus articulis haec quaestio absolvetur.

— Utrum congruebat institui sacramenta in cuiuslibet legis tempore pro lapsi hominis reparatione.

Expl.: idem oleum saepius consecrari — fidei orthodoxae exaltationem.

Ed. Basel 1508. Gabriel Biel, I—IV d. 23; Giessen, cod. 773: I.

**1182** Proposueram quidem post abbreviaturam. 1181

**1183** Pro prima parte huiusmodi sumpsit. 887

**1184** Quae ad ministerium. — Postquam Magister in primo tractavit de natura personarum. 712

**1185** Quae ad mysterium. — Postquam Magister tractavit. 712

**1186** Quae ad mysterium. — Quibus verbis. 1634

**1187** Quae ad mysterium divinae unitatis. 392

**1188** Quae ad mysterium trinitatis. — Unus est creator. 2437



**1189** Quae est differentia inter essentiam, substantiam hypo-  
stasim et personam. Responsio: Essentia dicit ipsam naturam.

Vat. lat. 922 f. 34—37: Anon. I—IV.

**1190** Quae fuit necessitas ut pro nobis. 662

**1191** Quaeenam doctrina haec nova. — Saepe et multum (= in  
cursum Bibliae et praesertim in evang. Marci).

I Quaeenam etc. — Ego sensu puer.

— Utrum doctrina Christi nova sit lex perfectissima.

— Utrum lex Christi sit in praeceptis rectissima.

II Quaeenam etc. — Sicut christiana philosophia profitetur.

— Utrum lex Christi sit in credendis certissima.

III Quaeenam etc. — Sicut sacra testatur historia.

— Utrum lex Christi sit in meritis gratissima.

IV Quaeenam etc. — Sicut divinis testimoniis edocemur.

— Utrum lex Christi sit in praemiis iustissima. Vgl. 1646

Vat. lat. 1097 f. 285—317: Petrus de Alliaco, Principia I—IV.

**1192** Quaeramus istam quaestionem: Primo: Utrum videlicet ex  
hoc quod scientia praeexigit. 1010

**1193** Quaerit etiam primo quolibet 13 quaest. quae sit altior  
potentia.

Klosterneuburg 329: Refutatio Henrici de Gandavo.

**1194** Quaeritur: An sit creatio. Ostendo quod non. Quia creatio  
est actio. Omnis autem actio requirit non . . . agat, sed in quid agat et  
hoc est materia subiecta.

Kassel, Theol. Fol. 91 f. 44—71: Anon. II.

**1195** Quaeritur: An soli Deo conveniat creatio.

Salzburg, St. Peter a VI 39 f. 1—52: Innocentius, super II/IV [nach Katalog!].

**1196** Quaeritur circa distinctionem hanc: Utrum quemadmodum.  
888

**1197** Quaeritur circa distinctionem primam et est tertia quaestio  
in ordine: Utrum solo Deo. 320

**1198** Quaeritur circa distinctionem primam tertii libri senten-  
tiarum: Utrum pro salute. 1209

**1199** Quaeritur circa distinctionem tertii libri: Utrum si primus.  
860

**1200** Quaeritur circa materiam quarti libri sententiarum: Utrum  
sacramenta. 248

**1201** Quaeritur circa materiam tertii libri sententiarum: Utrum  
Verbum. 248

**1202** Quaeritur circa primum librum sententiarum: Utrum per  
studium. 147

**1203** Quaeritur circa quartum librum sententiarum, primo:  
Utrum sacramenta novae legis sint causa gratiae in anima cum hoc  
quod auferunt peccata. Et arguitur quod non. 1514

**1203,1** Quaeritur circa quartum librum sententiarum: Utrum  
theologia tota exigit suam totam originem a Deo. 1204

**1204** Quaeritur circa quartum librum sententiarum: Utrum  
tota theologia traxerit suam totam scientiam a Deo. Et videtur quod non.



Ratio: Quia quod est notum notitia sensuali, non capitur revelatione divina.

— Utrum omnia sacramenta antiquae legis in nova lege sint totaliter evacuata.

— Utrum ex vi circumcisionis poterit conferri gratia et non solum deleri culpa.

Expl.: non potest eis dari indulgentia.

Kremsmünster 250: Anon. IV; Göttweig 129/193: Anon. IV, beendet Erfurt 1348. Name radiert; O. M.; St. Pölten, Alumnat, E. 108 (XIX—4a) f. 193—200: Anon. IV. dist. 1. [Inc.: Quaeritur primo: Utrum tota theologia traxerit etc.]; Wolfenbüttel, Helmst. 269: Anon. IV [Inc.: Quaeritur circa quantum librum sententiarum: Utrum theologia tota exigit suam totam originem a Deo]; Oxford, Bodl. Hamilton 17: Anon. IV. [Inc.: Circa quantum sententiarum quaeritur primo: Utrum tota theologia. Expl.: non sunt ex toto nec totum de ecclesia militante. Et patet quaestio, quomodo possit eis dari indulgentia, ex praedictis]; Berlin, Staatsbibl. lat. qu. 376 (Rose 978) f. 66—126: Anon. IV [Quaeritur circa quantum sententiarum: Utrum tota theologia etc. — Utrum tota theologia in sacro canone posita sit per spiritum prophetiae hominibus revelata. — Utrum omnia sacramenta etc. Expl.: quomodo possit eis dari indulgentia, valet ex dictis etiam]; Danzig, Stadtbibl. 1967 f. 149—280; Eichstätt, Staatsbibliothek 240 f. 30—70 [Expl.: Ergo tenet quasi medium inter ecclesiam militantem et triumphantem]; Bamberg, Th. 91 f. 175—204 [Inc.: Quaeritur circa quantum sententiarum: Utrum tota sacra Scriptura seu theologia traxerit totam suam originem etc.]; clm 15.133 f. 134—181; clm 4240 f. 73—155. [Inc.: Circa principium . . . . communiter: Utrum theologia traxerit]; Wien, Nat. 3970 f. 1—70: Anon. IV [ohne Initium. — Utrum omnia etc.]; clm 26.685 f. 1—110: Anon. IV; clm 16.469 f. 1—101; Mainz, Stadtbibl. I. 15 f. 139—185 [Inc.: Quaeritur primo circa quantum librum sententiarum: Utrum tota theologia traxerit suam originem a Deo. Et videtur quod non]; vgl. 1348.

**1205** Quaeritur circa quantum sententiarum: Utrum divina. 147

**1206** Quaeritur circa quantum sententiarum: Utrum in quolibet hominum statu. 254

**1207** Quaeritur circa quantum sententiarum: Utrum tota sacra Scriptura. 1204

**1207,1** Quaeritur circa quantum sententiarum: Utrum tota theologia. 1204

**1208** Quaeritur circa secundum librum sententiarum: Utrum mundus fuisse. 147

**1209** II Quaeritur circa secundum librum sententiarum: Utrum universae entitatis institutio sit a Deo per creationem tamquam ab uno solo primo principio. Et arguitur primo quod sint plura prima principia quam Deus.

III Quaeritur circa distinctionem primam tertii libri sententiarum: Utrum pro salute generis humani congruum fuit Deum incarnari. Et arguitur primo, quod impossibile fuit Deum carnem assumere. Omne enim quod est unibile alteri possibile est ad unionem.

IV Circa initium quarti libri sententiarum quaeritur: Utrum per novae legis sacramenta a Christo proveniat totius humanae salutis intelligentia. Et arguitur primo contra suppositum, quod nulla debeant esse novae legis sacramenta. Veniente enim veritate cessat figura.

Stams 53: Bernhard Welsch II—IV, Heidelberg.

**1210** II Quaeritur circa secundum sententiarum: Utrum voluntas divina, cunctorum creaturarum largiter effusiva sit cuiuslibet talis causa



immediata et contradictorie libere productiva. Et arguitur primo quod non contra primam partem.

III Circa distinctionem primam tertii movetur quaestio ista: Utrum pro salute generis humani congruum fuerit, solum Dei filium incarnari. Et quia ista quaestio praesupponit unum.

clm 14.202: Conradus de Susato [Soest], II 1—5, III 1—19. [propriis manibus collegit et conscripsit].

**1211-1212** Quaeritur circa tertium librum. Utrum plures. 147

**1213** Quaeritur de creaturis et primo de creatione. 835

**1214** Quaeritur de creaturis et primo de.

Salzburg, St. Peter a. V. 37 f. 56—78: Anon. II—IV (nach Katalog!).

**1215** Quaeritur de doctrina theologiae: Utrum sit scientia. Ad quod sic: Augustinus in libro 83 quaestionum q. 1: Quaedam creduntur et numquam intelliguntur sicut est historia singularia et heroica gesta. — Utrum sic sicut una aliarum vel comprehendat ipsas vel comprehendatur in aliis ut alicui parti philosophiae supponatur.

Innsbruck, Univ. 270, f. 76—145: Anon. I [„Alexandri de Hales“].

**1216** Quaeritur de possibilitate incarnationis. 472

**1217** I Quaeritur de sacrae theologia: Utrum sit scientia. Et arguitur quod non, quia de particularibus non est scientia. Theologia autem est huiusmodi [eiusmodi]; ergo etc. Praeterea: In primo Posteriorum habetur [dicitur], quod scientia procedit ex principiis per se notis. Sed principia theologiae non sunt nota omnibus; ergo etc. Contra: Augustinus 14 de trinitate dicit, quod theologia est scientia de pertinentibus ad salutem humanam; ergo [ideo] etc. Respondeo: Circa istam quaestionem sic est procedendum. Primo ponitur [ponetur] opinio illorum qui ipsam scientiam esse simpliciter negant. Secundo ponetur opinio illorum qui ipsam esse scientiam insufficienter probant.

II Quaestio prima est: Utrum essentiae rerum creaturarum sint ab aeterno. Et videtur quod non. Secundum philosophum in praedicamentis: destructis principiis impossibile est aliquid aliorum remanere.

III Quaeritur: Utrum congruum fuerit filium Dei incarnari. Videtur quod non, quia quae sunt in infinitum distantia, inconvenienter coniunguntur, sicut inconueniens esset, quod aliquis depingeret imaginem in quo humano capiti cervix coniungeretur equina.

IV Utrum post lapsum primi hominis fuerit necessarium institui aliqua sacramenta. Videtur quod non, quia superflue fit per plura, quod fieri potest per pauciora. Sed homo potest salvari per fidem.

Expl.: aeterna perfectio gaudiorum, ad quam contemplationem etc.

Guilelmus Petri de Godino, I—IV.

Wien, Nat. 1590 f. 1—77v: Anon. I—IV; Wien, Nat. 1590 f. 104—126: Anon. III; Basel II. B. III. 6. f. 1—93: I; Bologna, Archiginnasio A 986: I—IV; Erlangen 505: I—IV; Pisa, Bibl. Cateriniana del Seminario 42 (44); Graz, Univ. 475 f. 1—103: Anon. I—IV [II: Circa principium secundi libri quaeritur primo: Utrum mundus possit fuisse ab aeterno. Et videtur quod non solum mundum esse ab aeterno sit impossibile etc. wie Klosterneuburg 281]; Klosterneuburg 281: I—IV. [II: Circa definitionem secundi libri quaeritur primo: Utrum mundus potuit fuisse ab aeterno. Et videtur, quod non solum mundum esse ab aeterno sit impossibile, sed etiam quamcumque aliam creaturam. Sicut enim creatio est a non ente in ens. — Circa distinctionem primam secundi libri quaeritur: Utrum creare sit solius Dei. Et



videtur quod non; sed quod aliqua creatura]. Berlin, Staatsbibl. Theol. fol. 557 f. 1—135; Anon. I d. 8—IV [I q. 1—97; II q. 1—88; III q. 1—111] [I d. 8: Circa istam octavam distinctionem quaeritur primo de divina immutabilitate, secundo de eius aeternitate, tertio de eius entitate, quarto de eius simplicitate — Utrum ipse Deus sit immutabilis. Et arguitur quod non. Illud videtur mutari quod esse ipsum movet. Expl.: immolatio Isaac non potest esse volitum; II: Circa distinctionem secundi libri quaeritur primo: Utrum mundus possit fuisse ab aeterno. Videtur quod non solum mundum esse ab aeterno sit impossibile, sed etiam quamcumque aliam creaturam. Expl.: ex quadam necessitate non necessarie; III: Quaeritur: Utrum fuerit etc. Expl.: amor omnia levia facit secundum Augustinum; IV: Utrum post lapsum etc. Expl.: finis atque aeterna perfectio gaudiorum. Ad quam contemplationem etc.] fol. 136 enthält das Quaestionenverzeichnis zu 3 quodlibeta [I, 1: Utrum Deus sciat mala vel tantum bona (24 qq.); II, 1: Utrum Deus posset equum mortuum eundem numero resuscitare (17 qq.); III, 1: Utrum Deus in uno instanti possit creare omne creabile (45 qq.); von P. Glorieux, La littérature quodlibétique I, 101—104 nach Vat. Borgh. 156 f. 154—181 dem Bernhard v. Trilia zugeteilt]. Gottlieb 350, 40; 358, 8; 357, 19; vgl. 174; cf. Paris nat. lat. 17.266.

**1218** I Quaeritur de subiecto theologiae. Respondetur [quod] substantia secundum Boethium est triplex, scil. principium radicale, et sic Deus est substantia. Quod patet. Nam illud est substantia in aliqua, quod principium radicale omnium consideratorum in illa.

— Utrum scientia in libro sententiarum tradita sit inquisitiva sive argumentativa sive perscrutativa.

— Utrum theologia illa sit contemplationis gratia vel ut boni fiamus, vel utrum sit speculativa vel practica.

clm 7081 f. 185—317: Anon. I 1—19.

**1219** Quaeritur ergo circa illud principium quarti. 1514

**1220** Quaeritur ergo imprimis ista pro notitia ego et tu. 662

**1221** Quaeritur primo circa illam distinctionem: Utrum Deus. 888

**1222** Quaeritur primo circa primum sententiarum: Utrum per studium. 147

**1223** Quaeritur primo circa quartum librum sententiarum. Utrum theologia tota exigit suam totam originem a Deo. 1204

**1224** Quaeritur primo circa quartum librum sententiarum: Utrum tota theologia. 1204

**1225** Quaeritur primo: Quid sit sacramentum. 960

**1226** Quaeritur primo: Quid sit subiectum librorum. 732

**1227** Quaeritur primo: Utrum conveniens fuit, Deum incarnari. Videtur quod non. Nam sicut distat corpus a summo spiritu, sic malitia a summa bonitate. Sed omnino esset inconveniens.

Secundo quaeritur: Utrum fuerit necessarium ad reparationem generis humani, Verbum Dei incarnari. Et videtur quod non. Quia ad reparationem humanae naturae.

Expl.: sedem apostolicam extensum est ad alios duos ordines.

clm 8941 f. 164—199: Anon. III. [Gelesen an Univ. Wien, 1459, von einem Dominikaner].

**1228** Quaeritur primo: Utrum de credibilibus. 757

**1229** Quaeritur primo: Utrum divina sacramenta fuerint homini semper necessaria. 147

**1230** Quaeritur primo: Utrum sit necessarium homini. 1124

**1231** I Quaeritur primo: Utrum homini pro statu isto.



— Circa primum sententiarum Johannis Duns et pro declaratione tituli primae quaestionis notandum, quod status est duplex, scil. patriae et extra patriam. Primus est nostra beatitudo. Unde Boethius 3 de consolatione dicit.

— Circa distinctionem primam. — In fruitione tria reperiuntur, scil. obiectum, actus et persona quae fruitur.

II Quaero: Si primaria causalitas respectu omnium causabilium in quocumque esse de necessitate sit in tribus. Hic sunt declarandi quinque termini. Primus est ly primaria.

Vat. lat. 1107 f. 2—211: Gratianus Brixiensis, in I—II Scoti.

1232 Quaeritur primo: Utrum tota theologia traxerit suam totam scientiam a Deo. Videtur quod non. 1204

1233 Quaeritur pro intellectu clariore materiae quae circa primum librum sententiarum per doctores communiter tractantur: Utrum cum unitate et simplicitate divinae essentiae stet pluralitas et realis distinctio divinarum personarum. Arguitur quod non, quia in omnibus creaturis ita est, quod ad multiplicationem suppositorum sequitur multiplicatio essentiae.

Innsbruck, Univ. 677 f. 145—179: Anon. I.

1234 Quaeritur pro primo circa notata. 1655

1235 Quaeritur: Quae sit praecipua causa incarnationis. 1243

1236 Quaeritur: Quid sit frui, an actus voluntatis. 1315

1237 Quaeritur: Quid sit sacramentum. Respondeo: Sacramentum est sacrae rei signum. 1628

1238 Quaeritur: Quid sit sacramentum. Respondet Augustinus. 1292

1238,1 I Quaeritur: Quid sit subiectum sacrae Scripturae et huius libri.

II Quantum ad secundum librum. Primo quantum ad actum creationis vel creabilitatis quaeruntur sex. Primo quaeritur: An Deus alicui creato vel creabili possit communicare potentiam creandi. Et videtur quod sic. Et primo ex parte termini ad quem.

— Secundo quaeritur: An creatio passio, i. e. an creari addat aliquid realiter diversum super essentias.

III Quaeritur: Utrum naturam humanam uniri Deo personaliter et saltem prout hoc ponit fides christiana, sit possibile.

IV Quoniam in omni opere et negotio iustitiae nomine iuris.

— An ius regiae potestatis et auctoritatis super suum regnum et super subditos, vel ius proprietatis super domo propria aliquid realiter addant super res vel personas quarum dicuntur esse.

— An character seu consecratio baptismalis, sacerdotalis . . . addant aliquam realem essentiam super personas baptizatorum et sacerdotum, et super extrinseca signa et opera sacramentorum.

— De sacramentis quaedam breviter tractaturi, primo quaedam generalia.

— An fuerit conveniens sacramenta institui.

Petrus Johannes Olivi, I—IV.

Vat. lat. 1116: II [Ordinatio; ed. B. Jansen; Inc.: Primo quantum ad actum creationis quaeruntur sex. Primo: An potentia creandi possit inesse vel communicari alicui creaturae seu alicui enti alteri a summo Deo]; Firenze, Naz. Conv. soppr. 671.



G. 1: I q. 1—?; III q. 1—?; IV q. 1—8; Vat. Borgh. 322: I q. 1—6; Vat. Borg. 358: I q. 1—6; Vat. Borgh. 173: III q. 1—9; IV, 5—8; Vat. Borgh. 54: III q. 2—3; Vat. lat. 4986: IV q. 1—35; Vat. Borgh. 13: IV q. 9—11; vgl. Vat. Borgh. 46; 88; 106; vgl. J. Koch, *Der Sentenzenkommentar des Petrus Joh. Olivi*, *Rech. Théol. anc. méd.* 2 (1930) 290—310 (Quaest.-Verz.).

**1239 Quaeritur: Quomodo divina essentia videatur a beatis.**

Paris, nat. lat. 14.550 f. 187—267: Anon. *Correctorium corruptorii*; Bologna, Archigin. A 913 [Johannes de Parma]; Madrid, Bibl. Real VII H 5 [Guillelmus de Colle Torto]; Paris, Univ. 198 f. 232—292 [Johannes de Parma].

**1240 Quaeritur: Quot sunt sacramenta necessitatis.** 1449

**1241 Quaeritur secundum Durandum: Utrum beatitudo consistat in bonis corporis. Et videtur quod sic; quia quanto aliquod bonum est communius.**

— Utrum intellectus noster intelligat divinam essentiam sine specie vel cum specie.

clm 7081 f. 335—345: Anon. Quodl.

**1242 Quaeritur: Utrum aliquis necessario vel involuntarie possit offendere Christum.**

Joh. v. Rodington O M, quodl. de conscientia.

clm 22.023 f. 1—17; Vat. Ottob. lat. 179 f. 1—24; Brügge, *Grand Séminaire* 41/133 quodl. de consc. und in sent. I—IV; Brüssel 1552 (11.578): I—II; Vat. lat. 5306 f. 1—112: I; Assisi, Municip. 106 f. 129—146: quodl. de consc., f. 147—176: IV; Paris, nat. lat. 15.561 f. 230—243: quodl. de conscientia; vgl. J. Lechner, in *Geisteswelt des Mittelalters*, S. 1125—1168.

**1243 II Quaeritur: Utrum angelus in primo instanti creationis suae fuerit malus actu propriae voluntatis. Respondeo: adeo parvula mora fuit.**

Expl.: contra secundum invidere fraternae gratiae.

III Quaeritur: Quae sit praecipua causa incarnationis Domini. Respondeo: Reparatio humani generis, quia nisi hominem perdidisset. Expl.: ad agendum perfecte.

IV Quaeritur: Utrum sacramenta debuerunt institui. Respondeo: Institutio sacramentorum Deum decuit, nobis expediens fuit. Decuit divinam misericordiam.

Expl.: Ut continue torqueantur.

Anon. *Abbreviatio Bonaventurae* II—IV; St. Florian 113 f. 87—134: Anon. II—IV; Wien, Schotten 408/389 f. 147—183: Anon. II—IV; Graz, Univ. 1016: Anon. II—IV; Lambach CXXXII: Anon. II; clm 3065 f. 194—217: Anon. II—III; clm 16090 f. 1—41: Anon. II—IV; vgl. Fidelis a Fanna, *Bonaventura-Ausgabe*, Vorrede (nennt 18 Codd.); L. Meier, *Antonianum* IV 295 (nennt weitere 7 Codd.).

**1244 Quaeritur: Utrum baptismus rite susceptus.** 951

**1245 Quaeritur: Utrum Christus Dominus tempore congruo.** 254

**1246 I Quaeritur: Utrum commensuratio praemii ad meritum et poenae ad peccatum quae per studium theologiae ex Scriptura potest cognosci, sit iuste a Deo ordinata. Et probatur quod non, quia tunc decedentes cum aequalibus.**

Expl.: aliud fuisset si non fuisset corruptum, ex dictis patet ad omnes formas.

II Circa secundum librum quaestio prima: Utrum angeli in merito proficiant.



Expl.: contra conscientiam erroneam, igitur non contra illam, et ita non deponit illam.

Robertus Halifax (Eliphat) I—II.

Vat. lat. 1111: I—II; Wien, Nat. 1511 f. 110—120: I; Wien, Dominikaner 108 f. 64—123 I—II [vgl. Gottlieb 357, 33, 13; Inc.: Utrum commensuratio etc.]; Mailand, Ambros. E 55 inf.; Paris, nat. lat. 15.880: I—II. [Inc. II: Circa librum secundum autem quaero primo istam quaestionem: Utrum angeli beati in merito proficiant. Quod sic probo. Angeli beati proficiunt in cognitione]; Magdeburg, Stadtbibl. Fol. 140: Halyfax I [Utrum commensuratio etc. — Utrum per exercitium studii de veritatibus theologiae possit theologus ad maiorem devenire notitiam].

**1247** Quaeritur: Utrum congruum fuerit. 1217

**1248** Quaeritur: Utrum creatio esse possit. 1292

**1249** Quaeritur: Utrum creaturae sint in continuo fieri. 719

**1250** Quaeritur: Utrum cuiuslibet entis possibilis. 2093

**1251** I Quaeritur: Utrum cum summa simplicitate divina possit stare non identitas ex natura rei rationum formalium. Et videtur quod non, quia sicut summa unitas repugnat pluralitati.

— Utrum theologia sit scientia. — Utrum Deus sit subiectum in theologia. Et videtur quod non; quia nulla scientia probat suum subiectum.

— Circa distinctionem primam ubi Magister tractat de frui et uti quaero: Utrum sint actus realiter distincti. Et videtur quod non, quia secundum apostolum.

II Circa secundum librum Magistri sententiarum primo quaeritur: Utrum creatio cuiuscumque creaturae possit esse ab aeterno. Quod non. Quia cuius esse praecessit non esse, potest esse ab aeterno.

III Circa tertium librum sententiarum quaeritur primo: Utrum Filius Dei potuerit assumere humanam naturam ad unitatem suppositi: Videtur quod non. Illud suppositum non potuit assumere naturam humanam.

Vat. lat. 1091: Himbertus de Garda I—III. Chambéry 23: I [Inc.: Circa prologum primi libri sententiarum quaero primo: Utrum in divinis cum summa simplicitate possit stare distinctio rationum formalium etc.]; Assisi 659 f. 7—24: I q. 1; cf. Paris, nat. lat. 1010.

**1252** Quaeritur: Utrum Deus sit subiectum in theologia.

Jacobus de Esquillo (d'Ascoli) OM, in sent.

Früher in Assisi. Glorieux Rép. II n. 348a.

**1253** Quaeritur: Utrum Deus sit summe simplex. Videtur quod non, quia compositum nobilius est.

— Consequenter quaeritur: Utrum Deus sit infinitus. Et videtur quod non. Philosophus 3 phys. loquens de infinito.

Heiligenkreuz 47 f. 1—109: Anon. quaest. disp. de Deo; Todi 82: Richardus de Mediavilla, quaest. disp.

**1254** Quaeritur: Utrum Deus sub propria ratione Deitatis possit esse subiectum alicuius scientiae. 669,1

**1255** Quaeritur: Utrum Deus sub ratione Deitatis possit esse subiectum alicuius scientiae. Quod non. Quia subiectum et quod scitur habens distinctum conceptum. 669,2

**1256** Quaeritur: Utrum divina natura potuerit uniri. 583, 1162

**1257** Quaeritur: Utrum esse sit eiusdem speciei in omnibus rebus.

— Utrum humanitas Verbi possit per se subsistere.

clm 7081 f. 332—334: Aegidius Romanus, quodlibetum secundum.



- 1258 Quaeritur: Utrum finis per se et proprius. 1428  
 1259 Quaeritur: Utrum habitus theologicus possibilis viatori.  
 802  
 1260 Quaeritur: Utrum homini pro statu isto sit necessarium.  
 669  
 1261 Quaeritur: Utrum homo possit resurgere in tanta caritate  
 a quanta cecidit.  
 — Ecclesia incipit ab Abel, dicunt plures auctoritates.

Stephan Langton, Quaest. theol.

Avranches 230; Vat. lat. 4297; Arras 394; Paris, nat. lat. 16.385 f. 3—117.

- 1262 Quaeritur: Utrum incarnatio fuerit possibilis. Respon-  
 detur sic. 1292  
 1263 Quaeritur: Utrum incarnatio sit possibilis. Videtur quod  
 non. 1428  
 1264 Quaeritur: Utrum incarnatio sit possibilis. Videtur quod  
 non, quia ubi. 1001  
 1265 Quaeritur: Utrum in quolibet hominum statu. 254  
 1265,1 Quaeritur: Utrum naturam humanam uniri Deo per-  
 sonaliter. 1338,1  
 1266 I Quaeritur: Utrum notitia quam habet anima de se sit  
 abstractiva. — Utrum sit aliqua prioritas in divinis.

II Utrum aliquid creatum potuit fuisse ab aeterno.

— Utrum angelus sit compositus ex materia et forma.

— Utrum unus et idem sit actus voluntatis ad finem et qui est ad illud  
 quod ordinatur ad finem.

Vat. lat. 869 f. 102—125; Anon. I—II.

- 1267 Quaeritur: Utrum omnia sacramenta. 1067  
 1268 Quaeritur: Utrum parvuli puniuntur poena interiori, quia  
 non puniuntur poena exteriori. Cuius ratio est.

Basel B. XI. 1; Anon. Quaest. theol. XIV.

- 1269 Quaeritur: Utrum per indulgentiam possit aliquid remitti  
 de poena satisfactoria.

clm 3549 f. 34r/v; Thomas de Aquino, Excerptum ex IV sent.

- 1270 Quaeritur: Utrum per laborem studii theologici actus  
 catholici fructus minuatur. 113  
 1270,1 Quaeritur: Utrum per studium. 147  
 1271 Quaeritur: Utrum philosophi non solum. 1672  
 1272 Quaeritur: Utrum possibile fuerit vel congruum. 261  
 1273 Quaeritur: Utrum possibile sit naturam humanam per-  
 sonaliter uniri. 669,2  
 1274 Quaeritur: Utrum praeter philosophicas disciplinas sit  
 simpliciter necessarium homini aliquam doctrinam supernaturaliter in-  
 spirari. Videtur quod non, quia sensus. 666  
 1275 Quaeritur: Utrum prima principia possint ad divinam  
 materiam applicari. Ad quod dicitur absolute quod sic.

Vat. lat. 1115 f. 146—149; Anon. I.

- 1276 Quaeritur: Utrum primum principium complexum. 352  
 1277 Quaeritur: Utrum primus actus causandi sit ab essentia.  
 669,2



**1278** Quaeritur: Utrum propter humanum genus redimendum decuit incarnari solum Dei filium. 323

**1279** Quaeritur: Utrum sacramenta causent gratiam per aliquam virtutem inhaerentem. 1490

**1280** Quaeritur: Utrum sacramenta debuerunt institui. 1243

**1281+1282** Quaeritur: Utrum sacramenta fuerint necessaria. 971

**1283** Quaeritur: Utrum sacramenta fuerint necessaria vel debuerint institui. Dicendum quod sic. 1542

**1283,1** Quaeritur: Utrum sacramenta sint causa gratiae. Et videtur quod non. Quia nulla virtus. 257,1

**1284** Quaeritur: Utrum sacramentum sit causa gratiae. Hervaeus Natalis, Evidentiae contra Durandum super IV. sent.

Münster, Univ. 181 (175) f. 193—216.

**1285** Quaeritur: Utrum Samaritanus Christus. 931

**1286** Quaeritur: Utrum semper fuerint aliqua signa symbola. 1162

**1287** Quaeritur: Utrum sint plura principia sicut manichaei dicunt. 1162

**1287,1** Quaeritur: Utrum sit aliquis actus medius voluntatis, qui non sit fruitio nec usus. Videtur quod sic, quia voluntati potest ostendi [q. 5].

— Quaeritur circa istam distinctionem: Utrum actus voluntatis possit esse subito productus a voluntate [q. 6 = I d. 1].

— Circa distinctionem secundam in qua agitur de his quae pertinent ad unitatem divinae essentiae, quaeritur: Utrum sola divina essentia sit perfectio infinita intensive [q. 8].

Magdeburg, Stadtbibliothek Fol. 139 f. 114—134: Anon. I q. 5—8.

**1288** Quaeritur: Utrum solus Deus a creatura rationali licite sit fruendus.

Eichstätt 471 f. 132v—150v: Rycholfus de via lapide OP, I sent.

**1289** Quaeritur: Utrum theologia sit de Deo tamquam de primo subiecto. 21

**1290** I Quaeritur: Utrum theologia sit scientia. Et videtur quod non. Omnis scientia procedit ex principiis per se notis. Theologia vero ex principiis per se notis non procedit. Procedit enim ex articulis fidei qui non sunt per se noti.

II Creationem. Hic quaeritur primo: Utrum necessarium sit omne ens creatum esse a Deo. Et videtur quod non. Nihil enim prohibet rem inveniri sine eo quod non est de ratione eius, sicut hominem sine albedinem.

III Cum venit. — Hic quaeritur primo: Utrum Deum incarnari sit possibile. Et videtur, quod non omne eius unibile alteri possibile est ad unionem. Omne autem quod reductibile est ad actum.

IV Samaritanus. — Hic primo quaeritur de definitione sacramenti et primo de hac qua dicitur: Sacramentum est sacrae rei signum. Et videtur quod non sit bona.

Lilienfeld 102 f. 1—160: I—IV [liber 1 in der tabula f. 2v dem Joh. Teutonicus zugeschrieben]. Vat. lat. 1092: Johannes de Sterngassen I—IV. [Inc. I: Quaeritur



utrum etc. Omnis enim scientia etc. Veteris — Hic quaeruntur duo. Primo de frui et secundo de uti. Quaeritur autem primo: Cuius potentiae sit frui. Inc. III: Cum venit — Hic quaeritur etc. incarnari fuerit possibile. Inc. IV: Samaritanus — Hic quaeritur primo de definitione sacramenti etc.]; vgl. n. 724

**1291** I Quaeritur: Utrum theologia sit scientia. Et videtur quod non, quia scientia non est de singularibus. 1 Posteriorum. Sed theologia est huiusmodi. Ergo etc. Contra: Augustinus 14 de Trin. c. 4. Respondeo: Ad intelligentiam huius quaestionis sunt quinque articuli determinandi. Primus est, quod de ratione scientiae proprie et simpliciter dictae est certa evidentia tam in principiis quam in conclusionibus.

— Quaeritur: Utrum theologia subalternetur alteri scientiae.

Expl.: bene concludit de volito formali sicut dictum est.

Nürnberg, Cent. 2—6 f. 1—44: Anon. I.

**1292** I Quaeritur: Utrum theologia sit scientia. Respondetur: proprie loquendo debet dici sapientia, quae [est secundum aliquos] secundum Augustinum est de divinis, sed scientia de humanis. Tamen hic large etiam potest dici scientia, quae licet non procedat.

Expl.: beatitudinem aeternam creata est, ad quam etc.

II [Quaeritur] Utrum creatio esse possit. Respondetur sic secundum fidem. Cum Deus sit omnipotens, non solum producit aliquid de sua substantia quod est generatio, nec solum de aliena.

Expl.: habebit in coelo, cuius etc.

III [Quaeritur] Utrum incarnatio fuerit possibilis. Respondetur sic possibilitate congruitatis, quia summi boni est proprium.

Expl.: humilis corde. Quam doctrinam etc.

IV Quaeritur: Quid sit sacramentum. Respondet Augustinus de civitate Dei 7 et in littera. — Sacramentum est sacrae rei signum. Haec est larga. Item Augustinus de doctrina christiana.

Expl.: Ipso ad suscipiendum nos disponente, qui est benedictus in saecula.

Erfurt CA 4<sup>o</sup> 115 f. 1—148: Anon. I—IV; St. Florian 125: I—IV (f. 1—160); Zwettl 56: I—IV [anon. XIII]; Heiligenkreuz 247 f. 114—293: Anon. I—IV; Karlsruhe, Landesbibl. 258; Hafniae Gl. kgl. S. 1362; clm 26.859 f. 123—251: Anon. I—IV. [Rubricatum per Johannem Schwarcz !OP], magistrum in theologia, anno [14]72, tunc confessorem in Adelhusen].

**1293** Quaeritur: Utrum voluntas Dei sit immobiliter directiva omnium agibilium. 113

**1293,1** Quaero circa principium libri sententiarum: Utrum studium. 1008

**1294** Quaero igitur primo circa materiam primae distinctionis: Utrum quaelibet fruitio. 851

**1295** Quaero primo circa hunc tertium librum unam quaestionem. 1639

**1296** I Quaero: Quae sit differentia inter essentiam, substantiam, hypostasim et personam.

II Item: Quomodo differenter sunt haec principia rerum in naturis.

III De incarnatione quaero: Si Verbum mediante anima.

IV De sacramentis quaeritur: Si circumcisio tollebat culpam et poenam.



Kremsmünster 117 f. 72—82: Quaestiones fratris Aleandri (1) abbreviatae super libros sent. Scriptum Wienae 1441; Basel, Univ. AN VI. 13 („Alexandri“); Wien, Nat. 4670 f. 73—74. („Alexandri“).

- 1297** Quaero: Si primaria causalitas respectu omnium. 1231  
**1298** Quae sit differentia inter essentiam. 1296  
**1299** Quaesito circa prologum . . . restat quaerere. 1419  
**1300** Quae sit praecipua causa incarnationis. 1243  
**1301** Quaesitum est de origine animae rationalis: Utrum scil. anima prolis traducatur ab anima parentis, vel a Deo immediate creetur. Videtur quod traducatur.

Toulouse 243 f. 284r: Anon. Quaestio disputata, fragm. [s. Thomae, de pot. q. 3 a. 9?].

- 1302** Quaestio est de bono secundum communem intentionem. 835  
**1303** Quaestio est de veritate. Et primo quaeritur: Quid est veritas. Videtur autem quod.

Neapel, Naz. VIII. B. 9: Dominicus [de Stelleopardis] de Afragola OP, quaestiones de veritate.

- 1304** Quaestio est: Utrum Deus dicatur vere ens. Q. 2: Utrum essentia divina possit dici proprie forma.

Neapel VII. C. 4: Jacob v. Viterbo, Quaestiones disputatae de praedicamentis in divinis; Rom, Angelica 213; Rom, Angelica 1357; Bordeaux, Univ. 167; Padua, Univ. 2006; Toulouse 56.

- 1305** Quaestio est: Utrum Deus in quantum Deus sit subiectum. Gottl. 355, 13. Johannes Parmensis I—II. In Wien, Dominikaner, nicht vorhanden.

**1306** q. 1: Quaestio est: Utrum in anima separata quacumque, sive damnata sive beata remaneat habitus scientiarum. Ad cuius intelligentiam primo praenotandum est quid sit habitus scientiae.

q. 2: Utrum Deus possit facere materiam existentem actu sine omnia forma.

q. 6: Utrum anima separata vel angelus sit in loco tantum per operationem, aut vere substantia eius sit in loco corporali.

Admont 641 f. 1—24: Anon. Quaest. disp. Parisius, de anima separata.

- 1307** Quaestio est: Utrum sit dare plura principia simpliciter prima.

— Utrum ab uno principio simplici possunt plura immediate procedere. Expl.: essentiam ab esse.

Vat. lat. 834 f. 1—30: Aegidius Romanus, de esse et essentia.

- 1308** I Quaestio est: Utrum theologia, quae est de credibilibus, sit scientia proprie dicta.

— Circa prologum libri sententiarum movetur quaestio: Utrum demonstrari possit necessitas cognitionis supernaturalis in via.

— Circa primum librum sententiarum primo quaeritur: Utrum intellectus viatoris possit habere propriam cognitionem de quidditate divina.

Guido Terreni I (Xiberta, de Scriptibus, S. 138, nach Bale); Erfurt, Ampl. Fol. 120 f. 70r/v (fragm.).

- 1309** Quaestione duodecima articulo 2 quaerens: Utrum divina essentia videatur ab intellectu creato per aliquam similitudinem mediam.

— Quaestione 46: Utrum demonstrari possit quod mundus sit aeternus.

Guilelmus de la Mare, Correctorium fratris Thomae; Vat. lat. 813 f. 53—81;



Klosterneuburg 322 f. 17—18 [I: 12; II, II: 17; De ver: 19; De anima: 12; De virt: 1; De pot: 4; quodl: 9 qq]; Darmstadt 345 f. 104—129.

- 1310** Quaestionem de creatione angelorum dividamus. 1025  
**1311** Quaestionem nuper inter nos ortam de libero arbitrio. 905  
**1312** Quaestio prima est: Utrum essentiae rerum. 1217  
**1313** Quaestio prima est: Utrum veritates per se scibiles possint de Deo sub ratione deitatis sciri a viatore. Quod sic videtur. Apostolus distinguit donum Spiritus sancti.

Klosterneuburg 813 f. 1: Anon. Quaestio.

- 1314** Quaestio: Utrum quilibet viator existens. 951  
**1315** Quae sursum sunt sapite; ad Col. 3. — Avicenna sexto naturalium parte prima cap. ultimo dicit, nos animam humanam debere imaginari tamquam duas facies.

I Cupientes. — Huic totali libro Magister praemittit prologum, in quo tangit causas suscepti operis et principaliter tria facit. Primo reddit auditores benevolos, secundo dociles, causas huius operis assignando. — Veteris. — Hic incipit tractatus qui dividitur in quattuor libros principales [partiales]. Quorum primus dividitur in duas partes. Et in prima parte venatur materiam omnium librorum.

— Quaeritur: Quid sit frui, scil. an actus voluntatis an aliarum potentiarum.

Expl.: debet compati ut sibi possit conregnare, quod nobis concedat qui sine fine vivit et regnat.

II Creationem. — Liber secundus. In quo determinat Magister de creatione rerum et earum ornatu et dotatione et etiam de quarundam aversione scil. de lapsu hominis et angelorum. Et dividitur iste liber in partes duas. Primo determinat de rerum creatione in generali. In secundo prosequitur talem determinationem in speciali.

— Postquam determinavit de creatione et creaturis in generali, hic incipit determinare in speciali, et dividitur in tres. Primo determinat de creatura pure spirituali.

Expl.: per gratiam mediatoris et ecclesiastica sacramenta facta, quod nobis concedere dignetur summum Patris Verbum, cuius potestati in omnibus est obtemperandum per infinita saecula saeculorum.

III Cum venit. — Liber tertius. Postquam in praecedentibus libris determinavit Magister de rebus divinis et creatis secundum exitum a principio, hic incipit determinare de rebus secundum reditum in idem principium tamquam in finem; et primo ex parte reducentium.

Expl.: Animam dicitur cohibere quoad poenarum inflictionem. Et sic iterum patet solutio. Ad rationes etc.

IV Samaritanus. — Liber quartus. Postquam in praecedentibus libris determinavit de rebus, scil. in primo de rebus quibus fruendum est, et in secundo de rebus creatis quibus utendum est et etiam quae utuntur et fruuntur, et hoc secundum exitum a principio . . . hic determinavit principaliter de signis scil. sacramentis quae requiruntur ex parte illorum.

— Jam ad sacramenta. — Prius determinavit de sacramentis in communi. Hic descendit ad.



Expl.: punitio damnatorum et gloria beatorum quae in Dei visione consistit, ut sic a Deo incipiens eius doctrina, etiam terminetur in Deo, qui est principium a quo omnia et finis ad quem omnia ordinantur, cui est honor et gloria in saecula saeculorum amen. — Sed quaeritur de fletu damnatorum. Respondet s. Thomas.

Expl.: qua fuit in anima et in corpore.

Heinrich von Oyta, *Lectura textualis* I—IV.

Kremsmünster 176: Heinr. v. Oyta I—IV; Melk (137) 121: I—IV [I: Cupientes — Huic totali etc.; II: Creationem — Iste est liber secundus in quo etc.; III: Cum venit — Iste est tertius liber sententiarum Magistri Petri Lombardi archiepiscopi Parisiensis et continuatur ad praecedentes sic: Postquam Magister determinavit de rebus divinis et creatis secundum exitum earum; IV wie Kremsmünster 176]; St. Florian 92. [Inc. wie Melk (137) 121; „Nicolaus de Dinkelsbühl“ I—IV]; Klosterneuburg 304 f. 65—67: Anon. I Prol. [Inc.: Cupientes, Huic totali etc.]; Klosterneuburg 316: II—IV; Klosterneuburg 342: I—IV; Wien, Nat. 4004 f. 1—125: IV; f. 125—145: Principia; Wien, Nat. 4020 f. 1—246: Anon. IV 1—38; Wien, Nat. 4887 f. 1—83: Anon. IV; Wien, Nat. 4939 f. 206—210: Anon. III (Fragmente); Wien, Nat. 4690 f. 38—385: Anon. I—II; f. 386—421: Ergänzungen dazu; Wien, Nat. 4489 f. 1—210: Anon. II; Wien, Nat. 4930 f. 1—89: Anon. I d. 12—48. [f. 89r: *Lectura textualis* magistri Henrici de Oyta]; f. 95—239: Anon. II—III. [Inc. III: Cum venit — Iste est tertius liber, in quo Magister determinat de mysterio incarnationis et passionis et de virtutibus et donis, quibus. Inc. IV: Samaritanus. Postquam in praecedentibus etc.]. Wien, Nat. 4929 f. 1—94: Anon. III; Marburg 46: Anon. III; Giessen 701: Anon. I—IV. [Inc. I: Cupientes. Huic libro totali Magister prohemium praemittit, in quo tangens causas suscepti operis tria facit. Primo reddit auditorem benevolum. — Inc. II: Creationem. — Liber secundus. In quo determinat etc. — Inc. III: Cum venit. — Iste est tertius liber sententiarum in quo postquam in praecedentibus libris Magister determinavit de rebus divinis etc. Inc. IV: Samaritanus. Hic est quartus liber sententiarum, quem ad praecedentes libros continuat sic]; Basel, Univ. A. V. 35 I—II [Inc. wie Giessen 701. [Narcissus vel Michael de Furno zugeschrieben]; Admont 202 [enthält nur Text des Lombardus I—IV; nichts von H. v. Oyta]; Wien, Nat. 4705 f. 1—114v: Anon. I 2—48 [f. 3r beginnt dist. 3: Apostolus namque ait. Superius egit Magister de sancta Trinitate et unitate in quantum creditur, in ista parte agit; f. 144—270: Anon. IV, beendet anno [13]37, Inc.: Samaritanus. Hic est quartus liber sententiarum, qui ad praecedentes libros continuatur sic: Nam postquam in praecedentibus libris determinatum est de rebus . . . Hic nunc Magister determinat principaliter de signis scil. sacramentis quae requiruntur ex parte illorum etc. — Vgl. nr. 886. St. Florian XI 233 f. 204—255: Henricus de Oyta, Principia u. I 1—18 (nach A. Lang S. 48); clm 5590 f. 1—396; Henricus I—IV; geschr. 1426. [I: Veteris — Hic incipit tractatus etc.]; clm 18.360 f. 95—233: Anon. IV; clm 21.081 f. 1—362: Anon. II. [Creationem — Incipit liber secundus, in quo Magister determinat de rerum creatione et earum ornatu et dotatione et etiam de quarundam aversione, scil. de lapsu hominis et angeli. Et dividitur liber in duas partes. Primo determinat de rerum creatione in generali, secundo prosequitur talem determinationem in speciali. — De angelica itaque natura — Postquam Magister determinavit de creatione et creaturis in generali, hic incipit determinare in speciali, et dividitur in tres partes. Primo determinat de creatura pure spirituali. Expl. Praecepit, ut in malis nulli potestati oboediamus. . . . vel modicum aliquid fori Deo revelante valeamus.] Vgl. 923.

**1316** Quae vidi annuntiabo.

1638

**1317** Qualis sit unio membrorum ecclesiae. — Quomodo sive per quid sit.

clm 24850 f. 7—11: Anon. quodl. de ecclesia [f. 11—32 weitere quodlibeta].

**1317,1** Quam magnificata sunt opera tua Domine. Nimis profundae factae sunt cogitationes tuae. Vir insipiens non cognoscet et stultus.



— Quoniam ut ait Philosophus, sicut se habet oculus noctuae ad lumen solis, sic se habet intellectus noster.

— Describit autem in verbo isto materiam secundi libri, in quo tractatur de creaturarum ortu admirabili et casu lamentabili.

Leipzig, Univ. 558 f. 93v: Anon. II Prol.; vgl. n. 1162.

**1318** Quam necessarium sit non ignorare quia volentibus habere notitiam.

Wien, Dominikaner 108 f. 60—62: Theodoricus OP. de ente et essentia. [Der Codex enthält noch vom selben Verfasser: de dotibus corporis gloriosi; de intelligentiis et motoribus coelorum; de animatione coeli; de visione beatifica; de accidentibus; de substantiis spiritualibus et corporalibus futurae resurrectionis; de locis; de cognitione entium separatorum; de intellectu et intelligibili].

**1319** Quamvis non ambigamus. 668

**1320** Quando venit. — Diligenter autem est adnotandum, quare Filius. 1431

**1321** Quamvis secundum b. Augustinum in libro de doctrina christiana. 1434

**1322** Quantum ad secundum librum. Primo quantum ad actum creationis. 1238,1

**1323** Quantum ad secundum praemitto quod in principio meo in sententias. 323

**1324** Quare detraxistis. — Duo sunt genera. 756

**1325** Quare detraxistis sermonibus veritatis. — Quaestio proposita optime in persona fratris Thomae de Aquino doctoris eximii cuius doctrina fulget.

Münster 337 (447); Correctorium Quare; Klosterneuburg 322 f. 18—76; vgl. Glorieux, Bibliothèque Thomiste, tom. IX.

**1325,1** Quare dicitur tempus gratiae plenitudo temporis. 720,1

**1326** Quare Filius et non Pater incarnatus fuit et solus. 1655

**1326,1** Quare Filius et non Pater nec Spiritus sanctus incarnatus sit. 392

**1327** Quare in Scriptura sacra singulariter de Spiritu sancto conceptus memoratur. 570

**1328** Quare solus Filius sit incarnatus. 559

**1329** Quare tempus gratiae dicatur plenitudo. 735

**1330** Quasi si sit rota. 971

**1331** I Quattuor circulos aureos pones.

II Secundus angelus effudit phialam.

III Fuit bellum.

Johannes de Limoges [Lemoviciis] O. Cist. I—IV; [noch nicht gefunden; vgl. Lehmann, Hist. Jahrb. 40 (1920) S. 86].

**1332** Quattuor libris sententiarum praemittit Magister prologum, cuius expositio. 323

**1333** Qua voluntate possit aliquis diligi. Dico quod non.

Wilhering 85: Anon.

**1334** Quemadmodum Deus de coelis non descendit. 2449

**1334,1** Quemadmodum Deus de coelo non descendit. 1445

**1335** I Quia catholicae veritatis doctor non solum provecos debet instruere, sed ad eum pertinet etiam incipientes erudire.



— Utrum sit necessarium, praeter philosophicas disciplinas, aliam doctrinam haberi.

I II Quia sicut Damascenus dicit, homo factus ad imaginem Dei.

— Utrum homini conveniat agere propter finem.

II II Post communem considerationem de virtutibus et vitiis et aliis ad materiam moralem pertinentibus necesse.

— Utrum obiectum fidei sit veritas prima.

III Quia Salvator noster Dominus Jesus Christus, teste angelo populum suum salvum faciens.

— Utrum conveniens fuerit Christum incarnari. Ad primum sic proceditur.

Thomas Aquinas, Summa Theologia I—III.

Melk 80 (545): III; Wien, Nat. 4395 f. 1—280: III. 1—90.

**1336** Quia cuncti cives superni Deum trinum unicumque cum stupore laudant.

Vat. lat. 1108: Hugolinus Malabranca de Urbe Veteri, De Deo trino; Cremona, Gov. 118; Prag, Capitul. metrop. cod. 1293 f. 19—23.

**1337** Quia dictum est in collatione, quod per incarnationem. 2440

**1338** Quia dictum est in collatione quod sacramenta. 2440

**1339** Quia dictum est quod per doctrinam. 851

**1340** Quia disciplinati hominis. 971

**1341** Quia doctores communiter in principio. 971

**1342** Quia ergo ad praedictorum intelligentiam. 1343

**1343** I, 9, c. 1—103: Quia ergo primum quaesitum est, in quibus significationibus vox ista voluntas Dei in sacra scriptura accipi solet.

[De attributis divinis, de Trinitate.]

I, 10, c. 1—85: Nunc autem de ea parte quae in enumeratione sequitur in operis serie.

I, 11, c. 1—219 (207): Est itaque nunc de spiritibus coelestibus agendum.

II, c. 1—194: Unum vero eorum quae in principali enumeratione [de homine].

II, 1, c. 1—122: Quia ergo ad praedictorum intelligentiam.

II, 2, c. 1—90: Dictum est prius quare homo.

Robert v. Melun, Summa.

Innsbruck 297 f. 1—168; Brügge, 191 f. 1—304 [quia ergo primum = f. 101v]; Paris, nat. 14.522 (Kompendium); 14.885; London, Brit. Mus. Kings 7. G. II [= I, 12]; 7. F. XIII [Kompendium]; Eton 109.

**1344** Quia homo visibilia concupiscens. 851

**1345** Quia in collatione dictum est, quod per incarnationem. 2440

**1346** Quia in collatione fit mentio de productione. 2440

**1347** Quia in hac prima distinctione primi libri sententiarum Magister tractat in generali. 1347

**1348** Quia in libro quarto sententiarum docetur de septem sacramentis, ideo definitionem sacramenti videamus. Sacramentum primo modo definitur sic ibidem: Sacramentum est sacrae rei signum. Alio modo sic: Sacramentum est res visibilis signum gratiae invisibilis.

— Circa sacramentum baptismi quaeritur. Et primo . . . Utrum peccatum originale non possit ablui nisi baptismo.

Expl.: punivit Jacobum propter concupiscentiam reprimendam.



Michaelbeuern 13: Anon. IV sent. [Erfurt, OFM]; Wien, Schotten 238/298 f. 1—85: Anon. IV; Melk (315) 215: Anon. IV. [Inc.: Quia in quarto sententiarum etc.]; clm 27.090 f. 37—87: Anon. IV [beendet 1398]; Eichstätt 321 f. 106—170 [beendet Erfurt 1399]; Bamberg, Theol. 84 f. 256—309 [Inc.: Quia in libro quarto sententiarum docetur de septem sacramentis. Et primo de baptismo, igitur circa baptismum sunt aliqua notanda]; clm 3065 f. 84—158 [Circa quantum librum sententiarum. Docetur de septem sacramentis. De definitione sacramenti videamus. Expl.: non possunt recipere indulgentiam, sicut visum est, et patet quaestio declarata]; Klagenfurt, Studienbibl. Pap. 133 f. 116—146. Wien, Nat. 102 f. 136—215: Anon. IV. [geschr. von Nicolaus de Hamburga 1404; Inc.: Docetur de sacramentis. Ideo definitionem sacramenti videamus. Sacramentum definitur primo sic: Sacramentum est sacrae rei signum. Alio modo sic. — Primo circa sacramentum baptismi videndum est. Novem sunt quae fiunt ante baptismum]; vgl. Prag 826. Vgl. L. Meier, De anonymo quodam sententiaro Erfordensi. Antonianum 8 (1933) 84—120; vgl. 1204.

**1349** Quia in prioribus dictum est de Deo quantum ad intrinseca. 15

**1350** Quia in quarto sententiarum docetur de septem sacramentis. Ideo definitionem sacramenti videamus. 1348

**1351** Quia in secundo Magister determinat de creatione. 15

**1352** Quia Magister in prima distinctione huius secundi libri elidens quorundam philosophorum errores. 328

**1353** Quia Magister in principio. 327

**1354** Quia namque fides veraciter ac salubriter. 851

**1355** Quia nullus sanae mentis per studium circa illa quorum notitia est impossibilis, immoratur, idcirco circa prologum libri sententiarum qui est quasi summa totius theologiae facultatis.

— Primo quaerendum est de possibilitate ipsius sacrae scripturae. Secundo de necessitate. Circa primum quaeruntur quinque. Primum: Utrum notitia abstractiva de Deo quae abstrahit essentiam vel quidditatem in ratione obiecti cogniti a suo esse accidentalis existentiae sit possibilis.

— Circa primam distinctionem quaeruntur quattuor. Primum: Utrum primum et per se obiectum fruitionis sit ultimus finis. — Utrum sit possibile frui essentia non fruendo persona vel frui una persona non fruendo alia.

Vat. lat. 897: Petrus de Atarrabia OM I. [Inc.: Quia nulla sanae mentis]; Troyes 767; Tortosa 71; Oxford, Magdalenian 90 („Landulphus“).

**1356** II Quia omne datum optimum et omne donum perfectum desursum est, descendens a patre luminum . . . idcirco lecturus secundum librum sententiarum Magistri Petri Lombardi episcopi Parisiensis pro meo pariter et vestro communi exercitio.

— Nunc accedendo ad textum dicit Magister: Creationem. — Ubi notandum est, quod liber totalis sententiarum dividitur in quattuor partes partiales sicut fluvius paradisi in quattuor capita.

— Circa primum quaeritur: Utrum creatio sit possibilis. Quod non arguitur. Nam impossibile consequentia.

Kremsmünster 249: Anon. II sent. f. 6—555; Lambach 155 (Anno 1454) [Rücken: Alfonsus (Johannes?) de Deo] II (d. 1—30). Fortsetzung wahrscheinlich Lambach 85.

**1357** Quia omnis disputatio et determinatio incipi. 2436

**1358** Quia quattuor sunt circa subiectum theologicum consideranda. 727



**1359** Quia quidam praedilecti. 19

**1360/1362** Quia salvator noster Dominus Jesus Christus teste angelo. 1335, 1415

**1363** Quia sanctus doctor Thomas de Aquino. — Quaeritur: Utrum licite possit doceri Parisius doctrina s. Thomae quantum ad omnes eius conclusiones.

Paris, Univ. 198 f. 397—398: Johannes de Neapoli, quaestio.

**1364** Quia secundum Augustinum sexto Confessionum c. 5 ad inveniendam siquidem veritatem opus erit nobis auctoritas sacrarum Scripturarum, in quibus tractatur specialiter de cognitione ultimi finis, ideo quaero primo de ista cognitione et Scriptura tria secundum ordinem: Primo: Utrum de humanorum actuum tamquam de subiecto primo possit haberi aliqua scientia proprie dicta. Secundo: Supposito quod sic, quaeram: Utrum talis cognitio proprie scientifica possit haberi ab intellectu viatoris. Tertio: Utrum sacra Scriptura ut credita et habita a viatore sit proprie scientia viatori.

Florenz, Naz. D. 4. 95 Conv. Sopp. Sta Croce: [Johannes] Reading I 1—5.

**1365** Quia secundum Hugonem de Sancto Victore in libro De Sacramentis parte prima duplex est operis creatoris.

— Cupientes. — Totali libro praemittit Magister (?) prologum.

Little. Arch. Franc. Hist. 19 (1926) 844: Richard von Cornwall (?).

**1366** Quia sicut Damascenus dicit homo factus. 1335

**1367** Quia sicut dicit Eccli.: Veritas ad eos qui operantur illam.

Bologna, Univ. 1539 f. 1—23: Rambert v. Bologna, Correctorium Corruptorii.

**1368** Quia sicut in principio dictum est, christiana fides. 28

**1369** Quia testante beato Augustino 8 de civ. 1428

**1370** I Quia teste beato . . . parva inconvenientia grandes materias non sufferunt, multo minus parva.

II Creationem. — Iste est secundus liber sententiarum Magistri Petri Lombardi, in quo de institutione creaturarum.

III Cum venit. — Iste est tertius.

Mantua, Communale, B III 2: Anon. I—III.

**1371** Quia theologia est scientia in qua est sermo de Deo et de rebus divinis, ut dicit Augustinus 8 de civ. Dei.

— Quomodo theologia de Deo et de rebus divinis sit scientia.

— Circa primum istorum arguitur, quod non contingit hominem scire quicquam.

Expl.: et nullus spirat nisi pater et filius.

Henricus de Gandavo, Summa, art. 1—75.

London, Brit. Mus. Kings 10. D. 6; Oxford, Balliol 212; Magdal. 217; Durham B. I. 22 [a. 54 ff]; Brügge 179; Paris, nat. 14.312; 14.557 f. 261—366: a. 54 ff.; 15.355 (a. 1—53); 15.356; 15.358; 15.846/50; Toulouse 199; Troyes 493; Bologna, Archigin. A. 943 [abbrev.]; Firenze, Naz. Conv. sopp. 508. A. 3; Padua Anton. 141; Cattedr. C. 45; Vat. lat. 854; 855; 856; 857; 858; 1095 f. 67—69: Extr.; Oxford Balliol 212.

**1372** I Quia ut dicit Philosophus 2. Metaph. Impossibile est simul quaerere scientiam et modum sciendi, sed oportet modum sciendi esse praecognitum.

— Circa primum quaeruntur sex per ordinem. Primo: Utrum haec doctrina sit necessaria. Secundo utrum sit scientia.



— Circa primam distinctionem occurrunt tria considerata. Primum est de actu fruitionis et usus. Secundum de obiecto.

II Circa primam distinctionem secundi libri quaeruntur duo. Primo de creatione mundi in genere. Secundo specialiter de creatione ipsius hominis.

III Circa primam et secundam distinctiones duo sunt declaranda. Primum est de possibilitate et congruentia divinae incarnationis. Secundum est de modo.

IV Circa duas primas distinctiones huius quarti quinque sunt exequenda. Primum est de necessitate sacramentorum. Secundum de his quae requiruntur ad sacramentum.

Johannes Tincto I—IV.

Erlangen 508, 1 f. 1—183: I—II; Erlangen 508, 2 f. 1—232: III—IV; Köln, Stadtbibl. W. f. 333\*: I—IV; Stuttgart, Landesbibl. F. 1: I—IV.

1373 Quia varia dicta sanctorum et contrariae opiniones diversorum doctorum legentibus difficultates et dubia pariunt.

Lambach 146 f. 284: Anon. Handbuch für Seelsorger, c. 1—41.

1374 Quidam existimant obiectum huius operis.

Rom, Casanatense 848: Nicolaus in S. Th. I. II. q. 1—8.

1374,1 Quid appellantur ceremoniae. 720,1

1374,2 Quid est inquam omnipotens Deus. 870

1375 Quid est sacramentum. Sacramentum est. 1586

1376 Quid est sapientia et quemadmodum.

Brescia, Queriniana B. VI. 2: Anon. I—IV.

1377 Quid est sapientia et quemadmodum facta sit referam. — Licet secundum Damascenum cognitio existendi Deum nobis naturaliter sit inserta.

Expl.: beatificatio per sacramenta.

Toulouse 243 f. 283—284: Anon. Princ. in sent.; Paris, nat. lat. 14.260.

1377,1 Quid est sapientia et quemadmodum facta sit referam. — Potest hunc sermonem dicere. 1078

1378 Quid est veritas. Videtur autem. 1303

1379 Quid me dicis bonum, nemo bonus. — Ex hac responsione Fili Dei. Albertus Magnus, De natura boni.

clm 9640 f. 45—140; clm 26.831 f. 20—180.

1380 Quid sacramentum valeat. — Sacramentum proprie 1438

1380,1 Quid sit baptismus secundum eius essentiam. 1130

1381 Quid sit dicendum de praedestinatione. Breviter responderi potest.

Salzburg, St. Peter, b II 6 f. 110—113: Anon. de praed. XV.

1382 Quid sit frui scil. an actus voluntatis an aliarum potentiarum. 1315

1383 Quid sit huius scientiae subiectum. 1006

1383,1 Quid sit materia huius libri et totius scripturae sacrae. 973

1383,2 Quid sit materia vel subiectum divinae scripturae. 885

1383,2 Quid sit sacramentum. 1540

1384 Quid sit sacramentum. Dicendum, quod sacramentum quatuor modis. 1419

1385 Quid sit sacramentum et definitur pluribus. 914

1386 Quid sit sacramentum. Et definitur pluribus. 927,1, 1159



|        |                                                                     |        |
|--------|---------------------------------------------------------------------|--------|
| 1386,1 | Quid sit sacramentum. Et definitur sic ab Augustino.                | 149    |
| 1387   | Quid sit sacramentum et secundo.                                    | 848    |
| 1387,1 | Quid sit sacramentum. Magister in quarto.                           | 759    |
| 1388   | Quid sit sacramentum. Pro quo sciendum.                             | 145    |
| 1388,1 | Quid sit sacramentum; quare institutum est.                         | 1634,1 |
| 1389   | Quid sit sacramentum, quot sunt.                                    | 761    |
| 1389,1 | Quid sit sacramentum. Respondeo: Sacramentum est sacrae rei signum. | 1628   |
| 1390   | Quid sit sacramentum. Respondet Augustinus.                         | 1292   |
| 1391   | Quid sit sacramentum. Respondetur quod variae.                      | 1655   |
| 1392   | Quid sit sacramentum. Responsio: Sacramentum est sacrae rei signum. | 1410   |
| 1393   | Quid sit sacramentum. — Sacramentum ergo ut Augustinus ait.         | 559    |
| 1394   | Quid sit sacramentum, secundo ex quibus.                            | 1072   |
| 1395   | Quid sit sacramentum. — Secundum Augustinum.                        | 960    |
| 1396   | Quid sit signum.                                                    | 960    |
| 1397   | Quid sit subiectum librorum sententiarum.                           | 732    |
| 1397,1 | Quid sit subiectum sacrae scripturae et huius libri.                | 1238,1 |
| 1398   | Quid sit subiectum totalis scientiae theologicae.                   | 254    |
| 1398,1 | Quid sit uti per essentiam.                                         | 885    |
| 1399   | Quid sit uti secundum genus.                                        | 2511   |
| 1400   | Qui parce seminat, parce et metit. Ideo ut nos in futuro metamus.   |        |

Petrus Pictaviensis de sancto Victore, Summa.

Paris, nat. lat. 14.886 f. 85—180; 16.506 f. 32.

1401 I Qui producit ventos de thesauris suis, qui percussit primogenita Aegypti ab homine usque ad pecus. Dominus ille magnus qui imperat ventis et mari et oboediunt ei.

— De vocabulis igitur quae de Deo dicuntur incipiamus. Notandum ergo.

II Transitum facientes a creatore ad creaturam ab angelica natura tamquam digniori sumamus exordium. In primis ergo quaeritur, quando facta fuit angelica natura et ubi, et quare ipsa vel alia rationalis creatura.

III Dictum est de vitiis et virtutibus. Nunc dicendum est de illo per quem vitia tolluntur et virtutes conferuntur videlicet de Verbo incarnato. Et illa quaestio primo ponenda est: Utrum aliquis homo sit assumptus a Verbo et ille sit Verbum.

IV Dictum est de illo per quem vetera transierunt et nova facta sunt omnia. Iam de sacramentis eius dicamus. Sed primo de sacramentis veteris legis et mandatis. De sacramentis veteris legis quaeritur utrum iustificarent.

Praepositinus I—IV.

Erfurt, 8<sup>o</sup> 22 f. 57—120: I—IV; Erlangen 260 f. 1—56; Einsiedeln, Stiftsbibl. 230; Haag, Mus. Meermann, Westren B. 33; Wien, Nat. 1409; 1424 f. 1—4: I d. 1—6; 1501; clm 6985; Gottlieb 590, 2; Arras 394; Brügge 237; Cambrai 402; Dijon 564 f. 241 (Prol.); Paris, Maz. 1004 f. 89—160; nat. lat. 12.387; 13.420; 14.526; 15.738; Ste Geneviève 1200; 1417; Toulouse 159; Tours 142; Cambridge, Univ. F f. IV. 4; Pembroke 225; Lambeth 199; London, Brit. Mus. Harley 3596; Kings 9. E. 14; Oxford, Balliol 210; Oriel 24; Univ. Coll. 61 f. 201—208; Bodl. Laud. Misc. 80; Bodl. 133; Lucca 32; Milano, Ambros. H. 168 inf.; Vat. lat. 1174; Vat. ottob. lat. 601; Todi, Comm. 65; 71; Thorn, Gymnasialbibl. 117 [vgl. Petrus Iacnichius, Notitia Bibliothecae Thorunensis, Jena 1723, p. 31].



- 1402 Quisquis ad divinarum. 1023  
 1403 Prol. II: Quisquis ad divinarum scripturarum lectionem erudiendus accedit, primum considerare debet, quae sit materia, circa quam versatur earum traditio.

II Creationem. — Dividitur hic liber in duas partes. In prima agit de hominis conditione, in secundo de lapsu eius et temptatione.

Altenburg 169: Anon. II.

- 1404 Quis sit finis principalis. 2394  
 1404,1 Qui vivit in aeternum creavit omnia simul. 870  
 1405 Qui vivit in aeternum, creavit omnia simul. — In materia verum. 1086  
 1406 Qui vivit in aeternum creavit omnia simul. — In his verbis opus creationis. 1072  
 1406,1 Qui vult de aliqua re aliquid scire. 1445  
 1407 Quod autem principium unum sit omnium. 835  
 1408 Quod autem theologia sit scientia altissima. 1445  
 1408,1 Quod Deus non corpore animam creavit. 870  
 1408,2 Quod in principio Deus omnia puncto temporis. 870  
 1408,3 Quod sancta Trinitas unus sit Deus. — Firmissime tene et nullatenus dubites.

Paris, Mazarine 694 f. 75—78: Anon. sent. c. 1—40.

- 1409 Quod theologia est de rebus et signis, de quibus etiam sunt omnes doctrinae.

Erfurt C A 2<sup>o</sup> 72 f. 139—157: Anon. [Arnoldus] Tabula I—IV.

- 1410 I Quod theologia est de rebus et de signis, sicut est omnis doctrina. Omne autem signum est res aliqua et non convertitur.

II Creationem etc. wie bei Lombardus.

III Cum venit etc. wie bei Lombardus.

- IV Quid sit sacramentum. Responsio: Sacramentum est sacrae rei signum.

Expl.: quam alterum corpus glorificatum; et sic patet illud.

Vat. lat. 919 f. 74—189: Epitome Commentarii Bonaventurae I—IV.

- 1411 Quomodo differenter sunt haec principia. 1296  
 1411,1 Quomodo divina essentia videtur a beatis. 1239  
 1412 Quomodo sacramenta novae legis sunt causitiva gratiae. 818

- 1413 Quomodo theologia de Deo et de rebus divinis sit scientia. 1371

- 1414 Quoniam ante notitiam efficaciae sacramentorum. 669,1

- 1415 II II Quoniam cum tota materia moralis ad considerationem virtutum sit reducta . . . Haec verba sunt Thomae de Aquino in libro suo II II in prohemio.

— Utrum obiectum fidei sit veritas prima.

Expl.: (Q. 189:) consilium cum his qui non impediunt.

III Quia Salvator noster Dominus Jesus Christus teste angelo.

— Utrum fuerit conveniens Deum incarnari.

Expl.: (Q. 92:) ponit praedictas tres species paenitentiae.

clm 16.473 f. 1—248: Anon. Abbrev. Thomae II, II, III (saec. XV).



**1416** Quoniam elucidatio sapientiae fructus est consummatus ipsamet teste Ecc. 34: Qui elucidant me, vitam aeternam habebunt, ideo pro hoc fructu principaliter obtinendo.

— Utrum divina essentia secundum quamlibet perfectionem intrinsecam communicabilis sit ad extra ut forma informativa. Et quod non, arguitur quadrupliciter.

Letzte Frage: a. 3: Utrum divina essentia in patria et in via sit voluntatis creatae caritas fructiva.

Erfurt CA 2<sup>o</sup> 369 f. 147—200: Johannes de Ripa I; Vat. lat. 981 f. 1—71v [letzte Frage: Utrum intellectui creaturae divina essentia possit esse comprehensiva notitia]; Vat. Palat. lat. 566 f. 158—319; Archiv. Basilic. s. Petri G 37; Paris, Maz. 3519.

**1417** Quoniam ex notitia causarum dependet notitia causatorum. 973

**1418** Quoniam homines a vera suae rationis dignitate degeneres. — Theologia in duas distinguitur partes, supercaelestem et subcaelestem sive apotheticam et hypotheticam.

Klosterneuburg 322 f. 77—84: Anon. Summa.

**1418,1** Quoniam in omni opere et negotio iustitiae. 1238,1

**1419** Praef. Quoniam in paucioribus via [quia] [magis], ideo [magis] scripta sententiarum communia [studendo et legendo] cogitavi fore congruum, omnium quaestionum conclusiones cum brevi declaratione.

Prol. Primo igitur de subiecto theologiae solet quaeri. Et primo: Utrum idem possit esse subiectum in scientia et esse de consideratione scientiae. Ad quod.

I Quaesito circa prologum . . . restat quaerere circa primam distinctionem. Circa quam primo quaeritur: Cuius actus sit frui.

II Creationem. — In isto secundo libro determinat Magister de Deo secundum quod est principium creativum et productivum creaturarum in esse.

— Circa istam autem distinctionem primo quaeritur: Utrum sint plura principia [Utrum plura sint prima principia]. Dicendum quod non.

III Cum venit. — Hic incipit tertius liber sententiarum, in quo Magister determinat de operibus recreationis generis humani. Unde sciendum quod circa hoc facit Magister duo.

— Circa ergo primam distinctionem quaeritur primo: Utrum possibile fuerit Deum incarnari. Dicendum quod incarnatio.

IV Circa quartum librum sententiarum primo quaeritur: Quid sit sacramentum. Dicendum quod sacramentum solet quattuor modis definiri. Primo sic: Sacramentum est sacrae rei signum. Esse enim signum. Expl.: suae manifestans. Qui ad gaudia eos secum etc.

Humbertus de Prulliac, O Cist, I—IV.

Wien, Nat. 4373: Anon. I—IV [ex libris Petri Lambecii Hamburgensis]; clm 3258 f. 1—165: I—IV; Göttingen, Luneb. 16; Luneb. 18 [Thomas v. Aquin zugeschr.]; Trier 934/2044: Hisbert, O Cist. I—IV; Melk (220) 333: Humbertus de Prulliac O Cist. I d. 9—48; II—IV; Erfurt CA 2<sup>o</sup> 123 f. 1—74: Anon. I—IV; Cambrai 139; Charleville 134; Laon 296; 323; Reims 493; Troyes 1393; 1517; 1733; 1769; Brügge 180; Brüssel 1649; Rom, Angelica 414; Berlin, Staatsbibliothek, Lat. q. 712 (Görres 154): Humbertus de Prulliac I—IV; Theol. Fol. 408 f. 48—77: Anon. I [Quoniam in paucioribus — Utrum idem sit esse subiectum — Quaesito circa prologum]. Magdeburg, Domgymnasium 219: Anon. I—IV [Quoniam in paucioribus — Primo



igitur solet quaeri de subiecto theologiae. Et primo: Utrum possit esse subiectum in scientia et esse de consideratione scientiae].

I De subiecto quaeritur theologiae. Et primo: Utrum idem sit, esse subiectum in scientia et esse de consideratione scientiae. Ad quod dicitur, quod quidquid traditur.

II Circa secundum librum primo quaeritur: Utrum sint plura prima principia. Dicendum quod non. Quod patet primo.

III Circa primam distinctionem tertii libri primo quaeritur: Utrum possibile fuerit Deum incarnari. Dicendum quod incarnatio.

IV Circa librum quartum primo quaeritur: Quid sit sacramentum. Dicendum quod sacramentum solet quadrupliciter definiri.

Erlangen 503 f. 1—157: Humbertus O Cist. IV; Erlangen 251 f. 1—230: Humbertus O Cist. I—IV [beendet 1294. Laut 131r ist III ein Extrakt aus Th[omas] de A[r]gentina]. Erlangen 252 f. 1—185: Humbertus O Cist. I—IV.

**1420** Quoniam multi subtiliter et utiliter elaboraverunt auctoritates veteris ac novi testamenti.

— Quia autem septem sunt dona Spiritus Sancti, quae perficiunt hominem et bene regunt viatorem.

Anon. [Stephanus de Borbone seu de Bellavilla, Quétif Echard I, 184], Summa donorum [de timore et pietate]. Endet pars 2 titulus 6: de sexto attractivo pietatis, scil. de beatissima et piissima matre salvatoris. Kremsmünster 125 f. 1—315; Wien, Schotten 154/310 f. 1—170; Heiligenkreuz 313 f. 1—226; Graz, Univ. 702 f. 105—229; Graz, Univ. 422; Admont 383; Admont 346; Rein 10; Hohenfurt 89; Magdeburg, Stadtbibl. Fol. 142.

**1421** Quoniam [me] saepius me rogasti Petre postquam sacerdotii sacrum ordinem suscepisti, ut aliqua te de amministratione sacramentorum.

Melk (346) 365: Anon. Conclusiones de VII sacramentis extractae de scriptis fratris Thomae de Aquino et quorundum aliorum doctorum. St. Paul i. L. 26 — 2 — 18.

**1422** Quoniam multo laboris studio cum vita brevis. 860

**1423** Quoniam secundum illud Apostoli Col. 4: Si Verbum Dei habitat.

Leipzig 571 f. 1v: Anon. Prol. I (fragm.).

**1424** Quoniam secundum quod ait Augustinus. 1570

**1425** Quoniam secundum quod dicit Propheta Malachias. 1444

**1426** I Quoniam sicut dicit Boethius in libro de trinitate optime dictum videtur.

II Completis tractatibus de his quae pertinent ad speculationem Dei qui est factor.

III Tota Christianae fidei disciplina pertinet ad duo, ad fidem et ad intelligentiam conditoris.

IV Dictum est supra de redemptore, qui est per gratiam reparator. Alexander Halensis, I—IV.

Peterhouse 92: I; Turin 791/741 (e II 27; E V 1): Anon. III; Darmstadt 410: II; 411: III; 412: III; Mantova D III 17.

**1427** Quoniam summum hominis bonum in alia vita est, ubi Deo iungitur et divinam cernit essentiam.

Neapel VIII F 8 f. 1—277: Aegidius (!) v. Viterbo, in sententias ad mentem Platonis I d. 1—18; Neapel XIV H 71 f. 1—411: Aegidius [Jacob?] v. Viterbo, I. geschr. 1786; Vat. lat. 6315.



1428 I Quoniam testante beato Augustino 8 de civ. Dei c. 8 finis ideo finis dictus est, quia propter hunc cetera volumus, ipsum autem non nisi propter ipsum, et ideo Commentator super 2 de anima commento 98: oportet inquit ut omnia appellentur a suis finibus.

— Quaeritur: Utrum finis per se et proprius theologiae, ut est habitus scientificus perficiens viatorem ut viator est, sit cognitio veri vel dilectio boni. Et quod cognitio veri, videtur.

— Utrum frui sit proprius actus voluntatis.

II Circa secundum librum quaeritur primo: Utrum multitudo creaturarum possit esse immediate ab uno principio. Quod non 2 de gen.: Semper manens idem, semper est natum facere idem.

III Circa tertium librum quaeritur primo: Utrum incarnatio sit possibilis. Quod non: Incarnatio est quaedam unio secundum Damascenum libro 3 cap. 11.

IV Circa quartum librum quaeritur primo: Utrum sacramenta possint efficere absolutum positivum in anima. Et videtur quod non. Sacramentum quantum ad materiam et formam suam est quid corporale.

Guilelmus Ware, I—IV.

Wien, Nat. 1424 f. 5/77, 77/126, 127/47, 147/169; Bologna, Archigin. A. 913 f. 67—96: II; Bologna, Coll. Hisp. 39: I—III; Cesena, Malatestiana plut. 18 cod. 1; Florenz, Laurenz. plut. 33 dext. cod. 1: I—IV; Naz. Conv. sopp. A. 4. 42; C. 4. 991; Mailand, Ambros. C. 78. inf.: I—IV; Padua, Antoniana 17. 115; 17. 116; Todi 88: I; Neapel, Naz. VII — C — 6: f. 1—6; Vat. lat. 1115: I—III [Inc.: Quia testante etc.]; Chigian. B. VII. 114: I—IV; Borgh. 346 f. 11—20: II 1—7; Monteprandone 13: I—IV; Padua, Anton. 282 f. 129—183: II, IV; Venedig, S. Marc. lat. III. 66 (III. 98) I—IV; lat. VI. 166 (X. 199) f. 1—12 (fragm.); Bordeaux 163; Toulouse 242; Troyes 661; Orléans 163; Leipzig, Univ. 528; Münster, Univ. 92; Oxford, Merton 103, 104; Leipzig, Univ. 527: I—IV.

I Quoniam testante b. Augustino 8 de civ. Dei [wie Wien 1424].

II Circa istum secundum librum quaesitum fuit primo: Utrum emanatio creaturarum a primo principio praesupponat emanationem personarum in divinis. Quaere hanc quaestionem in I d. 27 q. 8. — Utrum multitudo creaturarum immediate possit esse ab uno principio. Videtur quod non. 2 de gen.

III Quaeritur: Utrum incarnatio sit possibilis. Videtur quod non. Incarnatio est quaedam unio secundum Damascenum.

IV Utrum sacramenta possint efficere quid absolutum positivum in anima. Quod non: Sacramentum quantum ad materiam et formam suam est quid corporale.

Wien, Nat. 1438: Guilelmus Ware: I—IV: Sevilla, Columbina 5 — 2 — 40: Ware I—IV.

I Quaeritur: Utrum finis per se et proprius theologiae ut est habitus scientificus perficiens viatorem ut viator est sit cognitio veri vel dilectio boni.

II Circa istum librum quaesitum fuit primo: Utrum emanatio creaturarum a primo principio supponat emanationem personarum in divinis.

III Quaeritur: Utrum incarnatio sit possibilis. Et videtur quod non. Incarnatio est quaedam unio utrum secundum Damascenum.



IV Utrum sacramenta possint efficere in anima aliquid absolutum positive. Videtur quod non.

Münster, Westf. 128 (92): Guarro I—IV.

**1429** I Quoniam ut ait b. Ambrosius super epistolas Pauli in principio, rerum principia sunt penitus inquirenda, ut earum notitia plenius habeatur.

— Utrum virtute luminis naturalis intellectus homo viator possit acquirere certam et infallibilem notitiam de aliquo ente cognoscibili sine illustratione luminis supernaturalis.

— Veteris. — Hic ponit Magister tractatum et dividitur in quattuor partes vel in quattuor libros.

— Quia in hac prima distinctione primi libri sententiarum Magister tractat in generali de rebus quibus est fruendum. — Utrum solus Deus sit obiectum per se fruitionis.

Vat. lat. 1113 f. 1—185: Anon. I. Nach Scotus (quia ipsum diu audiui).

**1430** Quoniam ut ait Hieronymus de paenit. D. 1 c. [72]: Ideo tabula hic appellatur baptismus vel paenitentia, quia sicut nauta nave fracta adhaerendo alicui tabulae evadit maris pericula et homo.

Innsbruck, Univ. 533 f. 4—319: Wilhelmi Redonensis expositio super summam [Raimundi de Pennafort?]

**1431** I Quoniam velut quattuor paradisi flumina liber sententiarum ortum ecclesiae copiose irrigant, nimirum propter eos qui brevitate gaudent.

— Scriptura sacra de duobus agit, de creatore scil. et opere creatoris, opus autem creatoris dividitur.

— Veteris ac novae legis continentiam considerantibus nobis innotuit, sacrae paginae tractatum i. e. essentias circa res i. e. sacramenta vel signa praecipue versari.

— Frui est amore inhaerere alicui rei propter seipsam.

Expl.: ille bonam habuit voluntatem.

II Summae bonitatis triplex est effluxio, scil. per generationem, per spirationem, per creationem.

— Creationem . . . ostendit dicens: In principio, i. e. in Filio, creavit Deus, i. e. de nihilo fecit.

Expl.: ut in malis nulli potestati oboediamus.

III Cum venit. — Tempus autem plenitudinis dicit tempus gratiae, quod ab adventu salvatoris exordium sumpsit. Filii vero missio est ipsa incarnatio; de quo plene dictum est in primo libro.

Expl.: diversis locis diversimode servantur.

IV Samaritanus interpretatur custos scil. Christus, qui vulnerato generi humano approprians curationi per carnis assumptionem.

— De quibus primo considerandum occurrit quid sit sacramentum. Sacramentum est sacrae rei signum ut dicit Augustinus.

Expl.: per gratiam evaserunt.

Hugo v. St. Cher, Abbrev. I—IV.

clm 8942 f. 1—71: Anon. I—IV; clm 5307; clm 7599; 18.582; 21.048; 24.155; Paris, nat. lat. 3423; 16.412; Brügge 82; Laon 321; Oxford, Bodl. Canonici Script. Eccl. 208; Berlin, Staatsbibl. Theol. oct. 141 f. 52—71: Anon. I—IV [I [Quoniam velut quattuor paradisi flumi]na libri sen[tentiarum ortum] ecclesiae copi[ose irrigant], nimirum propter eos qui] brevita[te gaudent] — Scriptura tacta de duobus agit, de



creatore scil. et opere creatoris]; Leipzig, Univ. 152; Leipzig, Stadtbibl. 184 f. 1—77: Anon. I—IV; Göttingen, Univ. Luneb. 40; Nürnberg, Cent. IV n. 48; Würzburg Q 17; Graz, Univ. 361; 751; St. Florian XI. 118; Heiligenkreuz 220 f. 1—65: Anon. I—IV; Lambach CXXXVII; Vorau 176 f. 1—99; Vorau 212 f. 1—69; Mainz, Stadtbibl. 273: I—IV. [fratris Hugonis. — Von späterer Hand: Hic liber est compositus per Henricum de Frimaria]; Bologna, Univ. 808 (1572); Ravenna 81; Vat. lat. 2674 f. 217—252; clm 7519 f. 128—201: Anon. I—IV; Conradus OP I—IV. [I: Veteris ac novae legis continentiam considerantibus in divina pagina patet quod vita studiosa vitae beatae est simillima. — Veteris ac novae legis sententias considerans invenio quod sacra pagina de duobus agit principaliter in utroque testamento. Agit enim de omnium creatore et de creationis opere; II: Creationem ostendit dicens: in principio i. e. in filio, creavit i. e. de nihilo fecit. Expl.: Contra Deum aliquid praecipitur; III: Cum venit. — Tempus plenitudinis est tempus gratiae et gratae plenitudinis quod incepit in adventu. Expl.: Plenius et perfectius in evangelio continentur; IV: Samaritanus — Samaritanus custos interpretatur et significat Christum, qui generi humano. Expl.: quas ipsi per Dei gratiam evaserunt.] Ebenso: clm 17.243 f. 1—90: Conradus I—IV.

**1432** Quot modis capiatur sacramentum. 1064

**1433** Quot sunt sacramenta necessitatis. 1449

**1434** I Radix sapientiae cui revelata est et astutias eius quis cognovit. Disciplina sapientiae cui revelata est et manifestata, et multiplicationem ingressus eius quis intellexit? Eccli. 1; Prov. 4. Palpebrae tuae gressus tuos praecedant. Per gressus opera, per palpebras considerationes finis et huiusmodi . . . Possunt autem hic tria quaeri: Primum: Utrum Magister debuit aggredi hoc opus.

— Cupientes. — Liber iste dividitur in prohemium et tractatum et epilogium. Tractatus incipit ibi: Veteris ac novae.

II Creationem. — Quantum ad primam partem huius distinctionis, in qua eliduntur errores circa rerum creationem, primo quaeritur de intellectu illius verbi per quod errores eliduntur, secundo de erroribus quae eliduntur. Circa primum sit notandum, quod illud Verbum: In principio creavit.

Expl.: Deum time et mandata eius observa.

III Cum venit. — Ad intelligentiam huius partis, antequam accedamus [descendamus] ad quaestiones de incarnatione Filii, quaeritur de intellectu illius auctoritatis, quam asserit [assumit] Magister de 4 ad Gal.: Cum venit. Et arguitur, quod in tempore adventus Christi non fuit plenitudo.

Expl.: infidelitas illa non est de essentia iuramenti, immo accidit ei.

IV Samaritanus. — Iste liber dividitur in duas partes, in prohemium et tractatum. Qui incipit ibi: Sacramentum etc. Item prohemium in tres partes dividitur. Nam primo continuat dicta.

Expl.: sicut anima rerum maculam trahit a corpore.

Odo Rigaldi OM., I—IV.

Innsbruck, Univ. 270 f. 3—75: III; Klosterneuburg; Trier 897/1124 Odo Rigaldi II/III; Wien, Nat. Bibl. 1532 I d. 26, II, III: fratris Rigaldi super sententias. [Inc. III: Quamvis secundum b. Augustinum in libro de doctrina christiana dicentem: Omnis doctrina vel est de rebus vel de signis, possit distingui inquisitio libri sententiarum, — Cum venit — In hoc tertio libro est inquisitio sicut dictum est, de principio reparationis hominis et de dispositionibus secundum quas operatur deus virtutibus donis et praeceptis. Et secundum hoc distinguetur liber iste in duas



partes. Prima est de reparatione.]; Brügge 208: I—III; 177: III; Brüssel 1547: I; 1548: I; Charleville 193: III; Douai 462: III; Paris, nat. lat. 14910; I—II; 15652 f. 32—34: I (Princ.); Troyes 824: I—IV; 825: I—III; 2032: II—III (Abbrev.); Assisi 138 f. 201—208: III d. 34, 39; 182: III; vat. lat. 5982: I—III; Turin, Univ. K. V. 24: II; Brüssel 1542 (van den Gheyn 11614): I—IV [Dabo in Sion salutem et in Jerusalem gloriam meam. Is. 46 in fine. — In hoc verbo breviter tangitur materia, ordo et continentia huius libri. — Utrum sacramenta essent necessaria ad salutem, si homo non peccasset — Samaritanus. — Habito in tertio libro de reparatione humani generis et de dispositionibus ipsius hominis reparabilis, in hoc quarto libro agitur de ipsa reparatione. Quae duplex est. Alia a culpa per gratiam]; Troyes 1245: I—III [I: Bearbeitg.; II: normal; III: Vere tu es Deus absconditus, Deus Israel salvator. Is. 45. In hoc verbo breviter tangitur materia, divisio et continentia huius tertii libri sententiarum. In hoc enim tertio libro agitur principaliter de duobus, sc. de incarnatione et redemptione. — Utrum humana natura lapsa sit vel taliter a Deo instituta — Cum venit — Liber iste tertius, in quo agitur de mediatore Christo et reparatore defectus corruptionis.]; Troyes 1501: III; I; IV [III: Vere tu es Deus absconditus etc.; I: [Indica mihi] Quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie, ne incipiam vagari post greges sodalium tuorum. Cant. 1. — Verbum est sponsae sive fidelis animae salubriter appetentis. — Cupientes — Circa distinctionem istam tres principaliter incidunt quaestiones de frui. Prima est. Quid frui secundum definitionem. Secunda: Cuius tamquam subiecti sit fruitio. — Expl.: motu interiori, cuius est ordinare in finem. IV: Descendit et lavit septies in Jordane iuxta sermonem viri beati. 4 Reg. 5 — Nota historiam de sanatione Naaman. Expl.: vermis prae omnibus non intensior nunc quam ante]; Paris, nat. lat. 3424: I—IV [von Odo Rigaldi u. Albertus abhängig]; [I: Fortissimus Deus Israel. Ipse novit et Israel simul intelligit. Jos. 22. — Verbum est filiorum Ruben et Gad et dimiluae tribus Manasse... Sed antequam accedamus ad exponendum ea quae spiritualiter in hoc libro determinantur. — Cupientes. Et videtur Magister reprehensibilis in hoc quod dicit: Ardua scientiae. — Veteris — Doctrina huius libri qui per modum disputationis procedit ad perfectionem intellectus secundum scientiam — Indica mihi quem diligit etc.; — II: Venite et videte opera Domini. — Sicut dicit Commentator super principium Coelestis Hierarchiae. — Creationem — Doctrina huius libri qui est de consideratione rerum creaturarum per modum disputationis ad perfectionem intellectus ordinata; — III: Egredimini et videte filiae Sion regem Salomonem in diademate quo coronavit eum mater sua. Cant. 8. — Filiae Sion quidem interpretatur speculatio — Cum venit. — Contra Matth. 4: Quia cum impleta esset. Expl.: E contrario vero est de sacramentis veteris legis; — IV: Descendit et lavit septies etc. — Nota historiam de sanatione Naaman. — Expl.: Non intensior nunc quam ante.] Vgl. Pelster, Scholastik 11 (1936) 518—542; O. Lottin, Rech. Théol. anc. méd. 7 (1935) 402—404.

**1434,1** Reddam peccata. — Filius ille qui iustus est. 870

**1435** I Religio est debiti finis rectitudo, in agendis officiis quae Deo et proximo debet mens bene constituta. Qui enim et Deo cultum et proximo exhibet beneficentiam.

II Principium sine principio Pater est. Pater enim a nullo est praeter se.

III Filius conceptus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine qui natus homo passus resurrexit.

IV Baptismus autem mortis Christi est Sacramentum. In quo nimirum sacramento non solum originalia.

Zwettl 109 f. 3—81: Petrus Pictaviensis Sententiae [opusculum de theologia].

**1436** Reparator humani generis terrena iungens. 779

**1437** Rerum aliae sunt quibus fruendum. 2525

**1437,1** Rerum omnium quas creavit Deus, alias esse materias, alias esse formas, non solum ratio, sed etiam auctoritas confirmat.

Troyes 425 A; Avranches 19.

Liber Pancrisis.



**1438** I (versus) Res docet utendas, distinctio prima fruendas; altera quod verus Deus est fert trinus et unus; tertia mens hominis, quod imago sit deitatis.

(Comment.) Omnis doctrina vel rerum est vel signorum. Res vero aliae sunt quibus fruendum est.

IV Quid sacramentum valeat, quid cisio primo.

— Sacramentum proprie dicitur, quod ita signum est gratiae Dei et invisibilis gratiae forma.

Anon. I—IV metrica, cum commentario, clm 27032 f. 1—20: I—IV; clm 5856 f. 241—257: I—IV.

**1439** Res et signa sunt doctrinae duo membra. Rem voco nil signans, signum rem signantem.

Expl.: Et hoc gaudentes, nil ipsis compatientes.

clm 8947 f. 311—319: Anon. I—IV metrica; Leipzig, Univ. 406 f. 166—173.

**1440** Res et signa sunt doctrinae duo membra. Rem voco nihil signans, signum quod significat rem.

Expl.: vermem qui numquam exstinguetur.

Leipzig, Univ. lat. 1525 f. 2—15: Anon: Lombardus metricus cum conclusionibus.

**1441** I Res et signa sunt. — Dicit Magister quod in praesenti vita fruimur Deo sed imperfecte, quia perfecta amatio.

II Cum in principio tres. — Postquam dictum est in praesenti libro de creatore, hic consequenter agitur de creaturis et primo de constitutione totius mundi.

III Nam Pater aut flatus. — Primo quaeritur: Quare Pater non sit incarnatus nec Spiritus Sanctus sed Filius solus. Respondetur quod de hoc est triplex ratio.

Sacramentum definit. — Definitio sacramenti una est talis: Sacramentum est sacrae rei signum. Item sacramentum est invisibilis gratiae visibilis forma.

clm 8382 f. 229—285: Anon. I—IV. [Kam 1462 in die Bibliothek der Augustiner in München].

**1442** Text: Res et signa sunt doctrinae duo membra.

Rand: [abgeschnitten] doctrina vel est signorum . . .

Expl.: Ex hoc gaudentes nihil ut modo compatientes.

Linz, Stud. Bibl. 74 f. 46—78: in sent.; Bamberg, Th. 91 f. 104—117.

**1443** Reverendo ac spiritali patri in Christo fratri Aymerico. — Licet satisfacere difficultatibus.

Hervaeus Natalis, defensio doctrinae fratris Thomae (1303/7) ed. E. Krebs, Beiträge XI (3—4) 1912.

Vat. lat. 817 f. 1—75; Padua, Anton. 295 f. 21/23; Padua, Univ. 2165 f. 11—19.

**1444** Reverendo in Christo Domino Raymundo.

— Fons divinae sapientiae Dei Verbum dispositione mirabili omnia ordinans et disponens.

— Quoniam secundum quod dicit propheta Malachias, immo Dominus per Malachiam: Labia sacerdotis custodiunt scientiam.

Expl.: ad Deum preces fundat.

Guido de Monte Rocherii, Manipulus curatorum.

Klosterneuburg 316; 351; clm 4760 f. 142—226.



**1445** Reverendo Patri ac Domino suo speciali Domino Bernardo, archiepiscopo Narbonensi.

I Veteris ac novae legis continentiam Magister sententiarum in quattuor libros distinxit, quorum primus agit de Deo.

— Quod autem theologia sit scientia altissima una certissima clarissima, speculativa simul et practica et magis practica quam speculativa.

II Summae bonitatis triplex est emanatio [effluxio] scil. per generationem, per spirationem, per creationem.

III [de malo] Ut aliquid de malo dicamus.

IV [de incarnatione] Sicut Deus est principium effectivum.

V [de gratia et virtutibus] Quemadmodum Deus de coelo non descendit.

IV [de medicina sacramentali] Qui vult de aliqua re aliquid scire.

VII [de finali iudicio] De purgatorio quae dicentur poenae.

Expl.: Ex sua sola misericordia fiducialiter expectamus.

Johannes Rigaldi O M., Compendium pauperis fratris minoris, I—VII.

Basel, Univ. A. II. 31; Braunschweig 47; 119; Breslau, Univ. F. IV. 81; Danzig XX. B. 56; Göttweig 126/135; Klosterneuburg 326; Mainz 146; Michaelbeuern 12 [Veteris]; clm 23780; 7014; 11415; Salzburg, St. Peter B. X. 1; Wien, Nat. 1419; Wolfenbüttel Aug. oct. 56. 7. 1; Prag, Kapitel C. 49; Angers 309; Avignon 332; Paris, nat. lat. 3150; 3423; Assisi 576; Vat. lat. 957; Vat. Urb. lat. 549.

**1446** Rigans montes de superioribus eius. — Rex coelorum et Dominus hanc legem ab aeterno instituit, ut effectus suae providentiae.

clm 13501 f. 10—11: Anon. Princ.

**1447** Rota una nigra.

971

**1448** Sacrae litterae te possunt instruere.

Bertrand de la Tour O M. (?), Summa.

London, Brit. Mus. Aroundel 336; London Brit. Mus. Add. 33934; Toulouse 200.

**1449** Sacramentum a diversis sacrae paginae doctoribus diversimode describitur. Et primo a Magistro sententiarum: Sacramentum est sacrae rei signum. Sic intelligendo quod sacramentum hoc modo et ita generaliter acceptum est res sensibilis.

— Quaeritur: Quot sunt sacramenta necessitatis. Respondetur secundum Raymundum: quinque.

clm 8941 f. 200—248: Anon. IV.

**1450** IV Sacramentum capitur a Magistro sententiarum tripliciter. Primo modo pro ipsa re sacra, scil. qua fit hominis sacratio. Et isto modo sacramentum secundum eum est sacrum secretum.

— Dubitatur: Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Pro illo notandum est primo, quod duplex distinguitur status humani generis in hac vita. Primus est status innocentiae sive naturae integrae aut naturae institutae.

clm 5193: Anon. IV d. 1—42; clm 18906 f. 44—69: Anon. IV 1—40 [Samaritanus — Item: Sacramentum capitur tripliciter. Uno modo pro re sacra, et sic secundum Magistrum est signum secretum. — In secunda distinctione determinatur de baptismo Johannis et de sacramentis novae legis; f. 15—30: Anon. II d. 21—44; f. 35—44: Anon. III, 1—23, ohne Inc.]; clm 5960 f. 1—241: Anon. IV 1—50. [Expl.: inquantum sunt sibi ad meritum vitae]. clm 8997 f. 125—140: Anon. IV. 1—6 [Nota: Sacramentum multis modis accipitur. Uno modo capitur pro re ipsa qua fit sacratio. Et sic dicitur quasi sacrum secretum].



- 1451 Sacramentum definit. — Definitio sacramenti una est. 1441
- 1452 Sacramentum dicitur a sacrando active. 640
- 1453 Sacramentum est invisibilis gratiae. 1025
- 1454 Sacramentum est invisibilis gratiae. 871
- 1455 Sacramentum est invisibilis gratiae visibilis forma. 662
- 1456 Sacramentum est quod quaecumque arte. 872
- 1457 Sacramentum est sacrae rei signum. Dicitur tamen. 663
- 1457,1 Sacramentum multis modis accipitur. 1450
- 1458 Sacramentum post culpam fuit institutum. 1655
- 1459 Sacramentum proprie dicitur quod ita signum est. 1438
- 1460 Sacramentum ut ait Augustinus invisibilis gratiae. 2449
- 1461 Sacra theologia sanctorum quae tractat. 20
- 1462 Saepe mihi cogitanti, diligenterque quantum vires suppetunt inquirenti rerum omnium quae vel anima percipi possunt vel intentionem eius superant primam summamque divisionem esse in ea quae sunt et in ea quae non sunt.  
Expl.: fieri recipere possit non video — fige limitem libri sat. non est in eo complexio.
- Admont 678 f. 1—62: Anon. Dialogus de Trinitate XII.
- 1463 Salvatoris opitulante gratia. 1176
- 1464 Samaritanus enim vulnerato approprians. 663
- 1465 Samaritanus enim vulnerato approprians curationi eius sacramentorum alligamenta adhibuit.
- Klagenfurt. Studbibl. Pap. 21 f. 220—270: Petrus Lombardus IV (Text); Graz, Univ. 1405 f. 1—60: Lombardus IV (Text).
- 1466 Samaritanus. — Ad evidentiam eorum quae dicuntur de sacramentis veteris. 352
- 1467 Samaritanus. — Ad primum sic proceditur. Et arguitur, quod creatura possit habere. 669
- 1468 Samaritanus. — Circa hoc occurrunt septem veritates considerandae. 32
- 1468,1 Samaritanus. — Circa istam distinctionem primam quarti sententiarum sex quaero quaestiones. Primo: Utrum ista sit. 666
- 1469 Samaritanus. — Circa primam distinctionem quarti sententiarum, in quo Magister tractat. 666
- 1470 Samaritanus. — Circa principium huius quarti quaero primo: Utrum sacramentum definiatur. 2184
- 1471 Samaritanus. — De quibus primo considerandum. 1431
- 1472 Samaritanus. — Determinato in praecedentibus. 729
- 1473 Samaritanus. — Distinctio prima. 23
- 1474 Samaritanus. — Distinctio prima quarti. 23
- 1475 Samaritanus. — Gratiam et gloriam dabit. 1055
- 1475,1 Samaritanus. — Habito in tertio libro de reparatione. 1434
- 1475,2 Samaritanus. — Haec est distinctio prima quarti. 23
- 1476 Samaritanus. — Haec verba salvatoris nostri Magister



sententiarum libro 4 dist. 1 exponit de vulneribus peccatorum nostrorum originalium et actualium.

St. Florian 312: Tractatus de VII sacramentis per modum sermonum collectus et Pataviae ad populum praedicatus 1469; Lambach 146: Magister Paulus Wann, sermones 68.

**1477 Samaritanus.** — Hic de reparatione. 1558

**1478 Samaritanus.** — Hic dicit primo quod sacramenta sunt remedia contra morbum originalis peccati vel actualis. Et de sacramentis in generali quattuor determinat.

Graz, Univ. 174 f. 109—121: Anon. Epitome in IV.

**1479 Samaritanus.** — Hic est quartus liber sententiarum qui ad praecedentes libros. 948

**1480 Samaritanus.** — Hic est quartus liber sententiarum quem ad praecedentes. 1315

**1481 Samaritanus.** — Hic est quartus liber sententiarum qui ad praecedentes. 886, 682

**1482 IV Samaritanus.** — Hic est quartus liber sententiarum qui ad praecedentes libros continuatur sic: Nam postquam in praecedentibus libris determinatum est de rebus, scil. in primo de rebus quibus fruendum est, et in secundo de rebus creatis quibus utendum est et quae utuntur et fruuntur, et hoc secundum exitum a principio, et in tertio determinavit de eis secundum reditum in idem principium quantum est ex parte reducentium, quia dictum est ibi de sacramento incarnationis, de mysterio passionis, de virtutibus et donis, hic nunc Magister determinat principaliter de signis scil. sacramentis quae requiruntur ex parte illorum quae reducuntur in finem.

— Iam ad sacramenta. Distinctio secunda. Prius Magister determinavit de sacramentis in communi. Hic nunc descendit ad sacramenta novae legis. De quibus principaliter intendit.

Expl.: Qui est via in exemplo, veritas in documento, vita in praemio. Joh. 14. Ad quam vitam ipse qui est via nos perducatur cui est honor et gloria in saecula saeculorum. Amen.

Erlangen 514 f. 1—279: Anon. IV. f. 279r: Henricus Horn [beendet [14] 70]; clm 15304 f. 364—426: Anon. IV 1—26; vgl. Nr. 682; 684.

**1482,1 Samaritanus.** — Hic est quartus liber sententiarum qui ad praecedentes libros continuatur sic: Nam postquam in praecedentibus. 1315

**1483 Samaritanus.** — Hic est quartus liber sententiarum qui ad praecedentes continuatur sic: Postquam in praecedentibus libris determinatum est de rebus. 682

**1484 [Samaritanus]** — Hic est quartus sententiarum qui ad praecedentes libros.

Wien, Nat. 4443: Anon. IV [1459; nach Katal.].

**1485 Samaritanus.** — Hic incipit liber quartus sententiarum, qui ad praecedentes sic. 684

**1486 Samaritanus.** — Hic incipit liber quartus sententiarum qui ad praecedentem sic. 324



1487 Samaritanus. — Hic incipit liber quartus sententiarum qui est de sacramentis. 590

1487,1 Samaritanus. — Hic incipit liber sententiarum quartus, qui sic continuatur. 714,1

1488 Samaritanus. — Hic incipit quartus liber, in quo Magister determinat de Dei clementia. 727

1489 Samaritanus. — Hic incipit quartus liber sententiarum et sic continuatur ad praecedentes. Nam postquam egit de praelatione. 714

1490 Samaritanus. — Hic incipitur quartus liber sententiarum, qui continuatur ad praecedentes sic: In primo libro Magister determinavit de Deo secundum se, scilicet ad trinitatem personarum, scil. Patris et Filii et Spiritus Sancti . . . Sed in quarto libro determinat de Deo secundum quod eius potentia relucet in effectu sanctificationis, et dividitur iste liber in 50 partes.

— Quaeritur: Utrum sacramenta causent gratiam per aliquam virtutem inhaerentem. Et arguitur quod non, quia agens praestantior est passo.

Klagenfurt, Studbibl. Pap. 21 f. 135—198: Anon. IV; Klagenfurt, Studbibl. Pap. 19 f. 3—69: Anon. IV; Klagenfurt, Studbibl. Pap. 47 f. 247—303: Anon IV; [f. 198—201 und f. 20—73 und f. 303—306: Johannes Parisiensis in Erfordia: De complexionibus corporis. Dadurch irregeleitet schrieb H. Menhardt auch den vorausgehenden Kommentar dem Joh. Parisiensis zu.]

1491 Samaritanus. — Hic liber dividitur in duas partes principales. 590

1492 Samaritanus. — Hic ostendit. 2490

1493 Samaritanus. — Hic ponit Magister in principio. 491

1494 Samaritanus. — Hic primo quaeritur de definitione. 1290

1495 Samaritanus. — Hic quaeritur primo de definitione. 1290

1496 Samaritanus. — His verbis utitur Magister tractaturus de sacramentis, quae verba sumpta sunt de parabola vel ut placet quibusdam de historia Lucae 10 contenta.

— Circa hanc partem prohemialem dubitatur primo: Utrum post lapsum humani generis decens et expediens fuerit aliqua institui sacramenta. Et videtur quod non. Primo quia per gratiam et virtutes sanantur in nobis vulnera peccatorum; igitur non indigemus sacramentis. Tenet consequentia quia secundum Hugonem sacramenta sunt instituta ut medicinae peccati.

Wien, Schotten 165/195 f. 1—274: Anon. IV [Deckel: Magistri Urbani (v. Melk); 1427—35 Rektor der Univ. Wien, † 1436 als Kanonikus von St. Stephan].

1497 Samaritanus ille piissimus spoliatum videns hominem. 1645

1497,1 Samaritanus ille piissimus spoliatum videns hominem ab Jerusalem in Jericho. 669

1497,2 Samaritanus ille piissimus spoliatum videns. — Hic exorditur quartus liber sententiarum Magistri Petri Lombardi episcopi Parisiensis. Et sunt verba 11 Lucae. Et super hunc quartum sententiarum Scotus commentando multas egregias et subtiles movet quaestiones. Duos tamen Scotos doctores extitisse narratur.



— Dividitur ergo iste quartus liber in duas partes. In prima determinat de curatione hominis vulnerati spiritualiter qui sanatur per sacramenta. — Pro quo quaeritur: Utrum per quodlibet sacramentum detur nobis gratia et deleatur culpa. Respondetur per aliquas propositiones.

[q. 1] Utrum creatura possit habere aliquam actionem respectu termini creationis. Pro declaratione terminorum est primo notandum quod ei. Utrum est purum syncategorema.

[q. 2] Utrum haec sit ratio definitiva sacramenti quam ponit Magister: Sacramentum est invisibilis gratiae visibilis forma, i. e. utrum definitio sacramenti Magistri sit bona.

Expl.: continue peccat et perpetue punitur. A qua punitione etc.

Berlin, Staatsbibl. Theol. fol. 102 (Rose 461): Anon. IV (Scotist).

**1498** Samaritanus. — Incidunt autem quaestiones ante litteram. 835

**1499** Samaritanus. — In hoc quarto libro agitur de Deo in quantum [eius] bonitas relucet in effectu. 720, 735

**1499,1** Samaritanus. — In hoc quarto libro Magister volens tractare de sacramentis ecclesiae, praemisit transitum, in quo ostendit, de quibus hactenus.

Bamberg, Patr. 128 f. 2—25; Anon. Glosse zu IV. Vgl. Landgraf, Rech. Th. anc. méd. 3 (1931) 145.

**1499,2** Samaritanus. — In ista parte versatur inquisitio de sacramentis in generali quantum ad sex, scilicet quantum ad eorum entitatem, quantum ad eorum quidditatem.

— Quantum ad primum quaeruntur duo. Primo: Utrum sacramentum sit. Secundo: Utrum sacramentum esse sit notum sola fide. — d. 4: Ad quid sit character utilis.

Expl.: compassionem aliquam ad damnatos.

Leipzig, Univ. 524 f. 1—209; Anon. IV [Deckel: Richardus].

**1500** Samaritanus. — In libro quarto agit. 732

**1501** Samaritanus. — In praecedentibus libris determinat. 687

**1502** Samaritanus. — In praecedentibus libris huius operis determinat Magister de rebus. 687

**1502,1** Samaritanus. — In praecedentibus libris huius operis determinavit Magister de rebus. 1105

**1503** Samaritanus. — In praecedentibus libris Magister determinavit de rebus. 848

**1504** Samaritanus. — In praecedentibus libris Magister determinavit de rebus. 697

**1505** Samaritanus. — In primo libro determinavit Magister de Deo quantum ad rationem suae naturalis perfectionis. 4

**1506** Samaritanus interpretatur custos sanitans. 971

**1507** Samaritanus interpretatur custos scil. Christus. 1431

**1508** Samaritanus. — Iste est liber quartus partialis huius libri sententiarum qui sic ad praecedentes. 69



**1509** Samaritanus. — Iste est liber quartus sententiarum inquam Petri Lamperti (!) in quo docet de sacramentis et gloria resurrectionis omnium hominum. Et dividitur in duas partes. Prima est de utriusque legis sacramentis. Secunda de omnium resurrectione.

clm 3065 f. 1—84: Anon. Glossen zu IV.

**1510** Samaritanus. — Iste est quartus liber sententiarum Magistri Petri Lombardi, in quo docet de sacramentis et gloria resurrectionis omnium hominum. In prima huius libri distinctione tria facit. Nam primo ponit definitionem sacramenti, secundo insinuat sacramentorum causam et necessitatem.

Expl.: cum gratia redemptionis bene vivendo.

clm 18981 f. 4—202: Leonardus Estermann OSB ex Wasserburg, IV [gelesen 1498 in Tegernsee]; clm 18986 f. 1—176: Estermann IV; clm 18982 f. 14—217: Estermann IV.

**1510,1** Samaritanus. — Iste est quartus sententiarum qui ad praecedentes sic continuatur . . . bonitas relucet. 602,1

**1511** Samaritanus. — Iste liber dividitur. 1434

**1512** Samaritanus. — Iste liber dividitur in duas partes. 1434

**1513** Samaritanus. — Iste liber dividitur in duas partes principales. 590

**1514** Samaritanus. — Iste liber intitulatur sententiarum et hic sunt omnes sententiae totius sacrae theologiae.

— Quaeritur ergo circa illud principium quarti: Utrum sacramenta novae legis sint causa gratiae in anima cum hoc quod auferant peccata. Et arguitur quod non.

Graz, Univ. 247 f. 1—81: Anon. IV [1416; geschr. v. Jacobus de Villaco]; Graz, Univ. 1405 f. 61—108: Nicolaus, Lektor Augustinensis, IV. [Inc.: Quaeritur circa quartum librum sententiarum primo: Utrum sacramenta etc.].

**1515** Samaritanus. — Iste liber quartus sententiarum dividitur in duas partes principales. In prima agit Magister de rebus quae faciunt ad hominis spiritualem sanitatem. Secundo de rebus quae conferuntur.

clm 8946 f. 1—402: Anon. IV.

**1516** Samaritanus. — Iste liber sententiarum tamquam fluvius. 888

**1517** Samaritanus. — Ita incipit liber quartus sententiarum. Postquam Magister egit de Deitatis unicae. 718

**1517,1** Samaritanus. — Juxta divisionem et intentionem Magistri positam in principio. 882,1

**1518** Samaritanus. — Liber iste continuatur sic: Postquam Magister determinavit de triplici re [in primo] de re increata quantum ad sui perfectionem, in secundo de re creata quantum ad sui originem, in tertio de Verbo divino.

Wolfenbüttel, August. Fol. 69. 23 (2674): Anon. IV.

**1519** Samaritanus. — Liber iste sententiarum tamquam fluvius paradisi in quattuor. 1072

**1520** Samaritanus. — Liber quartus. Postquam in praecedentibus. 1315



**1521** Samaritanus. — Nemini dubium sit dilectissimi in Christo fratres, ipsum de se Dominum parabolam hanc locutum.

Innsbruck, Univ. 1031: Anon. IV (XVI).

**1522** Samaritanus. — Nota quid sit sacramentum. 1072

**1523** Samaritanus. — Nunc autem videndum est quid sit sacramentum. 1576

**1523,1** Samaritanus piissimus spoliatum. 669

**1524** Samaritanus. — Postquam egit de redemptionis sufficientia. 727

**1525** Samaritanus. — Postquam in praecedentibus. 1315

**1526** Samaritanus. — Postquam in tertio libro agebatur de missione Verbi in carnem. 682

**1527** Samaritanus. — Postquam in tribus primis. 676

**1528** Samaritanus. — Postquam Magister determinavit de essentiali Dei perfectione. 2431

**1529** Samaritanus. — Postquam Magister determinavit in tribus libris praecedentibus de rebus visibilibus. 703

**1530** Samaritanus. — Postquam Magister egit de duarum. 712

**1530,1** Samaritanus. — Postquam Magister in primis tribus libris determinavit de rebus quibus fruendum et utendum. 726

**1531** Samaritanus. — Postquam Magister in primis tribus libris tractavit de rebus. 750

**1532** Samaritanus. — Postquam Magister in tribus primis libris tractavit de rebus tam fruibilibus. 1006

**1533** Samaritanus. — Postquam Magister in tribus primis libris tractavit de rebus tam fruibilibus quam utilibus. 736

**1534** Samaritanus. — Prima distinctio huius quarti continet. 23

**1535** Samaritanus. — Primo autem videamus. 2437

**1536** Samaritanus. — Primo quaeritur: Quid sit sacramentum et definitur pluribus modis. 914

**1537** Samaritanus. — Pro divisione istius quarti libri sententiarum notandum quod iste liber dividitur prima divisione in duas partes. In prima determinat de sacramentis, in secundo de resurrectione et gloria.

— Quaeritur primo: Utrum definitio sacramenti in qua dicitur: Sacramentum est sacrae rei signum, sit bona. Quod non. Sacramenta enim sunt alligamenta sanitatis.

clm 26859 f. 1—121: Anon. IV.

**1537,1** Samaritanus. — Quaeritur: An sacramenta debeant institui. Solutio: Triplici ratione solet aliquid institui. Ratione necessitatis ut membra principalia sicut cor, cerebrum et huiusmodi.

Expl.: multipliciter affligantur ex multis.

Leipzig, Univ. 692 f. 121—186: Anon. Veritates quaestionum super scripta Magistri Petri OP, beendet 1306.

**1538** Samaritanus. — Quaeritur primo: Utrum sacramenta debuerint institui. 605

**1539** Samaritanus. — Quaeritur: Quid sit sacramentum. Responsio: Sacramentum est. 1619



**1540** Samaritanus. — Quaeritur: Quid sit sacramentum.  
Expl.: ratione sufficientissimi omni repraesentantis.

Hohenfurt 54: Anon. IV [1307; nach Katalog].

**1541** Samaritanus. — Quaeritur: Utrum sacramenta fuerint necessaria. 971

**1542** Samaritanus. — Quaeritur: Utrum sacramenta fuerint necessaria vel debuerint institui. Dicendum quod sic. Homo enim corruptus erat circa sensibilia.

— Utrum in omni sacramento novae legis gratia conferatur. Dicendum quod aliqui dixerunt quod in sacramento matrimonii.

Expl.: causa gaudii bonorum sed poenae damnatorum.

clm 16091 f. 1—60: Anon. IV.

**1543** Samaritanus. — Quantum ad primam distinctionem in qua Magister tractat de sacramentis in generali quaero: Utrum in sacramentis novae. 971

**1544** Samaritanus. — Quartum librum Magister. 461

**1545** Samaritanus. — Samaritanus custos interpretatur. 1431

**1546** Samaritanus. — Samaritanus i. e. custos. 13

**1547** Samaritanus. — Sic aperitur quartum horreum huius quadriclinii. In quo tamquam in sacrario. 1123

**1548** Samaritanus. — Sic incipit liber quartus. 979

**1549** Samaritanus. — Sicut tangitur in littera. 686

**1550** Samaritanus. — Super primam distinctionem quarti libri sententiarum quaeritur primo: Utrum sacramenta sint causa gratiae. 307

**1551** Samaritanus. — Totale hoc volumen in minora quattuor est distinctum. 1606

**1552** Samaritanus. — Totale volumen hoc in minora quattuor est distinctum. In primo de altioribus inchoans egit Magister de rebus quibus fruendum.

Expl.: duce, id est ducatum et iter monstrans.

clm 22288 f. 82—116: Anon. Glosse super IV. sent.

**1553** Samaritanus. — Tractans Magister. 1606

**1554** Sana me Domine et sanabor.

— In quo verbo nobis ostenditur. 6

**1555** I Sapientia aedificavit sibi domum, excidit columnas septem Prov. 9. — In his verbis attendi possunt quattuor causae huius doctrinae et omnino totius sacrae Scripturae.

II Creationem. — Quia creationem quae hic in principio tangitur multi negant, ut patet ex dictis philosophorum.

III De incarnatione primo quaeritur: An possit esse i. e. an duo tam distantia possint uniri.

IV De sacramentis in generali primo quaeritur: An fuerint necessaria ad salutem. Quod non, videtur, quia virtutes et dona sufficerent.

Robert Kilwardby O.P., I—IV.

Oxford, Merton L. 1. 3 (131): I—IV; Worcester F 43: I—IV; Toulouse 61: II.

**1556** Sapientia aedificavit sibi domum. — In isto verbo praepostero ordine. 835



**1557** Sapiientiam omnium antiquorum exquiret sapiens etc. Ecc. 29. Verba ista libri sententiarum compositor videntur specialiter convenire. Iste enim multipliciter omnium antiquorum exquisivit sapiientiam et hoc libro conscripsit, unde liber sententiarum dicitur.

— Cupientes. — Iste totalis liber dividitur in tres partes; in prohemium tractatum et epilogum. Tractatus incipit ibi: Veteris ac novae legis. Epilogus circa finem ibi: Haec de pedibus sedentis. Prologus ibi: Cupientes. Prologus autem dividitur in tres partes. Primo enim intendit Magister auditorem reddere attentum, secundo docilem ibi: horum igitur. — Hic possunt quaeri: Utrum ad maiorem evidentiam praesentis negotii primo quis habeat docere . . . vel homo. Secundo, dato quod homo aliquo modo habeat docere, quaeritur qualis; utrum oporteat quod sit iustus. Tertio de modo docendi in ista scientia, utrum debeat esse disputativus.

Wien, Nat. 1030 f. 100—103: Anon. I sent. Prol. (XIII); vgl. Glorieux, Rep.I n. 160, 1.

**1558** I Sapiientia ubi invenitur et quis est locus.

II Creationem. — Determinato de mysterio unitatis et trinitatis, hic de effectibus.

III Cum venit. — De lapsu hominis in praecedenti libro determinatum.

IV Samaritanus. — Hic de reparatione hominis lapsi.

Johannes Pagus, I—IV [c. 1242].

Paris, nat. lat. 15652 f. 34—53: I; f. 97—106: IV; f. 53—61: II (zweifelhaft); f. 64—96: III (zweifelhaft); vgl. Pelster, Scholastik 5 (1930) 68 ff.

**1559** Sciendum est quod [Thomas in] prima parte Summae.

Joh. v. Parma oder Wilh. v. Macklefield, Correctorium Corruptorii.

Bologna, Archigin. A 913 f. 97—130; cf. Avignon 260 f. 185—273; Berlin, Staatsbibl. Elect. 468 f. 126—188; Brügge 491 f. 1—50; Madrid, Bibl. Real VII H 5 f. 1—89; Neapel, Naz. VII B 31 f. 61—80; Paris, Nat. lat. 14550 f. 187—266; 15820 f. 3—79; Univ. 198 f. 232—292; Todì, Com. 12 f. 1—80; Troyes 986.

**1560** Sciendum quod eorum quae in officio missae dicuntur, quaedam dicuntur per sacerdotem, quaedam per ministros, quaedam a toto choro. Per sacerdotem tantum dicuntur quae sunt ea quidem quibus populus immediate ordinatur ad Deum.

Bremen, Staatsbibliothek A 149 f. 3v—4r: Anon. De officio missae.

**1561** Sciendum vero quod sacramentum istud congruentissime praedeterminatum fuit.

— Dicitur autem sacramentum iuxta sacrarum scripturarum ethymologiam et sacrum secretum.

— De primo Prov. 8: Ab aeterno praedeterminata sum.

Expl.: mundus innovabitur et homo glorificabitur.

Hamburg, Staatsbibl., St. Peter 34: Anon. de incarnatione.

**1562** Scientia est vera perceptio mentis.

Radulphus Ardens, Speculum universale (1179/1215).

Paris, Maz. 709 f. 1—381: 1—14; 710: 9—14, nat. lat. 3229; Vat. lat. 1175; ottob. lat. 1880 (fragm.); Besançon, 218 f. 3—189.

**1563** Scotus in prologum quarti.

668

**1564** Scribitur Matth. 22, quod cum quis legis doctor interrogasset Dominum dicens: Magister: Quod est mandatum magnum in lege.

Göttweig 271/260: Nicolaus de Dinkelsbühl, de decem praeceptis decalogi.



- 1565 Scriptura sacra de duobus agit. 1431  
 1566 Secundum Dionysium in divinis nominibus.

Heinrich v. Harclay, in sent.

Troyes 501: I; IV; Oxford, Merton; Norwich; vgl. Vat. Borgh. 171 [Quaestiones Ordinariae]; 36 f. 96—98; Worcester F 3 [Quaest. ord.]; vgl. Pelster, Misc. Ehrle 1, 307—356.

- 1567 Secundum sententiam b. Augustini de doctrina christiana. 1001

- 1568 Secundus angelus effudit phialam. 1331

- 1569 Sed dubitatur circa dicta: An plures personae divinae possint eandem naturam creatam assumere hypostatice vel eam personam divinam plures naturas creatas. Et videtur quod non, auctoritate Anselmi.

Wien, Nat. 4939 f. 189—200: Anon. III [anepigr.].

- 1570 Sedens adversus fratrem tuum loquebaris et adversus filium matris tuae ponebas scandalum.

— Quoniam ut [secundum quod] ait Augustinus contra Faustum.

I Super prologum primi sententiarum sunt duo articuli: Primus contra illud quod dicit b. Thomas.

Expl.: ordo iustitiae quem formaliter continet.

II Supra primam distinctionem secundi libri sententiarum sunt tres [quattuor] articuli.

Expl: non obstante quacumque obligatione.

III Supra secundam distinctionem tertii sententiarum est unus articulus.

Expl.: quantum ad poenam damni.

IV Supra primam distinctionem quarti sententiarum sunt tres articuli.

Expl.: tamquam immediato obiecto fruendum est, cui etc.

Neapel, Naz. VII C 51: Durandellus gegen Durandus [Hs: Nicolaus Medensis] I—II: Erlangen 526 f. 220—386: Durandellus; Basel B IV 6 f. 1—150: Evidentiae Durandelli contra Durandum I—IV; Breslau, Stadtbibl. B 1604 f. 186—319; Le Mans, 231 f. 1—145; Paris, nat. lat. 14550 f. 1—183; Paris, Univ. 198 f. 9—155; Vat. lat. 6736 f. 1—112; Vat. Ross. 161 f. 1—94; St. Omer 129; Troyes 774 f. 1—228.

- 1571 Septimus liber qui agit de finali. 1445

- 1572 Sequitur dicendum de sacramento incarnationis. 1086

- 1573 Sequitur in themate: Lavit nos a peccatis nostris. In praecedenti particula gloriosus Johannes insinuavit caritatem Dei circa electos suos dicens.

Neapel VII C 35: Augustinus de Favaronibus, Traktat über die Rechtfertigung, 70 Folia.

- 1574 Si circumcisio tollebat culpam et poenam. 1296

- 1575 Sicut autem Filius Dei cum naturam. 807

- 1576 I Sicut desidiosi et pigri nimium lectoris est, obscura et magnis sententiis gravis nolle exponere, ita quoque non studiosi sed superstitiosi est, ea quae plana sunt, longis.

— Nos cupientes mittere, i. e. addere aliquid expositionis, in gazo-philacium.

Expl.: pia et sollicita lectoris diligentia cognoscat.



II In principio eorum quae hucusque docuimus talis praemissa est divisio rerum: Aliae sunt quibus fruendum est.

Expl.: quanto quis imperfectius diligit, tanto plus diligit.

III Nunc de incarnationis Verbi mysterio agendum est. Sic enim rationis ordo postulat, ut qui in primo libro de inexplicabili.

Expl.: vel prohibitionis edicta, eat ad gehennam.

IV His pertractatis quae pertinent ad doctrinam rerum quibus fruendum est . . . ad doctrinam signorum accedamus.

— Samaritanus. — Nunc autem videndum est quid sit sacramentum. Sacramentum est sacrae rei signum. Item sacramentum est invisibilis.

Expl.: filius delectetur in mel comedendo.

Wien, Nat. 1564: Anon. I—IV; Salzburg, St. Peter a. V. 35 f. 1—165: Udo I—IV [vgl. Landgraf, Rech. Théol. anc. méd. 3 (1931) 150: a. V. 25] a. III 14; St. Gallen 769: Anon. I—III; St. Gallen 778: Anon. I—IV; clm 7622 f. 1—46: Anon. I—IV; clm 4607 f. 1—61: Anon. I—IV [I: Sicut pigri lectoris est obscura et magnis; Expl.: pium est gaudere Martinum et pium est flere Martinum; II: In principio etc. III: Nunc de incarnationis; IV: Pertractatis his quae pertinent etc.]; Vat. Palat. lat. 328.

**1576,1** Sicut Deus est principium effectivum. 1445

**1577** Sicut Deus rerum est principium. 2449

**1578** Sicut dicit Apostolus: Fides est substantia rerum sperandarum, argumentum non apparentium. 869, 871,1

**1578,1** Sicut diximus in principio creaturarum. 752

**1579** Sicut dicit beatus Ambrosius super epistolas Pauli in principio: Rerum inquit principia sunt primitus inquirenda, ut earum notitia plenius habeatur. Tunc enim rei ratio facilius determinatur, si eius principia primitus.

— Quaero primo: An theologia nostra, per divinam faciem designata, ut in lectione aliquid tangebatur, quantum ad totum id quod addit supra substantiam animae quam informat, sit quid in se compositum ex diversis principiis sui generis distinctis et universaliter, vel sit forma simplex per negationem talis compositionis.

— An de credibilibus revelatis posset aliquis simul habere scientiam proprie dictam et fidem [Prol. q. 2].

— Utrum uti sit per se et proprius actus voluntatis. Quod non. Actus [I d. 1].

Expl.: effectus praedestinationis ut recipitur in subiecto secundum dictum modum.

Berlin, Staatsbibl. Theol. Fol. 114 (Rose 434) f. 44—162: Anon. [Cowton?] I.; Cambridge, Gonville and Caius 281 f. 1—250: Cowton, I—II; 324 f. 1—117: Cowton, I—II [I: Sicut enim beatus Ambrosius in prologo; II: Hic est liber generationis Adae — Intellectualis saeculi naturale desiderium]; Gottlieb 354,11.

**1580** Sicut dicit b. Augustinus. 165, 920

**1581** Sicut dicit Philosophus in I Phys.: Innata est nobis via ex notioribus nobis et certioribus in ea quae nobis sunt ignorata et incerta.

Neapel, Naz. VII C 52: Jacobus v. Viterbo, Abbrev. in Aegid. Rom. I. sent.

**1582,1** Sicut enim beatus Ambrosius. 1579

**1582** Sicut diximus homo peccatis irretitus. 1086



1583 Sicut in orthographia legitur.

Simon v. Tournai, Summa.

Paris, Arsenal 519; nat. lat. 3114 A f. 1—55; 14886 f. 1—72; Oxford, Merton 132 f. 105—162; London, Brit. Mus. Kings 9 E 12 f. 11—45; Burgo de Osma, Cabildo 147 f. 1—44.

1584 Sicut pigri lectoris est obscura et magnis. 1576

1585 Sicut scribit egregius doctor Hispalensis. 860

1586 Sicut tangitur secundo libro sententiarum: angeli sive boni sive mali cum sint invisibiles ideo.

— Quid est sacramentum. Sacramentum est sacrae rei signum. Sacramenta conferunt gratiam.

Graz, Univ. 872 f. 112—114, 114—163: Notabilia e II et IV sent.

1587 Si enumerationi executionis ordo. 964

1588 Si habes brachium sicut Deus. 1638

1589 Si peccaverit in te frater tuus.

Stephan Langton, quaest. theol.

Cambridge, S. Johns 57 f. 171.

1590 Si pluralitas vel distinctio attributorum. 466

1591 Si primaria causalitas respectu omnium causabilium. 1231

1592 Si Verbum mediante anima. 1296

1593 Sol refulsit qui prius erat in nubilo etc. 2 Maccab. 1 cap. et legitur in decurrentis Dominicae matutinali officio. — Quoniam in medio laqueorum positi sumus, facile a coelesti desiderio refrigescimus. — In quibus verbis circa materiam quattuor librorum sententiarum quattuor innuuntur. Primo tangitur splendor superni luminis indeficicus . . . Secundo innuitur decor visibilium et invisibilium creaturarum . . . tertio amor et immutabilitas redemptoris nostri . . . quarto vigor verus sacramentorum ecclesiasticorum.

Leipzig, Univ. 418 f. 151—153: Anon. Princ. in sent.

1594 Solummodo hoc inveni, quod Deus fecit. 1176

1594,1 Speculare Sion, thalamum quoque mentis adorna.

I Est summi natura boni super omnia simplex.

II Afflatus bonitate Dei Moyses docet ipsum temporis initio coelum terramque creasse.

III Factus homo vivens sustollitur in paradysum.

IV Alligato appropians peccati vulnera Christus sacramentorum cum nobis dat medicinam.

V Qui septem non participantur pneumatismis almi.

VI Ut mala qui faciunt mihi confundantur iniqui.

VII Iudicium tibi cantabo.

Leipzig, Univ. 457 f. 1—36: Ancn. I—VII, metrice; vgl. 1103.

1595 Speculatio summi boni speculatio Dei est. 1113

1596 Speculum sine macula Dei maiestatis Sap. 7. — Cum sacra Scriptura.

Lambeth 116 f. 98—102: Anon. Princ.

1597 Spiritus eius ornavit coelos. 839

1598 Princ. I Spiritus est in hominibus et inspiratio omnipotentis dat intelligentiam. Exarata originaliter Job. 32 cap. Assumpta



ergo ex divina. — Ut iuxta Apostoli maximi theologorum doctrinam . . . omnia in hoc actu honeste et secundum debitum. — Aggredior dehinc cum Dei adiutorio secundum huius actus [disputiert mit Jodocus de Kalw]. — Utrum in sacra theologia a Spiritu Sancto inspirata, in homine exemplata et per Verbum incarnatum expressata nobis exhibeatur salus ac demum perfecta sanitatis intelligentia.

I Spiritus est in hominibus etc. Quaestio prohemialis a principio mota fuit ista: Utrum in sacra theologia etc. Et quia singulae partes huius quaestionis singulos ut dictum est respiciunt libros sententiarum, idcirco circa primi libri initium ex prima quaestionis particula talis quaestio superius fuerat mota, scil.: Utrum sacra Scriptura sit a Spiritu sancto inspirata.

I d. 2: Utrum in unitate divinae essentiae sit invenire diversitatem attributorum. Videtur quod non. Illud enim est maxime unum.

Stams 52: Anon. I [Vorderblatt: auctore Bernhardo Welsch v. Nördlingen, in Heidelberg; [Welsch war 5. 5. 1484 — 29. 11. 1501 Abt von Stams.]

1599 Spiritus vitae erat in rotis. 971

1600 Statuit columnas duas in porticu templi. 3 Reg. 7. — Hugo de s. Victore loquens de studio s. Scripturae.

Expl.: divina iuvante gratia venire mereamur ad ultimum et felicem statum.

Bologna, Coll. Hisp. 51 f. 72—76: Bonaventura, principium in theologia.

1601 Statuit Moyses terminos. 1012

1602 Statuit Moyses terminos iuxta montem Domini ne ascenderet populus ad videndum Dominum.

clm 22288: Anon. Glossae I—IV; cf Weisweiler, Geisteswelt d. Mittelalters, 360—400; Martin, Rech. Th. anc. méd. 3 (1931) 54 ff.

1603 Princ. I Stetit ante me in veste candida. Act. 12 — ut ex sacrae.

— Utrum candida christianae religionis professio sit a qualibet perceptiva potentia rationaliter imitanda (gehalten Paris 28. Sept. 1378).

Princ. II: Stetit ante me etc. — Ut in primo. — Utrum candida lucis aeternae simplicitas sit secundum varias rationes intrinsecas creaturarum omnium causaliter effectiva.

Princ. III: Stetit ante me etc. — Ut in primo. — Utrum candida redemptoris humanitas fuerit ex unione hypostatica ad Verbum immensum beatifice quietata.

Princ. IV: Stetit ante me etc. — Ut in primo. — Utrum candida beatorum societas in finali gloria aequaliter obiectum beatificum speculetur.

Erfurt 2<sup>o</sup> 94 f. 204—226: Petrus de Candia Princ. in I—IV.

I Circa prologum in quo communiter quaerunt doctores de habitu per studium theologicum acquisito, quaero istam quaestionem: Utrum intellectus viatoris per exercitium theologicum acquirat evidentem notitiam de credibilibus revelatis.

f. 175<sup>v</sup>: Petrus de Candia, reportata von frater Leopold de Austria.

II Memoriam fecit mirabilium suorum misericors et miserator Dominus. Tria sunt praeconia ex quibus.



III Circa initium tertii libri in quo communiter quaerunt doctores de incarnatione quaero istam quaestionem.

— Utrum ineffabile Dei Verbum naturam passibilem sumpserit. Geschrieben 1386.

IV Circa materiam quarti libri sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum eucharistia sit sacramentum ex institutione divina.

Melk (257) 539: Petrus de Candia, reportala I—IV.

I Circa prologum in quo communiter etc.

Expl.: apparet quid dicendum est ad istam rationem.

II Circa materiam secundi sententiarum in quo communiter quaerunt doctores de magnitudine divinae potentiae secundum rationem causaliter effectivam, quaero istam quaestionem: Utrum immensitas divinae potentiae ad plura se valeat extendere causaliter effective quam limitata intellectualis substantia possit capere cognitive.

Expl.: contrarium suae naturae corruptivum.

III Circa materiam tertii in quo doctores communiter quaerunt de mysterio incarnationis quaero istam quaestionem: Utrum ineffabile Dei Verbum naturam passibilem de Virgine sumpserit propter liberationem humani generis a diabolica potestate.

Expl.: visionis et perpetuae fruitionis.

IV Circa materiam quarti sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum Eucharistia sit sacramentum ex institutione divina corpus et sanguinem Christi significans veraciter sub speciebus panis et vini realiter contineri.

Expl.: aliter verificari — beatissimae Trinitatis — ex speciali privilegio deferentis.

Erfurt CA 2<sup>o</sup> 106 f. 1—247: Petrus de Candia I—IV, Lectura 1380; Erfurt C A 2<sup>o</sup> 94 f. 1—203: Petrus de Candia I—IV. 1380. [Inc. II fehlt, da f. 93—99 herausgeschnitten]; Lüneburg, Theol. Fol. 43: Petrus de Candia I—IV [Inc.: Circa prologum etc.]; clm 8453: I—IV; clm 8881 f. 1—247: I—IV; Vat. lat. 1081: I—IV [Stetit ante etc., geschrieben 1411]; ottob. lat. 916; München, Univ. Fol. 91: I—IV; Eichstätt, Staatsbibl. 717 f. 105—127: Anon. I [d. 1 q. 1: Utrum sola natura universaliter et complete perfecta sit obiectum fruitionis totaliter quietantis]; Göttingen, Theol. 128: I—IV (1380); Basel A II 22; Neapel VII C 26: I; XIV D 5; Rom, Casanat. 1471, Cremona 86; Firenze, Naz. G. 1. 1364: I—II; G. 3. 267: I; A. 5. 1365: I—IV; Milano, Ambros. A 123 sup; Oxford Balliol 64: I—IV; Brüssel 1555: I—IV.

1604 Sub speciali tractatu consequenter.

807

1605 Summa caritas quae Deus est.

779

1606 I Summa divinae paginae in credendis consistit et agendis i. e. in fidei assertionem et in operis confirmationem.

— Cupientes. More scribentium praemittit Magister prohemium.

— Veteris. — Augustinus in libro de doctrina christiana.

Expl.: non ingratus nos exspectat.

II In primo libro de mysterio trinitatis et individuae unitatis tractatum est. Consequenter de creaturis tractabitur. Sed quoniam creaturarum.

III Cum venit. — Cum in primo libro de mysterio sanctae Trinitatis sufficienter sit tractatum. [— In priore libro de hominis lapsu.]



IV Samaritanus. — Tractans Magister in praecedenti libro de his quae fruuntur et utuntur. [— Totale hoc volumen in minora quattuor est distinctum.]

Expl.: ducatum et iter monstrante.

Peter v. Poitiers [?] Glossa super sententias.

Avranches 36 f. 202—250; Bamberg 128 Q. VI. 46 f. 27—58; Barcelona, Arxiu de la Corona de Aragon, Ripoll. 76; London, Brit. Mus. Kings 7 F 13 f. 1—58; Neapel. Naz. VII. C. 14 f. 2—70; Oxford, Balliol 210 f. 168—177: I; Paris, nat. lat 14423 f. 41—119; vgl. Nr. 1552.

1607 Summae bonitatis Dei triplex est effusio. 2449

1608 Summae bonitatis triplex est emanatio. 1445

1609 Summae bonitatis triplex est effusio. 1431

1610 Summa theologiae disciplinae in duobus consistit, in fide et moribus. Expeditis inquisitionibus pertinentibus ad fidem ut de redemptione.

Johannes de Rupella, Summa de articulis fidei.

Wien, Nat. 3940 f. 32—281: Anon. de praeceptis, legibus, gratia et virtutibus [f. 1—31 enthält anepig. quaestiones de incarnatione.]; Brüssel 21865 f. 31—33; Brit. Mus. 22041 f. 397—406; Escorial E 97 IV c 2 f. 1—18; clm 14620 f. 130—134; Rom, Casanat. A V 43; Turin, Univ. I. VI. 13 [verbrannt]; Vat. lat. 4298; vgl. Vat. Palat. lat. 221 f. 62—70.

1611 I Summum bonum Deus est quia incommutabilis est et corrumpi omnino non potest. Creaturae vero bonum sed non summum est.

II Omnis qui secundum Deum sapiens est beatus est.

III Divinae sapientiae subtilitas, sicut interius ut testis.

Isidor v. Sevilla, I—III.

PL 83, 538—738; clm 7452 f. 208—260: I—III; Paris, nat. lat. 18108 f. 79—82; Paris, Mazarine 694 f. 53—57.

1612 Summum bonum quod laesi Deus est. — Pia et fideli. 1113

1613 Sunt enim homines quaestionem sibi ac nobis super creatione angeli nodosae difficultatis necentes iudiciiue Dei occulta scrutari cupientes.

Expl.: defensore defenso reversuri ad explanationis ordinem huic libello ponimus finem.

clm 12666 f. 9—41: Anon. de creatione XII.

1614 Superius de hominis lapsu dictum est. 392

1615 Superiorum auxilio decurso primo. 1098

1615,1 Super primam distinctionem primo quaeritur: Utrum mundus potuit. 257,1

1615,2 Super primum sententiarum primo quaesitum est: Utrum haec sancta doctrina sit scientia.

Vat. lat. 4287 f. 3—29: Anon. Defensio s. Thomae I—II; vgl. Grabmann, Divus Thomas (Frib.) 1924, S. 277.

1616 Super prologo sententiarum quaeruntur quinque.

Gottlieb 355, 34 [Wien, Dominikaner]: Petrus de Palude I/IV.

1617 Super prologum primi sententiarum sunt duo articuli. 1570

1618 Supposito quod a personis divinis. 2385

1619 Supposito quod theologia sit, sicut dicit Augustinus 14 de trinitate, scientia quae est in rebus propter salutem hominis, quaeritur: Quid sit theologia.

II Creationem. — Deum esse creatorem rerum.



III At ubi venit. — Quid est quod dicit Apostolus: At ubi venit.

IV Samaritanus. — Quaeritur quid sit sacramentum. Responsio: Sacramentum est sacrae rei signum. Item aliter: Sacramentum est sacrum secretum.

Graz, Univ. 318 f. 85—149: Anon. I—IV epitome; Basel A IX 9: Anon. I—IV epitome [aus Dominikanerkloster].

1620 Supra primam distinctionem quarti sententiarum sunt tres articuli. 1570

1621 Supra primam distinctionem secundi libri sententiarum sunt tres articuli. 1570

1622 Supra primum librum.

Worcester F 139: Richardus de Bromwych, monachus Wigorniensis, I—IV.

1623 Supra primum librum sententiarum. Prima distinctione quaestione quarta articulo secundo dicit, quod theologia debet nominari. 1623

1623,1 Supra prologum primi sententiarum sunt duo articuli. 1570

1624 Supra secundam distinctionem tertii sententiarum est unus articulus. 1570

1625 Tempus autem plenitudinis dicitur tempus gratiae. 663

1626 Terribiliter magnificatus es. 1078

1627 I Testatur divus pater Augustinus 4 de trinitate c. 15, quod sunt nonnulli, qui potuerunt aciem mentis.

— An cognitio divinae veritatis acquisita in theologia possit haberi per scientias a philosophis adinventas.

— Utrum fruitio sit essentialiter unus actus.

Expl.: dissolvi et esse cum Christo.

II Circa primam distinctionem secundi libri in qua agitur de creaturarum productione in generali, quaero primo: Utrum universitas creaturae habet aliquid necessario esse ex se formaliter, in quo a Deo creante non dependeat

Gerardus de Senis O S A E, I—II.

I. ed. Padua 1598. Neapel VII C 6: I; VII C 8: I; Vat. lat. 959: II; Angelica 551: I; 625: II; 920: II. Berlin, Staatsbibl. Theol. Fol. 35 (Rose 482): I; Oxford, Balliol 55: I; Bordeaux 161. Vgl. nr. 200.

1628 I Theologia est de signis et de rebus, sicut omnis doctrina. Omne autem signum est res aliqua et non convertitur.

II Creationem. — Scriptura Deum esse creatorem initiumque temporis atque omnium creaturarum ostendit dicens: In principio creavit.

III Cum venit. — Tempus plenitudinis dicitur tempus gratiae quod ab adventu salvatoris exordium sumpsit. Filii igitur missio est incarnatio.

IV Quaeritur: Quid sit sacramentum. Respondeo: Sacramentum est sacrae rei signum. Aliter sacramentum est sacrum secretum sicut sacramentum divinitatis. Quae est differentia utriusque?

clm 26870 f. 1—88: Marquardus O. P., lector Argentinensis, I—IV.

1629 Theologia est scientia ducens humanum intellectum lumine fidei.

Basel B. X. 9: Augustinus v. Dacien, Rotulus pugillaris.

1630 Theologia est scientia pro naturato a naturante ad magnum quid edita et dicitur a graeco theos.



Göttweig 261/250 f. 1r—7r: Überschrift: Incipit . . . fratris Jakobi de Sarepta, quam qui intelligit potest loqui de theologia quidquid vult. Vgl. nr. 987.

**1631** Theologia in duas distinguitur partes. 1418

**1632** Tota coelestis philosophia in duobus, scil. bonis moribus et fide consistit. Robert Courçon, Summa.

Cambridge, Gonville and Caius 331; 151 (Extr.); Arras 62; Brügge 247; Paris, nat. lat. 3203; 3258; 3259; 14524; 3497 (fr.); Rouen 656; Troyes 1175; London, Brit. Mus. Kings 9 E 14 f. 5—75; Escorial G. IV. 14.

**1633** Tota Christiana fidei disciplina. 1426

**1634** I Toti operi libri sententiarum praemittit Magister prologum suum, ubi primo ponit causas allicientes eum ad scribendum; secundo ponit utilitates huius operis, ibi: horum etc. — Magister aggrediens intentum quod primo praeeparat sibi.

II Quae ad mysterium. — Quibus verbis refert scriptura.

Oxford, Balliol 196: Anon. I—II [Richard v. Cornwall?]; vgl. Little, Arch. Franc. Hist. 1926, S. 844, Pelster, Scholastik 2 (1927) S. 253, Anm. 1.

**1634,1** Tractaturi de sacramentis videamus: Quid sit sacramentum; quare institutum est; in quibus consistat; quae sit differentia inter sacramenta veteris legis et novae.

London, Brit. Mus. Add. 34807 f. 50—66: Anon. IV Abbrev. [„Petrus Manducator, de sacramentis“].

**1635** Transeamus usque Bethlehem et videamus hoc verbum quod factum est. Lucae 2.

— Origenis homilia prima super Leviticum manifestatur, quod intelligentia verbi divinitus revelati haberi non potest.

— Utrum scientia proprie dicta et a priori possit sub lumine fidei de divina natura communicari.

Neapel VII C 1: Michael de Massa I 1—8; Bologna, Univ. 1084 (2214): I; Firenze, Naz. C. 8. 794: I.

**1636** Transeuntes a creatore. 744

**1637** Transite ad me omnes. — Magister determinat. 719

**1638** I Transite ad me omnes qui concupiscitis me, et a generationibus meis implemini Eccl. 24. — Inter ceteras doctrinas christianae religionis sapientia principalior.

II Quae vidi annuntiabo in sermonibus Domini opera eius Eccl. 42.

— Creaturarum consideratio et philosophis et theologis est communis.

III Si habes brachium sicut Deus et si voce simili tonas.

— Infirmus homo in suae conditionis principio.

IV Medicina omnium in festinatione nebulae. Eccl. 43. Sacramenta novae legis per nebulam designantur.

Hannibaldus ab Hannibaldis I—IV (gedruckt unter den Werken des hl. Thomas).

Carpentras 124 f. 1—125; Mazarine 878; 879; Troyes 427; Padua, S. Antonio 242; 231: III; 232: II; Mailand, Ambros. I. 151 inf.: III—IV [irrig: Landulphus]; Cambridge, Univ. M e II 8: I—IV.

**1639** Transite ad me omnes qui concupiscitis me. — Sicut dictum fuit alias in principio libri primi sententiarum, sacra scriptura generaliter et doctrina Magistri sententiarum specialiter tractat de quadruplici generatione tamquam de materia subiectiva.



Cum venit. — Iste liber tertius sententiarum sic continuatur ad praecedentes. Postquam Magister determinavit in libro primo de summa perfectione Dei, in secundo de mira creatione mundi, in isto tertio de pia reparatione rei i. e. lapsi.

— Quaero primo circa hunc tertium librum unam quaestionem difficilem ceteris primam: Utrum possibilis fuerit unio naturae humanae personae divinae qua unione natura humana dicitur personata personalitate divina. Arguo quod non.

Expl.: dist. 40: onus meum leve, sicut dictum est supra in corpore quaestionis. Cui sit laus etc.

Lüneburg, Theol. Fol. 19 (n. 2): Anon. III.

1640 Transitum a creatore facientes ad creaturas. 871

1641 Transitum facientes a creatore ad creaturam ab angelica. 1401

1642 Transitum facientes a creatore ad creaturas. 662

1643 Tria sunt mihi difficilia. 1078

1644 Tribus primis utcumque Deo perducente sacrae doctrinae fluviiis transmissis. 888

1645 (f. 3) Princ. I: Trinitas supersubstantialis et superdea et superbona nostro assit principio, in quo cum Apostolo clamamus: O Altitudo divitiarum sapientiae.

(f. 6) Utrum sicut Deus alia a se per ideas cognoscit, ita creaturarum perfectiones in eo ab aeterno contentae realiter inter se et ab eius essentia divina distinguantur. — Protestatio fiat in alio principio et maxime propter.

(f. 13) I: Utrum possibile sit intellectui viatoris habere notitiam evidentem de veritatibus theologicis. Intellectus viatoris est qui non habet.

(f. 14) Cupientes. — Divisiones faciles sunt. Quaeruntur quattuor secundum quattuor causarum genera ex quibus necessitas et utilitas librorum sententiarum apparebit.

(f. 17) Tractat Magister in praesenti distinctione in generali de frui et uti, et habet suas partes.

(f. 25) Princ. I: Averroes post quem Boethius in Commento super librum praedicabilium ponit, sex esse necessario praelibanda in principio cuiuslibet scientiae, intentionem, utilitatem, ordinem [anno 1503].

(f. 30) I Cupientes. — Magister Petrus Lombardus in prologo generali et communi quattuor libris duo dicit. Primo ostendit quid ad hoc opus scribendum eum moverit.

(f. 32) Veteris. — Ponit summarium utriusque testamenti. Habet tres partes. Prima ponit divisionem qua quartus a tribus distat [anno 1502].

(f. 91) Princ. II [factum in monte s. Maximini, Pannoniae inferioris de voluntate archiabbatis d. Matthaei anno 1501].

Commendatio Scripturae sacrae praelibanda apparebit in textu. Quae enim Scriptura tot nobis veritates infallibiles tradidit. Non platonica, non aristotelica.

(f. 91v) II: Hoc solum invenio, quod Deus fecit hominem rectum, at ipse se infinitis immiscuit contentionibus.



(f. 92) Magister in primo dixerat de rebus quibus fruendum est, puta trinitate personarum.

— Primo libro tractat Magister de Deo in se.

— Dixit in primo Magister de Deo quantum ad suas perfectiones naturales. In secundo dicit de Deo prout eius perfectio relucet in opere creationis.

— Magister in primo dixit de productionibus ad intra et nominibus exprimentibus veritatem divinam essentiam atque productiones, potentiam, scientiam.

(f. 94v) Creationem. — Agitur de cognitione rerum, prout cognitio de creatore adminiculatur ei. Non potest cognosci conditio nisi cognoscatur principium quod est Deus.

(f. 145) Princ. I in Deuteron: Maiestas rei dicendae . . . non immerito omnia mea concutit viscera.

(f. 179) Princ. III [Univ. Wien, 1498, v. fr. Stephanus, monasterii Ebersperg prof.]. Diliges Dominum Deum tuum ex toto cordo tuo . . . Quare? Sic enim Deus dilexit mundum ut Filium suum unigenitum daret.

(f. 186) Utrum Verbum Dei Patris per quod facta sunt omnia ex sola erga humanum genus dilectione et non propter primi parentis transgressionem carnem seu naturam humanam, in qua naturam redemit humanam et ex cuius passionis virtute omnia ecclesiae sacramenta efficaciam habent, in unionem hypostaticam vel suppositalem assumpsit. Antequam aliquid ad quaestionem iam motam dicam.

(f. 187) Positio Magistri Cristoff ex Gratz mecum concurrentis in libros sententiarum: Utrum coelestis Pater unicus universorum Dominus productor creaturarum per Verbum incarnatum cunctis hominibus bonis ac malis pro eorum labore ordinaverit mercedem aeternam.

— Utrum primaria summi productoris opera sint facta per temporum intervalla.

(f. 199) III: In tertio sententiarum dicit Magister de Deo in quantum eius perfectio relucet in operibus restaurationis. Distinctione prima tractat de persona assumente, et quare filius et non alia persona.

(f. 228) Princ. IV: Divinae bonitatis immensitas, quam caritate indicibili toti generi humano ostendit, patres praestanissimi, Christus in opere recreationis satis abunde in tertio sententiarum libro relucet.

(f. 234) Utrum sicut omnia ecclesiae sacramenta ex Christi passione efficaciam habent, ita corporum resurrectio futura ex eiusdem Christi resurrectione causaliter procedat.

(f. 236) III: Utrum corpus Christi in sacramento contentum, Adam vel Abraham si auctoritatem habuisset, ante incarnationis imitationem conficere potuisset.

(f. 247) IV: Samaritanus ille piissimus spoliatus videns hominem et atrociter sauciatum miserationis affectu compatiens medicinam attulit efficacem. — Utrum creatura possit habere aliquam actionem respectu termini creationis.

clm 5296: Anon. Collectanea I—IV.

1646 Princ. I: Undenam doctrina haec nova. Ista quaestio movetur Marci 1 cap. Quam alias in eiusdem libri principio assumptam



pro themate iterum resumo. — Ego sensu puer et modicus intellectus. — Utrum doctrina Christi nova sit lex perfectissima.

Princ. II: Undenam doctrina etc. — Sicut christiana philosophia profitetur prius quam mundus materialis.

Princ. III: Undenam doctrina etc. — Sicut sacra testatur historia, bonus omnium artifex.

Princ. IV: Undenam doctrina etc. — Sicut divinis testimoniis edocemur, cum ex primorum parentum.

I Circa prologum libri sententiarum formo talem quaestionem: Utrum possibile sit viatorem de veritatibus theologicis habere notitiam evidentem. Arguitur primo quod non.

III Circa tertium sententiarum in quo principaliter agitur de incarnatione Verbi et de donis ac virtutibus Christi, quaeritur: Utrum melius sit animae Christi per unionem realem Verbi incarnari quam per intentionalem alicuius doni creati.

IV Circa quartum sententiarum, in cuius prima et secunda distinctione Magister tractat in generali de sacramentis . . . quaero primo istam quaestionem: Utrum ex lege Christi recepta sit summa perfectio sacramentorum.

Petrus de Alliaco, I, III, IV (Druck); vgl. nr. 1191.

Paris, nat. lat. 3122 A; 3123; 3124; Paris, Maz. 934: I; 935.

**1647** Unguentarius faciet pigmenta. — In quo diligentius. 1176

**1648** Unguentarius faciet pigmenta. In quo diligentius considerato explicatur et commendatur materia quarti libri.

Wien, Schotten 167/197 f. 141—142: Anon. Principium in IV. sent.

**1649** Unguentarius faciet pigmenta. — Per transgressum primorum parentum totum genus humanum est tabe carnalis concupiscentiae corruptum et languidum.

Am Ende: require aliqua de hac materia in floribus Bernhardi libro 8 c. 59.

Bremen, Staatsbibl. a 149 f. 4v: Anon. Prol. in IV.

**1650** Unguentarius faciet pigmenta. — Unguentarius iste Christus. 1012

**1651** Unum vero eorum quae in principali. 1343

**1652** I Unus Deus et Pater omnium qui est super omnes. Ad Eph. 4. — Beatus Bernardus omnia ad unitatem.

— Utrum viator per studium in sacrae scriptura possit de veritatibus theologiae scientificam notitiam habere. Probatur quod non. Quia omnis veritas.

II Unus Deus etc. — Magister Petrus Lombardus.

— Utrum totam rerum universitatem Deus potuerit aeternaliter produxisse.

III Unus Deus etc. — Utrum hominis natura peccatis obnoxia.

— Utrum sit possibile naturam humanam Verbo divino vel alteri personae uniri hypostatice.

IV Unus Deus etc. — Dompnae Deitatis.

— Utrum novae legis sacramenta aliquam creativam efficaciam habeant in collata gratia ipsam susipientibus.

Franciscus Baco O Carm., I—IV.



Paris, nat. lat. 15374; Rom, Arch. Ord. Carm.; Xiberta, De Scriptoribus, S 395—399. (Quaestionenverzeichnis).

**1653** Unus est creator qui initium. 2437

**1654** Ut alias superius circa. 1016

**1654,1** Ut aliquid de malo dicamus. 1445

**1655** I Ut clerici ex studio sacrae scripturae fiant boni et beati, et ut quia pauperes libros maiores sacrae scripturae.

— Primo igitur dubitatur: An notitia sacrae scripturae sit habitus practicus vel speculativus.

Expl.: oportet nos inspicere finem.

II Consequenti loco prosequendo ordinem doctrinae determinandum est, quomodo creatura per creatorem incepit esse.

Expl.: oboedientia est praelaturae et non personae.

III Circa materiam tertii libri sententiarum sciendum, quod inter materiam traditam in libris sententiarum regularis est ordo.

— Circa quod dubitatur: Quare Filius et non Pater incarnatus fuit et solus hominem assumpsit.

Expl.: relinquuntur punienda.

IV Notandum, quod sacramentum post culpam fuit institutum sic, quod si homo in statu innocentiae perstetisset, remissione culpae non indiguisset.

— Circa quod primo quaeritur: Quid sit sacramentum. Respondetur Quod variae sunt definitiones eius.

Expl.: beatorum gloriam in coelis.

clm 6107 f. 1—85: I—IV; St. Paul i. L., 27—2—15: I—IV [I Quaeritur pro primo circa notata; II In praesenti loco etc.; III Inter materiam traditam in libris etc.; IV Sacramentum post culpam fuit etc.]; Wolfenbüttel, Helmst. 384: Anon. I—IV [Inc. I: Circa notata sententiarum quaeritur primo: Utrum notitia etc. Inc. IV: Incipit quartus liber punctorum . . . sic: Sacramentum post culpam etc.]; Trier 945/907; 894/731; 935; 283/732: [Inc. I: Ut clerici ex studio sacrae scripturae fiant boni et beati et ut pauperes qui maiores libros. Inc. II: In praesenti proposito sequendo ordinem etc. Inc. III: Inter materiam etc. Inc. IV: Sacramentum post culpam etc. = Hermanus de Grevenstein I—IV. Göttingen a. 1441]; clm 18355 f. 85—169: Anon. I—IV [I: Ut clerici; IV: Circa materiam quarti sententiarum notandum, quod sacramentum post culpam. Expl.: magis ad poenam vident beatorum gloriam in coelis]. Magdeburg, Stadtbibl. XII. 19. 6. f. 1—141: Anon. I—IV [I: Circa notata sententiarum quaeritur: An notitia etc.; Expl.: inspicere finem; II: Incipit liber secundus sententiarum sic: In praesenti libro prosequendo ordinem doctrinae et doctorum determinandum etc.; III: Inter materiam traditam etc.; IV: Incipit quartus liber punctorum sententiarum et hoc sit: Sacramentum post culpam fuit institutum sic etc.; Expl.: beatorum gloriam in coelis].

**1656** Ut illi qui sequentia legent.

Gottlieb 357, 35; 355, 11 [Wien, Dominikaner]. Petrus de Ceffona O. Cist., I, II, IV. Vgl. Troyes 930: Petrus de Ceffona, Princ. III—IV.

**1657** Utinam appenderentur peccata. 462

**1657,1** Ut mala qui faciunt mihi. 1594,1

**1658** Ut moris est circa principium sententiarum. 975

**1659** Utrum ab increato esse per creationem fuerit possibile ab aeterno mundum processisse. 767

**1660** Utrum absolute loquendo Deus possit aliquid creare. 177

**1661** Utrum absque sacramentorum gratia viator possit ad meritum proficere ex voluntate sua libera. 767



- 1662 Utrum a creatore Deo potuerit esse multitudo rerum. 886  
 1663 Utrum a creatore Deo potuerit esse rerum multitudo. 816  
 1664 Utrum actualis intelligentia luminis naturalis. 327  
 1665 Utrum actus bonus voluntatis interior electivus et imperativus sit magis bonus et magis meritorius ceteris paribus cum actu exteriori electo et cetera quam sine tali.

Vat. lat. 986 f. 121—133: Anon. II.

- 1666 Utrum actus creativus in re creata supponat distinctionem realem. 1001  
 1667 Utrum actus fruendi et utendi differant realiter. 352  
 1668 Utrum actus fruitionis sit essentialiter et formaliter liber. 971  
 1669 Utrum actus incarnationis fuerit possibilis. 1072  
 1670 Utrum actus volendi et nolendi differant specie. 21  
 1670,1 Utrum actus voluntatis possit esse subito productus a voluntate. 1287,1  
 1671 Utrum ad actum fruitionis beatificae requiratur comprehensio obiecti trinitatis deificae. Henricus Hager, I—IV.

Münster 201 (218): I—IV; 181 (175): I—IV.

- 1672 I Utrum ad habendam supernaturalem cognitionem de Deo necessario requiratur aliquod altius lumen lumine naturali. Quod sic. Illa cognitio est supernaturalis.

Expl.: sed taliter ponitur generari ex nostris actibus, ergo.

II Quaeritur: Utrum philosophi non solum negabant creationem sed negabant omnia dependere a Deo in esse sicut a causa efficiente. Quod sic. 2 Metaph. 4 et Commentator expresse.

Expl.: et accidens metaphysicae.

III Utrum possibilitas unionis naturae humanae ad Verbum possit probabiliter declarari. Quod non. Quia inter extrema in infinitum.

Expl.: gratiam pro gratia.

IV Circa prologum quarti sententiarum quaero primo: Utrum ex scripturis veteris testamenti et sensibus earundem scripturarum certum sit Christum iam venisse. Quia iudaei in hac materia errant. [Quaestiones canonicae.]

Expl.: sex conclusiones hic praecedentes dist. 48, 49 et 50.

Joh. Baconthorp O. Carm., I—IV.

London, Brit. Mus., Royal II. C. VI: I—III; II. B. XII: IV [autogr.]; 9. C. VII: IV [quaest. can.; quaest. spec. 22]; Paris, Mazarine 900: IV [quaest. can.]; Wien, Nat. 1530: IV [quaest. can.]; St. Gallen, 291 f. 75—98: Excerpta ex prologo IV; Erfurt, Amplon. Fol. 120 f. 26—34 [Extr.]; Cambridge, Corpus Christi 103 f. 117 [Extr.]; Edd. Paris 1484: I [verschieden von Hss]; Paris 1484: III [verschieden von Hss.]; Paris 1485: IV Canon; Mailand 1510: I—III, IV Canon; Venedig 1526: I—III, IV Canon; Cremona 1618; Madrid 1754; vgl. Xiberta, De Scriptoribus S. 177—183; clm 3549 f. 67—82: Anon: IV 1—6; [Circa prologum quarti sententiarum quaero: Utrum ex Scripturis veteris testamenti et sensibus earundem scripturarum certum sit, Christum iam venisse. Quia iudei in hac materia errant — Utrum iudaei debeant credere praedicationi apostolorum secundum prophetias veteris legis. q. 6: Utrum bonus christianus poterit ex praecedentibus quaestionibus hic sufficienter confutare antichristum venturum].



**1673** Utrum ad humanum genus redimendum decuit incarnari solum Dei Filium. 2043

**1674** Utrum ad laudandum Deum meritorie in hac vita sit necessaria notitia quae sit certa et evidens coelestium.

— Utrum notitia evidens et inevidens compatiantur se in eodem vel respectu eiusdem.

— Utrum solo Deo sit fruendum et omni alio a Deo sit utendum. — Utrum voluntas necessario fruatur fine ultimo apprehenso.

Vat. lat. 829 f. 149—200: Anon. I.

**1675** Utrum ad maiorem evidentiam praesentis negotii primo quis habeat docere. 1557

**1676** Utrum ad plenam certitudinem viatori possibilem cuiuslibet veritatis theologicae possit aliquis pertingere hic in via absque hoc quod ista certitudo sibi specialiter inspiretur. Quod sic videtur. Nam omnem certitudinem.

Lüneburg, Theol. Fol. 14: Anon. I, d. 1—12.

**1677** Utrum ad redimendum genus humanum decuerit incarnari solum Dei filium. 450

**1678** Utrum ad redimendum genus humanum decuerit incarnari solum Dei filium. Et arguitur primo quod non. Dei filius non est incarnatus pro redemptione humani generis; igitur. Assumptum probatur: Quia si natura humana in statu innocentiae permansisset.

Wien, Nat. 4439 f. 114—251: Anon. III [f. 1—112 enthält Anon. II, Anepigr. Beginn: Circa distinctionem tertiam et quattuor sequentes quaeritur: Utrum angelus in primordio suae creationis meruerit praemium beatificae confirmationis. Aus dem Vermächtnis des Georgius de Horw.].

**1679** Utrum ad salutem necessaria sit aliqua doctrina. 691

**1680** Utrum aeternae sapientiae fluvius quo genitor aeternus cuncta produxit in esse. 888

**1681** Utrum aevum potuit semper fuisse cum aeternitate. 1819

**1682** Utrum agens necessario nihil involuntarie possit Christum offendere.

Letzte Frage: Utrum omne peccatum sit malum.

clm 22023 f. 1—17: Rodington, quaestiones.

**1683** Utrum aliqua creata aut creabilis natura sit vel esse possit operantis gratiae viatori ad salutem necessariae et culpabilis creaturae iustificativae principalis et effectiva causa. 2190

**1684** Utrum aliqua creatura possit creare characterem vel gratiam vel aliquam creaturam. 1008

**1684,1** Utrum aliqua creatura possit in effectum sacramenti praecise producibilem per creaturam. 1008

**1685** Utrum aliqua creatura possit in effectum sacramentorum praecise productibilem per creationem. 1008

**1686** Utrum aliqua creatura potuerit esse ab aeterno. 274

**1687** Utrum aliqua notitia evidens de veritatibus theologiae sit possibilis viatori. 841

**1688** Utrum aliqua pura creatura eos qui sub lege perierant potuit redemisse. 15



- 1689 Utrum aliquid creatum potuit fuisse ab aeterno. 1266  
 1689,1 Utrum aliquid per creationem exiverit in esse. 1162  
 1690 Utrum aliquid possit plus diligere quam cognosci.

Wilhering 85: Anon. Quodlibeta 1—32 [2: Utrum missa dicta pro pluribus tantum valeat quantum valet cuilibet una sola; 31: Utrum melius regatur ecclesia per iuristam quam theologum; 32: Utrum naturalis ratio dictet magis diligere Deum quam seipsum].

- 1691 Utrum aliquis homo sit assumptus. 1401  
 1692 Utrum aliquis necessario vel involuntarie possit offendere Christum. 1242  
 1693 Utrum aliquis possit acceptari ad vitam aeternam sine gratia. 975  
 1694 Utrum aliquis possit venire ad tantum meritum quod non possit ulterius. 1167  
 1695 Utrum aliquod bonum creatum possit esse obiectum ordinatae fruitionis. 352  
 1696 Utrum aliquod ens creatum possit esse obiectum fruitionis ordinatae. 352  
 1697 Utrum aliquod ens limitatum obiectum fruitionis possit esse ordinatum. 671  
 1698 Utrum aliquod sit peccatum tam grande quod proportionetur vel excedat misericordiam divinam. 819  
 1699 Utrum angeli beati in merito proficiant. 1246  
 1700 Utrum angeli in merito proficiant. 1246  
 1701 Utrum angeli sint compositi ex corpore et anima. 160  
 1702 Utrum angelus in primo instanti creationis suae fuerit malus actu propriae voluntatis. 1243  
 1703 Utrum angelus in primordio suae creationis meruerit praemium beneficii confirmationis. 2373  
 1704 Utrum angelus possit assumere naturam humanam in eius personalitatem. 357  
 1705 Utrum anima Christi habeat aequalem sapientiam Deo. 1167  
 1706 Utrum anima Christi habeat aequalem sapientiam Deo. 1008  
 1707 Utrum anima Christi habeat vel habuerit scientiam aequalem cum Deo. 1008  
 1707,1 Utrum anima Christi habuerit et habeat sapientiam aequalem Deo. 1008  
 1708 Utrum anima Christi omnia cognoscat quae Deus cognoscit. 1903  
 1709 Utrum animae unitae Verbo fuerit communicata. 1869  
 1710 I Utrum anima humana dono gratiae debite informata ad aliquam perfectionem non habitam transmutetur per studium scripturarum. Quod non. Primo: Quod non.

II Utrum omnis natura realiter distincta a Deo sit ab eodem effective producta de nihilo. Quod non: quia commune.

III Utrum gratia quam Christus moriendo meruit humano generi sit causa meriti in voluntate existentis in statu merendi.



IV Utrum sacramenta novae legis habeant aliquam efficaciam ad transmutationem creaturarum.

Erfurt CA 2<sup>o</sup> 180 f. 1—101: Anon. I—IV.

1711 Utrum anima humana singulas potentias animae ad actus suos nata sit movere.

clm 19,602 f. 10—11: Tittmaning, quaestio.

1712 Utrum anima prolis traducatur ab anima parentis vel a Deo immediate creetur. 1301

1712,1 Utrum a prima sola causa causaliter efectiva. 2530

1713 Utrum Aristoteles eiusque Commentator Averroes senserint omnia alia entia a primo esse facta. 328

1714 Utrum assumptio naturae humanae a supposito Verbi fuerit possibilis. 21

1715 Utrum a supremo gradu entis simpliciter tota latitudo entis imaginata quam terminat sit derivabilis contingenter. 37

1716 Utrum auctoritas a peccatis absolvendi in omnibus sacerdotibus sit aequalis. 2013

1717 Utrum a viatore naturali industria, concurrente solum Dei generali influentia, possit de aliquo certitudinaliter acquiri notitia scientifica. 860

1718 Utrum baptismus rite susceptus conferat baptizato gratiam. 951

1719 Utrum baptismus rite susceptus conferat baptizato gratiam. 951

1720 Utrum b. Virgo Maria concurrente unione hypostatica sit verifica mater Dei et hominis Jesu Christi. 175

1721 Utrum beatitudo consistat in bonis corporis. 1241

1722 Utrum beatificatis spiritibus futura revelata. 1869

1723 Utrum beatus frui possit essentia praescindendo eam conceptibiliter a personis. 971

1724 Utrum beatus frui possit essentia praescindendo eam conceptibiliter a personis. 971

1724,1 Utrum beatus Petrus per suae visionis. 2530

1725 Utrum beatus possit frui essentia divina eam praescindendo conceptibiliter a personis. 689

1726 Utrum candida beatorum societas in finali gloria aequaliter obiectum beatificum speculetur. 1603

1727 Utrum candida christianae religionis professio sit a qualibet perceptiva potentia rationaliter imitanda. 1603

1728 Utrum candida lucis aeternae simplicitas sit secundum varias rationes intrinsecas creaturarum omnium causaliter efectiva. 1603

1729 Utrum candida redemptoris humanitas fuerit ex unione hypostatica ad Verbum immensum beatifice quietata. 1603

1730 I Utrum caput divinum sacrae theologicae scientiae sit subiectum adaequatum. Et arguitur quod non. Primo: Theologia non est scientia.

Expl.: bonam habuit voluntatem.

Bamberg, Theol. 77 (Q III 36): Walterus O Carm. I; vgl. Xiberta, De Script. S. 462—465.



**1730,1** Utrum caritas habeat aliquam causalitatem respectu actus meritorii. 338

**1731** Utrum caritas possit augeri.

Worcester Q 71: Anon. Extrakt aus Fitzralph [letzte Frage: Utrum Deus sit praescius omnium futurorum.]

**1732** Utrum caritas qua voluntas creaturae rationalis informatur per peccatum quodlibet prorsus auferatur.

— Utrum unaquaeque intellectualis creatura sit absque quocumque . . . voluntate antecedente certitudinaliter praedestinata vel reprobata [mit Schema].

— Utrum latitudo cuiuslibet culpaе imaginabilis sit mensuranda penes discessum voluntatis a regula summae rectitudinis.

Heiligenkreuz 216 f. 1—18: Anon. quaest. quodl.

**1732,1** Utrum causabile antequam causetur in actu, habeat verum esse reale a causa sua. 669,1

**1732,2** Utrum causalitas creaturae praesupponit in priori originis processionem personarum in divinis. 257,2

**1733** Utrum causalitas primaria respectu omnium creabilium de necessitate sit in tribus personis. 351

**1734** Utrum causalitate ultimi finis possit probari Deum esse causam efficientem. 2014

**1735** Utrum Christo vero Dei et hominis filio fuerit secundum animam collata gratia habitualis maxima possibilis et immensa. 83

**1735,1** Utrum Christum fontem sapientiae corporaliter incarnatum. 2023,1

**1736** Utrum Christus Dei filius pro humani generis redemptione sit incarnatus. 301

**1737** Utrum Christus Dei filius in fine mundi reparatum dotabit hominem in corpore et anima condigna praemiatione. 845

**1738** Utrum Christus filius in humana natura absconditus fuerit ab instanti suae conceptionis infinitae caritatis dono et omni scientiae largitudine decoratus. 845

**1739** Utrum Christus Dei Filius pro humani generis redemptione sit incarnatus. 332

**1740** Utrum Christus Dominus congrue fuerit incarnatus. 254

**1741** Utrum Christus Dominus congruo tempore fuerit incarnatus. Et primo videtur. 617

**1742** Utrum Christus Dominus tempore congruo fuerit incarnatus. Et arguitur. 254

**1743** Utrum Christus potuerit incarnari sive. 614

**1744** Utrum Christus primo et immediate assumpsit totam nostram humanitatem. 2184

**1745** Utrum circumcisio contulerit aliquam gratiam quae contra originale peccatum habuit efficaciam. 1123

**1746** [IV d. 29:] Utrum coactio vel error circa consensum impediant matrimonium. Arguitur quod non, primo quia consensus est actus liber.

Wien, Nat. 4909 f. 1—152: Anon. IV 26—50 [Incipit d. 26 fehlt].



- 1747 Utrum coelestis Pater unicus universorum Dominus . . . ordinaverit mercedem aeternam. 1645
- 1748 Utrum cognitio sensitiva naturaliter causari vel conservari possit sine obiecto. 2440
- 1749 Utrum cognitio supernaturalis necessaria viatori tradita sit sufficienter in sacra scriptura. 669
- 1750 Utrum cognitio veritatis theologicae sit universa magis per fidem quam per rationem acquisibilis. Quod non. Quia haec est veritas theologica: Deus est principium omnium productibilium. 669
- Vat. lat. 1112 f. 22—45: Hubertus de Colonia, I.
- 1751 Utrum commensuratio praemii ad meritum et poenae ad peccatum per studium theologiae ex scriptura sicut potest cognosci, sit iuste a Deo ordinata. 1246
- 1752 Utrum complexum possit formari in theologia. 352
- 1753 Utrum congruum fuit Deum incarnari. 971
- 1754 Utrum congruum fuerit Filium Dei incarnari. 1217
- 1755 Utrum contradictoria quae sunt termini creationis possint competere eidem in eodem instanti temporis secundum idem. 899
- 1756 Utrum conveniens fuerit Christum incarnari. 1335
- 1757 Utrum conveniens fuit Deum incarnari. Videtur quod non. 1227
- 1758 Utrum corpus Christi in sacramento contentum . . . ante incarnationis imitationem conficere potuisset. 1645
- 1759 Utrum creare sit solius Dei. Et videtur quod non. 1217
- 1760 Utrum creare sit solius Dei. Et videtur quod non. 174
- 1761 Utrum creatio actio et creatio passio sint in eodem formaliter. 1164
- 1762 Utrum creatio actio qua Deus denominatur formaliter creans differat a creatore ex natura rei. 1181
- 1763 Utrum creatio actio qua Deus dicitur formaliter creans, differat ex natura rei a creatore. 338
- 1764 Utrum creatio actio sit de Deo. 207
- 1765 Utrum creatio activa qua Deus denominatur formaliter creans. 338
- 1766 Utrum creatio activa qua Deus produxit creaturam, sit aliqua res distincta ab ipso divino veile. 476
- 1767 Utrum creatio cuiuscumque creaturae possit esse ab aeterno. 1251
- 1768 Utrum creatio esse possit. Respondetur sic. 1292
- 1769 Utrum creatio passio differt a creatura. 2414
- 1770 Utrum creatio passiva distinguatur realiter a creatura. 352
- 1771 Utrum creatio sit demonstrabilis de Deo. 21
- 1772 Utrum creatio sit de nihilo factio. 4
- 1773 Utrum creatio sit possibilis. Et arguitur primo quod non, qui ex nihilo. 248
- 1773,1 Utrum creatio sit possibilis et Deo et creaturae. 216
- 1774 Utrum creatio sit possibilis. Quod non, arguitur. 1356
- 1775 Utrum creatio sit possibilis. Quod non. 2104



**1776** Utrum creatio sit possibilis. Quod non. Impossibile est aliquid fieri ex nihilo. Igitur. Antecedens patet; quia in hoc omnes philosophantes concordant, ut patet 1 physicorum textu commenti 71, ubi commentator hoc probat ex isto fundamento quod impossibile est quod agens producat effectum nisi transmutando materiam.

Klosterneuburg 301 f. 1—142; Nicolaus de Dinkelsbühl II.

**1777** Utrum creatio sit possibilis subiective et obiective. 21

**1778** Utrum creator generis humani iuste gubernet genus humanum. 951

**1778,1** Utrum creatura aliqua possit creare gratiam vel aliquam creaturam. 1008

**1779** Utrum creaturae rationales meritorie serviendo Deo proficiant ad augmentum gratiae sine omni novo addito gratiae praecedentis. 1008

**1780** Utrum creaturae sint in continuo fieri vel sint in facto esse. 719

**1781** Utrum creatura habeat.

Bernard v. Auvergne, contra Godefridum de Fontibus.

Florenz, Naz. II. II. 182 f. 313—418; Vat. Borgh. 298 f. 1—153; Vat. lat. 772 f. 63 (quodl. IV, 22); Barcelona, Arxiu de la Corona de Aragon, San Cucufate 54 f. 19—26 (Extr.).

**1781,1** Utrum creatura possit habere aliquam actionem respectu termini creationis. 1497,2 1645

**1782** Utrum creatura potuerit esse ab aeterno. 2359

**1783** Utrum creatura rationalis meritorie Deo serviendo proficiat ad augmentum gratiae sine omni novo addito praecedenti. 1008

**1784** Utrum creatura rationalis sic ascendere possit. 256

**1785** Utrum cuiuslibet entis possibilis ab aeterno Deus fuerit causa. 2093

**1786** Utrum cuiuslibet rei causabilis per actionem causalitatis divinae... actuetur in esse. 344

**1787** Utrum cum omni sacramento debito modo suscepto recipienti sacramentum informans gratia conferatur.

Oxford, Oriel 15: Holcoth IV.

**1788** Utrum cum summa simplicitate divina possit stare non identitas ex natura rei rationum formalium. 1251

**1789** Utrum cum summa simplicitate subiecti theologiae possit stare aliqua non identitas ex natura rei rationum formalium. 352

**1790** Utrum cum unitate et simplicitate Dei et divinae essentiae stet pluralitas et distinctio personarum. 254

**1791** Utrum cum unitate et simplicitate divinae essentiae stet pluralitas et realis distinctio divinarum personarum. 1233

**1791,1** Utrum cum unitate et simplicitate essentiae divinae stet pluralitas et realis distinctio divinarum personarum. 684

**1792** Utrum dari possit a Deo lumen aliquod viatori, cuius virtute theologiae veritates scientificè cognoscantur. 971

**1793** Utrum de credibilibus revelatis possit aliquis habere scientiam proprie dictam. 757



- 1794 Utrum decuerit esse aliqua sacramenta in nova lege. 1001  
 1795 Utrum de Deo possit communicari aliqua notitia viatori  
 pro statu viae. 899  
 1796 Utrum de divina essentia . . . possit a viatore haberi  
 scientia proprie dicta intuitiva vel abstractiva. 180  
 1797 Utrum de ente communiter accepto. 894  
 1798 Utrum de fidei obiecto actu et essentia. 19  
 1799 Utrum definitio qua definitur sacramentum, scil. sacra-  
 mentum est sacrae rei signum, sit sufficiens. Respondetur, quod sacra-  
 mentum secundum proprietatem vocabuli videtur importare sacramentum  
 active, ut dicatur sacramentum quo aliquid sacrat.

clm 3047 f. 1—14: Anon. IV.

- 1800 Utrum definitio sacramenti a Magistro convenienter  
 assignetur. 839  
 1801 Utrum definitio sacramenti in qua dicitur: sacramentum  
 est sacrae rei signum, sit bona. 1537  
 1802 Utrum definitio sacramenti sit bona qua dicitur. 1160  
 1803 Utrum de humanorum actuum tamquam de subiecto  
 primo possit haberi aliqua scientia proprie dicta. 1364  
 1804 I Utrum Dei et purissimae Virginis Mariae filius qualibet  
 dignitate simpliciter perfectionis formaliter sit immensus.

II Utrum unio suppositalis omnium essentialium perfectionum uni-  
 tarum sit mutua necessaria communicatio formalis.

III Utrum temporalium rerum hominem ditantium voluntaria ab-  
 dicatio sit paupertatis meritoriae totalis et praecipua perfectiva ratio.

IV Utrum summae libertatis ingenita prima intellectiva ac volitiva  
 eodem modo praecise quo unicum Verbum suum principiat ad intra,  
 pluritatem rerum producat ad extra.

V Utrum alicuius legis ritus legi Christi vel veteri contrarius populo  
 christiano possit esse licite datus et meritorie observatus.

VI Utrum viatoris puri naturali praecise lumine sit efficaciter proba-  
 bile, omne datum [ms: Deum] optimum et perfectum donum [ms: datum]  
 a Patre aeterno et invisibili [ms: invisibile] libere effective effluere.

VII Utrum Verbum increatum Patri immenso adaequatum non  
 producere infinitum et immensum personalem dilectionem formalem in  
 se claudit contradictionem.

VIII Utrum creatura intellectualis videns Verbum immensae deitatis  
 facialiter eodem actu videat omnia quae in ipso sunt repraesentata  
 exemplariter.

IX Utrum sicut in omni voluntatis creatae culpabili deficere Deus  
 offenditur et lex aeterna transgreditur, sic poena condigna contrahitur.

X Utrum placita redemptio generis humani exigat omnino immensam  
 caritatem.

clm 26.711 f. 214—301: Johannes de Basilea OSAE, Quaestiones decem.

- 1805 Utrum Dei Filius in temporis plenitudine assumpserit huma-  
 nitatem in suppositi unitatem propter humani generis redemptionem.



- 1806 Utrum Dei Filius in temporis plenitudine assumpserit humanitatem in suppositi unitatem propter humani generis redemptionem. 326
- 1807 Utrum Dei velle omnem bonum effectum uniformi efficacia producat. 851
- 1808 Utrum delectatio sit perfectior dilectione. 841
- 1809 Utrum delectatio sit perfectior dilectione. 860, 802
- 1810 Utrum de lege nova sint tantum septem sacramenta. 1873
- 1811 Utrum demonstrari possit necessitas cognitionis supernaturalis in via. 1308
- 1812 Utrum de obiecto theologico per theologicum discursum notitia proprie scientifica acquiratur. 328
- 1813 Utrum Deo frui sit summa merces cuiuslibet creaturae beatae. 1010
- 1814 Utrum de omnibus in Scriptura revelatis possit viator pro statu viae per quamcumque potentiam scientiam proprie dictam habere.
- Kassel, Theol. Fol. 91 f. 1—42: Anon. I.
- 1815 Utrum Deo sit fruendum. Arguitur quod non. 209
- 1816 Utrum Deo sit fruendum. Et arguitur quod non, quia Deus non potest intelligi a nobis. 248
- 1816,1 Utrum Deo sit fruendum. Et arguitur quod non. Quia Deus non potest intelligi. 105
- 1817 Utrum Deo sit fruendum. Videtur primo. 248
- 1818 Utrum de subiecto theologiae possit in hac vita haberi scientia abstractiva. 352
- 1819 I q. 1: Utrum Deum esse sit per se notum animae humanae tamquam communis animi conceptio. Videtur quod sic, quia dicit Anselmus.
- q. 9: Utrum caritas sit idem realiter quod gratia.
- Expl.: gratia elevat animam.
- II q. 1: Utrum aevum potuit semper fuisse cum aeternitate ita quod non habeat initium. Arguitur quod sic. Effectus productus a causa.
- q. 23: Utrum intellectus noster cognoscat substantias materiales per proprias species ipsarum vel per species suorum accidentium.
- q. 24: Utrum in intellectu possint esse plures intellectiones simul. Probatur primo ex parte intellectus [f. 70<sup>r</sup>: Thomas Anglicus contra Durandum; endet f. 71<sup>v</sup>].
- q. 50: Utrum hoc nomen substantia prout est nomen generis generatim dicatur univoce de Deo et substantiis creatis. Et hoc est quaerere: Utrum Deus sit in praedicamento substantiae.
- Expl.: Excepto solo Deo simplicissimo, cui sit honor etc.
- Erfurt CA 2<sup>o</sup> 369 f. 1—92: Anon. Quaestiones.
- 1820 Utrum Deum incarnari sit possibile. 1290
- 1821 Utrum Deum incarnari sit possibile. 839
- 1822 Utrum Deus ab aeterno aliquam rem potuit producere ex nihilo. 332



|      |                                                                           |      |
|------|---------------------------------------------------------------------------|------|
| 1823 | Utrum Deus ab aeterno potuerit producere mundum ex nihilo.                | 409  |
| 1824 | Utrum Deus ab aeterno scivit se producturum mundum.                       | 951  |
| 1825 | Utrum Deus cognoscat res in singulari.                                    | 977  |
| 1826 | Utrum Deus creare potuerit aeternaliter entitatem actu infinitam aliquam. | 175  |
| 1827 | Utrum Deus dicatur vere ens.                                              | 1304 |
| 1828 | Utrum Deus directe intelligat omnia quae potest producere.                | 2184 |

1828,1 Utrum Deus in patria videatur per speciem.

Berlin, Staatsbibl. Theol. lat. q. 13 [Rose 460]: Anon. Correctorium fratris Thomae [unvollständig und falsch geordnet; S. Th. I q. 1—10 fehlen; Beginn f. 83r mit S. Th. I q. 11: Utrum genus in materialibus sumatur secundum indeterminatum et differentia secundum determinatum; Endet f. 50r u. 99r mit I. sent. q. 9: Utrum in homine et quocumque alio composito ex materia et forma sit tantum una forma].

1829 Utrum Deus in quantum Deus sit subiectum. 1305

1830 Utrum Deus posset producere infinita. — Utrum conclusio sit de essentia syllogismi. — Utrum universale praedicetur in quantum universale.

Admont 641 f. 24—40: Anon. Quodl.

1831 Utrum Deus posset velle mundum numquam fuisse. Et arguo quod sic. Quia omnis homo voluit.

— Utrum omne futurum necessario sit futurum.

— Utrum sit dare primum instans meriti vel demeriti.

— Utrum de facto Deus puniat in inferno omne peccatum ad condignum.

Erfurt CA 4<sup>o</sup> 110 f. 20—31: Anon. quaestiones. [Inc.: Articulos quaestionum Bockingham transformando in titulos quaero primo: Utrum Deus etc.].

1832 Utrum Deus possit facere infinitum actu. 2039

1833 Utrum Deus possit producere aliquid extra se actu infinitum. 2054

1833,1 Utrum Deus potest aliquid creare seu ex nihilo producere. Et arguitur quod non. 1172

1834 Utrum Deus potuerit aliquid creare ab aeterno. 848

1835 Utrum Deus potuit mundum vel aliquam aliam creaturam producere ab aeterno. 254

1835,1 Utrum Deus potuit producere aliquam creaturam ab aeterno. 147,1

1835,2 Utrum Deus producendo rem agat per se vel cum alio adiuncto. 147,1

1835,3 Utrum Deus sciat mala vel tantum bona. 1217

1836 Utrum Deus sit causa prima et immediata omnium entium. 338

1837 Utrum Deus sit subiectum. Dicendum. 719

1838 Utrum Deus sit subiectum in sacra doctrina. 313

1839 Utrum Deus sit subiectum in theologia. 1252

1840 Utrum Deus sit subiectum in theologia sub aliqua ratione speciali. 2359

1841 Utrum Deus sit subiectum theologiae. 324



- 1842 Utrum Deus sit summe simplex. 1253
- 1843 Utrum Deus sit super omnia diligendus. 1043
- 1844 Utrum Deus sit tota causa conversionis impii. 977
- 1845 Utrum Deus sola voluntate sit libera et uniformiter omnium quae fiunt prima efficiens causa. 851
- 1846 Utrum Deus solus omnium rerum principium primum ab aeterno potuerit producere mundum. 888
- 1847 Utrum Deus sub propria ratione Deitatis possit esse subiectum alicuius scientiae. 669,1
- 1848 I Utrum Deus sub propria ratione Deitatis possit esse subiectum alicuius scientiae. Quod non, videtur. Omne scibile de quocumque subiecto habet conceptum per se alium a conceptu subiecti.  
— Circa distinctionem primam quaeritur de frui in comparatione ad suum obiectum: Utrum per se obiectum fruitionis sit ultimus finis.  
Expl.: praecepti ut regulam sit recta. De ista quaestione quaere alibi.
- II Circa distinctionem primam secundi libri quaeritur primo: Utrum primus actus creandi praecise possit convenire tribus personis. Quod non, videtur. Si principium unius actionis praecedat principium alterius.  
Vat. lat. 876 f. 226—310: Guilelmus Alnwick, Abbrev. Reportationis Parisiensis Scoti I—II.
- 1849 Utrum Deus sub ratione abyssali sive abscondita subiciatur in sacra theologia. 750
- 1850 Utrum Deus sub ratione Deitatis possit esse subiectum alicuius scientiae. Quod non. Quia subiectum. 669,2
- 1851 Utrum Deus sub ratione generali vel speciali sit subiectum huius scientiae. Quod sub ratione speciali patet tribus viis.  
— Utrum divina virtute unum et idem possit simul esse in diversis locis.  
Letzte Frage: Utrum fruentes Deo et videntes ipsum videant omnia quae sunt in ipso.
- clm 7081 f. 318—332. Aegidius Romanus, quodlibet primum.
- 1852 Utrum Deus sub ratione infinita vel absoluta sive Deitatis subiciatur in sacra theologia. 750
- 1853 Utrum Deus sub ratione infinita vel absoluta suae Deitatis subiciatur in theologia nostra. Et arguitur quod sic. 802
- 1854 Utrum Deus summe necesse esse, nullam ad intra admittens contingentiam, cuiuslibet creabilis entitatis sit producturus per propriam sufficientiam. 258
- 1855 Utrum de veritatibus theologicis in sacra Scriptura traditis et effusis meritorie possit acquiri scientia in intellectu viatoris. 320
- 1856 Utrum dictis theologiae quilibet utens ratione sine dubio teneatur assentire. 15
- 1857 Utrum dilatio testamenti noceat alicui testatori. 2394
- 1857,1 Utrum diversitas rerum dependentium accipiatur penes diversitatem idearum in Deo existentium. 976
- 1858 Utrum divinae essentiae simplicissima unitas et in personis benedicta trinitas possit aliqua similitudine explicari per creaturas. 147



- 1859 Utrum divina essentia possit esse de immensa natura intellectui creato notitia theologica beatifica. 37
- 1860 Utrum divina essentia possit esse de immensa natura intellectui creato notitia theologica beatifica. 802
- 1861 Utrum divina essentia secundum quamlibet perfectionem intrinsecam communicabilis sit ad extra ut forma informativa. 1416
- 1862 Utrum divina gloria vel utilitas nostra sit finis principalior conditionis rerum. 683
- 1863 Utrum divina lux in forma humanae infirmitatis. 323
- 1864 Utrum divina lux iocundissima aeternaliter et universaliter diffusa. 323
- 1864,1 Utrum divina natura potuerit incarnari, sive uniri cum humana natura. 1162
- 1865 Utrum divina natura potuerit uniri cum humana. 640
- 1866 Utrum divina natura potuerit uniri cum humana natura. 1176
- 1867 Utrum divina natura potuerit uniri cum humana natura. Quod non. Sicut vivere. 1162
- 1868 Utrum divina natura potuerit uniri cum humana. Respondeo: Cum Deus. 583
- 1869 I Princ.: Utrum divina notitia Verbi productiva cuiuslibet veri in ipso praesentati fuerit aeternaliter infallibilis evidentia. Et arguitur pro falsitate.
- II Princ.: Utrum solo incommutabili Verbo increata potentia creaturas quaslibet in esse produxerit. Et arguitur quod non.
- III Princ.: Utrum animae unitae Verbo fuerit communicata notitia omnium futurorum ad utrumlibet contingentium. Et arguitur quod non.
- IV Princ.: Utrum beatificatis spiritibus futura revelata in Verbo infallibiliter praesententur. Et arguitur quod sic.
- Vat. lat. 981 f. 91—105: Bonsemlantes Baduarius de Padua OSAE, Principia I—IV; cdm 26.711 f. 397—406: Bonsemlantes, Principia I—IV.
- 1870 Utrum divina sacramenta fuerint homini semper necessaria. 147
- 1871 Utrum divina substantia a viatore cognoscibilis cuncta creans ex nihilo . . . videnda sit facialiter. 69
- 1872 Utrum divinum lumen oriens ex alto visitavit nos assumendo humanitatem in unitatem suae personae in temporis plenitudine. 2393
- 1873 I Utrum doctrina christiana sit signorum et rerum tam fruibiliū quam utilium.
- Doctrina christiana tradit credibilia homini lapso salutaria.
- IV Utrum de lege nova sint tantum septem sacramenta.
- Trier 945/907: Johannes de Mechlinia, I—IV.
- 1874 Utrum doctrina Christi nova sit lex perfectissima. 1191, 1646
- 1875 Utrum doctrina theologiae quae est de his quae subsunt fidei sit nobis necessaria. 168



- 1876 Utrum doctrina theologica sit necessaria. 4
- 1877 Utrum emanatio creaturarum a primo principio prae-  
supponat emanationem personarum in divinis. 1428
- 1878 Utrum ens aliquod creatum possit esse obiectum frui-  
tionis ordinatae. 352
- 1879 Utrum ens simpliciter simplex possit esse subiectum  
alicuius scientiae in intellectu viatoris. Quod non videtur, quia de illo  
non potest esse scientia.  
Admont 178 f. 124—249: Anon. I.
- 1880 Utrum esse et essentia in creaturis differant realiter vel  
sint idem. Circa istam quaestionem videnda sunt tria, primo quid  
importetur istis nominibus.  
Wien, Nat. 1590 f. 77v—78v: Anon. quaestio.
- 1880,1 Utrum essentia divina quae nec generat nec generatur, ab  
aliquo viatore cognoscatur.  
Berlin, Staatsbibl. Theol. lat. q. 48 f. 1: frater Nicolaus OM, Positiones (1434).
- 1881 Utrum essentia divina sit sub ratione obiecti fruibilis et  
immensi ultimum bonum rationalis creaturae beatifice quietativum. 344
- 1882 Utrum essentia primi entis simpliciter ratione suae immen-  
sitis sine simpliciter potuerit temporaliter alicui creaturae hypostatice  
uniri. 344
- 1883 Utrum essentiae rerum creaturarum sint ab aeterno. 1217
- 1884 Utrum esse sit eiusdem speciei in omnibus rebus. 1257
- 1885 Utrum Eucharistia sit sacramentum ex institutione divina  
corpus et sanguinem Christi significans veraciter sub speciebus panis et  
vini realiter contineri. 1603
- 1886 Utrum evangelicae legis sacramenta sint spiritualis  
gratiae causativa et ad salutem viatorum necessario requisita. 944
- 1886,1 Utrum evangelicae legis sacramenta sint spiritualis  
gratiae effectiva et ad salutem viatorum necessario requisita. 116
- 1887 Utrum ex diversitate idearum existentium in regno  
increato sumatur diversitas perfectionum productorum in regno creato.  
976
- 1888 Utrum ex effectibus a benedicto conditore producibilibus  
vel productis possumus ipsum concludere esse omnipotentem. 1903
- 1889 Utrum ex hoc quod scientia praeexigit in scito necessario  
imperfectionem. 1010
- 1890 Utrum ex lege Christi recepta sit summa perfectio sacra-  
mentorum. 1646
- 1891 Utrum ex merito Christi infinito recepturi erant electi  
dona praeveniente gratia meliora. 851
- 1892 Utrum ex scripturis receptis a iudaeis possit efficaciter  
probari salvatorem nostrum fuisse Deum et hominem. Et arguebatur  
primo quod sic. Quia cum quaestio duo includat.  
— Utrum ideae sive rationes seminales praecedant vel sequantur per-



fectiones creaturarum in Deo ut istae perfectiones sunt ab essentia distinctae et inter se.

Lüneburg, Theol. Fol. 23 f. 1—14: Anon. Quaestiones. [f. 1r: fratris Henrici de Osterburk.]

**1893** Utrum ex scripturis veteris testamenti et sensibus earundem scripturarum certum sit Christum iam venisse. 1672

**1894** Utrum ex studio theologiae et solo naturali ingenio aliquis habitus acquiratur alius a fide. 971

**1895** Utrum ex testimoniis divinarum scripturarum constet quod in solo Deo ultimate rationalis creatura sit beatifice quietanda. 83

**1896** Utrum ex testimoniis in aeternum fundatis theologia habeat evidentiam scientiae. 175

**1897** Utrum ex testimoniis legis et prophetarum ostendi possit, Christum verum messiam esse incarnatum. 323

**1898** Utrum ex testimoniis veritatis in aeternum fundatis constat theologiam esse scientiam ab omnibus scientiis humanitus inventis condistinctam. 175

**1899** Utrum facies solis infinitae relucentiae ab aeterno splendorem adaequatum immensitati suae potentiae potuit quovis modo producere. 860

**1900** Utrum facies solis infinitae relucentiae umbram corporalis deficientiae sibi potuit hypostatice unire. 860

**1901** Utrum facies solis infinitae relucentiae virtutem spiritualis efficientiae sacramentis communicaverit effective. 860

**1902** Utrum facultas theologiae sit tamquam de subiecto primo de Deo. 335

**1903** I Utrum fidelis catholicus habeat concedere hoc principium theologicum: Deus potest facere quidquid fieri non implicat contradictionem. Quod non, quia non implicat contradictiones plures Deos esse.

— Circa primam distinctionem primi libri quaero: Utrum omni re sit utendum vel fruendum et de nulla simul.

— Circa primum librum sententiarum quaero primo: Utrum possit aliquod ens citra primum aequae secundum perfectionem distare a summo esse scilicet Deo et a simpliciter non esse seu non gradu entitatis.

II Circa materiam secundi libri quaero: Utrum ex effectibus a benedicto conditore producibilibus vel productis possumus ipsum concludere esse omnipotentem.

III Circa materiam tertii libri sententiarum quaeritur: Utrum anima Christi omnia cognoscat quae Deus cognoscit.

IV Circa materiam quarti libri quaero istam quaestionem: Utrum quilibet viator omnipotenti Deo pro universis beneficiis suis aequaliter gratias agere teneatur.

Vat. lat. 986 f. 1—118: Anon. I—IV.

**1904** Utrum Filius Dei humanam naturam assumpserit dato quod homo sine omni peccato in statu innocentiae permansisset. 750



- 1905 Utrum Filius Dei incarnatus fuisset si homo non peccasset. Quod sic, arguitur. 1932
- 1906 Utrum Filius Dei incarnatus fuisset, si status innocentiae perseverasset. Pro quo sciendum, quod secundum Thomam. 851
- 1907 Utrum Filius Dei possit incarnari. Quod non. 951
- 1907,1 Utrum Filius Dei possit uniri naturae humanae per incarnationem, suscipiendo. 257,2
- 1908 Utrum Filius Dei potuerit assumere humanam naturam ad unitatem suppositi. Videtur quod non. 1251
- 1909 Utrum Filius Dei potuerit incarnari. Quod non quia. 951
- 1910 Utrum Filius sit Dei Filius et virginis filius. 851
- 1911 Utrum finis per se et proprius theologiae ut est habitus scientificus perficiens viatorem ut viator est sit cognitio veri vel dilectio boni. 1428
- 1912 Utrum finis per se sacrae Scripturae in via sit amare Deum. 71
- 1913 Utrum flumen increatum a se fluentibus creaturis vi suae passionis amarissimae gratiam influat mediantibus novae legis sacramentis. 1016
- 1914 Utrum fons sapientiae Dei filius a nobis super omnia naturaliter diligibilis. 148
- 1915 Utrum fons sapientiae Verbum Dei in excelsis de terreno Virginis utero temporaliter ascendisset, si homo in statu innocentiae permansisset. 1006
- 1916 Utrum fons theologiae scientiae scaturiens ex altissimo monte benedictae Trinitatis ortum ecclesiae militantis irrigando maioris quam ipsa ecclesia sit auctoritatis. 1006, 148
- 1917 Utrum formalis terminus unionis vel assumptionis humanae naturae sit proprietas personalis vel essentia. 971
- 1918 Utrum frui Deo sit summa merces. 1010
- 1918,1 Utrum frui et uti sint in voluntate. 1001
- 1918,2 Utrum frui sit actus appetitus. Et videtur quod non, sed magis. 168
- 1919 Utrum fruitio existens actus voluntatis sit Dei tantum sicut ultimi finis. 700
- 1919,1 Utrum fruitionis, quae est actus elicited voluntatis, obiectum adaequatum sit essentia divina et non aliqua persona trinitatis. 716
- 1920 Utrum fruitio sit actus voluntatis. 888
- 1921 Utrum [fruitio] sit actus voluntatis. 4
- 1922 Utrum fruitio sit actus voluntatis qui est dilectio an sit passio recepta. 666
- 1923 Utrum fruitio sit essentialiter unus actus. 1627
- 1923,1 Utrum fuerit conveniens Deum incarnari. 1415
- 1924 Utrum fuerit possibile aliquam personam divinam et specialiter filium incarnari. 91



**1925** Utrum fuerit possibile quod Verbum uniretur naturae humanae. Videtur quod sit impossibile. Quando aliqua non distinguuntur nisi in modo significandi. 971

**1926** Utrum fuit congruum Deum incarnari. 971

**1927** Utrum fuit possibile aliquam divinam personam incarnari. 4

**1928** Utrum generalis resurrectio omnium sit futura. Arguitur quod non, quia.

St. Florian 159: Anon. quaest. 1—115 [letzte Frage: Utrum quilibet qui iniuste abstulit aut detinet rem aliquam teneatur istam restituere].

**1929** Utrum genus humanum fuerit necessarium reparari. 1036

**1929,1** Utrum genus in materialibus sumatur secundum indeterminatum. 1828,1

**1930** Utrum gratia quam Christus moriendo meruit humano generi sit causa meriti in voluntate existentis in statu merendi. 1710

**1931** Utrum habitus per studium sacrae scripturae acquisitus sit speculativus vel practicus. 147

**1932** I Utrum habitus theologiae sit forma simplex per abnegationem compositionis ex principiis sui generis essentialiter distinctis. Quod non, videtur. Idem secundum idem non est causa.

II Utrum in Deo praeter intellectum et voluntatem sit ponere aliam potentiam qua immediate producit rem ad extra. Quod sic videtur duplici ratione.

III Utrum filius Dei incarnatus fuisset, si homo non peccasset. Quod sic, arguitur, quia nullam dignitatem aut commodum debet homo consequi.

IV Utrum sacramenta novae legis efficiant gratiam. Quod sic. In canone quaest. 1 c. 1 detrahe: Virtus aquae est.

Expl.: Actu beatitudo consistit, ille nos etc.

Vat. lat. 1100 f. 5—155: Robertus Cowton I—IV, contractus a Richardo Snettisham; Lambeth 370: I—IV; Cambridge, Peterhouse 69; London, Brit. Mus. Kings 11. B. 1; 11. B. 6; Oxford, Magdal. 99; Balliol 192; Merton 91; 92; Oxford, Lincoln Coll. lat. 36.

**1933** Utrum habitus theologicus per studium sacrae Scripturae acquisitus sit scientia proprie dicta. 147

**1934** Utrum habitus theologicus possibilis viatori de lege communi sit scientia proprie dicta. 802

**1935** Utrum haec doctrina sit necessaria. 1372

**1936** Utrum haec propositio sit vera: Deus assumpsit hominem. 975

**1936,1** Utrum haec sancta doctrina sit scientia. 1615,2

**1936,2** Utrum haec sit per se essentialiter definitio sacramenti, quod est invisibilis gratiae visibilis forma. 669,1

**1937** Utrum haec sit ratio definitiva sacramenti, quam ponit Magister: Sacramentum est invisibilis gratiae. 669

**1937,1** Utrum homines frui debeant se invicem. 392

**1938** Utrum homini conveniat agere propter finem et in eius consecutione. 19

**1939** Utrum homini conveniat agere propter finem. 1335



- 1940 Utrum homini pro statu isto sit necessarium aliquam doctrinam specialem supernaturaliter inspirari, ad quam videlicet. 354
- 1941 Utrum homini pro statu isto sit necessarium aliquam doctrinam specialem supernaturaliter inspirari ad quam non possit attingere lumine naturali intellectus. 669
- 1942 Utrum homini pro statu isto sit necessarium aliquam doctrinam [specialem] supernaturaliter inspirari, ad quam videlicet non possit attingere lumine naturali intellectus noster. Hoc est quaerere: Utrum theologia sit nobis supernaturaliter tradita sufficienter. Et videtur quod non. Petrus Thomae I.
- Vat. lat. 1106 f. 1—329: I.
- 1943 Utrum homini pro statu isto sit necessarium aliquam scientiam inspirari ad quam non possit naturaliter attingere. 174
- 1944 Utrum hominis natura peccatis obnoxia. 1652
- 1945 Utrum homini viatori possit communicari notitia intuitiva de divina essentia. Quod non. Quia dicitur de Moyse. Admont 91 f. 78—80: Anon. quaest. I, vgl. nr. 1251.
- 1946 Utrum homo obligetur confiteri statim peracto peccato mortali vel quando. Propositio: Postquam quis peccavit mortaliter, ex nulla lege tenetur. Göttweig 271/260 f. 1—82: De confessione, decem praeceptis, virtutibus et donis, de septem sacramentis [Nicolai de Dinkelsbühl].
- 1947 Utrum homo per aliquod donum supernaturaliter possit pervenire ad cognitionem aliquorum supernaturalium. Neapel VII. C. 6: Anon. I [Incipit fehlt].
- 1948 Utrum homo possit resurgere in tanta caritate a quanta cecidit. 1261
- 1949 Utrum humanitati Christi sit cultus latriae exhibendus. 4
- 1950 Utrum idem actus sit usus et fruitio. 198
- 1951 Utrum idem possit esse subiectum in scientia et esse de consideratione scientiae. 1419
- 1952 Utrum idem sit, aliquid esse subiectum scientiae et esse de consideratione scientiae. 91
- 1953 Utrum idem sit, esse subiectum in scientia et esse de consideratione scientiae. 1419
- 1953,1 Utrum idem sit, esse subiectum scientiae et de consideratione eius. 91
- 1953,2 Utrum illa sit ratio definitiva sacramenti quem ponit Magister in littera. 666
- 1954 Utrum imago Dei sit in homine. 1152
- 1955 Utrum immensitas divinae potentiae ad plura se valeat extendere causaliter effective quam limitata intellectualis substantia possit capere cognitive. 1603
- 1956 Utrum immensum unicum principium. 327
- 1957 Utrum in aliqua intellectuali essentia generari possit aliqua notitia theologica evidens et intuitiva ex actuali intelligentia luminis naturalis. 344



- 1958 Utrum in anima separata quacumque, sive damnata sive beata remaneat habitus scientiarum. 1306
- 1958,1 Utrum incarnari Deum fuerit decens et congruum. 147,1
- 1959 Utrum incarnatio benedicta ut creditur ex s. Scriptura. 1001
- 1960 Utrum incarnatio Dei de qua catholice quid sit sentiendum. 324
- 1961 Utrum incarnatio Filii Dei sit possibilis. Videtur quod non; quia actus purus. 666
- 1962 Utrum incarnatio fuerit possibilis. Respondetur sic. 1292
- 1963 Utrum incarnatio sit possibilis. 848
- 1964 Utrum incarnatio sit possibilis. 278
- 1964,1 Utrum incarnatio sit possibilis. Et videtur quod non. Incarnatio est quaedam. 1428
- 1965 Utrum incarnatio sit possibilis. Et videtur quod non quia actus purus. 666
- 1966 Utrum incarnatio sit possibilis. Et videtur quod non; quia quidquid convenit Deo ex tempore. 848
- 1967 Utrum incarnatio sit possibilis. Quod non. 1428
- 1968 Utrum incarnatio sit possibilis. Videtur quod non. 1428
- 1969 Utrum incarnatio sit possibilis. Videtur quod non; quia incarnatio requirit. 2359
- 1970 Utrum incarnatio sit possibilis. Videtur quod non. Quia ubi est incarnatio. 1001
- 1971 Utrum incarnatio Verbi divini sit possibilis. Arguitur quod non. 491
- 1972 Utrum in causa iudiciali fidei contra traditionem pure humanitus adiunctam iudex idoneus provide ferret sententiam. 346, 256
- 1973 Utrum includat contradictionem. 2014
- 1974 Utrum in Deo praeter intellectum et voluntatem sit ponere aliam potentiam qua immediate producit rem ad extra. 1932
- 1975 Utrum in Deo sit ponere aliquam potentiam in ordine ad rem extra creandam. 165
- 1976 Utrum in Deo sit ponere bonitatem personalem. Videtur quod sic; quia in Deo est unitas. — Refutatio: Conclusio quam principaliter tenet, vera est.
- Bernard v. Auvergne, contra Henricum de Gandavo.
- Paris, nat. lat. 15.849; Paris, nat. nouv. acq. lat. 1465 f. 5—186; Troyes 662; Vat. Ottob. lat. 471 f. 1—107; Bologna, Archigin. A 943.
- 1977 Utrum in Deo verbo. 19
- 1978 Utrum in divinis cum summa simplicitate possit stare distinctio rationum formalium. 1251
- 1979 Utrum ineffabile Dei Verbum naturam passibilem sumpserit. 1603
- 1979,1 Utrum infinita Dei sapientia concurrens generaliter ad omnem vitalem operationem, obliget specialiter viatorem ad legis divinae meritoriam impletionem. 2023,1



- 1980 Utrum in habitu theologiae per studium acquisito articuli fidei sunt principia. 971
- 1981 Utrum in incarnatione possibili existenti Dei omnipotentia una sine alia possit incarnari divina subsistentia. 1123
- 1982 Utrum in luce proprii generis possit aliquid sciri sine speciali influentia. 1001
- 1983 Utrum in masculino demonstrent essentiam. 662
- 1983,1 Utrum in omnibus sacramentis et maxime novae legis, quae consistunt in rebus et verbis, sit aliqua virtus spiritualis causativa gratiae gratificantis. 882,1
- 1984 Utrum in omni sacramento novae legis gratia conferatur. Dicendum quod aliqui. 1542
- 1985 Utrum in quolibet bono statu fuerit.
- Wien 3998: Anon. IV [Katalog].
- 1986 Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Arguo quod non, quia per gratiam. 558
- 1987 Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Ubi primo dicendum. 384
- 1988 Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Pro cuius falsitate. 369
- 1989 Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Pro declaratione. 941
- 1990 Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Et arguitur quod non indiguimus. 254
- 1990,1 Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Primo notandum. 390
- 1991 Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Pro illo notandum. 1450
- 1992 Utrum in quolibet hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Quia dicit b. Augustinus in libro contra Faustum: Omnis religio habuit aliqua signa.

Johannes v. Ochsenhausen, Abkürzung des  
Nikolaus von Dinkelsbühl, IV.

Wien, Schotten 304/403 f. 1—92: IV 8—13; f. 93 ff.: IV 1—22.

1993 Utrum in quolibet statu fuerint aliqua sacramenta. Et videtur quod non. Quia per gratiam et virtutes peccati vulnera sanantur in nobis, igitur non indigemus sacramentis ad istorum sanationem. Tenet consequentia, cum sacramenta secundum Hugonem.

Hall, Franziskaner II—34: Nicolaus Pruntzlin de Dinkelsbühl, IV 1—50.

- 1994 Utrum in quolibet statu hominum fuerint aliqua sacramenta [necessaria]. Pro quaestione notandum quod duplex. 152
- 1995 Utrum in quolibet statu hominum fuerint aliqua sacramenta. Ubi notandum. 1112
- 1996 Utrum in quolibet statu hominum fuerint aliqua sacramenta. Nota status hominum est duplex. Primus innocentiae sive naturae integrae.



Seitenstetten 259: Quaestiones libri quarti sententiarum in notabilibus redactae magistri Nicolai de Dinkelsbühl.

**1997** Utrum in sacramentis novae legis oporteat ponere virtutem aliquam creatam formaliter inhaerentem ultra incretam. 971

**1998** Utrum in sacramentis novae legis praeter virtutem incretam oportet ponere virtutem influxam sacramentis formaliter inhaerentem. 971

**1999** Utrum in sacramentis novae legis sit aliqua virtus supernaturalis formaliter inhaerens. 21

**1999,1** Utrum in sacramentis novae legis sit aliqua virtus supernaturalis influxiva ad causandum gratiam. 285,1

**2000** Utrum in sacramentis sit aliqua virtus supernaturalis insistens sive eis formaliter inhaerens. 21

**2001** Utrum in sacra theologia a Spiritu sancto inspirata, in homine exemplata. 1598

**2001,1** Utrum in sola fide et lege christianorum, quae consistit in sacramentis, sit salus. 10

**2002** Utrum intellectus beatus possit clare et evidenter cognoscere divinam essentiam non cognoscendo proprietates relativas vel personas.

Basel B VII 28 (38 folia): Anon. I.

**2003** Utrum intellectus coniunctus possit aliquid intelligere. 462

**2004** Utrum intellectus humanus possit cognoscere ex naturalibus absque fide Deum esse principium productivum et effectivum creaturarum. 462

**2005** Utrum intellectus viatoris per exercitium theologicum acquirat evidentem notitiam de credibilibus revelatis. 1603

**2006** Utrum intellectus viatoris possit habere evidentem notitiam de veritatibus theologiae. Et arguitur quod sic. 975

**2007** Utrum intellectus viatoris possit habere propriam cognitionem de quidditate divina. 1308

**2008** Utrum in temporis initio Deus creaverit mundum ex nihilo. 254

**2009** Utrum in temporis initio Deus fecerit mundum ex nihilo. Quod non. Impossibile est. 254

**2010** Utrum in temporis initio Deus fecerit mundum ex nihilo. Quod non. Impossibile erat fieri ex nihilo. 326

**2011** Utrum in theologia, aliarum scientiarum rectrice et magistra, sit aliqua propositio de virtute sermonis falsa. 1111

**2012** Utrum in theologia Deus sit subiectum. 719

**2013** I Utrum investigatio veritatis rerum divinarum traditae in libro sententiarum sit ultra facultatem virium humanarum.

II Utrum opera divinae sapientiae qua dispositum est universum sint cognoscibilia per humanum ingenium.



III Circa principium tertii libri sententiarum talem formo quaestionis titulum: Utrum per meritum oboedientiae verbi incarnati singuli fideles sint iustificati.

IV Circa quartum librum sententiarum et singulariter circa 18 et 19 dist. eiusdem libri quaero talem quaestionem: Utrum auctoritas a peccatis absolvendi in omnibus sacerdotibus sit aequalis.

Jena, El fol. 47 f. 1—124; Angelus de Dobelin OSA, I—IV.

**2014** I Utrum ipsa veritas theologica propter suam evidentiam requiratur ad actum credendi in via.

II Circa secundum librum quaero: Utrum causalitate ultimi finis possit probari Deum esse causam efficientem.

III Circa principium tertii quaero: Utrum includat contradictionem.

IV Circa quartum librum quaero primo: Utrum sacramenta novae legis auferant peccatum originale.

Firenze, Naz. Conv. Sopp. 357. C. 5: Walter Chatton I—IV; vgl. Paris, nat. lat. 15886; 15887.

**2015** Utrum ista propositio sit de veritate sententiarum. 106

**2016** Utrum ista scientia debeat nominari practica aut speculativa vel magis contemplativa. 706, 834

**2016,1** Utrum ista sit definitiva ratio sacramenti quam ponit Magister. 666

**2017** Utrum latitudo cuiuslibet culpae imaginabilis sit mensuranda penes discessum voluntatis a regula supremae rectitudinis.

Klosterneuburg 293 f. 124—128; Konrad v. Ebrach, Quaestio in Vesperis.

**2018** Utrum legis evangelici sacramenta. 301

**2019** Utrum lex Christi sit in praeceptis rectissima. 1191

**2020** Utrum lex Dei aeterna sit omnium aliarum legum. 2021

**2021** Princ. in III Utrum lex Dei increata sit cuiuslibet alterius legis regulativa.

Princ. in IV Utrum lex sacramentorum per Christum hominem ecclesiae concessa sit humanae naturae lapsae reparativa.

Princ. in I Utrum lex Dei aeterna sit omnium aliarum legum.

Princ. in II Utrum lex naturalis et perfecta fuerit primo homini ab origine inserta.

Wien, nat. 4593: Anon. Princ. in III (f. 100—106; 1411); IV (f. 107—114); I (f. 114—120; 1412); II (f. 121—126; 1412). [f. 110r: Konkurriert mit Johannes de Basilea].

**2022** Utrum lex naturalis perfecta fuerit primo homini ab origine inserta. 2021

**2023** Utrum lex sacramentorum per Christum hominem ecclesiae concessa sit humanae naturae lapsae reparativa. 2021

**2023,1** I Utrum lex sapientiae obliget viatorem finite aut aliquatim infinite ad diligendum supremum fontem vitae.

II Utrum infinita Dei sapientia concurrens generaliter ad omnem vitalem operationem obliget specialiter viatorem ad legis divinae meritoriam impletionem.

III Utrum Christum fontem sapientiae corporaliter incarnatum teneamur ex praecepto legis diligere secundum ultimum voluntatis conatum.



IV Utrum primum novae legis sacramentum conferens viatoribus gratiam et virtutem, sit omnibus necessarium ad consequendam aeternae vitae salutem.

Münster i. W., Univ. 181 (175) f. 44—110: Anon. O. P. [Jacobus de Susato?] I—IV; 1383.

2024 Utrum licite possit doceri Parisius doctrina s. Thomae quantum ad omnes eius conclusiones. 1363

2024,1 Utrum Magister debuit aggredi hoc opus. 1434

2025 Utrum Maria Virgo habuerit se causaliter active in formatione humanitatis eius filii. 2104, 2373

2026 Utrum matrimonium fuerit immediate a Deo institutum. 456

2027 Utrum matrimonium sit naturale sive de lege naturali. 556

2028 Utrum medicina sacramentalis necessaria sit vel superflua. 803

2029 Utrum melius sit animae Christi per unionem realem Verbi incarnari quam per intentionem alicuius doni creati. 1646

2030 Utrum mors Christi vel incarnatio fuerit pretium sufficiens pro peccato. 2440

2031 Utrum multitudo creaturarum possit esse immediate ab uno principio. 1428

2032 Utrum mundum fuisse ab aeterno includat repugnantiam ex hoc quod ratio infiniti contradicit praeterito. 689

2032,1 Utrum mundum incepisse et non semper fuisse teneatur sola fide, aut aliqua possit convinci demonstratione. 882,1

2033 Utrum mundus possit fuisse ab aeterno. 174

2034 Utrum mundus potuit fieri ab aeterno. 357

2035 Utrum mundus posset fuisse ab aeterno. 288

2036 Utrum mundus possit fuisse ab aeterno. 1217

2037 Utrum mundus possit fuisse ab aeterno. Quod sic. 147

2038 Utrum mundus potuerit esse ab aeterno. Et arguitur quod non. Primo per rationes. 307

2038,1 Utrum mundus possit fuisse ab aeterno. Videtur quod non solum mundum. 174

2039 II Utrum mundus potuerit fuisse ab aeterno, vel an hoc includat repugnantiam. Quod sic. Quia si sic, idem esset aeternum et non aeternum; quod includit repugnantiam.

III Utrum solus filius Dei univit sibi naturam humanam in unitate suppositi vel personae. Quod non, probatur tripliciter. Primo sic: Quaelibet operatio seu actio ad extra.

IV Utrum sacramenta novae legis conferant gratiam effective. Quod non, quia omne efficiens gratiam creat. Si igitur sacramenta.

Erfurt CA 2<sup>o</sup> 105 f. 111—121 [Johannes] Lanton O. Carm. II, IV. f. 121: Utrum Deus possit facere infinitum actu. Circa istam quaestionem praemittam aliquas distinctiones. f. 124—134: Utrum Pater qui est Deus sit omnis Deus. — Zitiert [Richardus de] Wyncle [OP], [Hugo de] Ductona; — Vat. lat. 829 f. 201—215, 218—223: II—IV [II Inc.: Utrum mundus potuit etc.].



2039,1 Utrum mundus potuit esse ab aeterno. Et arguitur quod non. Et primo per rationes sumptas. 257,1

2040 Utrum mundus potuit esse ab aeterno. Videtur quod. 278

2040,1 Utrum mundus potuit fuisse ab aeterno. Et videtur quod non. 1217

2041 Utrum mundus potuit fuisse ab aeterno vel an hoc includat repugnantiam. 2039

2042 Utrum mundus productus ab uno principio creari potuisset ab aeterno. 2337

2043 II Utrum mundus productus ab uno principio creari potuisset ab aeterno. Arguitur contra suppositum per Manichaeos qui ponunt unum Deum lucis et alium tenebrarum.

— Dist. 3: Utrum malus angelus in primo instanti suae creationis peccare potuisset peccato commissionis.

III Utrum ad humanum genus redimendum decuit incarnari solum Dei filium. Et videtur quod non. Primo quia Filius Dei non est incarnatus . . . secundo, si sic, tamen non decuit . . . tertio redemptio non fuit incarnandi ratio.

Wien, Nat. 4892: Anon. II—III. [Spätere Zuteilung: forte est Petri de Pirchenwart]; vgl. nr. 1678; 3237.

2044 Utrum mundus sit aeternus. 472

2045 Utrum mundus sit aeternus. 472

2046 Utrum mundus sit aeternus. Et arguo quod sic quadruplici consequentia. 975

2047 Utrum mundus sit aeternus. Et quod sic. 2510

2048 Utrum natura divina compatiatur in se et ex sui ratione scientificam perscrutationem. 971

2049 Utrum natura divina et humana potuerit uniri in uno supposito. 719

2050 Utrum natura divina in se ex sui propria ratione habeat determinatam certitudinem secundum quam patitur scientificam perscrutationem.

Erste Quaestion des verlorenen Sentenzenkommentars des Petrus Aureolus. Vgl. Hist. litt. France, 33, S. 501.

2050,1 Utrum natura humana quam Filius Dei assumpsit propter humani generis reparationem, potuerit assumi a tribus suppositis divinae naturae aut a natura divina. 882,1

2051 Utrum natura humana vel quaecumque alia de genere substantiae possit cadere a propria suppositione. 689

2052 Utrum natura humana vel quaecumque creatura sit assumptibilis ad suppositum divinum. 21

2053 Utrum natura individua de genere substantiae possit vel a propria hypostasi separari. 971

2053,1 Utrum naturam humanam uniri Deo personaliter et saltem prout hoc ponit fides christiana, sit possibile. 1238,1



**2053,2** Utrum necessaria praeter philosophicas disciplinas de Deo scientia practica sit et argumentativa. 888

**2054** I Utrum necessaria sit homini aliqua cognitio supernaturalis de credendis. Videtur quod sic; quod creditur cognoscitur.

II Utrum Deus possit producere aliquid extra se actu infinitum. Videtur quod sic.

Expl.: non est repugnantia formalis.

IV Circa quartum ubi principaliter agitur de sacramentis primo quaero de eorum definitione: Utrum sacramentum posset definiri. Et videtur quod non. Quod Philosophus 4 Metaph.

Lüneburg, Theol. Fol. 14: Anon. I, II, IV. Vgl. 2184.

**2055** Utrum necessarium sit homini pro statu isto, aliquam doctrinam sibi supernaturaliter inspirari. 669

**2055,1** Utrum necessarium sit homini pro statu isto aliquam doctrinam specialem supernaturaliter inspirari. 669

**2056** Utrum necessarium sit, omne ens creatum esse a Deo. 1290

**2057** Utrum notitia abstractiva de Deo quae abstrahit essentiam vel quidditatem in ratione obiecti cogniti a suo esse accidentalis existentiae sit possibilis. 1355

**2057,1** Utrum notitia abstractiva de divina essentia vel persona vel proprietatibus personae sit possibilis viatori quacumque virtute. 689

**2058** Utrum notitia abstractiva sit possibilis viatori de divina essentia vel persona vel proprietatibus personae quacumque virtute. 689

**2059** Utrum notitia evidens articulorum fidei sit possibilis viatori in virtute luminis naturalis. Quod non videtur, quia si cognitio evidens. Crafthorn (Crowthorn) I.

Basel B. V. 30; Münster 181 (175) f. 26—28, 1—25; vgl. Pelster, in Misc. Ehrle 1924, 330, Anm. 3.

**2060** Utrum notitia qua Deus esse cognoscitur, sit humano intellectui naturaliter inserta. 147

**2061** Utrum notitia quam habet anima de se sit abstractiva. 1266

**2062** Utrum notitia sacrae scripturae sit habitus practicus vel speculativus. 1655

**2062,1** Utrum notitia theologicae veritatis sit supra vires humanae capacitatis. Et videtur quod non, quia tunc non possemus scire nec veritatem aliquam attingere.

— Utrum principiis theologiae possit viator absque evidentia rationis libere assentire. Et videtur quod non. Quia non est in potestate viatoris, absque evidentia.

Expl.: quod Deus vult eos velle simpliciter et absolute vel saltem sub conditione. Et sic finitur quaestio.

Magdeburg, Stadtbibliothek Fol. 139 f. 67—112: Anon. I.

**2063** Utrum novae legis sacramenta aliquam creativam efficaciam habeant in collata gratia ipsam susipientibus. 1652



- 2064 Utrum novae legis sacramenta causativa gratiae aliquam spirituales virtutem ipsis formaliter inhaerentem habeant qua in animam possint agere. Et arguo primo quod non. 258
- 2065 Utrum novae legis sacramenta causativa gratiae habeant aliquam spirituales [speciales] virtutem in ipsis formaliter qua in animam possint agere. Arguitur quod non. 323
- 2066 Utrum novae legis sacramenta causativa gratiae aliquam spirituales virtutem ipsis formaliter inhaerentem habeant, qua in animam possint agere. 332
- 2067 Utrum novae legis sacramenta, viatori ad salutem necessaria, sint spiritualis gratiae effective productiva. 283
- 2068 Utrum obiectum beatæ fruitionis possit esse aliquid citra Deum. 750, 802
- 2069 Utrum obiectum debitæ fruitionis sit finis ultimus. 335
- 2070 Utrum obiectum fidei sit veritas prima. 1335
- 2071 Utrum obiectum fidei sit veritas prima. 1415
- 2073 Utrum obiectum fruitionis sit finis ultimus. 669
- 2074 Utrum obiectum fruitionis sit finis ultimus. 899
- 2075 Utrum obiectum ordinatæ fruitionis possit esse aliquid citra Deum. 750
- 2075,1 Utrum omnes creaturae quae sunt aut fuerunt, ab unico primo principio sufficienti processerunt. 1172
- 2076 Utrum omnes homines qui sunt fuerunt et erunt peccaverint in Adam criminaliter. 69
- 2077 Utrum omne theologicum verum sit perfectius cognoscibile quolibet vero per aliam scientiam. 851
- 2078 Utrum omne verum theologicum sola fide teneatur. Quod non, arguitur, quia per studium sacrae scripturae acquiritur notitia altior fide. Igitur quaestio falsa, consequentia bona.
- Melk (441) 209: Anon. I; Wien, Nat. 3806: Anon. I; Würzburg, Mch. f. 190: Anon. I.
- 2079 Utrum omnia alia a primo ente sint ab ipso sicut a causa effectiva. 666
- 2080 Utrum omnia principia et veritates theologiae scientialis sola fide teneantur. 334
- 2081 Utrum omnia sacramenta antiquae legis sint in nova lege totaliter evacuata. 1204
- 2082 Utrum omnia sacramenta habeant efficaciam a passione Christi. 1067
- 2083 Utrum omni re sit utendum vel fruendum et de nulla simul. 1903
- 2084 Utrum omnis actus liber voluntatis sit usus vel fruitio. Arguitur quod non. 684
- 2085 Utrum omnis actus liber voluntatis sit usus vel fruitio. Dimissis rationibus. 254
- 2085,1 Utrum omnis credens non sicut ecclesia credit, erret. 2415



2086 Utrum omnis meritoria sacramentorum susceptio sit electionis aeternae immediatus effectus. 851

2087 Utrum omnis natura realiter distincta a Deo sit ab eodem effective producta de nihilo. 1710

2088 Utrum omnis perfectio regni creati possit quoad se totum in singulis suis partibus augeri vel minui. 976

2089 Utrum omnis usus sit fruitio seu omnis actus utendi sit actus fruendi. 328

2090 Utrum opera divinae sapientiae quo dispositum est universum sint cognoscibilia per humanum ingenium. 2013

2091 Utrum opinio Aristotelis fuerit, quod mundus fuerit productus ab aeterno. 971

2092 Utrum ordinatae fruitionis obiectum possit esse aliquid citra Deum. 147

2093 I Utrum ordo bonitatis naturalis in creaturis penes eorum accessum ad summum attendi debeat seu cognosci. Quod non, arguitur sic: Quia tunc cuiuslibet bonitatis.

II Quaeritur: Utrum cuiuslibet entis possibilis ab aeterno Deus fuerit causa. Et arguitur primo quod sic. Quia causam esse alicuius.

Expl.: non sequitur relatio in creatura.

Erfurt CA 4<sup>o</sup> 110 f. 1—20: Thomas Ryngston OP, Cambridge, I—II; Gottlieb 355, 8 [Wien, Dominikaner].

2094 Utrum ordo secundi sententiarum ad primum sit bonus. 716

2095 Utrum orientis stella a summo sole illuminata aeternaliter . . . omnes praemiet aequaliter. 69

2095,1 Utrum paenitentia necessario requiratur ad deletionem peccati mortalis. 1128

2095,2 Utrum paenitentia sit virtus. Et arguitur quod non. 1126

2095,3 I Utrum partes imaginis creatae sint aequalis perfectionis entitative. Et videtur quod sic, quia sunt idem realiter.

II Utrum per omnipotentiam primi principii aliquod possibile fieri possit ex nihilo in esse produci.

III Utrum si homo in iustitia originali perstetisset, Verbum divinum naturam humanam assumpsisset.

IV Utrum sacramenta sensibilia sint peccatorum vulneribus remedia necessaria.

Münster i. W., Univ. 181 (175) f. 128—168: Henricus Hager I—IV; Eichstätt 471 f. 196—207: Anon. III—IV.

2096 Utrum parvuli puniuntur. 1268

2097 Utrum Pater in divinis, ab aeterno Filium producens, aliquem possit damnare praedestinatum. 888

2098 Utrum Pater in divinis eructans Verbum in humanitate absconditum per ipsum constituerit hominem perfectione legis naturae ab origine fallatum et in fine mundi dotibus gloriae praemiandum. 845

2099 Utrum Pater potuerit incarnari et similiter Spiritus sanctus. 886

2100 Utrum Pater qui est Deus sit omnis Deus. 2039



**2101** Utrum peccatum originale non possit ablui nisi baptismo. 1348

**2102** Utrum per discursum proprie theologicum acquiratur de objecto theologico scientia proprie dicta. 328

**2103** Utrum per discursum theologicum acquiratur scientia proprie dicta. 1016, 326

**2104** I Utrum per discursum theologicum acquiratur scientia proprie dicta. Arguitur primo quod sic. Quia per discursum theologicum acquiritur notitia superior fide, igitur notitia scientifica. Tenet consequentia.

— Utrum theologia sit practica vel speculativa. Arguitur quod sit speculativa.

II Utrum creatio sit possibilis. Quod non. Impossibile est aliquid fieri ex nihilo, igitur. Antecedens patet, quia in hoc omnes philosophantes concordant ut patet 1 phys. textu commenti 71, ubi commentator hoc probat ex isto fundamento.

III Utrum Maria Virgo habuerit se causaliter active in formatione humanitatis eius filii. Et arguitur quod non; quia virgo non habuit active se producendo Christum.

IV Utrum pro omni hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Et arguitur quod non. Quia non legimus de aliquo sacramento instituto a Deo tempore legis naturae. Sacramentum autem non potest institui nisi a Deo. Secundo arguitur per Gregorium.

Klosterneuburg 41: Anon. I—IV [f. 183r (nach II): Explicit lectura magistri Johannis Berwardi magistri Wiennensis. Anno 1414. Von späterer Hand: qui vixit sub anno 1408)]; Wien, Schotten 199/201 f. 157—311: Anon. IV [f. 1: Nicolai de Dinkelsbühl]; Michaelbeuern 7 f. 113—231: Anon. IV; vgl. nr. 2372; clm. 8455 f. 113—263: Anon. IV [Utrum pro omni etc.; — Utrum sacramenta novae legis sint causativa gratiae — utrum circumcisio fuerit collativa gratiae. Expl.: Expedire posset omnes in uno tempore].

**2105** Utrum per discursum theologicum possit haberi habitus proprie scientificus.

Krakau, Jagell. 1499: Gottschalk von Pomuk O Cist. I—IV.

**2105,1** Utrum per exercitium studii de veritatibus theologiae possit theologus ad maiorem devenire notitiam. 1246

**2106** Utrum perfecta cognitio Dei sit possibilis viatori. Quod sic arguitur. Intellectus agens est quo omnia est facere possibile et quo omnia est fieri. 3 de anima.

Oxford, Merton 284 (O. 1. 9): Anon.

**2107** Utrum perfectiones creaturarum virtualiter contentae in essentia divina secundum quod habent ibi esse proprium et distinctum inter se et ab essentia, praecedant rationes ideales.

Letzte Frage: Utrum aequalitas fundata super duo qualia, puta super duo alba, sit alia relatio realis ab ipsa similitudine fundata super eadem alba.

Erfurt CA 4<sup>o</sup> 170 f. 201—222: Jacobus de Esculo, O Min., Quodlibet, quod complexit fr. Adam O Min. 1324.

**2108** Utrum per indulgentiam possit aliquid remitti. 1269



- 2109 Utrum per laborem studii theologici actus catholici fructus minuatur. 113
- 2110 Utrum per meritum oboedientiae Verbi incarnati singuli fideles sint iustificati. 2013
- 2111 Utrum per novae legis sacramenta a Christo proveniat totius humanae salutis intelligentia. 1209
- 2111,1 Utrum per omnipotentiam primi principii. 2095,3
- 2111,2 Utrum per quodlibet sacramentum detur nobis gratia et deleatur culpa. 1497,2
- 2111,3 Utrum per sacram scripturam possit efficaciter probari finalis salus Salomonis. 113
- 2112 Utrum per se obiectum fruitionis sit finis ultimus. 669
- 2113 Utrum per se obiectum fruitionis sit ultimus finis. 669,1
- 2114 Utrum per se obiectum fruitionis sit ultimus finis. 1848
- 2114,1 Utrum per se vita quae est Deus sit rationali spiritui perfecte ipsam habenti infinitum bonum. 851
- 2115 Utrum persona divina possit assumere indifferenter quamcumque naturam creatam in unitate suppositi. 257,1, 307
- 2116 Utrum per studium in theologia acquiratur scientia proprie dicta. Arguitur primo. 1111
- 2117 Utrum per studium in theologia acquiratur scientia proprie dicta. Arguitur primo quod sic, quia per studium theologicum. 323
- 2118 Utrum per studium sacrae scripturae acquiratur habitus alius a fide. 147
- 2119 Utrum per studium sacrae theologiae sit scibile, quod perfectio universi requirat ad sui possibilitatem non solum res utentes quinimmo res utentes et fruantes. 113
- 2120 Utrum philosophi non solum negabant creationem, sed negabant omnia dependere a Deo in esse sicut a causa efficiente. 1672
- 2121 Utrum pluralitas vel distinctio attributorum sit in Deo accipienda penes respectum ad comparisonem. 466
- 2122 Utrum plura sint prima principia. 1419
- 2123 Utrum plura sint prima principia vel unum tantum. 971
- 2124 Utrum plures divinae personae possint eandem naturam creatam assumere. 147
- 2125 Utrum ponenda sit lux aliqua in viatore, qua possit habere scientiam proprie de his quae fidei sunt; et dico ista „fides“ quae sunt articuli fidei et quorum cognitio ex articulis fidei dependet. Et videtur primo quod sic, quia Sap. 6 dicitur: Ponam in luce.  
Wien, Dominikaner 108 f. 124—156: Anon. I. 1—18.
- 2126 Utrum posset in esse conservari [creatura] sine essentiali praesentia creatoris.  
— Si est ideas ponere in Deo vel non.  
— Utrum sit in Deo ponere voluntatem.  
— An sit [liberum arbitrium]. Quod non videtur. Augustinus in Ench. Klosterneuburg 309 f. 35—61: Odo Rigaldi. Quaestiones; cf. Arch. Franc. Hist. 27 (1934) S. 542.
- 2127 Utrum possibile fuerit Deum incarnari. 1419



- 2128 Utrum possibile fuerit, naturam humanam uniri Deo in unitate personae. 669
- 2129 Utrum possibile fuerit naturam humanam uniri personaliter verbo. 462
- 2130 Utrum possibile fuerit naturam humanam uniri Verbo in unitate suppositi. 574
- 2131 Utrum possibile fuerit, naturam humanam uniri Verbo in unitate suppositi. 669
- 2132 Utrum possibile fuerit, naturam humanam uniri Verbo in unitate suppositi. 4
- 2132,1 Utrum possibile fuerit vel congruum Filium Dei incarnari. 261
- 2133 Utrum possibile fuerit, Verbum divinum a Deo Patre genitum aeternaliter humanae naturae in personae unitate uniri temporaliter. 2190
- 2134 Utrum possibile fuerit Verbum incarnari. 971
- 2135 Utrum possibile fuit naturam humanam uniri Verbo divino in unitate suppositi. Arguitur primo quod non. Actus purus. 354
- 2135,1 Utrum possibile sit, aliquam creaturam habere aliquam causalitatem effectivam respectu alicuius effectus producendi per creationem. 669,1
- 2136 Utrum possibile sit aliquam naturam creatam assumi a Verbo. 2184
- 2137 Utrum possibile sit aliqua sic uniri quod inter illa non sit alia unio nisi hypostatica. 971
- 2138 Utrum possibile sit creaturam respectu producendi per creationem habere aliquam efficientiam. 669,2
- 2139 Utrum possibile sit intellectui viatoris habere notitiam evidentem de veritatibus theologicis. 1645
- 2139,1 Utrum possibile sit, naturam humanam personaliter subsistere in persona alterius naturae vel in alia natura. 669,1
- 2140 Utrum possibile sit naturam humanam personaliter uniri uni soli personae divinae. 669,1, 669,2
- 2141 Utrum possibile sit, viatorem de veritatibus theologicis habere notitiam evidentem. 1646
- 2142 Utrum possibile sit viatori scire demonstrative Deum esse. Oxford, Oriel 15: Fitzralph I—IV.
- 2143 Utrum possibilis fuerit unio naturae humanae personae divinae qua unione. 1639
- 2144 Utrum possibilitas unionis naturae humanae ad Verbum possit probabiliter declarari. 1672
- 2145 Utrum possit aliquid esse a Deo per creationem. 2184
- 2146 Utrum possit aliquod ens citra primum aequae secundum perfectionem distare a summo esse. 1903
- 2147 Utrum possit beatus frui divina essentia tantum, praescindendo eam conceptu a personis. 689



- 2147,1 Utrum possit esse subiectum in scientia et esse de consideratione scientiae. 1419
- 2148 Utrum possit evidenti ratione probari esse unum principium primum quod sit rerum in esse de nihilo productivum. 750
- 2149 Utrum post lapsum hominis in peccatum debuerint aliqua sacramenta institui. 848
- 2150 Utrum post lapsum humani generis decens et expediens fuerit, aliqua institui sacramenta. 1496
- 2151 Utrum post lapsum primi hominis fuerit necessarium institui aliqua sacramenta. 1217
- 2151,1 Utrum potentia creandi possit communicari creaturae. 848
- 2152 Utrum potestas clavium se extendat ad culpam sive ad remissionem culpaе. 848
- Wien, Nat. 4900: Anon. IV 18—25. [Spätere Zuteilung auf Deckel: Urbanus de Mellico]. Vgl. n. 925.
- 2153 Utrum praeter... humanibus adinventas sit necesse ponere aliquam aliam scientiam. 750
- 2154 Utrum praeter doctrinas philosophicas sit necessaria doctrina sacrae Scripturae. 971
- 2155 Utrum praeter doctrinas... physicas sit necessaria doctrina sacrae Scripturae. 735
- 2156 Utrum praeter doctrinas philosophicas necessaria sit doctrina sacrae Scripturae. 735
- Chartres 259. G. 2; Florenz, Laurenziana, cod. Aedil. 69; cdm 16.091; Eichstätt 728 [geschr. Leipzig 1464]; Bamberg, Patr. 55; Trier 936. Vgl. nr. 971.
- 2157 Utrum praeter fidem viator de divinis possit habere aliam notitiam quae proprie sit scientia. 260
- 2158 Utrum praeter philosophicas disciplinas sit simpliciter necessarium homini aliquam doctrinam supernaturaliter inspirari. Videtur quod non, quia sensus. 666
- 2159 Utrum praeter physicas disciplinas alia doctrina sit homini necessaria. 839
- 2160 Utrum praeter physicas disciplinas necessaria sit aliqua doctrina quae sit scientia una. 19
- 2160,1 Utrum praeter physicas disciplinas sit simpliciter homini necessarium, aliquam doctrinam supernaturaliter inspirari. 666
- 2161 Utrum prima causalitas respectu omnium causabilium de necessitate sit in tribus personis. 669
- 2162 Utrum prima principia possint ad divinam materiam applicari. 1275
- 2163 Utrum primaria causalitas respectu omnium causabilium sit in tribus personis. 669
- 2164 Utrum primaria causalitas respectu omnium creabilium de necessitate sit in tribus personis. 669
- 2165 Utrum primi parentes statum innocentiae servantes in paradiso terrestri fuerint aliquo modo beatifice quietati. 83
- 2165,1 Utrum primum complexum. 352



- 2165,2 Utrum primum ens simpliciter increatum mundum istum produxerit secundum rationem et elective. 292,1
- 2166 Utrum primum et per se obiectum fruitionis sit ultimus finis. 1355
- 2166,1 Utrum primum novae legis sacramentum conferens viatoribus gratiam. 2023,1
- 2167 Utrum primum principium complexum possit formari in theologia. 352
- 2168 Utrum primum principium possit formari in theologia. 352
- 2169 Utrum primum principium seu conditor naturae sit solum productivum totius creaturae. 1123
- 2169,1 Utrum primus actus causandi praecise sit a tribus personis. 669,1
- 2170 Utrum primus actus causandi sit ab essentia divina. 669,2
- 2171 Utrum primus actus creandi praecise possit convenire tribus personis. 1848
- 2172 Utrum principia et veritates nostrae theologiae facultatis repugnent principiis philosophiae naturalis. 332
- 2173 Utrum principia nostrae theologiae repugnant principiis naturalis philosophiae aut sint eis contraria. 332
- 2173,1 Utrum principiis theologiae possit viator. 2062,1
- 2174 Utrum principium effectivum coincidat cum ultimo fine. 352
- 2175 Utrum processus theologicus scientificae traditionis sit condistinctus scientiis purae humanae adventionis. 1006
- 2176 Utrum productio rerum creaturarum ad extra quas libere creavit et ab aeterno creare potuit ipse creator omnium et causa causarum, de necessitate praesupponat intrinsecam in divinis productionem personarum. 1006
- 2177 Utrum pro merito quocumque ex caritate procedente debeat visio divinae essentiae. 1008
- 2178 Utrum pro omni hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Et arguitur quod non. Quia non legimus. 2104, 2373
- 2179 Utrum propter benedictam unionem naturae humanae ad Verbum sit veridice concedendum quod Deus factus est noviter homo. 454
- 2180 Utrum propter humanum genus redimendum decuerit incarnari solum Dei filium. 323
- 2181 III Utrum pro reparatione generis humani oportuerit Dei filium incarnari. Et arguitur quod non quadrupliciter. Primo sic: gratia et caritas sufficiunt.
- IV Utrum sacramenta novae legis habeant aliquam virtutem supernaturalem inditam eis, qua possint effective causare antecedenter, et peccatricem animam mundative iustificare consequenter. Quod sic per b. Augustinum.
- Vat. lat. 1112 f. 47—85: Anon. III—IV.
- 2182 Utrum pro salute generis humani congruum fuerit, solum Dei filium incarnari. 1210



**2183** Utrum pro salute generis humani congruum fuit Deum incarnari. 1209

**2184** I Utrum pro statu isto sit necessaria aliqua notitia supernaturalis de credendis. Videtur quod sic. Quia quod creditur cognoscitur. Sed non notitia naturali.

Expl.: nulla ratio est ex parte facti.

II Circa secundum librum quaero: Utrum possit aliquid esse a Deo per creationem. Videtur quod non; quia si sic, esset de nihilo.

Expl.: possibile quod peccet, et hoc est verum.

III Utrum Christus primo et immediate assumpsit totam nostram humanitatem. Quod non. Quando aliqua sic se habent quod quodlibet eorum assumitur in primo instanti in quo est.

Expl.: secundum naturalem consequentiam. Ad principalia patet.

IV Circa quartum librum ubi principaliter agitur de sacramentis, primo quaero de eorum definitione: Utrum sacramentum possit definiri. Et videtur quod non. Quia philosophus 4. Metaph.: non unum signare est nihil signare.

Johannes von Rodington O.M., I—IV.

Brügge, Grand Séminaire 41/133: I—IV; Brüssel, Bibl. Royale 1552 (11.578): I—II, III q. 2. [II: Circa secundum librum quaero istam quaestionem: Utrum Deus directe intelligat omnia quae potest producere. Videtur quod non; III: Circa tertium librum quaero: Utrum possibile sit aliquam naturam creatam assumi a Verbo. Videtur quod non, quia contraria non possunt esse simul propter eorum repugnantiam]; Vat. lat. 5306: I; Assisi, S. Francesco 106: IV [Samaritanus — Circa principium huius quarti quaero primo: Utrum sacramentum definiatur vel possit definiri. Expl. fuit tun instituta. Ad secundum similiter patet superius]; Assisi 133 f. 1—136: Adam Goddam I—IV [I. Utrum necessaria sit homini aliqua cognitio supernaturalis de credendis; II—III: wie Brüssel 1552; IV: Circa quartum librum ubi principaliter; wie nr. 2054]. Vgl. Lechner, in Franziskanische Studien 22 (1935) 232—248 (Quaest. verz.); nach Wadding und Little begann I sent.: Da mihi intellectum. Vgl. nr. 2054.

**2185** Utrum pro statu isto sit necesse homini aliqua notitia supernaturalis de credendis.

Rheims 503: I/IV [= de Redithin oder de Rediman; vor 1412].

**2186** Utrum pro studio sacrae scripturae ex caritate procedente debeat pro mercede visio Dei. 1008

**2187** Utrum pro studio sacrae theologiae ex caritate procedente debeat pro mercede visio Dei et eius fruitio. 1008

**2188** Utrum pro studio sacrae theologiae ex caritate procedente debetur pro mercede visio Dei et eius fruitio. 258

**2189** Utrum quaecumque realitas finita a Deo realiter et effective producta. 2440

**2190** I Utrum quaelibet creata intelligentia in patria fruendo divina essentia videat omnium quomodolibet in ipsa relucentiam. Et quod sic arguitur, quia in coelesti patria.

— Utrum in supersimplici natura profitenda sit catholice genus seu genitura.

II Utrum sicut principium prime primum et unicum potest omnia de nihilo creare ac creata conservare, possit sic aliquod creatum annihilare. Ista quaestio duo supponit et aliud quaerit.



III Circa distinctionem primam tertii sententiarum et quasdam sequentes quaero quaestionem: Utrum possibile fuerit, Verbum divinum a Deo Patre genitum aeternaliter humanae naturae in personae unitate uniri temporaliter. Et quod non, arguitur. Primo sic: Quia si quaestio esset vera. Expl.: Ad quod naturaliter est ordinatum.

IV Utrum aliqua creata aut creabilis natura sit vel esse possit operantis gratiae viatori ad salutem necessariae et culpabilis creaturae iustificativae principalis et effectiva causa. Iste titulus duo supponit.

clm 26.897 f. 1—138: Anon. I—IV.

**2191** Utrum quaelibet culpa mortalis sit peior quam totalis poena superhabita.

Klosterneuburg 293 f. 128—132: Konrad v. Ebrach O Cist., Quaestio in aula.

**2192** Utrum quaelibet fruitio quolibet usu sit essentialiter perfectior. 851

**2193** Utrum quaelibet natura rerum creatarum assumi possint in unitatem suppositi. 716

**2194** Utrum quemadmodum Filius, ita incarnari potuerit Pater vel Spiritus Sanctus. 888

**2195** Utrum quemadmodum virtutem ac potentiam creativam in se habent novae legis sacramenta. 148

**2196** Utrum quilibet viator existens in gratia assentiendo articulis fidei mereatur. 951

**2197** Utrum quilibet viator omnipotenti Deo pro universis beneficiis suis aequaliter gratias agere teneatur. 1903

**2197,1** Utrum quis viator scientifice sine dono. 2530

**2198** Utrum quolibet sacerdote verbo consecrationis Eucharistiae secundum morem ecclesiae proferente, panis in corpus Christi et vinum in sanguinem vere convertatur. 175

**2199** Utrum rationalis viatoris anima peccato propria privata Spiritus Sancti gratia, possit de peccato satisfacere condigna Deo poenitentia. 767

**2200** Utrum regnum increatum quod nisi fuissent crimina, non fuisset incarnatum. 967

**2201** Utrum regula philosophorum et Aristotelis de syllogismis sufficiant generaliter ad catholice syllogisandum in divinis. Et arguitur quod sic.

Wien, Nat. 4690 f. 5—9: Anon. dubium.

**2202** Utrum rerum creatio sit possibilis naturaliter ab aeterno. 860

**2203** Utrum rerum diversitates et convenientiae sint ab ipsis realiter distinctae.

clm 19602 f. 7—10: Tittmaning, Quaestio.

**2204** Utrum res creatae sint a Deo. Et videtur quod nihil sit creatum. 724

**2205** Utrum res habeant principium causale. 1176

**2206** Utrum res productae sint in esse a pluribus principiis, uno malo, altero bono. 2392



- 2206,1 Utrum sacrae scientiae theologicae convenienter assignentur quattuor causae. 2252
- 2206,2 Utrum sacrae scientiae theologicae convenienter assignentur quattuor generum causarum causae. 147,1
- 2207 Utrum sacramenta a Christo instituta sint. 2440
- 2208 Utrum sacramenta causent gratiam per aliquam virtutem inhaerentem. 1490
- 2208,1 Utrum sacramenta debeant institui. 1537,1
- 2209 Utrum sacramenta debuerint institui. Et videtur primo quod non. 605
- 2210 Utrum sacramenta debuerunt institui. Respondeo: Institutio. 1243
- 2211 Utrum sacramenta debuerunt institui. Respondeo quod sic. Deum enim decuit ex misericordia, ut homo.
- Basel B. X. 26 f. 125—168: Anon. IV.
- 2211,1 Utrum sacramenta divina pro quolibet statu fuerunt homini ad salutem necessaria. Videtur quod non. 147,1
- 2211,2 Utrum sacramenta essent necessaria ad salutem, si homo non peccasset. 1434
- 2212 Utrum sacramenta fuerint necessaria. 971
- 2213 Utrum sacramenta fuerint necessaria vel debuerint institui. Dicendum quod sic. Homo enim corruptus. 1542
- 2214 Utrum sacramenta legis evangelicae habeant in se virtutem causativam gratiae. 115
- 2215 Utrum sacramenta legis evangelicae sint effectiva gratiae. 1111
- 2216 Utrum sacramenta legis novae sint causae effectivae gratiae. 1181
- 2217 Utrum sacramenta novae legis auferunt peccatum originale. 2014
- 2218 Utrum sacramenta novae legis pro statu naturae lapsae fuerint necessaria homini ad salutem. 344
- 2219 Utrum sacramenta novae legis. 327
- 2220 Utrum sacramenta novae legis causent gratiam dispositivam. 274
- 2221 Utrum sacramenta novae legis conferant gratiam effective. 2039
- 2222 Utrum sacramenta novae legis efficiant ad suscipientis salutem. 851
- 2223 Utrum sacramenta novae legis efficiant gratiam. Quod sic. 1932
- 2224 Utrum sacramenta novae legis habeant aliquam causalitatem effectivam respectu gratiae. 21
- 2225 Utrum sacramenta novae legis habeant aliquam efficaciam ad transmutationem creaturarum. 1710



- 2226 Utrum sacramenta novae legis habeant aliquam virtutem supernaturalem inditam eis qua possint effective causare antecedenter. 2181
- 2226,1 Utrum sacramenta novae legis habeant efficaciam a Christi passione. 669
- 2227 Utrum sacramenta novae legis habeant in se virtutem seu potentiam creativam. 750
- 2228 Utrum sacramenta novae legis pro statu naturae lapsae sint necessaria homini ad salutem, ad cuius institutionem aliquod gratuitum donum. 344
- 2229 Utrum sacramenta novae legis sint causa gratiae. 2359
- 2230 Utrum sacramenta novae legis sint causae effectivae gratiae. Quod sic. 338
- 2231 Utrum sacramenta novae legis sint causa gratiae in anima cum hoc quod auferant peccata. 1514
- 2232 Utrum sacramenta novae legis sint causa gratiae per aliquam virtutem inhaerentem. 689
- 2233 Utrum sacramenta novae legis sint causae gratiae per virtutem assistentem. 278
- 2233,1 Utrum sacramenta novae legis sint causa gratiae. 257,2
- 2234 Utrum sacramenta novae legis sint causa nostrae salutis. 248
- 2235 Utrum sacramenta novae legis sint quorundam causa. 19
- 2236 Utrum sacramenta possint efficere absolutum positivum in anima. 1428
- 2236,1 Utrum sacramenta possint efficere in anima aliquid absolutum positive. 1428
- 2237 Utrum sacramenta sensibilia sint peccatorum vulneribus remedia necessaria. 2095,3
- 2238 Utrum sacramenta sint causa gratiae. Et videtur quod non. Quia nulla virtus. 257,1 307
- 2239 Utrum sacramenta veteris legis sicut novae legis sacramenta ratione operis operati gratiam contulerint. 684
- 2240 Utrum sacramenta veteris legis sint totaliter evacuata. 352
- 2241 Utrum sacramentis seu sacramentorum ministris communicari potuerit virtus aliqua creativa respectu sacramentalis effectus. 971
- 2242 Utrum sacramentis vel sacramentorum ministris possit communicari aliqua virtus creativa respectu effectus sacramentalis. 971
- 2243 Utrum sacramentum a Magistro convenienter definitum sit gratiae causativum. 888
- 2244 Utrum sacramentum consistat in rebus vel in verbis. 4
- 2245 Utrum sacramentum definiatur vel possit definiri. 2184
- 2245,1 Utrum sacramentum esse sit notum sola fide. 1499,2
- 2246 Utrum sacramentum posset definiri. 2054
- 2246,1 Utrum sacramentum possit definiri. Videtur quon non. Quod non est in genere. 2851



- 2247 Utrum sacramentum possit definiri. Et arguitur quod non. 491
- 2248 Utrum sacramentum possit definiri. Et videtur quod non. Quia Philosophus. 2184
- 2248,1 Utrum sacramentum sit. 1499,2
- 2249 Utrum sacramentum sit causa gratiae. 1284
- 2250 Utrum sacra scriptura ad hoc quod plene intelligatur. Cambridge, Gonville and Caius 370: Thomas Claxton I. Vgl. Firenze, Naz. B. 6. 340: I—IV.
- 2251 Utrum sacra scriptura sit a Spiritu sancto inspirata. 1598
- 2252 Utrum sacra theologia a puro viatore sine lumine fidei perfecte acquisita sit argumentis et rationibus pertractanda. Quod quaestio sit vera quoad eius suppositum, videtur sic. Quia infidelis et haeretici audiendo et studendo.  
— Utrum sacrae scientiae theologicae convenienter assignentur quattuor causae. Arguitur quod non, quia theologia non est scientia.  
— Circa distinctionem primam: Utrum solo Deo licite sit fruendum. Et arguitur quod non. Quidquid hominem facit vere beatum, isto licite potest quis frui.  
Expl.: ad tertium patet ex articulo ultimo quid sit dicendum.  
Leipzig, Univ. 418 f. 197—298: Anon. I.
- 2252,1 Utrum sacra theologia sit omni viatori ad salutem necessaria. Pro responsione notandum. 882,1
- 2253 Utrum sacra theologia sit scientia. Arguitur primo. 278
- 2254 Utrum sacra theologia viatoribus coelitus revelata vere sit scientia de Deo uti de subiecto suo primo demonstrata. 671
- 2255 Utrum Samaritanus Christus Jesus contra peccatorum vulnera sacramentorum (!) instituerit. 931
- 2256 Utrum sanctissima theologialis scientia ab ipso omnium altissimo Spiritu sancto revelata super omnes scientias humanitas tradita sit certitudine e dignitate velut sublimior exaltata. 1006
- 2257 Utrum scientia in libro sententiarum tradita sit inquisitiva sive argumentativa sive perscrutativa. 1218
- 2258 Utrum scientia proprie dicta et a priori possit sub lumine fidei de divina natura communicari. 1635
- 2259 Utrum scil. liberum arbitrium possit necessitari. 256
- 2260 Utrum scire definiatur proprie a Philosopho. 899
- 2261 Utrum secunda persona in divinis naturam humanam hypostatice sibi univerit. 346
- 2262 Utrum secundum opinionem Aristotelis mundus de facto sit productus ab aeterno. 971
- 2263 Utrum secundum quod tactum est in collatione, studium sacrae theologiae sit meritorum vitae aeternae. 1008
- 2264 Utrum semper fuerint aliqua signa symbola i. e. convenientia. 1162



- 2265 Utrum sicut Deus alia a se per ideas cognoscit, ita creaturarum perfectiones in eo ab aeterno contentae realiter inter se et ab eius essentia divina distinguantur. 1645
- 2266 Utrum sicut fons abissalis divinae bonitatis. 148
- 2267 Utrum sicut in temporis initio Deus fecit mundum ex nihilo, sic potuerit mundum vel aliquam creaturam producere ab aeterno. Ista quaestio unum. 323
- 2268 Utrum sicut in temporis initio Deus fecit mundum ex nihilo, sic potuit mundum vel aliquam creaturam producere ab aeterno. 1016
- 2269 Utrum sicut omnia ecclesiae sacramenta ex Christi passione efficaciam habent, ita corporum resurrectio futura ex eiusdem Christi resurrectione causaliter procedat. 1645
- 2270 Utrum sicut principium prime primum et unicum potest omnia de nihilo creare ac creata conservare, possit sic aliquod creatum annihilare. 2190
- 2271 Utrum sicut sacramenta sunt omnis languoris spiritualis congrua remedia, sic in anima recipientis sint gratiam producentia. 976
- 2272 Utrum sicut singulis hominibus angeli boni pro custodia sunt a Deo deputati, sic a tenebrarum principe sint mali angeli ad tantandum delegati.

Wilhering 84 f. 100—142: Anon. Quodl.

- 2273 Utrum si homo in iustitia originali perstitisset, Verbum Dei naturam humanam assumpsisset. 2095,3
- 2274 Utrum si in aliquo monstro duo capita appareant, ei debeant in baptizando duo nomina vel unum imponi. 357
- 2275 Utrum sint actus realiter distincti. 1251
- 2276 Utrum sint plura prima principia. 735
- 2277 Utrum sint plura prima principia. 1419
- 2278 Utrum sint plura prima principia vel unum tantum. 971
- 2279 Utrum sint plura principia. 1419
- 2280 Utrum sint plura principia sicut Manichaei dicunt. 1162
- 2281 Utrum sint tantum quattuor entia ex caritate diligenda. clm 8450 f. 95—106. Jodocus, III 27—29.
- 2282 Utrum si primus parens non peccasset Deus humanam naturam corporalem assumpsisset. 860
- 2283 Utrum si primus parens non peccasset, Deus humanam naturam non assumpsisset corruptibilem. 228
- 2284 Utrum si proprietates Verbi sit idem. 899
- 2284,1 Utrum sit aliquis actus medius voluntatis qui non sit fruitio nec usus. 1287,1
- 2285 Utrum sit consideratio de scientia.

clm 24.854 f. 1—3: Anon. Quodl.

- 2286 II d. 1 Utrum sit creatio. — Utrum mundus sit aeternus. — Utrum Deus potuit facere creaturam coaeternam . . .

II d. 2 Utrum spiritualia habeant mensuram aliam a tempore. Utrum sit unum aevum omnium aeviternorum.

- Videtur quod sic. Aeternitas est una et tempus est unum.

Graz, Univ. 295 f. 1—54: Anon. II. [beginnt mit II d. 2 q. 2].



- 2287 Utrum sit creatio. Et videtur quod non. Actio. 862
- 2288 Utrum sit dare plura necesse esse. 71
- 2289 Utrum sit dare plura principia simpliciter prima. 1307
- 2290 Utrum sit necessarium homini, pro statu isto aliquam doctrinam supernaturaliter inspirari quae non potest. 1124
- 2291 Utrum sit necessarium praeter philosophicas disciplinas aliam doctrinam haberi. 1335
- 2292 Utrum sit necesse ponere Deum esse. 569
- 2293 Utrum sit ponere creationem. 939
- 2293,1 Utrum sit ponere Deum esse. 569
- 2294 Utrum sit possibile divinam naturam uniri humanae. Videtur quod non. 605
- 2295 Utrum sit possibile intellectui viatoris habere notitiam evidentem de veritatibus theologicis. 338
- 2296 Utrum sit possibile intellectum viatoris habere notitiam evidentem de veritatibus theologicis. 338
- 2297 Utrum sit possibile intellectui viatoris habere notitiam evidentem de veritatibus theologicis. 1181
- 2298 Utrum sit possibile, naturam humanam personaliter uniri Verbo divino. 669,1
- 2299 Utrum sit possibile naturam humanam Verbo divino vel alteri personae uniri hypostatice. 1652
- 2299,1 Utrum sit possibilis [creatio]. 848
- 2300 Utrum sit scientia. Ad quod sic. 1215
- 2301 Utrum sit scientia. Et arguitur quod non, quia de particularibus. 1217
- 2302 Utrum sit tantum unum primum principium. 839
- 2303 Utrum sola natura universaliter et complete perfecta sit obiectum fruitionis totaliter quietantis. 1603
- 2304 Utrum sola scientia theologica ostendat sufficienter. 329
- 2305 Utrum sola trinitate incommutabili creatura rationalis possit frui beatifice. 802
- 2306 Utrum sola trinitate incommutabili creatura rationalis beatifice possit frui. 37
- 2307 Utrum solius Verbi persona sit humanae naturae personalis subsistentia. Arguitur primo quod non; quia si sic, maxime esset virtute specialis unionis humanitatis ad Verbum. Sed hoc non. Igitur quaestio falsa. [Probatur] Minor, quia talis maxime esset unio hypostatica.
- Expl.: Et per hoc alia solvuntur et sic patet veritas quaestionis.
- Wien, Nat. 4572 f. 1—242: Anon. III, anno [14]23; Klosterneuburg 298: Anon. III (1424).
- 2308 Utrum solius voluntatis usus et fruitio et solum tales sint actus liberi elicit. 332
- 2308,1 Utrum solo Deo est fruendum. Ista quaestio unum. 976
- 2309 Utrum solo Deo immediate sit fruendum. 71
- 2309,1 Utrum solo Deo licite sit fruendum. 147,1



- 2309,2 Utrum solo Deo licite sit fruendum. Et arguitur quod non.  
Quidquid hominem. 2252
- 2310 Utrum solo Deo sit fruendum. 207
- 2311 Utrum solo Deo sit fruendum et omni alio a Deo sit  
utendum et solum tali. 320
- 2312 Utrum solo Deo sit fruendum. Quaestio unum praesup-  
ponit. 976
- 2313 Utrum solo Deo sit fruendum quod omni alio ab eo sit  
utendum. 333
- 2314 Utrum solo Deo sit fruendum et omni alio a Deo sit  
utendum. 1674
- 2315 Utrum solo incommutabili Verbo increata potentia.  
1869
- 2316 Utrum solum Filius univit sibi naturam humanam. 338
- 2317 Utrum solum immensum bonum sit licitae fruitionis  
obiectum. 332
- 2318 Utrum solus Deus a creatura rationali licite sit fruendus.  
1288
- 2319 Utrum solus Deus sit licite a viatore fruendus seu frui-  
bilis. 206; vgl. 2529
- 2320 Utrum solus Deus sit obiectum licitae fruitionis. 354
- 2321 Utrum solus Deus sit obiectum per se fruitionis. 1429
- 2322 Utrum solus Filius Dei naturam humanam sibi univit  
in unitatem suppositi. 1181
- 2323 Utrum solus Filius Dei univit sibi naturam. 2039
- 2324 Utrum solus Filius univit sibi naturam humanam in  
unitatem suppositi. 338
- 2325 Utrum, spatio mundi in futuro saeculo diviso in regiones  
lucis et tenebrarum, incolae illarum locabuntur in eis situatiter ordinate.  
83
- 2326 Utrum spectet ad theologum determinare de creaturis. 91
- 2327 Utrum stellae sint creatae, ut per motum et lumen sint  
in signa et tempora. 951
- 2327,1 Utrum studens in sacra scriptura non credens sicut eccle-  
siae credit, erret. 258
- 2328 Utrum studens theologicus per suum studere possit esse  
erogitus. 333
- 2329 Utrum studere in theologia sit meritorium. Quod non.  
Quia per se finis. 1008
- 2330 Utrum studere scientiam scripturae divinalis sit homini  
meritorium vitae aeternalis. 1123
- 2331 Utrum studium sacrae scripturae impositum alicui in foro  
poenitentiae propter omissionem peccati contrarii sit meritorium. Et  
videtur quod non. Quia non magis meritorium nec aeque nec minus. 1008
- 2332 Utrum studium scripturae sacrae nihil falsitatis in se con-  
tinentis sit ceteris studiis magis meritorium. 684



- 2333 Utrum studium sacrae scripturae nihil falsitatis in se continentis sit ceteris studiis magis meritorium. 886, 823; vgl. 255
- 2334 Utrum studium sacrae scripturae sit meritorium vitae aeternae. 1008
- 2335 Utrum studium sacrae theologiae sit meritorium vitae aeternae. 264
- 2336 I Utrum studium sacrae theologiae sit meritorium vitae aeternae. Quod non, quia finis talis studii vel est scire vel est credere. 1008
- 2337 I Utrum studium sacrae theologiae sit meritorium vitae aeternae. Quod non, quia finis per se et immediatus talis studii est credere vel scire. Sed propter primum non est meritorium, quia non est in libera potestate nostra credere vel non credere.  
— Utrum Deus in quantum Deus sit subiectum in theologia nostra. Et arguitur primo quod non.
- II Utrum mundus productus ab uno principio creari potuisset ab aeterno. Arguitur contra suppositum per quaestionem per Manichaeos, qui ponunt unum Deum lucis.  
— Utrum a mundi principio spiritus angelici creati sint in loco.  
Wien, Nat. 14.212 f. 1—181: Anon. I—II; vgl. nr. 2043.
- 2338 Utrum subiectum primi principii complexi dictum de Deo et creatura habeat eundem conceptum. 352
- 2339 Utrum subiectum primi principii complexi habeat conceptum eundem de Deo et creatura. 352
- 2340 Utrum summum necesse esse et simpliciter perfectum sit praecise licitae creaturae rationalis fruitionis obiectum. 2412
- 2341 Utrum summum necesse esse sit productivum cuiuslibet entitatis simpliciter creabilis. 15
- 2342 Utrum tantum alio a Deo sit utendum. Quod non. 338
- 2343 Utrum tantum omni alio a Deo sit utendum. 1181
- 2344 Utrum tantum quantum est Dei fruitio placibilis, tantum sit displicibilis eius oppositum. 15
- 2345 Utrum tempore legis evangelicae debeant esse tantum septem sacramenta ecclesiae. 860
- 2346 Utrum tempori praeterito secundum rationem formalem suam qua praeteritum est, repugnat sibi contradictorie ratio infiniti. 971
- 2347 Utrum tempori praeterito secundum suam formalem rationem repugnet convenire rationem infiniti. 971
- 2347,1 Utrum theologia nostra per divinam faciem designata ... quantum ad totum id quod addit. 1579
- 2348 Utrum theologia quae est de credibilibus, sit scientia proprie dicta. 1308
- 2349 Utrum theologia sit de Deo tamquam de primo subiecto. 21
- 2350 Utrum theologia sit de Deo tamquam de subiecto. 666
- 2350,1 Utrum theologia sit de Deo tamquam de subiecto primo. 669



**2351** Utrum theologia sit nobis supernaturaliter tradita sufficienter. 1942

**2352** Utrum theologia sit practica vel speculativa. Conclusio responsalis. 824

**2353** Utrum theologia sit practica vel speculativa. 719

**2354** Utrum theologia sit scientia. 848

**2355** Utrum theologia sit scientia.

Gottlieb 354, 9 [Wien, Dominikaner]: Griffinus I—IV.

**2356** I, 1 Utrum theologia sit scientia.

I, 2 Utrum sit una scientia vel plures.

Torino K<sup>2</sup> IV 8: Anon. I [f. 1<sup>r</sup> unleserlich].

**2357** Utrum theologia sit scientia. 721

**2358** Utrum theologia sit scientia. 1251

**2359** I Utrum theologia sit scientia. Arguitur quod non. Quia scientia est de universalibus. Theologia non est de universalibus sed de particularibus. Quare etc. Item: Scientia procedit ex principiis per se notis 1 Posteriorum. Theologia non sic. Quare etc.

— Utrum Deus sit subiectum in theologia sub aliqua ratione speciali. Videtur quod sic. Quia scientia specialis est de subiecto speciali.

Expl.: intellectum nostrum conformare divino intellectui ut tandem cognoscamus eum Deum verum.

II Circa principium secundi libri quaeritur: Utrum creatura potuerit esse ab aeterno. Videtur quod non, quia omnis creatio inclusa inter duos terminos, scil. inter duo nunc, necessario est finita.

— Utrum esse creaturae sit in continuo fieri. Videtur quod sic. Quia quod continue tendit in non esse, est in continuo fieri.

III Utrum incarnatio sit possibilis. Videtur quod non. Quia incarnatio requirit proportionem.

IV Utrum sacramenta novae legis sint causa gratiae. Arguitur quod non. Jakob v. Metz, I—IV [zweite Redaktion].

clm 3749 f. 1—85: Iacobus v. Metz, I—II; clm 14.383 f. 40—63: I. 1—38; Vat. Borgh. lat. 122 f. 1—114: Jacob v. Metz, I—IV; Paris, nat. lat. 12.331 f. 1—41: I; Vat. Borgh. lat. 317: II 1—26; Troyes 992 f. 7—25: Additiones in I [Utrum theologia sit scientia. Et arguitur quod non]. Erste Redaktion; vgl. nr. 2376.

**2360** Utrum theologia sit scientia. Arguitur quod non. Scientia est virtus intellectualis. 848

**2361** Utrum theologia sit scientia. [Arguitur] quod non [quia] scientia est de universalibus, theologia non [est de universalibus, sed de particularibus]; ergo etc. Item: Scientia procedit ex principiis per se notis [1. Post.], theologia non [sic], sed ex creditis.

q. 2: Utrum Deus sit subiectum in theologia. Quod non: De Deo scire quid est, est impossibile secundum Anselmum et Damascenum.

d. 38: Utrum plures ideae sint in Deo. Quod non: Quia haec pluralitas aut esset.

Wien, Nat. 1321 f. 1—55: Anon. I. d. 1—38; Graz, Univ. 475 f. 104—137: Anon. [Jacob v. Lausanne?] I.

**2362** Utrum theologia sit scientia. Circa istam quaestionem duo in genere sunt considerata.



q. 2: Utrum tres personae divinae possint assumere eandem numero humanam naturam.

q. 38: Utrum relatio addat aliquid reale supra suum fundamentum.

Vat. lat. 859 f. 152—182: Johannes Picardi de Lichtenberg, Quaestiones disputatae 1—38.

**2363** Utrum theologia sit scientia. Et arguitur quod non. 2359

**2364** Utrum theologia sit scientia. Et arguitur quod non, quia scientia est virtus intellectualis. 257,1 848

**2365** Utrum theologia sit scientia. Et arguitur quod sic. Quoniam plus potest. 307

**2366** Utrum theologia sit scientia. Et videtur quod non. Nulla scientia est de singularibus. 1162

**2367** Utrum theologia sit scientia. Et videtur quod non. Omnis scientia procedit ex principiis per se notis. 1290

**2368** Utrum theologia sit scientia. — Et videtur quod non. Omnis scientia procedit ex principiis per se notis. 724

**2368,1** Utrum theologia sit scientia. Et videtur quod non, quia scientia debet procedi ex principiis per se notis. 35

**2369** Utrum theologia sit scientia. Et videtur quod non, quia scientia non est de singularibus. 1291

**2370** Utrum theologia sit scientia. Et videtur quod non. Quia scire est per causam. 1118

**2371** Utrum theologia sit scientia. Et videtur quod non. Quia theologia est solum notitia eorum quae tenentur per fidem. 2444

**2371,1** Utrum theologia sit scientia. Et videtur quod sic, quia plus potest intellectus viatoris adiutus. 307

**2372** I Utrum theologia sit scientia proprie dicta. Quod sic. Ipsa est notitia superior fide igitur est notitia scientifica. Tenet consequentia.

II Circa secundum librum quaero: Utrum angelus in primordio suae creationis meruerit praemium beneficii confirmationis. Et arguitur quod non. Angelus in principio suae creationis non habuit liberum arbitrium.

III Utrum Maria Virgo habuerit se causaliter active in formatione humanitatis et unione speciali ad Filium in divinis. Arguitur quod non, quia Virgo non habuit se.

IV Utrum pro omnium hominum statu fuerint aliqua sacramenta. Et arguitur quod non, quia non legimus de aliquo sacramento instituto a Deo tempore legis veteris.

Wien, Schotten 269/274: I—IV [Nicolai de Dinkelsbühl]; vgl. nr. 2104.

**2374** Utrum theologia sit scientia. Quod non videtur quia omnis scientia procedit ex principiis per se notis. 886

**2375** Utrum theologia sit scientia. Respondetur: proprie loquendo debet dici sapientia. 1292

**2376** Utrum theologia sit scientia. Responsio: Dicunt quidam proprie. Iacob v. Metz O P., I—IV (erste Redaktion).

Troyes 992 f. 2—6, 34—68: I; 86—105: II; 106—122: III; 123—133: IV; Paris, nat. lat. 12.331 f. 42—82: II. Vgl. nr. 2359.



- 2376,1 Utrum theologia sit scientia specialis. 91
- 2377 Utrum theologia sit scientia speculativa vel practica. 352
- 2377,1 Utrum theologia sit scientia. Ubi non. 261
- 2377,2 Utrum theologia sit scientia una de Deo tamquam de subiecto proprio. 976
- 2377,3 Utrum theologia sit scientia. Videtur quod non. Nulla scientia est de singularibus. Quia sicut. 1162
- 2378 Utrum theologia sit speculativa. 274
- 2379 Utrum theologia subalternetur alteri scientiae. 2191
- 2380 Utrum theologia tota exigit suam totam originem a Deo. 1204
- 2381 Utrum totalis novitas alicuius effectus sit a virtute illimitata tantum. 899
- 2382 Utrum totam rerum universitatem Deus potuerit aeternaliter produxisse. 1652
- 2383 Utrum tota sacra scriptura seu theologia traxerit totam suam scientiam a Deo. 1204
- 2384 Utrum tota theologia traxerit suam totam scientiam a Deo. 1204
- 2385 I Utrum tres personae divinae inter se distinctae et per notas nominatae.  
 II Supposito quod a personis divinis sint omnes creaturae creatae.  
 III Utrum Verbi divini suppositum.  
 IV Utrum tres personae divinae in remedium vitae sint sacramentaliter.
- Eichstätt 471: Gerhard de Büren I—IV [beendet Köln 1389].
- 2386 Utrum tres personae divinae in remedium vitae sint sacramentaliter. 2385
- 2387 Utrum una sit locutio Dei et angeli cum Deus loquitur ad angelum. Letzte Frage: Utrum si Adam non peccasset, Deus incarnatus fuisset.  
 clm 18355 f. 170—260: Anon. Quaest. theol.
- 2388 Utrum unicum rerum primum principium potuerit habere creationem sibi coaeternam. 491
- 2389 Utrum universae entitatis institutio sit a Deo per creationem tamquam ab uno solo primo principio. 1209
- 2390 Utrum universaliter quaelibet et sola perfectio Deo intrinseca . . . sit ratio sufficienter obiectiva. 2431
- 2291 Utrum universitas creaturae habet aliquod necessario esse ex se formaliter in quo a Deo creante non dependeat. 1627
- 2392 I [Inc. fehlt] Utrum usus et fruitio sint operationes solius voluntatis. Quod non. Nam cognitio est operatio solius voluntatis.  
 — Utrum voluntas quolibet actu suo licito creaturis utatur et solo Deo fruatur.  
 — Utrum divinis personis conveniant diversae rationes fruibilitatis, an tantum una quae ipsis et essentiae sit communis.



Expl.: potest non salvare et potest damnari. Utrum dictorum patet per Magistrum d. 40.

II Circa secundum sententiarum consequuntur quaestiones excerptae ut in plurimum ex Alexandro de Hales, Bonaventura et Scoto interdum et lectae per . . . Jodocum Gartner.

— Prima quaestio: Utrum res productae sint in esse a pluribus principiis, uno malo, altero bono.

— Utrum creatio activa sit communicabilis creaturae.

— Utrum omnis creatura sit ordinata ad hominem.

Expl.: Et sunt diversae species peccati in Spiritum Sanctum.

clm 15.304 f. 1—144: Jodocus Gartner I—II.

**2393** Utrum utendo verbis theologicis [nur soviel!]

— Utrum divinum lumen oriens ex alto visitavit nos assumendo humanitatem in unitatem suae personae in temporis plenitudine.

— Circa primam distinctionem tertii quaeritur primo: Utrum Dei filius in temporis plenitudine assumpserit humanitatem in suppositi unitatem propter humani generis redemptionem. Et arguitur primo quod non.

Wien, Nat. 4939 f. 1—182: Anon. III d. 1—39; vgl. nr. 2524.

**2394** I Utrum uti et frui sint in voluntate. Respondeo quod sic. Quod patet sic: Amare est voluntatis.

Expl.: Ideo non est ultra quaerere rationem.

II Quis sit finis principalis . . . utrum scil. divina gloria vel nostra utilitas.

III Cum venit. — Primo agitur de vita quam Christus pro nobis assumpsit.

IV Utrum dilatio exemptionis testamenti noceat alicui testatori. Respondeo quod sic.

Erlangen 515: Anon. I—IV (III: aus Bonaventura; IV: aus Richard v. Mediavilla).

**2394,1** Utrum uti sit actus voluntatis. Videtur quod non, quia uti in re est rem pertractare. 35

**2394,2** Utrum uti sit per se et proprius actus voluntatis. Quod non. 1579

**2395** Utrum velle immensi Dei solum esse liberum creativum principium omnium . . . a viatore isto potuerit demonstrari. 2431

**2396** Utrum Verbi divini suppositum. 2385

**2397** Utrum Verbi incarnatio benedicta ut creditur ab ecclesia possit stare cum identitate reali divinarum personarum cum essentia. 352

**2398** Utrum Verbi incarnatio sit per naturam cognoscibilis. 352

**2399** Utrum Verbum aeterni Patris . . . Messiam promissum a prophetis possit catholice et vere sustineri. 2431

**2400** Utrum Verbum carnem simul et animam assumpserit. 570

**2401** Utrum Verbum Dei fuerit sibi ipsi ab aeterno scientia futurorum contingentium vel rerum ab ipso producibilem. 1008

**2402** Utrum Verbum Dei Patris per quod facta sunt omnia . . . assumpserit. 1645

**2403** Utrum Verbum divinum assumpserit naturam humanam ad meritum. 248



2403,1 Utrum Verbum divinum naturam assumens. 2530

2404 Utrum Verbum divinum sine contradictione potuit assumere  
individuum generis subalterni. 2442

2405 Utrum Verbum humanam naturam assumens mundam  
possit similiter assumere naturam irrationalem vel angelicam sive bonam  
sive malam. 258

2406 Utrum Verbum idealis relucentiae a Patre fluens produc-  
tive, perfecte beatificet Johannem obiective. 2443

2407 Utrum Verbum sine Patre naturam humanam potuerit  
assumere. 767

2408 Utrum veritas Dei a principio formans hominem iustum  
sit temporaliter passa omni credenti in salutem.

Wien, Nat. 5067 f. 281—297: Principium in sent. [1423; f. 286<sup>v</sup> ff.: Conferre habeo  
cum G. Apfentaler; Narcisso Hertz de Perching; Nicolaus O. Carm.; Fridericus  
O. Carm.]; vgl. nr. 334.

2409 Utrum veritas theologicae scientiae contrariatur veritatibus  
principiorum naturalis luminis et sensualis experientiae. 258, vgl. 339

2409,1 Utrum veritatis per se scibiles de Deo sub ratione Deitatis  
possint sciri ab intellectu viatoris. 669,1

2410 Utrum veritates per se scibiles possint de Deo. 1313

2411 Utrum veritatis theologicae quae summae est auctoritatis  
per discursum theologicum possit acquiri notitia scientifica. Et arguitur  
primo quod non. Nulla est enim veritas theologica. Igitur quaestio falsa.  
Consequentia tenet.

Wien, Nat. 3806: Anon. I. 1—17.

2411,1 Utrum veritates theologicae contrariantur. 339

2412 I Utrum veritates theologicae in primo libro senten-  
tiarum contentae repugnare veritatibus naturalis philosophiae sit possi-  
bile. Quod sic: repugnant sensibus.

— Utrum summum necesse esse et simpliciter perfectum sit praecise  
licitae creaturae rationalis fruitionis obiectum.

II Utrum veritates theologicae contentae in secundo libro sententiarum,  
quae sunt de productione sive creatione creaturarum veritatibus philo-  
sophiae repugnari sive contrariari sit possibile.

III Utrum veritates theologicae in tertio libro sententiarum contentae  
veritatibus naturalis philosophiae repugnare sit possibile.

IV Utrum veritates theologicae in quarto libro sententiarum contentae  
veritatibus philosophiae repugnare est possibile. Et arguitur primo quod  
sic. Nam quod per aquam.

Wien, Dominikaner 157: Rudolfus Coloniensis I—IV; cf. Gottlieb 358, 3.

2413 Utrum veritates theologicae scientiae contrariantur veri-  
tatibus principiorum naturalis luminis et sensualis experientiae. 258 vgl. 339

2414 I Utrum veritates theologicae sint possibiles viatori haberi  
per notitiam evidentem. Quod non. Quia talis notitia non potest haberi  
sine distincta notitia deitatis.

Expl.: teneatur se conformare voluntati divinae cui sit honor etc.



II Utrum creatio passio differt a creatura. Quod sic. Quia arguitur: Generatum posset dici creatum, quia in generatione invenitur illud idem quod est creatum. Item: creatura manet creatura.

Erfurt CA 4<sup>o</sup> 109 f. 1—120: I—II. [f. 89<sup>r</sup> nach I: Explicit primus Rymboudi de Cadehan (?) O. Min. (corr. in: Guillelmi Occam)].

**2414,1** Utrum veritates theologiae et ceteris. 2529

**2415** Utrum veritatis visione libertas videatur in homine.

— Utrum omnis credens non sicut ecclesia credit, erret in credendo necessaria ad salutem.

Letzte Frage: Utrum per suffragia facta a fidelibus in ecclesia militante pro animabus existentibus in purgatorio illae animae citius liberentur a poena.

Erfurt CA 2<sup>o</sup> 132 f. 38—73: Anon. q. 1—11 in sent.

**2416** Utrum verum theologicum nihil in se falsitatis continens sola fide teneatur. Et arguitur quod non. Quia per studium sacrae scripturae acquiritur notitia altior fide. Igitur dubium falsum.

Wien, Nat. 4690 f. 25<sup>r</sup>/v: Anon.

**2417** Utrum veteris legis sacramenta quae habuerunt vim obligatoriam . . . possint licite prohiberi. 2431

**2418** Utrum viator agens in gratia mereatur assentiendo. 951

**2418,1** Utrum viator existens in gratia asserendo articulis fidei mereatur. 951

**2419** Utrum viatori in quantum viatori possit communicari notitia abstractiva de subiecto theologiae, i. e. de Deo sub ratione divinitatis. Quod non: Omnis cognitio abstractiva est in aliquo repraesentativo.

Wien, Nat. 1439 f. 1<sup>r</sup>—50<sup>v</sup>: Anon I [XIV].

**2420** Utrum viator per studium in sacra scriptura possit de veritatibus theologiae scientificam notitiam habere. 1652

**2421** Utrum viator per studium sacrae theologiae possit ad evidentiam veritatum theologicarum communi lege pervenire. 2529

**2421,1** Utrum viatoris theologia sit practica scientia vel speculativa sapientia. 716

**2422** Utrum videns scientifice relationes distinctas in simplici essentia, videat in ipsa potentiam aliquam. 975

**2423** Utrum virtute luminis naturalis intellectus homo viator possit acquirere certam et infallibilem notitiam. 2429

**2424** Utrum virtute passionis Christi omnes homines efficaciter sint liberati. 69

**2425** Utrum voluntas creata in utendo et fruendo in volendo sit libera voluntate contradictionis. 951

**2426** Utrum voluntas Dei sit immobiliter directiva omnium agibilium. 113

**2427** Utrum voluntas divina cunctarum creaturarum largiter effusiva, sit cuiuslibet talis causa immediate et contradictorie libere productiva. 1210

**2428** Utrum voluntas divina omnium quae fiunt, sit efficiens causa. 206



2428,1 Utrum voluntas sit nobilior potentia quam intellectus. 834

2429 Q. 1: Utrum voluntas viatoris sine dono gratiae sufficere possit ad meritum.

Letzte Frage: Utrum in omnibus tam electis quam reprobis iuxta mensuram peccati proportionetur mensura supplicii.

Erfurt CA 2<sup>o</sup> 132 f. 3—34: Anon. in sent. Oxford, Magd. 194 f. 231.

2430 Utrum vultus filialis aeterna forma idealis primum sit principium . . .

clm 26.711 f. 386—396: Johannes de Basilea OSAE, vesperiae.

2431 I Utrum vultus primi summa et totalis pulchritudo sit omnis perfectionis radicalis contentiva plenitudo. Quod non, quia si quo foret vera, sequitur, primum vultum beatifice percipere esse summum bene esse.

— Utrum veritatem sinceritatem fidei christianae impossibile sit viatorem perfecte cognoscere efficacia rationis humanae sine speciali Dei illustratione et fundamento fidei catholicae ac firma adhaesione.

— Cupientes. — Iste liber principali sua divisione dividitur in tres partes, scil. in prohemium et tractatum. Secunda pars est ibi: Veteris. Circa primam partem notandum, quod doctores consueverunt in libris ab ipsis compositis praemittere prohemium sive prologum triplici ex causa. Primo ut ostendant ordinem et congruentiam dicendorum.

— Cupientes. — Iste est prologus libri sententiarum et dividitur in tres partes principales. In prima parte ponit actum dictanti arduum, in secunda modum procedendi congruum, in tertia fructum laborum uberrimum.

— Veteris. — Praemisso prohemio sive prologo sequitur tractatus. In quo Magister duo facit. Nam primo praemittit quaedam praecambula, secundo incipit tractanda.

— Utrum universaliter quaelibet et sola perfectio Deo intrinseca et immensa fruitionis ordinatae sit ratio sufficienter obiectiva. Arguitur primo quod non, sic: Non omnis perfectio Deo intrinseca.

Expl.: potest esse iustus vel rectus.

II Creationem. — Postquam Magister determinavit de divinis perfectionibus et rebus quibus est fruendum in primo libro, nunc incipit tractare de eius operationibus et factis quibus utendum in isto secundo. Et dividitur in duas partes. Nam primo Magister determinat de rerum creatione in generali.

— Utrum velle immensi Dei solum esse liberum creativum principium omnium, si sit creditum verum, a viatore isto poterit demonstrari. Et arguo primo quod non. Quia velle divinum.

Expl.: iuste habere spirituale vel temporale dominium.

III Cum venit. — Postquam Magister determinavit de essentiali Dei dignitate et perfectione in primo, et de causali potestate et operatione in secundo, consequenter incipit tractare de benedicta et praeoptata Dei incarnatione in tertio.

— Utrum Verbum aeterni Patris in plenitudine iam temporis verum hominem factum Messiam promissum a prophetis possit catholice et vere



sustineri sine repugnantia alicuius verae legis. Et arguitur primo quod non, quia adhuc non venit.

Expl.: vitae regula omnium mentium in Deum directiva, secundum quam etc.

IV Samaritanus. — Postquam Magister determinavit de essentiali Dei perfectione in primo, de causali operatione in secundo, de benedicta Dei Verbi incarnatione in tertio, nunc incipit tractatus de sacramentali administratione in hoc quarto.

— Utrum veteris legis sacramenta quae habuerunt vim obligatoriam praecepti et expiationem peccati a fidelibus infidelibus possint licite prohiberi. Et arguo primo quod quaestio sit falsa.

Expl.: cognoscitur et non comprehenditur a creaturae intellectu.

clm 26.711 f. 1—213, 310—386: Johannes de Basilea OSAE I—IV.

**2432** Ut supra diximus, ab isto statu in quo non potest homo. 964

**2433** Ut verbo abbreviato libro sententiarum determinata concipias sub compendio.

Oxford, Magdal. 56: Richard v. Clapwell I 1—19.

**2434** Vadam in agrum et colligam spicas quae fugerunt manus metentium, ubicumque clementis in me patris familias reperero gratiam.

— Utinam essem Ruth et dicere possem: vadam in agrum i. e. in sacram Scripturam; et colligam spicas quae fugerunt manus metentium.

Philipp, der Kanzler, Summa.

Neapel VII C 37; Vat. lat. 7669; Oxford, Magdalen. 66; Brügge 236; Brüssel 1551 (unvollst.); Florenz, Laurenz. Sta. Croce Plut. 26 dext. 4; Paris, nat. lat. 15.749; 16.387; 3146; Padua, Anton. IX 156; IX 214; Pisa, Sta. Caterina 121 (143); Toledo, Cabildo 18. 19; Toulouse 192.

**2435** Vade lavare septies in Jordane. — Verba sunt Elisaei ad Naaman. Nota est historia quomodo venerit.

Vat. lat. 691 f. 121: Anon. IV [Princ.].

**2436** Venerabili in Christo Patri et Domino, Domino Ja[cobo] aeterni regis gratia episcopo Beatino.

— Quia omnis disputatio et determinatio incipi debet a nomine.

Klosterneuburg 301 f. 335—340 Felicianus OP: De praedestinatione cap. 1—17; clm 23845 f. 268—275.

**2436,1** Venite et videte opera Domini. — Sicut dicit Commentator. 1434

**2437** I Veni Sancte Spiritus, reple cor meum gratia operante et cooperante. — Hoc itaque tenendum est vera ac pia fide, quod Pater et Filius.

II Quae ad mysterium trinitatis atque divinae unitatis pertinere noscuntur. — Unus est creator qui initium est visibilium.

III His pro modulo meo pertractatis. — Quando venit plenitudo temporis misit Deus filium suum.

IV Samaritanus. — Primo autem videamus: Quid sit sacramentum.

Michaelbeuern 35: Anon. Compendium Theologiae; vgl. nr. 934.

**2438** Verba prudentium statera ponderabuntur Eccl. 21. Nonnulli ipsa verba doctrinae s. Thomae, qua multum utitur Ecclesia, non satis ponderantes [über 45 Artikel].



Expl.: beatitudo supernaturalis et essentialis ad quam perducat etc.

Gerardus de Monte, Concordantiae dictorum s. Thomae.

Basel B. IV 6 f. 182—200; Köln, Stadtarchiv G. B. 200.

**2439** Verba prudentium statera ponderabuntur Eccl. 21. Nonnulli ipsa verba doctrinae s. Thomae qua multum utitur ecclesia.

— Primus articulus est iste: Dicit s. Thomas in prima parte q. 1 a. 7, quod Deus vere est subiectum scientiae theologiae.

Expl.: reprehensibilis in hac materia.

clm 2780 f. 1—39. Decisiones s. Thomae quae famantur contrariae concordantiae editae per Gerardum de Monte 1456, rescriptae 1459 per Ludovicum Fusch de Ulma.

**2440** I Verbo Domini coeli firmati sunt. Ps. 32. — Devotissimus noster et doctor egregius beatus Bernardus.

— Utrum cognitio sensitiva naturaliter causari vel conservari possit sine obiecto. Et arguitur quod sic. Ad causationem et conservationem sensitivae cognitionis non requiritur obiecti praesentia.

II Verbo Domini etc. — Johannes Damascenus libro secundo sententiarum.

— Quia in collatione fit mentio de productione creaturarum, ideo pro principio secundi quaero quaestionem istam: Utrum quaecumque realitas finita a Deo realiter et effective producta.

III Verbo Domini etc. — Venerabilis Beda pertractans illud.

— Quia dictum est in collatione, quod per incarnationem et passionem Christi genus humanum redemptum est a peccato, quaero quaestionem istam: Utrum mors Christi vel incarnatio fuerit pretium sufficiens pro peccato.

IV Verbo Domini etc. — Beatus Augustinus in libro de vera religione loquens de sacramentorum ecclesiae principio benignissimo.

— Quia dictum est in collatione, quod sacramenta novae legis conferunt gratiam, ideo pro principio quarti quaero quaestionem istam: Utrum sacramenta a Christo instituta sint. Johannes de Mirecourt O. Cist. I—IV.

Lilienfeld 148: I—IV; Neapel VII C 28: Monachus albus in sent. I—III (= A) [Inc.: Utrum cognitio sensitiva]; Paris, nat. lat. 15.882: I; Paris, nat. lat. 15.883: II—IV; Krakau, Jag. 1182: I, IV [spätere u. kürzere Fassung = B]; Krakau, Jag. 1184 I; Vat. Palat. lat. 340 I; [breitere u. ursprüngl. Fassung = A]; Paris, nat. lat. 14.570: I B; Krakau, Jag. 1378 f. 176—325: III—IV B; Prag, Univ. 419 II—IV A; Turin, Naz. D IV 28: I A; Metz 211: I—IV A; Toledo, Cabillo 13—29: I; Erlangen 510 (370) f. 1—127: II [Inc.: Circa principium secundi sententiarum quaero istam quaestionem: Utrum quaecumque realitas etc. — Expl.: ista remissio sit circumstantia bona. Ad argumenta in principio quaestionis satis patet per praedicta. — f. 127v—179r: III. [Inc.: Verbo domini etc. Venerabilis Beda etc. — Quia dictum etc. Expl.: Actum suum demeritorium in solutione argumenti primi contra quartam conclusionem.] f. 179v—211r: IV. [Inc.: Verbo domini etc. — Beatus Augustinus etc. — Quia dictum etc. — Expl.: responsum est]. Erfurt CA 2<sup>o</sup> 127 f. 1—12v: III. [Quia in collatione dictum est, quod per incarnationem et passionem Christi genus humanum redemptum est a peccato, quaero quaestionem istam: Utrum mors Christi vel incarnatio fuerit pretium sufficiens pro peccato. Letzte Frage: Utrum peccator possit satisfacere Deo pro peccato. Expl.: bonum elicit et tamen nihil eligit]. Bologna, Archiginnasio A 921: I—IV.

**2441** I Verbum abbreviatum faciet Dominus super terram. Rom. 9. — Sicut dicit Boethius 3 de consolatione, inserta est nobis boni verique cupiditas.



II Ego feci in coelis ut oriretur lumen indeficiens Eccl. 24. — Sicut dicit Apostolus ad Hebraeos 11: Fide intelligimus aptata esse saecula. Verbo Dei, ut ex invisibilibus.

III Mittite me in mare et cessabit ventus a vobis. Jon. 1. — In verbis propositis secundum litteram a Jona dictis.

IV Domine Deus, audi clamorem populi huius et aperi eis thesaurum fontis aquae vivae. — In hac petitione Moysis spiritualiter exprimitur desiderium sanctorum patrum.

clm 13.501 f. 11—12: Princ. I—IV.

**2442** Verbum caro factum est. — Secundum beatum Augustinum de verbis Domini serm. 31 Dominus in carne vivere dignatus est.

— Utrum Verbum divinum sine contradictione potuit assumere individuum generis subalterni praeter individuum speciei specialissimae.

Vat. lat. 869 f. 211: Anon. III Princ.

**2443** Verbum Domini super Johannem. — Haec verba Lucae tertio scribuntur; quae alias per me in principio bibliae assumpta fuerunt pro themate.

— Fons sapientiae Verbum Dei in excelsis omnia.

— Utrum Verbum idealis relucet a Patre fluens productively perfecte beatificet Johannem obiective. Et quod non, arguitur; primo sic: Nullum est verbum idealis.

Johannes Brammart O Carm., I.

Kassel, theol. Fol. 16 f. 1—170: Anon. I; Wilhering 87 f. 1—185: I; Florenz, Naz. II. II. 281 f. 51—89; vgl. Xiberta, De Script. 418—423 (Quaest.verz.).

**2444** Verbum dulce multiplicat amicos. Eccl. 6. — Thesaurus delectabilis in agro latens et occultos.

— Utrum theologia sit scientia. Et videtur quod non. Quia theologia est solum notitia eorum quae tenentur per fidem.

Robert Walsingham O Carm., I—IV.

[Xiberta, De Scriptor. S. 115 nennt das Incipit nach Bale, London, Brit. Museum, Harley 3838 f. 157 und Oxford, Bodl. 73 f. 56; der Kommentar ist noch nicht gefunden].

**2445** Verbum hoc aeternum, de cuius incarnatione. 807

**2446** Vere tu es Deus absconditus. — In hoc verbo breviter tangitur materia divisio et continentia huius libri sententiarum. 1434

**2447** I Veritatem meditabitur guttur meum, et labia mea detestabuntur impium. Prov. 8. — Multitudinis usus quam in rebus nominandis.

II Meditatus sum in omnibus operibus tuis. — Rei cuiuslibet perfecta cognitio haberi non potest, nisi eius operatio cognoscatur.

III Deus Magnus Dominus et rex magnus super omnes Deos.

— Unum esse primum entium, totius esse perfectionem plenam possidens.

IV Ecce haec ex parte dicta sunt viarum eius, et cum vix parvam.

— Intellectus humanus a rebus sensibilibus.

Thomas Aquinas, Contra Gentiles, I—IV.

**2448** Veritatis et sobrietatis verba eloquor.

Expl.: qui concordiam facit in sublimibus, cui est honor etc.

Le Mans 231 f. 177—207; Paris, Univ. 198 f. 209—231. Concordantia dictorum Thomae von Thomas Sutton (Pelster) oder Benedikt v. Assignano (Mandonnet, J. Koch).



**2449** I Veritatis theologiae sublimitas cum superior sit splendor lucis.

— Deum esse multis modis ostenditur. Haec enim fides recta testatur.

II Summae bonitatis Dei triplex est effluxio, scil. per generationem, per spirationem, per creationem.

III Malum in genere triplex est, videlicet culpa, poenae, damni, quod opponitur triplici bono.

IV Sicut Deus rerum est principium effectivum in creatione sic est reffectivum in redemptione.

— Missus est Gabriel angelus qui fuit de ordine archangelorum ad beatam Virginem.

Expl.: humiliat, exaltabitur.

V Quemadmodum Deus de coelis non descendit per essentiam suam incommutabilem, sed per influentiam ab ipso manantem.

— Ad bonum gratiae non potest quis per se venire.

VI Caelestis medicus humani generis reparator tali modo sanavit aegrotum.

— Sacramentum ut ait Augustinus, invisibilis gratiae visibilis forma est. Haec definitio generalis est et convenit sacramentis.

VII Finale iudicium quaedam sunt antecedentia quaedam concomitantia et quaedam sequentia.

Expl.: secundum merita recipiet sine fine.

Hugo von Straßburg, Compendium theologiae veritatis.

clm 14.152 f. 171—300: I—VII; clm 16.063 f. 41—77: III—V; Innsbruck, Univ. 305 f. 1—159: Nicolaus Rumplerius I—VII; Innsbruck, Univ. 534; 537; 319; 338; Hamburg, St. Petri 25: I—VII.

**2450** Vestitus erat veste aspersa sanguine. — Haec verba scripta. 4

**2451** Veteris ac novae legis continentiam. 663

**2451,1** Veteris ac novae legis continentiam. Considerantibus in divina pagina nobis innotuit. 1431

**2452** Veteris ac novae legis continentiam. Considerantibus nobis innotuit. 1431

**2453** Veteris ac novae legis continentiam Magister sententiarum in quattuor. 1445

**2454** Veteris ac novae legis sententias considerans invenio. 1431

**2455** Veteris ac novae legis continentiam Magister sententiarum in quattuor libros distinxit. Quorum primus agit de Deo. 1445

**2455,1** Veteris ac novae legis sententias considerans invenio. 1431

**2455,2** Veteris. — Ad evidentiam definitionum. 885

**2456** Veteris. — Ad evidentiam definitionum et aliorum.

Reims 489: I.

**2457** Veteris. — Aliquando lex sumitur. 461

**2458** Veteris. — Augustinus in libro. 1606

**2458,1** Veteris — Circa distinctionem primam in qua Magister tractat de frui et uti, quaero primo de obiecto ipsius frui. 669

**2459** Veteris. — Circa istam distinctionem primam quaeritur primo: Utrum fruitio sit actus voluntatis qui est dilectio. 666



- 2460 Veteris. — Circa istam distinctionem primam, ubi Magister agit de frui et uti. 335
- 2460,1 Veteris. — Circa istam distinctionem primo quaeritur de uti et de frui. 1057
- 2461 Veteris. — Circa istam distinctionem quaeritur unum: Utrum possit beatus. 689
- 2461,1 Veteris. — Circa istam primam distinctionem quaeritur primo: Utrum fruitio. 666
- 2462 Veteris. — Circa primam distinctionem in qua Magister agit de frui et uti, quaero: Utrum actus fruitionis sit essentialiter et formaliter liber. 971
- 2463 Veteris. — Cuius virtutis possibilis sit actus frui. 971
- 2464 Veteris. — Distinctio prima habet. 23
- 2465 Veteris. — Distinctio prima huius libri. — Divisio. 694
- 2465,1 Veteris. — Divisio huius libri totalis patere. 694
- 2466 Veteris. — Divisio totius libri sumitur ex parte subiecti. 705
- 2467 Veteris. — Doctrinae istius libri. 835
- 2467,1 Veteris. — Duplex est ordo, in se. 1012
- 2467,2 Veteris. — Expedita prima parte huius libri. 736
- 2468 Veteris. — Finito prohemio et parte auditorum motiva. 718
- 2469 Veteris. — Finito prohemio hic est initium praesentis. 839
- 2470 Veteris. — Finito prohemio hic est initium. 691
- 2471 Veteris. — Finito prohemio hic incipit tractatus. Et dividitur in duas partes. 686
- 2472 Veteris. — Finito prohemio hic incipit tractatus. Et dividitur in duas partes. 687
- 2472,1 Veteris. — Finito prohemio hic incipit tractatus. Ubi Magister explicat. 724
- 2473 Veteris. — Finito prohemio sequitur tractatus. In quo Magister duo facit. 91
- 2474 Veteris. — Finito prohemio sequitur tractatus. In quo Magister duo facit. Primo praemittit quaedam ad praelibationem. 700
- 2475 Veteris. — Frui est alicui rei inhaerere. 1431
- 2476 Veteris. — Haec est pars executiva sive tractatus. 716
- 2477 Veteris. — Haec est secunda pars. 1053
- 2478 Veteris. — Haec est pars executiva. 716
- 2479 Veteris. — Haec est secunda pars huius. In qua Magister tractatum suum exarat. 714
- 2479,1 Veteris. — Haec est secunda pars principalis. 714,1
- 2480 Veteris. — Hic est tractatus, qui ut Magister. 676
- 2481 Veteris. — Hic incipit liber cuius divisio sumi potest. 720
- 2482 Veteris. — Hic incipit liber cuius divisio a parte subiecti. 720,1 1072
- 2482,1 Veteris. — Hic incipit primus liber sententiarum in quo Magister determinat de Deo ad modum. 69



- 2483 Veteris. — Hic incipit tractatus qui dividitur in quattuor libros partiales. Quorum quattuor. 923
- 2484 Veteris. — Hic incipit tractatus qui dividitur in quattuor partes. 707
- 2485 Veteris. — Hic incipit tractatus. Circa istam primam distinctionem quaeritur: Utrum beatus possit. 689
- 2486 Veteris. — Hic incipit tractatus et dividitur in duas partes. 689, 848
- 2487 Veteris. — Hic incipit tractatus. Liber scilicet sententiarum Magistri. 1006
- 2488 Veteris. — Hic incipit tractatus qui dividitur in quattuor libros principales. Quorum primus. 1315
- 2489 Veteris. — Hic incipit tractatus qui dividitur in quattuor libros partiales. Quorum primus. 684, 682
- 2489,1 Veteris. — Hic incipit tractatus, qui sicut Magister praemisit in prologo dividitur in quattuor. 698
- 2490 I Veteris. — Hic ostendit quod sacra Scriptura circa res et signa conversatur, immo omnis doctrina est rerum vel signorum. Expl.: creaturam est transeundum.
- II Creationem. — Hic dicit [ostendit] primo, quod hac auctoritate: In principio creavit.
- Expl.: quae tangit Magister.
- III Cum venit. — Veritas autem quam determinare intendit est quod filius Dei carnem assumpsit.
- Expl.: tamen auctoritate est prohibitum.
- IV Samaritanus. — Hic ostendit primo quod sacramenta sunt remedia contra morbum originalis peccati vel actualis.
- Expl.: ignis non extinguetur.
- Graz, Univ. 315 f. 1—88: Johannes Tosthus, rector scolarium in Obdach I—IV [beendet 1459]; Graz, Univ. 318 f. 150—227; Heiligenkreuz 247 f. 1—113. I—IV; Merseburg, Domstift 92 f. 1—86: Anon. I—IV.
- 2491 Veteris. — Hic ponit Magister tractatum et dividitur in quattuor partes. 1429
- 2491,1 Veteris. — Hic quaeruntur duo. Primo de frui. 1290
- 2492 Veteris. — Incipit executio Magistri quae dividitur. 571
- 2493 Veteris. — In ista distinctione agit Magister. 899
- 2493,1 Veteris. — In parte ista incipit tractatus. 885
- 2494 Veteris. — In parte prima incipit tractatus. 1176
- 2495 Veteris. — In res et signa doctrinam crede secari, et dic per signa res nobis signari.
- Expl.: ex hoc gaudentes, nihil ab ipsis patientes.
- clm 5959 f. 95—114: Anon. I—IV metricè.
- 2496 Veteris. — Ista est distinctio prima, circa quam primo quaero: Utrum fruitio. 666
- 2497 Veteris. — Ista est prima distinctio. Circa quam quaero: Utrum.
- Neufchâteau, cod. 5: Anon. I—II.
- 2498 Veteris. — Ista est secunda pars principalis huius libri. 697



2499 Veteris. — Ista prima distinctio. 23  
 2500 Veteris. — Magister tractaturus sacram Scripturam compendiose. 69

2500,1 I Veteris. — Non iustificando. Nota: Omnes hostiae legales figurant passionem Christi.

Expl.: mihi hodie ut Satan.

II Verumtamen Aristoteles. — Contra haec tria enumerat sicut supra in praecedenti.

Expl.: quandoque ex avaritia. Sic et de aliis.

III Diligenter. — Sed Filius solus in carne missus est.

Expl.: exprimitur voluntatem puniendam.

IV Ut ex his, quae in principio huius libri dicta sunt, colligitur, omnis doctrina aut est ex rebus.

Expl.: Ut in fide accedente et post paenitente.

Neapel, Naz. VII. C. 14 f. 86—99: Anon. Glosse I—IV; vgl. Landgraf, Rech. Th. anc. méd. 3 (1931) 149.

2501 Veteris. — Ponit summarium utriusque testamenti. 1645

2502 Veteris — Post eum quem Magister praemisit prohemium. 888

2503 Veteris. — Post prohemium hic Magister convenienter ponit partem executivam. 727

2504 Veteris — Postquam Magister praemisit sui libri prologum, hic aggreditur tractatum. 750

2505 Veteris — Postquam praemisit Magister prohemium. 971

2506 Veteris — Praemisso prohemio sive prologo sequitur tractatus. In quo Magister duo facit. 2431

2506,1 Veteris. — Praemisso prologo in quo posita est. 834

2507 Veteris — Prima distinctio continet conclusiones novem. Prima est, quod tractatus sacrae paginae sive continentia veteris ac novae legis versatur circa res et signa praecise.

Vat. lat. 687 f. 1—60: Anon. Conclusiones I—IV.

2508 Veteris — Primo Magister agit de beatae Trinitatis. 712

2509 Veteris. — Primo quaeritur de subiecto uti. 1162

2510 I Veteris. — Quaeritur de subiecto theologiae. Et quod Deus sit, videtur. Illud est subiectum de quo principaliter.

II Utrum mundus sit aeternus. Et quod sic, videtur.

Firenze, Naz. Conv. Sopp. G. 5. 858: Nicolaus de Anglia I—II.

2511 Veteris — Quaeritur hic de uti. Post haec de frui. De uti tria. Primo quid sit. Secundo cuius sit ut subiecti. Tertio cuius ut obiecti. Circa primum quaeritur: Quid sit uti secundum genus. Quid quid est in anima.

— Am Rand: Juxta hoc quaeritur quid sit uti secundum definitionem. De quo Augustinus de doct. christ.

Erfurt CA 4<sup>o</sup> 170 f. 9—83: Anon. I. [f. 9<sup>r</sup> oben (radiert): Chattonis super primum sententiarum pro tribus florenis; f. 83<sup>v</sup>: spätere Zuteilung an Holcot]; vgl. nr. 2014.

2512 Veteris — Quia Magister in ista prima. 841

2513 Veteris — Sic incipit secunda pars principalis tractatus. 1123



- 2514 Veteris — Sicut visum est. 713  
 2515 Veteris — Terminato prologo hic incipit tractatus qui sic dividitur. 4  
 2516 Veteris — Tota theologia est de rebus. 461  
 2517 Vetustissima veterum comeditis et novis supervenientibus vetera abicietis. Vetustissima veterum sunt tres personae, scil. ipse Deus. Ipse namque est antiquus dierum.  
 — Augustinus in libro de doctrina christiana talem ponit rerum divisionem. Rerum aliae sunt quibus fruendum ... supponit exempla de singulis.  
 — Cum secundum Augustinum rerum aliae sunt quibus fruendum, aliae quibus utendum, aliae quae fruuntur et utuntur. primum de rebus quibus fruendum, i. e. de tribus personis videamus. Sciendum est ergo.  
 Petrus de Capua. Summa.

Melk (19) 843 f. 2—214; Admont 387 f. 1—60; Anon. I—IV. [Deckel: Simon super sententias]. chm 14.503; Monte Cassino 354; 475; Vat. lat. 4296; 4303; 4304; Paris, nat. lat. 15.972 f. 156—165 (Extr.); Paris, nat. lat. 483; Melk 337 (198) [Augustinus talem facit divisionem. Rerum aliae sunt quibus est fruendum, aliae quibus utendum, aliae sunt quae fruuntur et utuntur. Solis enim aeternis est fruendum, tribus scil. personis]; Todi 51.

- 2518 Vidi angelum fortem — In his verbis. 458  
 2519 Vidi Dominum sedentem — Hoc verbum. 835  
 2520 Princ. in II: Vidi faciem quasi vultum Dei — Secundum Isidorum de summo bono libro 2 cap. 8. Cui concordat Damascenus.  
 Princ. in III: Vidi faciem — Venerabilis Beda pertractans illud (konkurriert mit Joh. de Gamundia u. Joh. Himmel).  
 Princ. in IV: Vidi faciem. — Venerabilis Hugo cardinalis in postilla.

Graz, Univ. 347 f. 117—123; Anon. Princ. in II—IV.

- 2521 Vidimus stellam eius in oriente. 69  
 2522 Vincula illius alligaturae. 719  
 2523 Visitavit nos oriens ex alto. 2393  
 2524 Visitavit nos oriens ex alto ... Divinam sapientiam esse bifariam.

Wien, Nat. 4713 f. 1—67; Principia in I—IV; vgl. nr. 2393.

- 2525 Vocabulorum quae de Deo dicuntur, alia Deo conveniunt ab aeterno, alia ex tempore. Ab aeterno, non quod sunt ab aeterno. — Dictionum aliae Deo conveniunt. Letzte Frage: Utrum animae sanctorum quaedam beatiore sint aliis.

Petrus Pictaviensis, sententiae, cap. 3 ff. PL 211, 790—1280. [Oft irrig dem Magister Martinus zugeteilt]. Worcester F 50 [Rerum aliae sunt quibus fruendum. Es folgt eine Erklärung des Pater noster: Inter omnia quae fragilitas humana facere]; Lambeth 142 f. 1—120; [Petrus Pictav., Inc.: Dictionum aliae etc.]; Paris, nat. lat. 3116 f. 1—80; Reims 509 f. 79—135; Dôle 98. Vgl. nr. 662

- 2526 Voluntatis meae fuit atque consilii.

Wien, Nat. 3618; Anon. Theol. XV; Wien, Nat. 3616.

- 2527 Vos testes mei dicit Dominus — In hoc verbo tanguntur.

Paris, nat. lat. 15.702 f. 3; Eudes de Rosny, Princ. in sent.

- 2528 I Princ.: Dum tempus habemus operemur, ad. Gal. 6.



II Creationem. — Venerandi mei. Expletis laboribus circa agrum mysticum intellectualiter vobis operari volentibus, primum scil. librum sententiarum quem pro modulo.

— Creationem. — Hic secundus sententiarum qui est de creaturis, ad intentionem Magistri continuatur ad primum sic. Postquam determinatum est in primo de mysterio divinae unitatis et trinitate personarum quae sunt res fruibiles, iam in secundo determinandum est de naturis, proprietatibus et condicionibus creaturarum quae sunt utiles vel usibiles. — d. 1 concl. 1: Propter Dei bonitatem et creatorum utilitatem facta est rerum creatio, in temporis principio, ab ipso solo Deo, nec facta est in Deo ex hoc mutatio.

Expl.: unicuique secundum opera sua bona vitam aeternam quam etc.

Görlitz, Milichsche Bibliothek F 23: Kilian Stetzing, II; vgl. L. Meier. Rech. Théol. anc. méd. 10 (1938) 173—190; vgl. nr. 590.

**2529** Flumen Dei repletum est aquis. Ps. 64. — Spirituali dulcedine coelestium fluentorum inebriatus.

— Utrum viator per studium sacrae theologiae possit ad evidentiam veritatum theologicarum de communi lege pervenire. Arguo quod sic. Intellectus viatoris.

— Utrum veritates theologiae et ceteris scientiis communes perfectius cognoscantur per theologiam quam per quamcumque aliam scientiam.

— Utrum solus Deus sit licite a viatore fruibilis. Arguo quod non. A viator videns B creaturam.

— Utrum omni et sola creatura licite sit utendum propter Deum. Arguo primo quod non.

Würzburg, Univ. M. ch. f. 139 f. 1—80: Conradus de Ebraco, I d. 1—2. Basel, A II 26 f. 194—196: Anon. I (fragm.).

**2530** I Ascendit Petrus in superiora domus. Act. 10. — Ordinator sapientiae et summus architector orbis. — Utrum beatus Petrus per suae visionis beatificae limpiditatem necessario videat in Verbo alicuius perfectionis specificae latitudinem. — Cupientes. — Istud est prohemium libri sententiarum. — Utrum quis viator scientifice sine dono speciali possit assentire theologice omni vero supernaturali.

II Circa librum secundum quaeritur primo: Utrum a prima sola causa causaliter creativa res potuerint habere esse aeternaliter effective.

III Utrum Verbum divinum naturam assumens donis gratiae informatam possit etiam assumere quamcumque aliam substantiam peccatis deformatam.

IV Circa quantum moveo talem quaestionem. Primo: Utrum sacramenta novae legis gratiae causativa causaliter Christi plebis sint iustificatione.

London, Brit. Mus. Kings 10 A 1: Petrus Gracilis OSAE I—IV; beendet 22. 4. 1440.



## Handschriftenregister.

### Aberdeen

253 : 4

### Admont

|            |            |
|------------|------------|
| 60 : 356   | 383 : 1420 |
| 60 : 719   | 387 : 2517 |
| 87 : 4     | 424 : 1067 |
| 91 : 352   | 506 : 1023 |
| 91 : 1945  | 641 : 1130 |
| 178 : 21   | 641 : 1305 |
| 178 : 1879 | 641 : 1830 |
| 202 : 1315 | 643 : 49   |
| 263 : 1176 | 675 : 960  |
| 268 : 1176 | 678 : 1462 |
| 330 : 1112 | 729 : 1173 |
| 346 : 1420 | 745 : 570  |
| 365 : 392  | 752 : 1036 |

### Alençon

24 : 752

### Altenburg N.-Ö.

169 : 1403

### Amiens

234 : 34

### Angers

|            |            |
|------------|------------|
| 201 : 1176 | 222 : 871  |
| 203 : 1072 | 309 : 1445 |

### Arras

|            |            |
|------------|------------|
| 62 : 1632  | 394 : 1401 |
| 64 : 4     | 599 : 1072 |
| 394 : 1261 |            |

### Assisi, Communale

|            |            |
|------------|------------|
| 106 : 1242 | 146 : 4    |
| 124 : 1001 | 147 : 4    |
| 130 : 1012 | 154 : 85   |
| 132 : 1057 | 156 : 37   |
| 133 : 2184 | 176 : 35   |
| 135 : 1072 | 182 : 1434 |
| 138 : 1434 | 195 : 871  |
| 140 : 4    | 197 : 971  |
| 141 : 4    | 576 : 1445 |
| 142 : 4    | 659 : 1251 |
| 143 : 4    | 671 : 351  |
| 145 : 4    |            |

### Assisi, San Francesco

106 : 2184

### Auch

2 : 971

### Augsburg

|              |                |
|--------------|----------------|
| Q 31 : 69    | Fol. 138 : 23  |
| Q 31 : 951   | Fol. 334 : 207 |
| Q 70 : 324   | Fol. 369 : 750 |
| Fol. 42 : 19 | Fol. 418 : 23  |

### Auxerre

26 : 848

### Avignon

|            |             |
|------------|-------------|
| 287 : 1072 | 316 : 862   |
| 288 : 1072 | 332 : 1445  |
| 290 : 871  | 1087 : 1119 |
| 310 : 1072 |             |

### Avranches

|             |            |
|-------------|------------|
| 19 : 1437,1 | 121 : 837  |
| 36 : 1606   | 230 : 1261 |

### Bamberg

|                    |                 |
|--------------------|-----------------|
| Patr. 55 : 714     | Th. 78 : 767    |
| Patr. 55 : 2156    | Th. 81 : 590    |
| Patr. 98 : 1173    | Th. 81 : 705    |
| Patr. 122 : 23     | Th. 81 : 714    |
| Patr. 128 : 1499,1 | Th. 84 : 1348   |
| Patr. 128 : 1606   | Th. 91 : 91     |
| Patr. 136 : 90     | Th. 91 : 175    |
| Th. 51 : 175       | Th. 91 : 1204   |
| Th. 76 : 332       | Th. 209 : 23    |
| Th. 77 : 1730      | B. IV. 29 : 589 |

### Barcelona, Arxiu de la Corona de Aragon

Ripoll 45 : 4      Ripoll 76 : 1606

San Cucufate 54 : 1781

### Barcelona, Catedral

|           |        |
|-----------|--------|
| 14 : 1072 | 57 : 4 |
| 35 : 274  |        |

### Barcelona, Biblioteca de Catalunya

583 : 711

### Basel, Öffentliche Bibliothek

|                |                  |
|----------------|------------------|
| A II 22 : 1603 | A N VI 13 : 1296 |
| A II 26 : 2529 | B II 20 : 1012   |
| A II 31 : 1445 | B II 21 : 274    |
| A V 35 : 1315  | B II 22 : 274    |
| A VI 22 : 105  | B II 23 : 274    |
| A VI 28 : 826  | B III 13 : 356   |
| A VII 39 : 807 | B III 13 : 719   |
| A IX 9 : 800   | B IV 6 : 1570    |
| A IX 9 : 1619  | B IV 6 : 1058    |
| A IX 92 : 851  | B IV 6 : 2438    |
| A X 14 : 261   | B IV 13 : 307    |



B IV 40 : 871  
 B V 27 : 248  
 B V 30 : 2059  
 B VII 28 : 2002  
 B VIII 5 : 1159  
 B IX 9 : 1629

B IX 18 : 1168  
 B X 9 : 20  
 B X 26 : 2211  
 B XI 1 : 1268  
 II B III 6 : 1217

**Berlin, Staatsbibliothek**

Theol. Fol. 35 : 1627  
 Theol. Fol. 44 (Rose 469) : 352  
 Theol. Fol. 89 (Rose 398) : 871  
 Theol. Fol. 93 (Rose 397) : 869  
 Theol. Fol. 93 (Rose 397) : 871  
 Theol. Fol. 97 (Rose 572) : 590  
 Theol. Fol. 97 (Rose 572) : 716  
 Theol. Fol. 102 : 1497  
 Theol. Fol. 104 : 1072  
 Theol. Fol. 114 : 1579  
 Theol. Fol. 115 (Rose 384) : 91  
 Theol. Fol. 168 (Rose 507) : 750  
 Theol. Fol. 197 : 1010  
 Theol. Fol. 174 (Rose 563) : 590  
 Theol. Fol. 203 : 841  
 Theol. Fol. 209 (Rose 802) : 23  
 Theol. Fol. 217 (Rose 381) : 697  
 Theol. Fol. 218 (Rose 524) : 147  
 Theol. Fol. 233 (Rose 446) : 807  
 Theol. Fol. 320 (Rose 427) : 835  
 Theol. Fol. 331 (Rose 380) : 697  
 Theol. Fol. 408 : 1419  
 Theol. Fol. 428 : 752  
 Theol. Fol. 472 : 617,2  
 Theol. Fol. 525 : 23  
 Theol. Fol. 536 : 971  
 Theol. Fol. 534 : 1008  
 Theol. Fol. 552 : 254  
 Theol. Fol. 557 : 1217  
 Theol. Fol. 610 : 666  
 Theol. Fol. 634 : 669  
 Theol. Fol. 657 : 669  
 Lat. Fol. 690 : 175  
 Lat. Fol. 766 (Görres 125) : 807  
 Theol. Q 13 : 1829,1  
 Theol. Q 48 : 1880,1  
 Theol. Q 48 (Rose 513) : 35  
 Theol. Q 48 (Rose 513) : 666  
 Theol. Q 294 : 869  
 Lat. Q 376 (Rose 978) : 23  
 Lat. Q 376 (Rose 978) : 1204  
 Lat. Q 712 : 1419  
 Theol. Oct. 84 : 83,1  
 Theol. Oct. 84 : 881,2  
 Theol. Oct. 144 : 392  
 Theol. Oct. 141 : 1431  
 Rose 843 : 1162  
 Rose 298 : 894  
 Elect. 468 : 1559  
 Philipps : 1949 : 778,2  
 Philipps : 1994 : 773,1

**Besançon**

198 : 339 218 : 1562

**Bologna, Archiginnasio**

A 913 : 1559 A 943 : 1371  
 A 913 : 1239 A 943 : 1976  
 A 913 : 1428 A 985 : 1043  
 A 913 : 719 A 986 : 1217  
 A 921 : 2440 A 987 : 871  
 A 941 : 975 A 1036 : 837

**Bologna, Università**

765 (1520) : 767 1629 : 1072  
 808 (1572) : 1431 1788 : 871  
 833 (1617) : 4 1989 : 1072  
 1084 (2214) : 1635 2243 : 971  
 1539 : 1367 2257 (423) : 21  
 1546 : 1078

**Bologna, Collegio Spagnuolo**

39 : 1428 51 : 1600

**Bordeaux**

119 : 328 158 : 328  
 132 : 871 161 : 1627  
 139 : 91 163 : 1428  
 147 : 211 164 : 851  
 147 : 307 609 : 752  
 156 : 4 167 : 1304

**Braunschweig**

57 : 980 47 : 1445

**Bremen, Staatsbibliothek**

a 149 : 4 a 149 : 839  
 a 149 : 1560 b 111 : 74  
 a 149 : 1649 b 111 : 1108

**Brescia, Queriniana**

B. VI. 2 : 1376

**Breslau, Universität**

F I 117 : 175 F IV 81 : 1445  
 F I 186 : 590

**Brügge, Stadtbibliothek**

82 : 1431 190 : 871  
 172 : 1008 191 : 1343  
 175 : 848 192 : 1010  
 176 : 848 208 : 1434  
 178 : 1012 220 : 837  
 179 : 1371 236 : 2434  
 180 : 1419 237 : 1401  
 185 : 781 247 : 1632  
 186 : 1072 491 : 1559  
 187 : 1072

**Brügge, Seminar**

25/143 : 851 41/133 : 1242  
 41/133 : 2184

**Brüssel, Bibliothèque Royale**

77/78 (1663) : 835 1550 : 971  
 603 (1655) : 835 1551 : 2434  
 679/681 : 752 1552 (11578) : 2184  
 1542 : 1434 1552 (11578) : 1242  
 1548 : 1434 1554 : 23  
 1547 : 1434 1555 : 1603



1649 : 1419                      3624 : 971  
 1664 (802) : 835                3694 : 964  
 1665 (1763) : 835               11422/3 : 1012  
 3528 (1549) : 871               21865 : 1610

**Burgo de Osma**

9 : 1072                            173 : 964  
 147 : 1583

**Cambrai**

139 : 1419                        402 : 90  
 301 : 4                            402 : 1401  
 391 : 1072                        564 : 871

**Cambridge, University Library**

F f. IV. 4 : 1401                Me II 8 : 1639

**Cambridge, Corpus Christi College**

63 : 465                            273 : 559  
 103 : 1672                        501 : 328  
 152 : 1041

**Cambridge, Gonville and Caius College**

122 : 1117                        324 : 1579  
 151 : 1632                        325 : 338  
 281 : 1579                        331 : 1632  
 300 : 747                         329 (410) : 1078  
 303 : 4                            362 : 899  
 316 : 964                         370 : 2250  
 319 : 472                         375 : 869  
 321 : 1176

**Cambridge, Pembroke College**

194 : 4                            225 : 1401

**Cambridge, Peterhouse**

69 : 1932                         105 : 352  
 92 : 1426                         117 : 1072

**Cambridge, St. Johns College**

57 : 1589                         57 : 93

**Cambridge, Trinity College**

386 : 91                            1054 : 1078

**Canterbury, Chapter**

A 12 : 1012

**Capistrano**

48 : 4

**Carpentras**

124 : 1638                        125 : 834

**Cesena, Malatestiana**

Plut 18 cod. 1 : 1428

**Chambéry**

23 : 1251

**Charleville**

134 : 1419                        193 : 1434

**Chartres**

251 : 1072                        430 : 1013  
 259 : 2156                        959 : 971  
 413 : 871

**Clermont**

94 : 871                            109 : 971

**Cremona**

86 : 1603                        118 : 1336  
 118 : 70                           121 : 1121  
 118 : 851

**Cues**

90 : 1010                        57 : 1119

**Danzig, Stadtbibliothek**

1967 : 1204                      1970 : 23  
 1971 : 4                           XX. B. 56 : 1445

**Darmstadt**

345 : 1309                        412 : 1426  
 410 : 1426                        899 : 964  
 411 : 1426

**Dillingen**

2 : 558

**Dijon**

199 : 1072                        564 : 1401

**Dôle**

98 : 2525                        98 : 964

**Douai**

364 : 752                        434 : 955  
 431 : 871                        462 : 1434

**Durham**

B. I. 22 : 1371                   B. I. 38 : 964  
 B. I. 27 : 1072                   B. IV. 37 : 1109

**Düsseldorf**

F 5 : 951                        F 6 : 1058

**Eichstätt**

238 : 1112                        471 : 2385  
 240 : 1204                        471 : 1288  
 321 : 1348                        474 : 617  
 359 : 149                         475 : 152  
 470 : 254                         713 : 951  
 471 : 1012                        717 : 1603  
 471 : 15                           728 : 735  
 471 : 106                         728 : 2156  
 471 : 2095,3

**Einsiedeln, Stiftsbibliothek**

230 : 1401

**Engelberg**

29 : 951                        228 : 23

**Epinal**

40 : 839                        61 : 1176

**Erfurt, Amploniana**

2<sup>o</sup> 48 : 980                        2<sup>o</sup> 106 : 1603  
 2<sup>o</sup> 72 : 920                        2<sup>o</sup> 108 : 383  
 2<sup>o</sup> 72 : 1409                      2<sup>o</sup> 109 : 1012  
 2<sup>o</sup> 79 : 356                        2<sup>o</sup> 110 : 860  
 2<sup>o</sup> 93 : 839                        2<sup>o</sup> 115 : 15  
 2<sup>o</sup> 94 : 1603                       2<sup>o</sup> 116 : 1072  
 2<sup>o</sup> 98 : 671                        2<sup>o</sup> 117 : 461  
 2<sup>o</sup> 98 : 714                        2<sup>o</sup> 118 : 258  
 2<sup>o</sup> 98 : 666                        2<sup>o</sup> 120 : 1308  
 2<sup>o</sup> 99 : 1035                       2<sup>o</sup> 120 : 1672  
 2<sup>o</sup> 105 : 951                       2<sup>o</sup> 121 : 669  
 2<sup>o</sup> 105 : 1043                      2<sup>o</sup> 123 : 848  
 2<sup>o</sup> 105 : 2039                      2<sup>o</sup> 123 : 687



2<sup>o</sup> 123 : 1419  
 2<sup>o</sup> 127 : 951  
 2<sup>o</sup> 127 : 113  
 2<sup>o</sup> 127 : 2440  
 2<sup>o</sup> 128 : 839  
 2<sup>o</sup> 130 : 669  
 2<sup>o</sup> 131 : 71  
 2<sup>o</sup> 132 : 2429  
 2<sup>o</sup> 132 : 2415  
 2<sup>o</sup> 133 : 1008  
 2<sup>o</sup> 180 : 1710  
 2<sup>o</sup> 183 : 839  
 2<sup>o</sup> 368 : 689  
 2<sup>o</sup> 369 : 1010

**Erlangen**

228 (277) : 752  
 229 (238) : 752  
 248 : 1072  
 249 : 1072  
 250 : 1072  
 251 : 1419  
 251 : 313  
 252 : 1419  
 253 : 4  
 254 : 91  
 255 : 352  
 256 : 848  
 257 (168) : 899  
 258 : 899  
 259 : 712  
 260 : 1401  
 502 : 839  
 503 : 1419  
 504 : 666  
 505 : 1217

**Escorial**

E 97 IV c 2 : 1610  
 G IV 14 : 1632

**Evreux**

15 : 1012

**Ferrara**

II. 1284 : 666

**Firenze, Nazionale**

|                   |                   |
|-------------------|-------------------|
| A. 2. 727 : 862   | B. 5. 2569 : 4    |
| A. 3. 120 : 971   | B. 6. 121 : 971   |
| A. 3. 508 : 1371  | B. 7. 1249 : 1008 |
| A. 3. 1150 : 1072 | C. 4. 491 : 1428  |
| A. 4. 42 : 1428   | C. 5. 357 : 2014  |
| A. 5. 119 : 6     | C. 5. 995 : 6     |
| A. 5. 1365 : 1603 | C. 6. 1070 : 1072 |
| A. 8. 815 : 1062  | C. 7. 914 : 871   |
| B. 1. 118 : 971   | C. 8. 794 : 1635  |
| B. 1. 569 : 307   | D. 3. 224 : 838   |
| B. 1. 996 : 37    | D. 3. 739 : 4     |
| B. 4. 1849 : 851  | D. 4. 26 : 1001   |
| B. 5. 737 : 4     | D. 4. 27 : 1001   |
| B. 5. 738 : 4     | D. 4. 95 : 1364   |
| B. 5. 756 : 4     | E. 4. 24 : 1001   |

2<sup>o</sup> 369 : 1416  
 2<sup>o</sup> 369 : 1819  
 4<sup>o</sup> 109 : 2414  
 4<sup>o</sup> 110 : 2093  
 4<sup>o</sup> 110 : 1831  
 4<sup>o</sup> 115 : 1292  
 4<sup>o</sup> 117 : 964  
 4<sup>o</sup> 130 : 752  
 4<sup>o</sup> 170 : 2511  
 4<sup>o</sup> 170 : 2107  
 8<sup>o</sup> 22 : 1401  
 8<sup>o</sup> 27 : 752  
 8<sup>o</sup> 29 : 871  
 8<sup>o</sup> 29 : 1012

F. 3. 606 : 957  
 F. 4. 727 : 862  
 F. 4. 728 : 862  
 G. 1. 671 : 1238,1  
 G. 1. 1364 : 1603  
 G. 3. 267 : 1603  
 G. 3. 418 : 1035  
 G. 4. 854 : 973  
 G. 5. 347 : 835  
 G. 5. 858 : 1051

**Firenze, Laurenziana**

10 sin. 1 : 871  
 24 dext. 7 : 1072  
 24 dext. 7 : 1001  
 26 dext. 4 : 2434  
 29 dext. 8 : 1104  
 30 dext. 5 : 4  
 30 dext. 10 : 4  
 Conv. supp. 129 : 1010

**Firenze, Leopoldiana**

35 : 871

**Frankfurt a. M., Stadtbibliothek**

99 : 807  
 1225 : 807

Praedikatorenbibl.: 807

**Giessen**

699/700 : 148  
 700 : 1315  
 704 : 676

720 : 835  
 731 : 752  
 773 : 1181

**Görlitz, Milichsche Bibliothek**

F 23 : 2528

**Göttingen**

Luneb.. 16 : 1419  
 Luneb. 18 : 1419  
 Luneb. 40 : 1431  
 Theol. 118 : 338

Theol. 128 : 1603  
 Theol. 138 : 714  
 Theol. 141 : 1113

**Göttweig**

45/51 : 974  
 45/51 : 1109  
 126/135 : 1445  
 127/136 : 4  
 128/137 : 927  
 129/193 : 1204  
 261/250 : 839  
 261/250 : 1630  
 265/254 : 254

266/255 : 558  
 267/256 : 558  
 268/257 : 558  
 269/258 : 558  
 270/259 : 558  
 271/260 : 378  
 271/260 : 1946  
 271/260 : 1564  
 272/261 : 944

**Graz, Universität**

174 : 1478  
 247 : 712  
 247 : 1514  
 263 : 409  
 295 : 869  
 295 : 2286  
 315 : 2490  
 318 : 2490  
 318 : 1619  
 320 : 1112  
 347 : 2520  
 361 : 1431

422 : 1420  
 475 : 2361  
 475 : 1217  
 639 : 175  
 646 : 558  
 651 : 254  
 659 : 558  
 659 : 949  
 659 : 1064  
 671 : 944  
 702 : 1420  
 721 : 1072



751 : 1431                      1028 : 752  
 872 : 1586                      1405 : 1465  
 895 : 254                        1405 : 1514  
 1016 : 1243  
**Haag, Mus. Meermann**  
 Westren B 33 : 1401  
**Hall, Franziskaner**  
 II. 7 : 369                      II. 34 : 1993  
**Halle, Universität**  
 Y c 8, 4<sup>o</sup> : 29,1              Y c 11 fol.: 569  
**Hamburg, Staatsbibliothek**  
 Theol. Fol. 1048a : 759  
 St. Petri 8 : 548              St. Petri 34 : 1561  
 St. Petri 21 : 764              St. Petri 60 : 764  
 St. Petri 25 : 2449  
**Hannover, Stadtbibliothek**  
 1 : 23                            1 : 1008  
**Heiligenkreuz**  
 47 : 977                        236 : 1173  
 47 : 1253                        242 : 559  
 141 : 328                        247 : 2490  
 149 : 91                         247 : 1292  
 185 : 951                        263 : 761  
 216 : 1732                       263 : 1152  
 220 : 1431                       313 : 1420  
 236 : 763,2  
**Hereford, Cathedral library**  
 P. 3. III : 1060              P. 5. 13 : 1170  
 O. 3. 11 : 1142  
**Herzogenburg**  
 21 : 23  
**Hildesheim, Beverin**  
 656 : 964  
**Hohenfurt**  
 54 : 1540                        116 : 545  
 89 : 1420  
**Jena**  
 El. Fol. 27 : 851              El. Fol. 43 : 666  
 El. Fol. 36 : 666              El. Fol. 47 : 175  
 El. Fol. 42 : 1121            El. Fol. 47 : 2013  
**Innsbruck, Universität**  
 41 : 91                         319 : 2449  
 127 : 617                        338 : 2449  
 134 : 1128                       378 : 28  
 143 : 323                        424 : 1098  
 143 : 1123                       426 : 19  
 192 : 1122                       431 : 944  
 209 : 807                        533 : 1430  
 214 : 558                        534 : 2449  
 242 : 617                        537 : 2449  
 246 : 839                        662 : 752  
 270 : 1215                       677 : 320  
 270 : 1434                       677 : 1233  
 279 : 357                        766 : 517  
 292 : 839                        798 : 23  
 297 : 1343                       1031 : 1521  
 305 : 2449

**Innsbruck, Serviten**

1 b 31 : 881,1

**Karlsruhe, Landesbibliothek**

168 : 23

258 : 1292

214 : 1103

**Kassel**

Theol. Fol. 12 : 714    Theol. Fol. 16 : 2443

Theol. Fol. 16 : 115    Theol. Fol. 91 : 399

Theol. Fol. 16 : 258

**Klagenfurt, Fürstbischöfliche Bibliothek**

30 c. 7 : 49

**Klagenfurt, Studienbibliothek**

Perg. 34 : 775

Pap. 47 : 1490

Pap. 19 : 1490

Pap. 57 : 558

Pap. 21 : 1465

Pap. 133 : 1348

Pap. 21 : 1490

Pap. 251 : 23

Pap. 38 : 558

**Klosterneuburg**

: 1434

312 : 752

15 : 1102

315 : 323

40 : 870

316 : 1444

41 : 2104

317 : 1035

47 : 558

318 : 1035

179 : 20

322 : 1117

190 : 1025

322 : 962

281 : 1217

322 : 964

291 : 1167

322 : 1309

293 : 2191

322 : 1325

293 : 2017

322 : 1418

294 : 175

322 : 43

296 : 1008

323 : 13

298 : 2307

325 : 254

299 : 662

326 : 1445

299 : 837

327 : 23

300 : 152

329 : 1193

301 : 2436

340 : 944

301 : 323

342 : 1315

301 : 1776

346 : 848

302 : 323

355 : 1072

304 : 1315

352 : 23

304 : 461

365 : 558

304 : 721

420 : 558

304 : 258

812 : 323

307 : 328

813 : 1313

307 : 1010

813 : 660

308 : 23

816 : 752

309 : 839

822 : 617

309 : 2126

847 : 566

310 : 617

896 : 323

**Köln, Stadtbibliothek**G. B. 4<sup>o</sup> 31 : 807

G. B. Fol. 200 : 1058

G. B. Fol. 79 : 835

W. 8. 203 : 1072

G. B. Fol. 170 : 807

W. f. 333\* : 1372

G. B. Fol. 185 : 19

**Kopenhagen**

Cl. Kgl.S. 69 fol. II 1162

Gl. Kgl. S. 1362 : 1292



**Krakau, Univ. Jagell.**

|             |             |
|-------------|-------------|
| 1177 : 91   | 1378 : 2440 |
| 1182 : 2440 | 1459 : 767  |
| 1184 : 2440 | 1499 : 2105 |
| 1293 : 848  | 1573 : 971  |
| 1361 : 175  | 1598 : 4    |
| 1362 : 175  | 2183 : 848  |

**Kremsmünster**

|            |            |
|------------|------------|
| 1 : 789    | 204 : 617  |
| 14 : 392   | 214 : 574  |
| 117 : 1296 | 221 : 669  |
| 125 : 1420 | 249 : 1356 |
| 176 : 1315 | 250 : 1204 |
| 176 : 23   | 367 : 558  |
| 200 : 886  |            |

**Lambach**

|                |            |
|----------------|------------|
| LXXXVI : 778   | 109 : 1072 |
| CXXXII : 1243  | 145 : 558  |
| CXXXVII : 1431 | 146 : 1476 |
| 39 : 669       | 146 : 1373 |
| 40 : 669       | 155 : 1356 |
| 48 : 558       | 157 : 19   |
| 50 : 669       | 157 : 23   |
| 52 : 1072      | 172 : 254  |
| 63 : 848       | 187 : 617  |
| 104 : 669      | 236 : 614  |

**Lambeth, Palace**

|            |            |
|------------|------------|
| 82 : 964   | 142 : 465  |
| 109 : 1072 | 142 : 2525 |
| 116 : 992  | 199 : 1401 |
| 116 : 1017 | 347 : 1041 |
| 116 : 1078 | 347 : 869  |
| 116 : 1596 | 370 : 1932 |

**Laon**

|            |            |
|------------|------------|
| 275 : 1119 | 321 : 1431 |
| 296 : 1419 | 325 : 91   |

**Leipzig, Universität**

|              |              |
|--------------|--------------|
| 96 : 1173    | 557 : 35,2   |
| 152 : 1431   | 557 : 8,1    |
| 406 : 1439   | 558 : 1162   |
| 418 : 484    | 558 : 1317,1 |
| 418 : 698    | 568 : 976    |
| 418 : 2252   | 571 : 1423   |
| 418 : 1593   | 571 : 885    |
| 418 : 1172   | 573 : 1012   |
| 418 : 1176   | 591 : 147    |
| 419 : 168    | 593 : 258    |
| 457 : 1594,1 | 596 : 558    |
| 470 : 285,1  | 603 : 23     |
| 504/7 : 1072 | 603 : 714    |
| 524 : 1499,2 | 631 : 752    |
| 527 : 1428   | 632 : 1097,1 |
| 528 : 1428   | 643 : 971,1  |
| 542 : 689    | 692 : 1537,1 |
| 556 : 1162   | 1335 : 1058  |
| 557 : 914,1  | 1525 : 1440  |
| 557 : 927,1  | 1642 : 1173  |
| 557 : 1013,1 |              |

**Leipzig, Stadtbibliothek**

|           |            |
|-----------|------------|
| 184 : 125 | 184 : 1431 |
|-----------|------------|

**Le Mans**

|            |            |
|------------|------------|
| 231 : 1148 | 231 : 2448 |
| 231 : 1570 |            |

**Lilienfeld**

|            |            |
|------------|------------|
| 85 : 323   | 138 : 869  |
| 102 : 1290 | 148 : 2440 |
| 102 : 686  | 149 : 91   |
| 121 : 1090 |            |

**Lincoln, Cathedral**

|          |  |
|----------|--|
| 83 : 105 |  |
|----------|--|

**Linz, Studienbibliothek**

|           |           |
|-----------|-----------|
| 31 : 456  | 82 : 1072 |
| 40 : 1109 | 192 : 19  |
| 74 : 1442 |           |

**Lisboa, Biblioteca Nacional**

|                   |                     |
|-------------------|---------------------|
| Alcobaça 75 : 752 | Alcobaça 223 : 1012 |
|-------------------|---------------------|

**London, British Museum, Kings**

|               |               |
|---------------|---------------|
| 2 B 12 : 1672 | 9 E 12 : 1091 |
| 2 C 6 : 1672  | 9 E 12 : 1583 |
| 5 E 5 : 1173  | 9 E 13 : 848  |
| 5 E 8 : 1173  | 9 E 14 : 964  |
| 7 F 13 : 1343 | 9 E 14 : 1401 |
| 7 F 13 : 1606 | 9 E 14 : 1632 |
| 7 G 2 : 1343  | 10 A 1 : 2530 |
| 8 C 4 : 571   | 10 A 14 : 964 |
| 8 G 4 : 871   | 10 B 7 : 1078 |
| 9 A 11 : 664  | 10 C 8 : 91   |
| 9 B 1 : 687   | 10 D 6 : 1371 |
| 9 B 3 : 91    | 11 A 5 : 1173 |
| 9 B 5 : 871   | 11 B 1 : 1932 |
| 9 C 7 : 1672  | 11 B 6 : 1932 |
| 9 E 12 : 78   |               |

**London, British Museum**

Add. 14077 : 1001  
 Add. 22041 : 1610  
 Add. 33934 : 1448  
 Add. 34807 : 1634,1  
 Aroundel 198 : 871  
 Aroundel 336 : 1448  
 Aroundel 360 : 763,2  
 Burney 295 : 763,2  
 Harley 32 : 839  
 Harley 3581 : 1173  
 Harley 3596 : 1401  
 Harley 3838 : 2444

**Löwen**

Univ. D 320 : 807

**Lucca**

32 : 1401

**Lüneburg**

Theol. Fol. 14 : 2054  
 Theol. Fol. 14 : 1676  
 Theol. Fol. 19 : 466  
 Theol. Fol. 19 : 1162  
 Theol. Fol. 19,2 : 1639



Theol. Fol. 20 : 1162  
 Theol. Fol. 23 : 1892  
 Theol. Fol. 43 : 1603  
 Theol. Fol. 48 : 718  
 Theol. Fol. 48 : 899  
 Theol. Fol. 50 : 462  
 Theol. Fol. 51 : 462  
 Theol. Fol. 52 : 462  
 Theol. Fol. 53 : 462  
 Theol. Q. 14 : 1082  
 Theol. Q. 21 : 666  
 Theol. Q. 21 : 590  
 Theol. Q. 29 : 1008

**Luzern**

P Msc. 20 : 964

**Madrid**, Academia de la Historia  
 48 : 4

**Madrid**, Biblioteca Real

2. N. 4 : 1072      7. H. 5 : 1559  
 7. H. 5 : 1239

**Madrid**, Biblioteca Nacional

B — 29 — 25 : 4  
 B — 59 — 61 : 1072

**Magdeburg**, Domgymnasium

|            |            |
|------------|------------|
| 50 : 590   | 93 : 749   |
| 50 : 666   | 123 : 750  |
| 88 : 714,1 | 124 : 750  |
| 91 : 848   | 125 : 750  |
| 91 : 257,1 | 139 : 869  |
| 93 : 66,1  | 171 : 882  |
| 93 : 602,1 | 219 : 1419 |

**Magdeburg**, Stadtbibliothek

|                   |                  |
|-------------------|------------------|
| Fol. 139 : 292,1  | Fol. 140 : 1246  |
| Fol. 139 : 2062,1 | Fol. 142 : 1420  |
| Fol. 139 : 1287,1 | XII. 19.6 : 1655 |

**Mainz**, Stadtbibliothek

|            |            |
|------------|------------|
| 16 : 147   | 195 : 971  |
| 146 : 1445 | 273 : 1431 |

**Mantova**, Communale

|                 |               |
|-----------------|---------------|
| B III 2 : 1370  | E IV 19 : 971 |
| B IV 20 : 274   | G III 3 : 975 |
| D III 17 : 1426 |               |

**Marburg**

46 : 1315

**Maria Saal**

23 : 558

**Marseille**

231 : 763,2

**Mattsee**

64 : 564

**Melk**

|                 |                 |
|-----------------|-----------------|
| : 328           | 79 (608) : 558  |
| 9 (635) : 640   | 80 (545) : 1335 |
| 13 (904) : 378  | 81 (523) : 558  |
| 19 (843) : 2517 | 82 (739) : 617  |
| 24 (125) : 23   | 83 (308) : 558  |

501 (384) : 1112  
 86 (123) : 669  
 87 (124) : 323  
 121 (137) : 1315  
 130 (C 8) : 848  
 130 (611) : 848  
 137 (121) : 1315  
 165 (653) : 1112  
 198 (337) : 2517  
 220 (333) : 1419  
 256 (540) : 1112  
 257 (539) : 1603

**Merseburg**, Dombibliothek

44 : 23      92 : 2490  
 92 : 720,1

**Metz**

81 : 871      448 : 1012  
 211 : 2440

**Michaelbeuern**

|           |           |
|-----------|-----------|
| 7 : 323   | 13 : 23   |
| 7 : 2104  | 35 : 2437 |
| 8 : 558   | 47 : 941  |
| 12 : 1445 | 73 : 941  |
| 13 : 1348 | 275 : 801 |

**Milano**, Ambrosiana

|                  |                  |
|------------------|------------------|
| A 106 inf : 258  | H 36 inf : 328   |
| A 123 sup : 1803 | H 44 inf : 689   |
| A 139 inf : 841  | H 168 inf : 1406 |
| A 143 sup : 767  | H 201 inf : 851  |
| B 5 sup : 1001   | I 151 inf : 1639 |
| B 14 inf : 841   | J 144 inf : 1072 |
| C 78 inf : 1428  | J 289 inf : 871  |
| C 124 inf : 1072 | L 42 : 871       |
| C 306 inf : 871  | L 72 sup : 4     |
| E 55 inf : 1246  | L 79 sup : 767   |
| E 61 inf : 666   | Q 32 sup : 955   |

**Monte Cassino**

|            |            |
|------------|------------|
| 88 : 871   | 447 : 4    |
| 208 : 870  | 475 : 2517 |
| 354 : 2517 |            |

**Monteprandone**

13 : 1428

**München**, Staatsbibliothek (clm)

|              |              |
|--------------|--------------|
| 245 : 91     | 3066 : 558   |
| 449 : 980    | 3067 : 1112  |
| 1187 : 744   | 3118 : 23    |
| 2513 : 1112  | 3258 : 1419  |
| 2761 : 558   | 3260 : 558   |
| 2780 : 2439  | 3546 : 332   |
| 2799 : 617   | 3548 : 283   |
| 2799 : 797,1 | 3549 : 4     |
| 2799 : 993   | 3549 : 1269  |
| 2898 : 1173  | 3549 : 1672  |
| 2940 : 558   | 3564 : 1112  |
| 3047 : 1799  | 3661 : 971,1 |
| 3064 : 617   | 3749 : 2359  |
| 3065 : 1509  | 3768 : 944   |
| 3065 : 1348  | 3772 : 684   |
| 3065 : 1243  | 3774 : 1072  |



|              |              |               |               |
|--------------|--------------|---------------|---------------|
| 3834 : 669   | 7519 : 1431  | 13501 : 892   | 18356 : 254   |
| 4240 : 1204  | 7519 : 704   | 13501 : 2441  | 18356 : 255   |
| 4240 : 284   | 7581 : 617   | 14067 : 1072  | 18356 : 617   |
| 4399 : 873   | 7599 : 1431  | 14075 : 23    | 18357A : 254  |
| 4399 : 23    | 7622 : 1576  | 14152 : 2449  | 18357B : 254  |
| 4399 : 934   | 7689 : 934   | 14152 : 254   | 18359 : 147   |
| 4400 : 951   | 7689 : 910   | 14152 : 1082  | 18360 : 825   |
| 4401 : 951   | 8014 : 839   | 14160 : 752   | 18360 : 1315  |
| 4401 : 23    | 8015 : 839   | 14209 : 750   | 18361 : 23    |
| 4607 : 1576  | 8078 : 4     | 14202 : 1210  | 18362 : 23    |
| 4704 : 819   | 8369 : 750   | 14219 : 147   | 18364 : 175   |
| 4724 : 846   | 8382 : 1441  | 13269 : 617   | 18582 : 1431  |
| 4760 : 714   | 8450 : 2281  | 14383 : 24    | 18728 : 23    |
| 4760 : 1440  | 8453 : 1603  | 14503 : 2517  | 18762 : 1112  |
| 5175 : 687   | 8455 : 2104  | 14569 : 773,1 | 18906 : 1450  |
| 5175 : 1176  | 8718 : 344   | 14569 : 778,2 | 18918 : 1086  |
| 5193 : 1450  | 8867 : 175   | 14603 : 83    | 18981 : 1510  |
| 5296 : 1645  | 8879 : 666   | 14620 : 1610  | 18982 : 1510  |
| 5307 : 1431  | 8881 : 1603  | 14634 : 68    | 18986 : 1510  |
| 5559 : 687   | 8941 : 1227  | 14670 : 1120  | 19602 : 1711  |
| 5586 : 684   | 8941 : 1449  | 14383 : 2359  | 19602 : 2203  |
| 5587 : 684   | 8941 : 255   | 14852 : 68    | 21048 : 1431  |
| 5588 : 684   | 8942 : 1431  | 14730 : 1173  | 21061 : 558   |
| 5589 : 684   | 8943 : 338   | 15133 : 1204  | 21071 : 617   |
| 5590 : 1315  | 8944 : 491   | 15304 : 405   | 21074 : 617   |
| 5591 : 254   | 8945 : 617   | 15304 : 617   | 21081 : 1315  |
| 5592 : 944   | 8946 : 1515  | 15304 : 2392  | 21660 : 323   |
| 5593 : 947   | 8946 : 590   | 15304 : 1482  | 22031 : 752   |
| 5603 : 617   | 8947 : 1439  | 16063 : 2449  | 22100 : 254   |
| 5683 : 145   | 8997 : 1450  | 16063 : 1086  | 22100 : 684   |
| 5683 : 818   | 8997 : 727   | 16090 : 1243  | 22023 : 1242  |
| 5807 : 558   | 8997 : 827   | 16090 : 564   | 22023 : 1682  |
| 5845 : 558   | 9027 : 1123  | 16091 : 2156  | 22023 : 1159  |
| 5856 : 1438  | 9640 : 1379  | 16091 : 1542  | 22272 : 63,1  |
| 5959 : 2495  | 11415 : 1445 | 16426 : 23    | 22288 : 1552  |
| 5959 : 687   | 11416 : 23   | 16434 : 617   | 22288 : 1602  |
| 5960 : 1450  | 11417 : 23   | 16469 : 1204  | 22288 : 1031  |
| 5997 : 1173  | 11418 : 23   | 16473 : 1415  | 22296 : 901   |
| 6107 : 1655  | 11591 : 258  | 16479 : 254   | 23440 : 1109  |
| 6469 : 807   | 11591 : 1089 | 17229 : 687   | 23440 : 773,1 |
| 6941 : 91    | 11708 : 23   | 17243 : 1431  | 23440 : 778,2 |
| 6985 : 1401  | 12306 : 4    | 17257 : 254   | 23440 : 1149  |
| 7011 : 684   | 12666 : 1613 | 17467 : 682   | 23758 : 1083  |
| 7010 : 147   | 12667 : 1153 | 17468 : 175   | 23780 : 1445  |
| 7011 : 617   | 12669 : 759  | 17469 : 617   | 23906 : 815   |
| 7014 : 1445  | 12667 : 967  | 17470 : 617   | 23845 : 2436  |
| 7081 : 700   | 12668 : 17   | 17628 : 23    | 24155 : 1431  |
| 7081 : 1851  | 12305 : 736  | 18282 : 617   | 24850 : 1317  |
| 7081 : 1218  | 13447 : 666  | 18338 : 944   | 24854 : 41    |
| 7081 : 1241  | 13501 : 86   | 18339 : 666   | 24854 : 2285  |
| 7081 : 1257  | 13501 : 840  | 18340 : 684   | 26309 : 848   |
| 7433 : 254   | 13501 : 842  | 18341 : 684   | 26650 : 841   |
| 7452 : 1112  | 13501 : 966  | 18342 : 617   | 26671 : 1162  |
| 7452 : 23    | 13501 : 1446 | 18342 : 684   | 26685 : 1204  |
| 7452 : 18    | 13501 : 1088 | 18343 : 684   | 26687 : 254   |
| 7452 : 1611  | 13501 : 1018 | 18354 : 617   | 26711 : 749   |
| 7456 A : 332 | 13501 : 689  | 18355 : 1655  | 26711 : 2430  |
| 7478 : 409   | 13501 : 1079 | 18355 : 963   | 26711 : 2431  |
| 7535 : 23    | 13501 : 891  | 18355 : 2387  | 26711 : 1804  |
| 7493 : 147   |              |               |               |
| 7519 : 1141  |              |               |               |



26711 : 1869  
 26711 : 993  
 26831 : 1379  
 26859 : 1292  
 26859 : 1537  
 26870 : 1628  
 26897 : 2190  
 26933 : 323

**München, Universität**

Fol. 52 : 338  
 Fol. 59 : 558  
 Fol. 60 : 558  
 Fol. 61 : 558  
 Fol. 63 : 19

**Münster i. W., Universität**

92 : 1428  
 128 (92) : 356  
 181 (175) : 356  
 181 (175) : 1284  
 181 (175) : 2023  
 181 (175) : 2059  
 181 (175) : 2095,3  
 181 (175) : 1671

**Napoli, Nazionale**

VII B 26 : 1072  
 VII B 31 : 1559  
 VII C 1 : 1635  
 VII C 2 : 973  
 VII C 3 : 971  
 VII C 4 : 1304  
 VII C 6 : 1164  
 VII C 6 : 1428  
 VII C 6 : 1627  
 VII C 6 : 1947  
 VII C 8 : 1627  
 VII C 11 : 1072  
 VII C 12 : 1072  
 VII C 14 : 2500,1  
 VII C 14 : 1031  
 VII C 14 : 1606  
 VII C 14 : 721,1  
 VII C 14 : 1143,1  
 VII C 15 : 980  
 VII C 17 : 851  
 VII C 19 : 835  
 VII C 22 : 356  
 VII C 22 : 848  
 VII C 23 : 21  
 VII C 24 : 666  
 VII C 25 : 206

**Neufchateau**

5 : 2497

**Nîmes**

38 : 971

**Norwich**

: 1566

27032 : 752  
 27032 : 1438  
 27032 : 703  
 27032 : 1082  
 27033 : 951  
 27090 : 1348  
 28363 : 752  
 28505 : 20

Fol. 63 : 23  
 Fol. 63 : 697  
 Fol. 87 : 558  
 Fol. 91 : 1603  
 Fol. 96 : 617

201 (218) : 757  
 201 (218) : 1671  
 201 (218) : 228  
 337 (447) : 1325  
 337 (447) : 382  
 337 (447) : 732  
 491 : 971,1

VII C 26 : 1603  
 VII C 27 : 21  
 VII C 28 : 2440  
 VII C 32 : 922  
 VII C 35 : 329  
 VII C 35 : 1573  
 VII C 36 : 328  
 VII C 37 : 2434  
 VII C 40 : 1001  
 VII C 44 : 750  
 VII C 51 : 1570  
 VII C 52 : 1581  
 VII C 53 : 1008  
 VII D 5 : 666  
 VII D 21 : 4  
 VII D 23 : 4  
 VII E 22 : 4  
 VII F 21 : 1001  
 VII G 98 : 689  
 VII G 98 : 848  
 VIII B 9 : 1303  
 VIII F 8 : 1427  
 XIII A 17 : 848  
 XIII A 18 : 750  
 XIV D 5 : 1603  
 XIV H 71 : 1427

**Nürnberg**

II. 6 : 939  
 II. 6 : 1291  
 II. 37 : 4  
 III. 59 : 863

**Oldenburg**

40 : 32 41 : 32

**Olmütz**

203 : 752

**Orléans**

156 : 4 163 : 1428

**Osimo, Collegio**

59 : 4

**Oxford, Bodleian Library**

Bodl. 73 : 2444 Bodl. 133 : 1401  
 Bodl. 563 : 5 Canon. 19 : 1119  
 Canonici Script. Eccl. 208 : 1431  
 Digby 203 : 1072 Laud. 437 : 848  
 Hamilton 17 : 1204 Laud. 514 : 1109  
 Laud. misc. 80 : 90  
 Laud. misc. 80 : 1401  
 Laud. misc. 80 : 752  
 Laud. misc. 277 : 1173  
 Laud. misc. 351 : 861  
 Laud. misc. 605 : 1072  
 Laud. misc. 629 : 4  
 Laud. misc. 737 : 848

**Oxford, Balliol College**

55 : 1627 192 : 1932  
 57 : 1078 196 : 1028  
 60 : 1072 196 : 1634  
 61 : 1072 198 : 4  
 62 : 571 206 : 669,1  
 63 : 971 206 : 669,1  
 64 : 1603 210 : 1401  
 72 : 175 210 : 1606  
 73 : 328 212 : 1371  
 74 : 328 228 : 871  
 85 : 871

**Oxford, Lincoln College**

36 : 1932 94 : 1072  
 81 : 1119 109 : 91

**Oxford, Magdalenian College**

56 : 2433 116 : 1072  
 66 : 2434 186 : 91  
 90 : 1355 194 : 2429  
 99 : 1932 217 : 1371

**Oxford, Merton College**

: 1566 132 : 1583  
 G. 3. 2 : 669,2 132 : 964  
 59 : 669,1 194 : 1118  
 91 : 1932 217 : 871  
 98 : 4 219 : 871  
 103 : 1428 283 : 835  
 104 : 1428 284 : 2106  
 105 : 1072  
 130 : 1072  
 131 (L. 1. 3) : 1555



|                                      |                     |                             |                 |
|--------------------------------------|---------------------|-----------------------------|-----------------|
| <b>Oxford, New College</b>           |                     | 14260 : 1377                | 15702 : 1095    |
| 31 : 1078                            | 112 : 1078          | 14260 : 829                 | 15735 : 964     |
| 111 : 91                             |                     | 14307 : 515,1               | 15736 : 964     |
| <b>Oxford, Oriel College</b>         |                     | 14307 : 1072                | 15738 : 1401    |
| 15 : 883                             | 24 : 871            | 14308 : 1162                | 15739/46 : 871  |
| 15 : 951                             | 24 : 1401           | 14312 : 1371                | 15747 : 837     |
| 15 : 1787                            | 43 (B. 4. 3) : 1078 | 14416 : 920                 | 15749 : 2434    |
| 17 : 564                             |                     | 14423 : 1606                | 15754 : 1078    |
| <b>Oxford, University College</b>    |                     | 14437 : 964                 | 15820 : 1559    |
| 61 : 1401                            |                     | 14454 : 848                 | 15840 : 851     |
| <b>Padova, Antoniana</b>             |                     | 14459 : 851                 | 15846/50 : 1371 |
| VII 133 : 971                        | 133 : 971           | 14522 : 1343                | 15849 : 1976    |
| VIII 144 : 4                         | 141 : 1371          | 14524 : 1632                | 15852 : 21      |
| VIII 145 : 91                        | 190 : 37            | 14526 : 93                  | 15859 : 1001    |
| IX 156 : 2434                        | 200 : 1001          | 14526 : 87                  | 15860 : 91      |
| IX 160 : 971                         | 231 : 1639          | 14526 : 1401                | 15861 : 91      |
| IX 161 : 971                         | 232 : 1639          | 14527 : 871                 | 15867 : 971     |
| IX 214 : 2434                        | 242 : 1639          | 14550 : 1239                | 15868 : 211     |
| IX 164 : 817                         | 282 : 356           | 14550 : 1570                | 15868 : 848     |
| XI 223 : 871                         | 292 (573) : 971     | 14550 : 1559                | 15868 : 307     |
| XVII 115 : 1428                      | 295 : 1443          | 14556 : 93                  | 15874 : 848     |
| XVII 116 : 1428                      | 382 : 1428          | 14556 : 1072                | 15878 : 848     |
| 128 : 1162                           | 662 : 848           | 14557 : 1371                | 15879 : 848     |
| <b>Padova, Università</b>            |                     | 14559 : 851                 | 15880 : 1246    |
| 853 : 1012                           | 1453 : 1072         | 14563 : 4                   | 15882 : 2440    |
| 912 : 4                              | 2006 : 1304         | 14564 : 848                 | 15883 : 2440    |
| 1171 : 752                           | 2165 : 1443         | 14567 : 91                  | 15884 : 951     |
| <b>Padova, Biblioteca Civica</b>     |                     | 14570 : 2440                | 15886 : 2014    |
| C M 619 : 1001                       |                     | 14571 : 848                 | 15887 : 2014    |
| <b>Padova, Biblioteca Capitolare</b> |                     | 14572 : 848                 | 15889 : 328     |
| C 45 : 1371                          |                     | 14576 : 951                 | 15890 : 328     |
| <b>Pamplona, Catedral</b>            |                     | 14576 : 1010                | 15891 : 328     |
| 2 : 307                              |                     | 14885 : 1343                | 15895 : 175     |
| <b>Paris, Bibliothèque Nationale</b> |                     | 14886 : 1583                | 15900 : 807     |
| 483 : 2517                           | 3229 : 1562         | 14886 : 1400                | 15901 : 807     |
| 1106 : 1942                          | 3244 : 752          | 14899 : 871                 | 15948 : 970     |
| 1010 : 1251                          | 3258 : 1632         | 14910 : 1434                | 15972 : 2517    |
| 2916 : 752                           | 3259 : 1632         | 15172 : 763,2               | 16228 : 851     |
| 3064 : 4                             | 3406 : 1012         | 15355 : 1371                | 16385 : 1261    |
| 3065 : 4                             | 3414 : 392          | 15356 : 1371                | 16387 : 2434    |
| 3066 : 971                           | 3423 : 1445         | 15358 : 1371                | 16389 : 1078    |
| 3068 : 160                           | 3423 : 1431         | 15363 : 971                 | 16399 : 951     |
| 3071 : 21                            | 3424 : 1434         | 15364 : 848                 | 16400 : 1010    |
| 3072 : 21                            | 3427 : 871          | 15365/8 : 848               | 16412 : 1431    |
| 3085 A : 6                           | 3497 : 1632         | 15369 : 37                  | 16506 : 1400    |
| 3114 A : 1583                        | 3572 : 964          | 15374 : 1652                | 16528 : 1109    |
| 3116 : 2525                          | 3701 : 1012         | 15561 : 1242                | 16528 : 778,1   |
| 3116 : 964                           | 3703 : 1012         | 15652 : 851                 | 17266 : 1217    |
| 3122 : 1646                          | 10448 : 1149        | 15652 : 458                 | 17484 : 971     |
| 3122 A 1646                          | 12330 : 848         | 15652 : 1095                | 18108 : 1173    |
| 3123 : 1646                          | 12331 : 2359        | 15652 : 1055                | 18108 : 1611    |
| 3124 : 1646                          | 12331 : 2376        | 15652 : 1434                | 18108 : 763,2   |
| 3143 : 837                           | 12387 : 1401        | 15652 : 1558                | 18113 : 773,1   |
| 3146 : 2434                          | 12424 : 5           | 15702 : 2527                | 18127 : 835     |
| 3150 : 1445                          | 13420 : 1401        | 15702 : 871                 |                 |
| 3154 : 964                           | 13474 : 5           | Nouv. acq. lat. 865 : 258   |                 |
| 3203 : 1632                          | 13781 : 1119        | Nouv. acq. lat. 1397 : 752  |                 |
|                                      |                     | Nouv. acq. lat. 1465 : 1976 |                 |
|                                      |                     | Nouv. acq. lat. 1784 : 839  |                 |



**Paris, Arsenal**

265 : 752                      453 : 1072  
 367 : 669                      513 : 1072  
 368 : 4                        519 : 1583

**Paris, Mazarine**

183 : 861                      887 (334) : 91  
 694 : 1408,3                  889 : 719  
 694 : 1611                    890 : 848  
 708 : 763,2                  893 : 338  
 709 : 1562                    894 : 338  
 710 : 1562                    898 (1389) : 274  
 795 : 61                      899 (336) : 274  
 862 : 774                      900 : 1672  
 866 : 1072                    913 : 328  
 868 : 1072                    915 : 1008  
 869 : 851                    926 : 4  
 878 : 1639                    934 : 1646  
 879 : 1639                    935 : 1646  
 882 : 669                    1004 : 1401  
 886 (333) : 91                3519 : 1416

**Paris, Sainte Geneviève**

249 : 871                      1417 : 1401  
 1200 : 1401

**Paris, Université**

198 : 1239                      198 : 1559  
 198 : 1363                      198 : 2448

**Pelplin, Seminar**

V. J. e 12 : 971

**Pavia, Università**

319 : 4                        416 : 752

**Pisa, Seminario**

42 (44) : 1217                121 (143) : 2434  
 43 (45) : 356

**Pommersfelden, Schloßbibliothek**

40/2919 (P) : 591,1

**Prag, Kapitel**

D 11 : 1012                    1293 : 1336  
 C 49 : 1445

**Prag, Nationalbibliothek**

88 : 254                        826 : 1348  
 122 : 848                      842 : 175  
 163 : 147                      1443 : 851  
 419 : 2440                    1512 : 667  
 753 : 1162                    1571 : 356  
 790 : 1162                    3561 : 23

**Ravenna, Classense**

81 : 1431                      472 : 738  
 147 : 841

**Regensburg, Alte Kapelle**

9 : 147                        18 : 254

**Reims**

468 : 871                      502 : 24  
 490 : 1072                    503 : 2185  
 491 : 1072                    504 : 1008  
 493 : 1419                    509 : 964  
 501 : 307                      509 : 2525

**Rein**

10 : 1420

**Rennes**

40.34 : 4                      41 : 810  
 40.34 : 1001

**Rom, Angelica**

4 : 851                        551 : 1627  
 96 : 851                      577 : 841  
 178 : 91                      624 : 91  
 197 : 91                      625 : 1627  
 213 : 1304                    920 : 1627  
 414 : 1419                    1357 : 1304

**Rom, Casanatense**

A IV 7 (43) : 1020            848 : 1374  
 A IV 7 (43) : 565            4971 : 1603  
 A V 43 : 1610

**Rom, Vittorio Emmanuele**

Sessor. 37 : 871

**Rom, Arch. Ord. Carm.**

: 1652

**Rottenburg, Priesterseminar**

H 13 : 848

**Rouen**

533 : 752                      656 : 1632

**Saint Omer**

62 : 835                      152 : 807  
 120 : 807                      332/7 : 848

**Salzburg, Studienbibliothek**

V. 2. B. 22 : 558              V. 2. G. 84 : 869  
 V. 2. E. 33 : 4

**Salzburg, St. Peter**

a III 14 : 1576                b IV 22 : 146  
 a V 35 : 1576                b 10 1 : 1445  
 a V 37 : 1214                b X 19 : 752  
 a VI 39 : 1195                b X 27 : 175  
 a VII 29 : 1173                b X 27 : 249  
 b II 6 : 1381                b XII 2 : 131  
 b II 42 : 697

**St. Florian**

52 : 914                        138 : 866  
 84 : 558                        146 : 752  
 85 : 323                        159 : 1928  
 86 : 1144                        186 : 378  
 92 : 1315                        XI 233 : 1315  
 94 : 175                        252 : 895  
 113 : 1243                      255 : 384  
 XI 118 : 1431                312 : 1476  
 125 : 1292

**St. Gallen**

769 : 1576                      291 : 1672  
 778 : 1576

**St. Omer**

288 : 1012                      129 : 1572

**St. Paul i. L.**

26—2—18 : 1421              27—2—6 : 886  
 26—4—7 : 254                27—2—10 : 886  
 27—2—5 : 683                27—2—11 : 886



27—2—15 : 152      28—5—13 : 617  
 27—2—15 : 1655      28—5—15 : 558  
 28—5—5 : 323      28—5—16 : 558  
 28—5—6 : 323      28—5—20 : 558  
 28—5—7 : 944      28—5—21 : 558  
 28—5—9 : 830

**St. Pölten, Alumnat**

B 189 (XIX 6 b) : 1022  
 E 108 (XIX 4 a) : 1204

**Schlettstadt**

16 : 4

**Schwarz, Franziskaner**

Q I—1—9 : 344      Q I—1—10 : 558

**Seitenstetten**

9 : 326      193 : 1068  
 100 : 558      258 : 558  
 143 : 23      259 : 617  
 163 : 254      259 : 1996  
 180 : 323      259,2 : 23  
 191,2 : 23      260 : 147

**Sevilla, Columbina**

Y 130. 29 : 1001      5—2—40 : 1428

**Siena**

G IV 9 : 1072      G V 15 : 687  
 G IV 12 : 1072

**Sigüenza, Catedral**

: 835

**Stams**

48 : 558      52 : 1598  
 52 : 839      53 : 1209

**Stuttgart, Hofbibliothek**

E. 16 : 835      E. 25 : 23

**Stuttgart, Landesbibliothek**

F 1 : 1372      F 318 : 23  
 F 113 : 976      F 318 : 617  
 F 118 : 147

**Sitten**

D 117 : 91

**Thorn, Gymnasialbibliothek**

117 : 1401

**Todi, Comunale**

12 : 1559      39 : 1176  
 42 : 6      151 : 1176  
 51 : 1517      82 : 1253  
 59 : 862      88 : 1428  
 65 : 1401      120 : 496  
 71 : 1401      122 : 1057  
 78 : 4      123 : 1072  
 30 : 1176

**Toledo, Cabildo**

13—29 : 2440      18—18 : 89  
 17—2 : 4      18—19 : 2434  
 17—5 : 837      18—20 : 964  
 17—16 : 335

**Torino, Nazionale**

D III 4 : 4      D IV 28 : 2440  
 D III 29 : 4      E II 27 (791) : 1426

E III 14 (135) : 559      E III 19 : 4  
 E III 25 (136; A 115) : 559  
 E IV 26 (161; A 57) : 559  
 E V 1 (741) : 1426      J III 29 : 7  
 E V 6 (171) : 559      J VI 13 : 1610  
 E V 30 (195) : 559      K III 12 : 1176  
 G VII 24 : 5      K V 24 : 1434  
 J III 3 : 4      K<sup>2</sup> IV 8 : 2356

**Tortosa, Catedral**

71 : 1348      : 1072

**Toulouse**

56 : 1304      243 : 829  
 61 : 1555      243 : 920  
 159 : 1401      243 : 971  
 192 : 2434      243 : 1301  
 199 : 1371      243 : 1106  
 200 : 1448      243 : 1377  
 209 : 93      244 : 848  
 236 : 1072      245 : 848  
 237 : 1072      250 : 1072  
 240 : 91      252 : 862  
 242 : 1428      744 : 894

**Tours**

142 : 1401      363 : 871  
 362 : 871

**Trier**

46/1006 : 567      1906/1445 : 685  
 283/732 : 1655      112 : 971,1  
 894/731 : 1655      438 : 848  
 897/1124 : 1434      722 : 848  
 934/2044 : 1419      766 : 848  
 941/925 : 714      835 : 1655  
 945/907 : 1655      936 : 2156  
 945/907 : 1873      993 : 848  
 963/1176 : 19

**Troyes**

262 : 307      969 : 964  
 294 : 91      986 : 1559  
 296 : 834      992 : 2359  
 425A : 1437,1      992 : 2376  
 427 : 1639      993 : 848  
 428 : 1072      1049 : 971  
 429 : 1072      1175 : 1632  
 438 : 848      1229 : 34,1  
 493 : 1371      1245 : 1434  
 501 : 1566      1264 : 752  
 524 : 752      1371 : 964  
 661 : 1428      1383 : 1072  
 662 : 1976      1393 : 1419  
 722 : 848      1437 : 1072  
 766 : 848      1453 : 1072  
 767 : 1355      1487 : 752  
 774 : 1570      1501 : 1434  
 789 : 93      1517 : 1419  
 824 : 1434      1733 : 1419  
 825 : 1434      1769 : 1409  
 909 : 964      1855 : 1072  
 930 : 1656      1966 : 871



**Tübingen, Universität**

M c 175 : 666

**Upsala**

C. 167 : 34

C. 249 : 6

C. 647 : 20

**Valence**

2253/6 : 1072

**Valencia, Catedral**

67 : 6

202 : 1072

**Biblioteca Vaticana, codd. vat. lat.**

377 : 964

879 : 669

669 : 871

880 : 669

687 : 2507

881 : 669

691 : 2434

882 : 669

691 : 92

883 : 669

691 : 1040

883 : 669,1

691 : 33

884 : 669

772 : 1781

885 : 669

772 : 756

886 : 669

782 : 1083

887 : 669

782 : 803

888 : 669

813 : 1309

891 : 352

817 : 24

892 : 352

817 : 1443

893 : 802

829 : 1674

893 : 352

829 : 352

894 : 352

829 : 2039

895 : 352

831 : 1121

896 : 352

834 : 1307

897 : 1355

835 : 91

914 : 605

836 : 91

919 : 1410

837 : 91

922 : 1189

838 : 91

926 : 1072

854 : 1371

927 : 1072

855 : 1371

928 : 1072

856 : 1371

929 : 1072

857 : 1371

930 : 1072

858 : 1371

940 : 971

859 : 2362

941 : 971

859 : 356

942 : 971

863 : 4

943 : 21

864 : 4

943 : 971

865 : 4

944 : 971

866 : 4

946 : 971

867 : 4

946 : 66

869 : 957

946 : 264

869 : 1008

955 : 1008

869 : 288

957 : 1445

869 : 2442

959 : 1627

869 : 1266

981 : 1869

871 : 669

981 : 1416

873 : 669

985 : 1160

874 : 669

986 : 454

875 : 669

986 : 1665

876 : 1848

986 : 1903

876 : 669

987 : 356

877 : 669

1072 : 848

878 : 669

1073 : 274

1073 : 848

1074 : 848

1077 : 666

1078 : 666

1079 : 352

1080 : 666

1081 : 1603

1082 : 37

1083 : 37

1084 : 180

1084 : 802

1085 : 802

1087 : 177

1088 : 691

1089 : 1010

1090 : 354

1091 : 1251

1092 : 1290

1093 : 750

1094 : 851

1095 : 1371

1095 : 10

1096 : 21

1097 : 1191

1098 : 1012

1100 : 1932

1101 : 964

1102 : 871

1102 : 869

1105 : 328

1107 : 1231

1108 : 1336

1109 : 335

1110 : 1008

1111 : 1246

1112 : 209

1112 : 333

1112 : 2181

1112 : 1750

1112 : 549

1113 : 1429

1114 : 724

**Vat. Barb. lat.**

493 : 726

791 : 21

1115 : 1275

1115 : 1428

1116 : 1238,1

1118 : 1160

1119 : 944

1121 : 669

1123 : 352

1174 : 1401

1174 : 1012

1175 : 1562

1288 : 969

1311 : 807

2674 : 1431

2674 : 871

3947 : 177

4284 : 256

4287 : 1615,2

4296 : 2517

4297 : 1261

4298 : 1610

4303 : 2517

4304 : 2517

4304 : 955

4305 : 1097

4305 : 1096

4331 : 91

4353 : 1010

4497 : 816

4986 : 1238,1

5306 : 1242

5306 : 2184

5982 : 1434

6736 : 1570

6738 : 37

6761 : 37

6767 : 1035

7669 : 2434

9391 : 328

10038 : 807

10754 : 1056

12993 : 35

**Vat. Borgh. lat.**

13 : 1238,1

27 : 1118

36 : 1566

46 : 1238,1

50 : 669,1

54 : 1238,1

88 : 1238,1

89 : 669,1

106 : 1238,1

122 : 2359

123 : 971

171 : 1566

173 : 1238,1

298 : 1781

298 : 894

311 : 1001

317 : 669,1

317 : 2359

318 : 971

322 : 1238,1

325 : 669,1

329 : 971

346 : 1428

350 : 6



|                                                |                    |              |             |
|------------------------------------------------|--------------------|--------------|-------------|
| 358 : 1238,1                                   | 404 : 971          | 1030 : 1557  | 3679 : 301  |
| 362 : 35                                       |                    | 1062 : 990   | 3719 : 558  |
| Vat. Chigi lat.                                |                    | 1290 : 1109  | 3764 : 617  |
| B VI 94 : 4                                    | B VII 113 : 21     | 1312 : 1034  | 3793 : 666  |
| B VI 94 : 6                                    | B VII 114 : 1428   | 1321 : 2361  | 3806 : 2411 |
| B VI 94 : 908                                  | B VII 133 : 91     | 1365 : 869   | 3924 : 807  |
| B VI 97 : 975                                  |                    | 1397 : 165   | 3924 : 807  |
| Vat. Ottob. lat.                               |                    | 1403 : 869   | 3939 : 980  |
| 87 : 848                                       | 468 : 91           | 1409 : 1406  | 3940 : 1610 |
| 99 : 871                                       | 471 : 1976         | 1412 : 4     | 3970 : 1204 |
| 158 : 869                                      | 496 : 841          | 1419 : 1445  | 3986 : 617  |
| 179 : 1242                                     | 601 : 1401         | 1423 : 667   | 3991 : 558  |
| 180 : 848                                      | 629 : 899          | 1424 : 1428  | 3998 : 1985 |
| 194 : 91                                       | 916 : 1603         | 1438 : 1428  | 4004 : 1315 |
| 294 : 1078                                     | 995 : 971          | 1439 : 2419  | 4020 : 1315 |
| 360 : 170                                      | 1430 : 1105        | 1441 : 750   | 4048 : 514  |
| 446 : 15                                       | 1880 : 1562        | 1444 : 1159  | 4048 : 323  |
| Vat. Palat. lat.                               |                    | 1448 : 91    | 4049 : 1166 |
| 221 : 1610                                     | 340 : 2440         | 1453 : 669,1 | 4188 : 886  |
| 328 : 1576                                     | 566 : 1416         | 1468 : 720   | 4254 : 323  |
| 329 : 1010                                     | 619 : 971,1        | 1472 : 1072  | 4319 : 258  |
| 331 : 1105                                     |                    | 1485 : 899   | 4366 : 323  |
| Vat. Ross. lat.                                |                    | 1496 : 899   | 4369 : 1111 |
| 161 : 1570                                     | 252 : 1001         | 1501 : 1401  | 4370 : 25   |
| Vat. Urb. lat.                                 |                    | 1511 : 328   | 4373 : 1419 |
| 122 : 4                                        | 549 : 1445         | 1511 : 1246  | 4395 : 1335 |
| Vat., Archivio della Basilica di San<br>Pietro |                    | 1514 : 1078  | 4422 : 254  |
| G. 37 : 1416                                   |                    | 1530 : 1672  | 4428 : 23   |
| Vendôme                                        |                    | 1515 : 328   | 4428 : 617  |
| 72 : 971                                       |                    | 1532 : 1434  | 4437 : 557  |
| Venezia, Marciana                              |                    | 1539 : 662   | 4439 : 1678 |
| 102 : 91                                       | cl. III 174 : 1012 | 1539 : 899   | 4439 : 326  |
| 113 : 1072                                     | cl. IV 10 : 835    | 1542 : 278   | 4443 : 1484 |
| 203 : 835                                      | cl. VI 44 : 1119   | 1564 : 1576  | 4487 : 1080 |
| lat. III 66 (III 98) : 1428                    |                    | 1572 : 980   | 4489 : 555  |
| lat. VI 166 (X 199) : 1428                     |                    | 1589 : 544   | 4489 : 1315 |
| L III 16 : 848                                 | Z L 104 : 848      | 1589 : 569   | 4489 : 845  |
| Z L 103 : 848                                  | Bessar. 105 : 1001 | 1590 : 899   | 4497 : 517  |
| Venezia, San Giovanni e Paolo                  |                    | 1590 : 1880  | 4497 : 886  |
| 217 : 356                                      |                    | 1590 : 1217  | 4572 : 2307 |
| Verona, Communale                              |                    | 1590 : 174   | 4578 : 147  |
| 832 (256) : 352                                |                    | 1590 : 713   | 4593 : 2021 |
| Vicenza, Bertoliana                            |                    | 1620 : 1072  | 4593 : 23   |
| 107 : 971                                      |                    | 1630 : 583   | 4593 : 720  |
| Vich, Cathedral                                |                    | 1642 : 752   | 4626 : 558  |
| 93 : 1072                                      |                    | 1688 : 835   | 4646 : 807  |
| Vitry-le-François                              |                    | 1715 : 980   | 4670 : 1296 |
| 18 : 1109                                      |                    | 1716 : 175   | 4675 : 23   |
| Vorau                                          |                    | 2165 : 719   | 4681 : 886  |
| 115 : 558                                      | 298 : 23           | 2355 : 964   | 4690 : 823  |
| 176 : 1431                                     | 313 : 23           | 3549 : 390   | 4690 : 824  |
| 212 : 1431                                     |                    | 3596 : 23    | 4690 : 2201 |
| Wien, Nationalbibliothek                       |                    | 3616 : 2526  | 4690 : 2416 |
| 102 : 1348                                     | 854 : 1149         | 3618 : 2526  | 4690 : 1305 |
| 636 : 770                                      | 996 : 869          | 3620 : 887   | 4690 : 1000 |
| 738 : 752                                      | 1018 : 1109        | 3657 : 558   | 4705 : 886  |
|                                                |                    | 3668 : 558   | 4705 : 1315 |
|                                                |                    | 3671 : 558   | 4709 : 147  |
|                                                |                    | 3678 : 617   | 4713 : 2524 |



|             |             |
|-------------|-------------|
| 4713 : 216  | 4887 : 1157 |
| 4713 : 254  | 4888 : 931  |
| 4719 : 72   | 4878 : 767  |
| 4719 : 323  | 4892 : 2043 |
| 4719 : 886  | 4909 : 1746 |
| 4719 : 1000 | 4915 : 556  |
| 4794 : 558  | 4915 : 557  |
| 4805 : 558  | 4928 : 1126 |
| 4820 : 323  | 4928 : 1127 |
| 4826 : 21   | 4929 : 1315 |
| 4826 : 350  | 4939 : 1569 |
| 4826 : 476  | 4939 : 1315 |
| 4832 : 617  | 4939 : 962  |
| 4842 : 328  | 4939 : 2393 |
| 4843 : 984  | 5067 : 330  |
| 4851 : 886  | 5067 : 334  |
| 4844 : 26   | 5067 : 2408 |
| 4887 : 1315 | 12831 : 979 |

**Wien, Dombibliothek**  
: 21

**Wien, Dominikaner**

|            |            |
|------------|------------|
| : 16       | 108 : 1246 |
| : 19       | 108 : 1318 |
| : 274      | 115 : 558  |
| : 328      | 123 : 147  |
| : 2355     | 133 : 617  |
| 43 : 23    | 157 : 860  |
| 43 : 944   | 157 : 248  |
| 49 : 841   | 157 : 2412 |
| 58 : 254   | 168 : 683  |
| 75 : 619   | 168 : 923  |
| 88 : 558   | 168 : 516  |
| 94 : 888   | 177 : 558  |
| 108 : 2125 | 289 : 1070 |

**Wien, Schotten**

|                |                |
|----------------|----------------|
| 68/217 : 23    | 238/298 : 1348 |
| 154/310 : 1420 | 260/255 : 254  |
| 164/194 : 323  | 264/259 : 255  |
| 165/195 : 1496 | 264/259 : 617  |
| 166/196 : 409  | 266/261 : 1126 |
| 167/197 : 1648 | 269/274 : 2372 |
| 167/197 : 886  | 288/284 : 925  |
| 168/198 : 558  | 295/335 : 669  |
| 169/199 : 558  | 304/403 : 1992 |
| 170/201 : 323  | 321/408 : 1072 |
| 171/202 : 253  | 368/368 : 1035 |
| 199/201 : 2104 | 380/380 : 858  |
| 230/254 : 1016 | 408/389 : 905  |

**Wilhering**

|          |           |
|----------|-----------|
| 30 : 558 | 84 : 2272 |
| 31 : 558 | 85 : 1333 |
| 84 : 23  | 85 : 1690 |
| 84 : 144 | 87 : 2443 |

**Wolfenbüttel**

Helmst. 136/158 : 91  
Helmst. 153/178 : 23  
Helmst. 230/263 : 147  
Helmst. 230/263 : 258

Helmst. 269/302 : 23  
Helmst. 278/311 : 447  
Helmst. 384/419 : 1655  
: 971

Aug. Fol. 69. 23 (2674) : 1518

Aug. Oct. 56. 7. 1. (3601) : 1445

**Worcester**

|              |               |
|--------------|---------------|
| F 2 : 729    | F 139 : 257,2 |
| F 3 : 1566   | F 139 : 1622  |
| F 31 : 869   | F 164 : 1116  |
| F 43 : 1555  | Q 20 : 687    |
| F 44 : 869   | Q 31 : 1158   |
| F 50 : 964   | Q 33 : 694    |
| F 50 : 2525  | Q 35 : 707    |
| F 54 : 964   | Q 39 : 669,2  |
| F 56 : 307   | Q 71 : 1731   |
| F 69 : 669,2 | Q 99 : 669,2  |

**Würzburg, Universität**

|                      |                  |
|----------------------|------------------|
| ch. f. 88 : 971      | ch. f. 182 : 23  |
| ch. f. 139 : 2529    | ch. f. 294b : 23 |
| ch. f. 142 : 254     | ch. q. 17 : 1431 |
| imp. th. q. 62 : 752 |                  |

**Zeltz**

8(42) : 23

**Zwettl**

|            |            |
|------------|------------|
| 56 : 1292  | 211 : 678  |
| 99 : 839   | 249 : 869  |
| 109 : 952  | 275 : 1072 |
| 109 : 1085 | 275 : 946  |
| 109 : 1094 | 305 : 1056 |
| 109 : 1146 | 321 : 13   |
| 109 : 1435 | 336 : 904  |
| 210 : 558  |            |

**Zürich**

C 8 : 1072



## Autorenregister.

|                                                   |                     |                                                       |                      |
|---------------------------------------------------|---------------------|-------------------------------------------------------|----------------------|
| <b>Absalom Stör Benbechensis</b>                  | 254                 | <b>Bertholdus Deichsler de Nürnberg</b>               | 1000                 |
| <b>Adam O. M.</b>                                 | 2107                | <b>Bertrandus de Bayonne</b>                          | 1095                 |
| <b>Adam de Puteorum villa</b>                     | 1055                | <b>Bertrandus de la Tour O. M.</b>                    | 969 1448             |
| <b>Adam Wodham</b>                                | 1008 2184           | <b>Boethius</b>                                       | 2 1002 1022          |
| <b>Aegidius de Roma O. E. S. A.</b>               | 91 756              | <b>Bonaventura</b>                                    | 35 517 882 881,2 990 |
| 1121 1152 1257 1307 1851                          |                     | 1176 1600 2394                                        |                      |
| <b>Aegidius de Viterbo</b>                        | 1427                | <b>Bonaventura, abbrev.</b>                           | 591,1 605 1001       |
| <b>Albertus Magnus</b>                            | 835                 | 1243 1410                                             |                      |
| <b>Aleander</b>                                   | 1296                | <b>Bonsemblantes Baduarius de Padua</b>               |                      |
| <b>Alexander</b>                                  | 1296                | O. E. S. A.                                           | 1869                 |
| <b>Alexander de Alexandria</b>                    | 1001                |                                                       |                      |
| <b>Alexander de Hales</b>                         | 34 931 1097         | <b>Christianus de Hiddestorp</b>                      | 718                  |
| 1215 1296 1426                                    |                     | <b>Christianus Tiendorfer de Hürben</b>               | 683                  |
| <b>Alfonsus de Deo</b>                            | 1356                | 886 1000                                              |                      |
| <b>Alfonsus Vargas Toletanus</b>                  | 802 841             | <b>Christophorus de Graz</b>                          | 1645                 |
| 860                                               |                     | <b>Conradus</b>                                       | 162                  |
| <b>Angelus de Dobelin O. S. A.</b>                | 2013                | <b>Conradus O. Cist.</b>                              | 206                  |
| <b>Anselmus Laudunensis</b>                       | 1173                | <b>Conradus O. P.</b>                                 | 1431                 |
| <b>Antonius Bituntinus</b>                        | 691                 | <b>Conradus de Ebrach O. Cist.</b>                    | 2017                 |
| <b>Ardengus</b>                                   | 1025                | 2191 2529 206                                         |                      |
| <b>Arnoldus O. Carm.</b>                          | 283 332             | <b>Conradus Herbst de Colonia O. P.</b>               | 886                  |
| <b>Arnolphus</b>                                  | 301                 | <b>Conradus de Rothenburg</b>                         | 323                  |
| <b>Augustinus Ayrmschmalz de Weilheim</b>         | 684                 | <b>Conradus Soltav</b>                                | 147                  |
| <b>Augustinus de Dacia O. P.</b>                  | 20 1629             | <b>Conradus de Susato (Soest)</b>                     | 1210                 |
| <b>Augustinus de Favaronibus O. E. S. A.</b>      | 329 1573            | <b>Crafthorn</b>                                      | 2059                 |
| <b>Augustinus Romanus</b>                         |                     |                                                       |                      |
| v. Augustinus de Favaronibus                      |                     | <b>Dionysius a Burgo</b>                              | 71                   |
| <b>Augustinus Triumphus de Ancona O. E. S. A.</b> | 834 1122            | <b>Dionysius de Florentia</b>                         | 23                   |
| <b>Aureolus v. Petrus Aureolus</b>                |                     | <b>Dominicus [de Stelleopardis] de Afragola O. P.</b> | 1303                 |
|                                                   |                     | <b>Durandellus</b>                                    | 1570                 |
|                                                   |                     | <b>Durandus de sancto Porciano O. P.</b>              | 24 848               |
| <b>Baltassar de Tolentino O. E. S. A.</b>         | 802                 |                                                       |                      |
| <b>Bandinus</b>                                   | 392                 | <b>Eudes de Châteauroux</b>                           | 970                  |
| <b>Bartolomaeus Haeckel de Langingen</b>          | 617                 | <b>Eudes de Rosny</b>                                 | 2525                 |
| <b>Bartolomaeus de Massa</b>                      | 177                 | <b>Everardus</b>                                      | 759                  |
| <b>Benedictus de Assignano</b>                    | 2448                |                                                       |                      |
| <b>Benedictus Welsch</b>                          | 1098 vgl. 1209 1598 | <b>Facinus de Ast O. E. S. A.</b>                     | 15                   |
| <b>Bernardinus Jacobus de Altavilla O. Cist.</b>  | 339                 | <b>Felicianus O. P.</b>                               | 2436                 |
| <b>Bernardus Aicher</b>                           | 491                 | <b>Franciscus Baco O. Carm.</b>                       | 1652                 |
| <b>Bernardus de Alvernia</b>                      | 894 1781 1976       | <b>Franciscus Caraculus</b>                           | 1001                 |
| <b>Bernardus Claromontensis</b>                   | 756                 | <b>Franciscus de Marchia</b>                          | 350                  |
| <b>Bernardus Lombardi</b>                         | 689                 | vgl. 21 207                                           |                      |
| <b>Bernardus de Trilia</b>                        | 1217                | <b>Franciscus de Marcia</b>                           | 207 vgl. 21 350      |
| <b>Bernardus Welsch</b>                           | 1209 1598 vgl. 1098 | <b>Franciscus de Mayronis</b>                         | 352                  |
|                                                   |                     | <b>Franciscus de Perusio O. M.</b>                    | 344                  |
|                                                   |                     | <b>Franciscus de Provincia</b>                        | 866                  |



|                                   |               |                                      |           |        |
|-----------------------------------|---------------|--------------------------------------|-----------|--------|
| Franciscus Rubei de Marchia       | 21            | Henricus de Gouda                    | 148       | 1006   |
| vgl. 207                          | 350           | Henricus Hager                       | 1671      | 2095,3 |
| Fridericus O. Carm.               | 2408          | Henricus de Harclay                  |           | 1566   |
| Fridericus Johannes de Fridburg   | 323           | Henricus Horn                        |           | 1482   |
| Gabriel Biel                      | 1181          | Henricus de Swinfurt                 |           | 1098   |
|                                   |               | Henricus de Altendorf                |           | 258    |
| <b>Gandulfus</b>                  | 559           | Henricus de Hassia, maior            |           |        |
| Gaufridus                         | 904           | v. Henricus Heinbuche                |           |        |
| Gaufridus Pictaviensis            | 662 837       | Henricus de Hassia, minor            |           |        |
| Georgius Apfenthaler              | 1111 2408     | v. Henricus de Altendorf             |           |        |
| Georgius Tudel de Giengen         | 843           | Henricus Heinbuche de Langenstein    |           |        |
| Georgius, plebanus in Purck       | 944           | [Henricus de Hassia, Heinrich von    |           |        |
| Georg de Wallsee                  | 845           | Hessen der Ältere]                   | 993       | 258    |
| Georgius Wetzel de Horb           | 1678          | Henricus Toting de Oyta              | 49 175    | 249    |
| Gerardus de Bononia O. Carm.      | 1118          | 254 258 292,1                        | 326 297,1 | 1008   |
| Gerardus de Büren                 | 2385          | 1070                                 | 1315      |        |
| Gerardus de Monte                 | 1058 2438     | Henricus de Vrimaria                 | 74        | 1431   |
| Gerardus Odonis                   | 160           | Henricus de Werl O. M.               |           | 335    |
| Gerardus de Prato                 | 774           | Henricus de Waltkirch                |           | 1098   |
| Gerardus de Senis                 | 200 802       | Herbertus Altissiodorensis           |           | 871    |
| Gilbertus Porretanus              | 1022          | Hermannus de Grevenstein             |           | 1655   |
| Godefridus de Fontibus            | 1781          | Hervaeus Natalis O. P.               | 24 211    | 257,1  |
| Gotescalcus Hollen de Meppen      | 32            | 307 1148 1284 1443                   |           |        |
| Gratianus Brixiensis              | 1231          | Hieronymus Raynerius                 |           | 261    |
| Gregorius de Arimino (Arumpno)    | 328           | Hildebertus Cenomanensis             |           | 752    |
| 944                               |               | Himbertus de Garda                   |           | 1251   |
| Griffinus                         | 2355          | Hubertus de Colonia                  |           | 1750   |
| Gualterus O. Carm.                | 1730          | Hugo de Argentina                    |           | 2449   |
| Gualterus de Brugis               | 6             | Hugo de Ductona                      |           | 2039   |
| Gualterus Chatton                 | 2014 2511     | Hugo de Petragoriis                  |           | 1051   |
| Guido de Monte Rocherii           | 1444          | Hugo Rothomagensis                   |           | 779    |
| Guerricus de santo Quintino       | 33            | Hugo de sancto Caro                  | 843 1012  | 1431   |
| Guido Terreni O. Carm.            | 1308          | Hugo de sancto Victore               | 752       | 1023   |
| Guilelmus Alnwick                 | 1848          | Hugo de Schlettstadt                 |           | 885    |
| Guilelmus Altissiodorensis        | 869 871       | Hugolinus Malabranca de Urbe veteri  |           |        |
| 871,1 1025                        |               | O. E. S. A.                          | 851       | 1336   |
| Guilelmus de Alvernia             | 980           | Humbertus O. Cist.                   |           | 313    |
| Guilelmus de Colletorto           | 1239          | Humbertus O. P.                      |           | 846    |
| Guilelmus de Dumoquerici          | 354           | Humbertus de Prulliaci O. Cist.      |           | 1419   |
| Guilelmus de Falgario             | 908 1001      |                                      |           |        |
| Guilelmus de Lanicia              | 910           | Jacobus de Altavilla O. Cist.        | 105       | 258    |
| Guilelmus de Macklefield          | 1559          | 339                                  |           |        |
| Guilelmus de la Mare              | 862 1309      | Jacobus episcopus Beatinus           |           | 2436   |
| Guilelmus de Nottingham           | 747           | Jacobus de Esculo O. Min.            |           | 2107   |
| Guilelmus Occam O. M.             | 51 105 338    | vgl. 1252                            |           |        |
| 2424                              |               | Jacobus de Esquillo (d'Ascoli) O. M. |           |        |
| Guilelmus Peraldi                 | 846           | 1252 vgl. 2107                       |           |        |
| Guilelmus Petri de Godino O. P.   | 1217          | Jacobus de Losanna                   | 278 720   | 2361   |
| Guilelmus Redonensis              | 1430          | Jacobus de Metz                      | 1148 2359 | 2376   |
| Guilelmus de sancto Amore         | 843           | Jacobus de Sarepta                   |           | 1630   |
| Guilelmus de Valle Rubionis       | 810           | Jacobus de Susato                    |           | 2023   |
| Guilelmus Ware                    | 1428          | Jacobus de Villaco                   |           | 1514   |
|                                   |               | Jacobus de Viterbo                   | 687 894   | 1304   |
| <b>Hannibaldus de Hannibaldis</b> | 1639          | 1427 1581                            |           |        |
| Henricus de Cervo                 | 248 209       | Janocius                             |           | 113    |
| Henricus de Gandavo               | 781 1193 1371 | Innocentius                          |           | 1195   |
| Henricus de Gorrichen             | 16 19 697     | Jodocus                              |           | 2281   |
| Henricus de Gorkum                | 16 19 697     | Jodocus de Calw                      |           | 1098   |
| Henricus Gottfrid                 | 149           | Jodocus Gartner de Berching          |           | 2392   |



|                                      |                 |                                     |             |
|--------------------------------------|-----------------|-------------------------------------|-------------|
| Johannes de Altavilla O. Cist.       | 339             | Johannes de Wasia                   | 860         |
| Johannes Aurbach                     | 18              | Johannes de Wesalia                 | 716         |
| Johannes Baconthorp O. Carm.         | 1672            |                                     |             |
| Johannes de Basilea O. E. S. A.      | 1804            | Isidorus de Sevilla                 | 1611        |
| 2430 2431                            |                 |                                     |             |
| Johannes de Bassolis                 | 1175 2021       | Kilianus Stetzing                   | 590 2528    |
| Johannes Berwardi de Villingen       | 2104            |                                     |             |
| Johannes Brammart O. Carm.           | 115 2443        | Landulfus                           | 899 1355    |
| Johannes Bremer                      | 1123            | Laurentius de Bononia O. Serv.      | 327         |
| Johannes Brüm                        | 944             | Lector Friburgensis                 | 369 558     |
| Johannes de Bruxella                 | 1006            | Leonardus Estermann O. S. B.        | 1510        |
| Johannes Clenck O. E. S. A.          | 431             | Leopoldus de Austria                | 1603        |
| Johannes de Deo                      | 1356            | Ludovicus Fusch de Ulma             | 2439        |
| Johannes Duns Scotus                 | 669 669,1 669,2 | Ludovicus de Tzymia O. Cist.        | 764         |
| Johannes Erfordensis                 | 927,1 1162      |                                     |             |
| Johannes de Fonte                    | 23              | Marquardus O. P.                    | 1628        |
| Johannes de Dinkelsbühl              | 1000            | Marsilius de Inghen                 | 976         |
| Johannes de Gmunden                  | 254 1111 2520   | Martinus                            | 93 964 2525 |
| Johannes Grössel de Titmaning        | 517             | Mattheus de Aquasparta              | 738 1056    |
| 886 1711 2203                        |                 | Matthias Doering                    | 737 827     |
| Johannes Harrer de Heilbronn         | 254 558         | Michael Aignani de Bononia O. Carm. | 676 711 767 |
| Johannes Haydorffer de Giengen       | 1000            | Michael de Bononia O. Carm.         | 676         |
| Johannes Himmel (Coeli) de Weits     | 1111 2520       | 711 767                             |             |
| Johannes Khrantz O. M.               | 887             | Michael de Furno O. P.              | 861 1315    |
| Johannes Knoblauch de Holfeld        | 558             | Michael de Massa OESA               | 1635        |
| Johannes Lanton O. Carm.             | 2039            |                                     |             |
| Johannes de Mechlinia                | 1873            | Narcissus                           | 1315        |
| Johannes de Mirecourt [Mercuria]     | 2440            | Narcissus Herz de Berching          | 255         |
| O. Cist.                             | 2440            | 617 2408                            |             |
| Johannes Mulberg O. P.               | 826             | Narcissus Pfister                   | 69 324      |
| Johannes de Neapoli                  | 1363            | Nicolaus                            | 472         |
| Johannes de Ochsenhausen             | 558 1992        | Nicolaus O. Carm.                   | 2408        |
| Johannes Pagus                       | 1558            | Nicolaus O. M.                      | 1880,1      |
| Johannes Parisiensis                 | 1490            | Nicolaus de Anglia                  | 2510        |
| Johannes de Parma                    | 1239            | Nicolaus Byard                      | 5           |
| 1302 1559                            |                 | Nicolaus de Dinkelsbühl             | 145         |
| Johannes Peckam                      | 973             | 323 378 558 614 941                 | 1016        |
| Johannes Pfau                        | 617             | 1112 1128 1315 1564                 | 1776        |
| Johannes Picardi de Lichtenberg      | 2362            | 1946 1992 1993 1996                 | 2372        |
| Johannes Quidort                     | 356 719 1119    | Nicolaus de Hamburga                | 1348        |
| Johannes Reading                     | 1364            | Nicolaus de Hanapis O. P.           | 544         |
| Johannes Rigaldi O. M.               | 1445            | Nicolaus Lakmann                    | 671 714     |
| Johannes de Ripa                     | 37 802 1416     | Nicolaus lector Augustinensis       | 1514        |
| Johannes de Rodington O. M.          | 1242            | Nicolaus Medensis                   | 1570        |
| 1682 2184 2185                       |                 | Nicolaus de Oresme                  | 749         |
| Johannes de Rupella                  | 1610            | Nicolaus Rumplerius                 | 2449        |
| Johannes Scherl                      | 735             | Nicolaus Triveth                    | 1041        |
| Johannes Schiltl                     | 888             |                                     |             |
| Johannes Schlitpacher de Weilheim    | 558 1112        | Odo                                 | 752         |
| Johannes Schwartz O. P.              | 1292            | Odo Rigaldi O. M.                   | 1434 2126   |
| Johannes Spanberger                  | 558 941         |                                     |             |
| Johannes Stadtlaw de Landshut        | 886             | Paulus Perusinus O. Carm.           | 975         |
| Jnhannes de Sterngassen (Teutonicus) | 1290            | Paulus Wann de Kemnat               | 886         |
| Johannes Tincter                     | 1372            | 948 1476                            |             |
| Johannes Tosthus                     | 2490            | Paulus Weischenfelder de Grefenberg | 332         |
| Johannes de Treviso                  | 744             | O. Carm.                            | 1537,1      |
|                                      |                 | Petrus O. P.                        | 714,1       |
|                                      |                 | Petrus Aboues O. M.                 | 1191 1646   |
|                                      |                 | Petrus de Alliaco                   |             |



|                                       |                  |                                        |           |
|---------------------------------------|------------------|----------------------------------------|-----------|
| Petrus de Anglia                      | 738              | Robertus Halifax (Eliphat)             | 1246      |
| Petrus de Aquila                      | 666 971          | Robertus Holcot O. P.                  | 951       |
| Petrus, archiepiscopus                | 458              | 1787 2511                              |           |
| Petrus de Atarrabia O. M.             | 1355             | Robertus Kilwardby O. P.               | 566       |
| Petrus Aureolus O. M.                 | 971 2050         | 1555                                   |           |
| Petrus de Candia                      | 1603             | Robertus de Melun                      | 1343      |
| Petrus de Capua                       | 2517             | Robertus Oxford                        | 43        |
| Petrus de Ceffona O. Cist.            | 1656             | Robertus Walsingham O. Carm.           | 2444      |
| Petrus Comestor                       | 752 971,1 1634,1 | Rolandus de Cremona                    | 61        |
| Petrus Faber de Aschparn              | 254              | Romanus de Roma                        | 1105      |
| Petrus Gracilis OESA                  | 2530             | Rudolfus Coloniensis                   | 2412      |
| Petrus Johannes Olivi                 | 1238,1           | Rycholfus de Via lapide O. P.          | 1288      |
| Petrus Lombardus                      | 663              | Rymboudus de Cadehan (?) O. M.         | 2414      |
| Petrus Manducator                     | 752 971,1 1634,1 |                                        |           |
| Petrus de Palude                      | 274 848 1616     | Scerefelt                              | 567       |
| Petrus Pictaviensis                   | 964 1435         | Scotellus v. Petrus de Aquila          |           |
| 1606 2525                             |                  | Sententiae divinitatis                 | 1086      |
| Petrus Pictaviensis de sancto Victore | 1400             | Simon de Cremona                       | 70        |
| Petrus Plewe                          | 346              | Simon de Lenis O. M.                   | 469       |
| Petrus Reicher de Pirchenwart         | 886              | Simon de Tournai                       | 1583      |
| 944 2043                              |                  | Stephanus de Bellavilla                | 1420      |
| Petrus de Tarantasia                  | 515,1            | Stephanus de Bisuntio                  | 1060      |
| 517 946 1072                          |                  | Stephanus de Borbone                   | 1420      |
| Petrus Thomae                         | 1942             | Stephanus de Ebersperg                 | 1645      |
| Petrus de Trabibus                    | 7 85 939         | Stephanus Langton                      | 87        |
| Philippus Cancellarius                | 2434             | 90 1013 1261 1589                      |           |
| Praepositinus                         | 830 955 1401     | Stephanus de Polignac                  | 855       |
| Pultenhagyn                           | 147,1            | Summa Sententiarum                     | 752       |
| <b>Radulfus</b>                       | 29,1             | <b>Theodoricus O. P.</b>               | 1318      |
| Radulfus Ardens                       | 1562             | Theodoricus Rudolfi de Hammelburg      |           |
| Radulfus de Bruxella                  | 1006             | 409 944                                |           |
| Radulfus de London                    | 465              | Thomas de Aquino                       | 7 25      |
| Rambertus de Bononia                  | 1367             | 26 28 756 757 839 962 1269             |           |
| Raphael de Pornasio Januensis O. P.   | 863              | 1301 1335 1415 1421 1828,1             |           |
| Raymundus de Monte Pessulano          | 565              | 2447                                   |           |
| 780 1020                              |                  | Thomas de Argentina                    | 676       |
| Rediman [Johannes de Redington?]      |                  | 750 1419                               |           |
| 2185                                  |                  | Thomas Bradwardinus                    | 1035 1080 |
| Redithin [Johannes de Redington?]     |                  | Thomas Buckingham                      | 1010 1831 |
| 2185                                  |                  | Thomas Claxton                         | 2250      |
| Richardus                             | 1499,2           | Thomas Cobham                          | 564       |
| Richardus de Bromwych                 | 257,2            | Thomas Ebendorfer de Haselbach         |           |
| 1622                                  |                  | 1111                                   |           |
| Richardus Clapwell                    | 2433             | Thomas de Parma                        | 839       |
| Richardus de Cornwall                 | 1365 1634        | Thomas Rynghston O. P.                 | 2093      |
| Richardus Fishacre                    | 1078             | Thomas Sutton O. P.                    | 1117 2448 |
| Richardus Fitzralph                   | 883 1731         | Thomasinus [Guilelmus Petri de Godino] |           |
| Richardus de Kylyngtone               | 1043             | 1217                                   |           |
| Richardus de Mediavilla               | 4                | Thymo O. P.                            | 13        |
| 1253 2394                             |                  | <b>Ulricus de Argentina</b>            | 807       |
| Richardus Rufus de Cornubia           | 35               | Ulricus Funtersperger de E werspeunt   |           |
| 571                                   |                  | (Eberspoint)                           | 944       |
| Richardus Snettisham                  | 1932             | Ulricus Pfefful                        | 1112      |
| Richardus de Wyncle O. P.             | 2039             | Urbanus de Mellico                     | 886       |
| Robertus Curçon                       | 1632             | 1496 2152                              |           |
| Robertus Cowton                       | 165              | <b>Vitalis de Furno</b>                | 10        |
| 1579 1932                             |                  |                                        |           |
| Robertus de Erfordia                  | 43               |                                        |           |